

ЩОРІЧНА ДОПОВІДЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

ПРО СТАН ДОДЕРЖАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

2021 РІК

Верховна Рада України

Відповідно до статті 18 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» представляю Верховній Раді України щорічну доповідь за 2021 рік про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форми власності та їх посадовими і службовими особами, які порушували своїми діями (бездіяльністю) права і свободи людини і громадянина, та про виявлені недоліки в законодавстві щодо захисту прав і свобод людини і громадянина.

Уповноважений Верховної Ради України
з прав людини
Людмила Денісова

Київ, квітень 2022 року

За повного або часткового відтворення матеріалів цієї публікації посилання на видання обов'язкове

Електронна версія: www.ombudsman.gov.ua

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР 8

ВСТУПНЕ СЛОВО УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ 14

РОЗДІЛ 1
ОСОБИСТІ ПРАВА І СВОБОДИ **18**

1.1. Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя **21**

1.1.1. Право на захист персональних даних від неправомірної обробки 22

1.1.2. Право на захист персональних даних від неправомірного поширення 25

1.1.3. Право на невтручання в особисте і сімейне життя під час використання інформаційно-телекомунікаційних технологій і систем 28

1.2. Додержання принципу недискримінації **30**

1.2.1. Додержання принципу недискримінації за ознаками інвалідності та стану здоров'я 31

1.2.2. Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності 36

1.2.3. Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження 39

1.2.4. Додержання принципу недискримінації за мовною ознакою 42

1.2.5. Додержання принципу недискримінації за ознакою статі 47

1.3. Право на захист від домашнього насильства та торгівлі людьми **52**

1.4. Свобода думки і слова **61**

РОЗДІЛ 2
ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА **68**

2.1. Право на інформацію **72**

2.2. Право на направлення звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб **82**

2.3. Права іноземців та осіб без громадянства **88**

2.4. Право на судовий захист **92**

2.4.1. Процесуальні права в цивільному та адміністративному судочинстві 93

2.4.2. Процесуальні права у кримінальному провадженні 98

2.4.3. Процесуальні права людини в місцях несвободи 106

2.4.4. Процесуальні права громадян України, які перебувають у місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях 111

РОЗДІЛ 3
ПРАВА ДИТИНИ 170

3.1. Права дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи 173
3.2. Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї 179
3.3. Права дітей в умовах пандемії COVID-19 189
3.4. Право дітей на захист від усіх форм насильства 194

РОЗДІЛ 4
СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА 202

4.1. Право на охорону здоров'я 205
4.2. Право на працю 210
4.3. Право власності 220
4.4. Право на соціальний захист 226
4.5. Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля 237
4.6. Право на освіту і культуру 240
4.7. Соціальні, економічні та культурні права під час запровадження протиепідемічних заходів 245
4.8. Соціальні, економічні та культурні права в умовах реформ 251

РОЗДІЛ 5
ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ПЕНСІОНЕРІВ З ЧИСЛА ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ ЗІ СЛУЖБИ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ 258

5.1. Права військовослужбовців та призовників 262
5.2. Права ветеранів війни і військової служби, а також осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб» 271

РОЗДІЛ 6
ПРАВА ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ПРОТИ УКРАЇНИ 276

6.1. Права цивільного населення, яке постраждало від наслідків тимчасової окупації та збройного конфлікту 280

РОЗДІЛ 6
ПРАВА ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ПРОТИ УКРАЇНИ 276

6.2. Право на документування внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на окупованих територіях 288

6.3. Права осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей 291

6.4. Права осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та м. Севастополь 295

РОЗДІЛ 7
ПРАВО ЛЮДИНИ НЕ БУТИ ПІДДАНОЮ КАТУВАННЮ, ЖОРСТОКОМУ, НЕЛЮДСЬКОМУ АБО ТАКОМУ, ЩО ПРИНИЖУЄ ЇЇ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЮ ЧИ ПОКАРАННЮ 300

7.1. Право на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання 304

7.2. Право на свободу та особисту недоторканність 311

7.3. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло 313

7.4. Право на охорону здоров'я та медичну допомогу 318

7.5. Право на професійну правничу допомогу 325

РОЗДІЛ 8
ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ ... 328

8.1. Співробітництво з міжнародними організаціями 331

8.2. Співробітництво з омбудсманами, об'єднаннями омбудсманів та установами іноземних держав 336

8.3. Захист прав громадян України за кордоном 339

РОЗДІЛ 9
ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ, ВИКЛАДЕНИХ У ЩОРІЧНІЙ ДОПОВІДІ ЗА 2020 РІК 342

ДОДАТКИ 396

ПЕРЕЛІК

УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР

Держприкордонслужба	–	Державна прикордонна служба України
АТО	–	Антитерористична операція
БІ	–	будинок-інтернат
ВВП	–	валовий внутрішній продукт
ВІЛ	–	вірус імунодефіциту людини
ВК	–	виправна колонія
ВП	–	відділ поліції
ВПО	–	внутрішньо переміщена особа
ВЦ	–	виправний центр
ВЦА	–	Військово-цивільна адміністрація
ГО	–	громадська організація
ГУНП	–	Головне управління Національної поліції
ГУ ПФУ	–	Головне управління Пенсійного фонду України
ДБН	–	Державні будівельні норми України
ДКВС	–	Державна кримінально-виконавча служба України
ДБР	–	Державне бюро розслідувань
ДМС	–	Державна міграційна служба України
Держгеокадастр	–	Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру
ДПС	–	Державна податкова служба України
Держекоінспекція	–	Державна екологічна інспекція України
Держпраці	–	Державна служба України з питань праці
Держстат	–	Державна служба статистики України
ДП	–	державне підприємство
ДК	–	державний концерн
ДСА України	–	Державна судова адміністрація України
ДСНС	–	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ДУ	–	державна установа
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄС	–	Європейський Союз
ЄСВ	–	Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування
ЄСПЛ	–	Європейський суд з прав людини
ЗМІ	–	засоби масової інформації
ЗНО	–	зовнішнє незалежне оцінювання
ЗСУ	–	Збройні Сили України
ЗОЗ	–	заклад охорони здоров'я
ІТТ	–	Ізолятор тимчасового тримання

КЗпП	–	Кодекс законів про працю України
КК України	–	Кримінальний кодекс України
КМДА	–	Київська міська державна адміністрація
КНП	–	Комунальне некомерційне підприємство
КП	–	Комунальне підприємство
КСУ	–	Конституційний Суд України
КУ	–	комунальна установа
КУпАП	–	Кодекс України про адміністративні правопорушення
КПВВ	–	контрольний пункт в'їзду/виїзду
КПК України	–	Кримінальний процесуальний кодекс України
ЛГБТІК-спільнота	–	спільнота лесбійок, геїв, бісексуалів, трансґендерів, інтерсексуалів та квір
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ України
МЗС	–	Міністерство закордонних справ України
Мінветеранів	–	Міністерство у справах ветеранів України
Міндовкілля	–	Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України
Мінекономіки	–	Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України
Мінінфраструктури	–	Міністерство інфраструктури України
МКІП	–	Міністерство культури та інформаційної політики
Мінмолодьспорту	–	Міністерство молоді та спорту України
Міноборони	–	Міністерство оборони України
Мінреінтерграції	–	Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Мінсоцполітики	–	Міністерство соціальної політики України
Мінцифри	–	Міністерство цифрової трансформації України
Мінфін	–	Міністерство фінансів України
Мінрегіон	–	Міністерство розвитку громад та територій України
Мін'юст	–	Міністерство юстиції України
МКЧХ	–	Міжнародний Комітет Червоного Хреста
МОЗ	–	Міністерство охорони здоров'я України
МОМ	–	Міжнародна організація з міграції
МОН	–	Міністерство освіти і науки України
НАДС	–	Національне агентство з питань державної служби України
НАТО	–	Організація Північноатлантичного договору
Нацсоцслужба	–	Національна соціальна сервісна служба України
НБУ	–	Національний банк України
НГУ	–	Національна гвардія України

НПМ	–	національний превентивний механізм
НСЗУ	–	Національна служба здоров'я України
ОДА	–	обласна державна адміністрація
ООС	–	Операція об'єднаних сил
ОБСЄ	–	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
пандемія COVID-19	–	пандемія гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2
ПАТ	–	публічне акціонерне товариство
ПЛР	–	полімеразна ланцюгова реакція
ПНІ	–	психоневрологічний інтернат
ПТПІ	–	пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України
ПФУ	–	Пенсійний фонд України
РДА	–	районна державна адміністрація
РЄ	–	Рада Європи
СВ ТЦ	–	стаціонарне відділення територіального центру соціального обслуговування
Секретаріат Уповноваженого	–	Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
СІЗО	–	слідчий ізолятор
СБУ	–	Служба безпеки України
СВ	–	слідчий відділ
СНІД	–	синдром набутого імунодефіциту
ТГ	–	територіальна громада
ТОВ	–	товариство з обмеженою відповідальністю
ТУ	–	територіальне управління
Уповноважений	–	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
УВП	–	установа виконання покарань
хвороба COVID-19	–	гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2
ЦК України	–	Цивільний кодекс України
ЦНАП	–	центр надання адміністративних послуг
ЦОЗ ДКВС	–	Державна установа «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України»
ЦПК України	–	Цивільний процесуальний кодекс України
ЧАЕС	–	Чорнобильська атомна електростанція
Щорічна доповідь	–	щорічна доповідь Уповноваженого про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина

ВСТУПНЕ СЛОВО

УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Представляю до вашої уваги Щорічну доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина за 2021 рік. У ній висвітлено порушення прав і свобод людини і громадянина, виявлені мною у минулому році, аналіз тенденцій та законодавчих змін, рекомендації органам державної влади й місцевого самоврядування щодо поновлення порушених прав.

24 лютого 2022 року життя всіх нас назавжди змінилося.

Восьмирічна збройна агресія росії проти України, яка розпочалася в Криму та окремих районах Донецької та Луганської областей, переросла у повномасштабну війну на всій території нашої Батьківщини.

Після тридцяти років незалежності Україна зіткнулася з викликом можливої втрати державності.

Разом із командою з першого дня війни ми перейшли на формат роботи 24/7. Цілодобово працює телефон безкоштовної гарячої лінії Уповноваженого. За сприяння ЮНІСЕФ започатковано спеціальну телефонну лінію для надання психологічної допомоги.

По всій Україні роботу наших працівників зосереджено на фіксації фактів воєнних злочинів агресора та порушень прав людини відповідно до інструкцій ПРООН. Цим фактам надається оцінка на відповідність міжнародному гуманітарному праву, Женевським конвенціям 1949 року та Протоколам до них.

Створено спеціальний телеграм-канал Уповноваженого для збору даних про порушення прав людини «@stop_ru_agression_bot».

У минулому році до мене звернулось 67 тисяч громадян – на 20 тисяч більше, ніж у 2020 році (48 тисяч). З початку 2022 року – вже понад 41 тисяча, з них 33,5 тисяч після 24 лютого.

Я вдячна за довіру громадян і робитиму все можливе для того, щоб права наших громадян були поновлені, а злочинне керівництво держави-агресора рф та виконавці його наказів були притягнуті до відповідальності з усією суворістю закону.

В Україні введено воєнний стан, під час якого відповідно до статті 64 Конституції України не можуть обмежуватись основоположні права і свободи людини і громадянина. Я продовжую здійснювати парламентський контроль за їх додержанням та захищати права кожного на території України і в межах її юрисдикції.

Впевнена, що розміщений у цій доповіді матеріал стане у нагоді після нашої спільної Перемоги над ворогом і буде використаний органами державної влади та місцевого самоврядування, щоб Україна посіла гідне місце серед країн-членів Європейського Союзу як держава, в якій повною мірою забезпечується верховенство прав людини.

Разом до Перемоги! Слава Україні! Героям Слава!

Уповноважений

Верховної Ради України з прав людини

Людмила Денісова

Київ, квітень 2022 року

РОЗДІЛ 1

ОСОБИСТІ ПРАВА І СВОБОДИ

5319

осіб звернулися про порушення прав

652

моніторингові візити та безвиїзні перевірки

767

позицій до проєктів нормативно-правових актів

ОСОБИСТІ ПРАВА І СВОБОДИ

У 2021 році в Україні, як і в усьому світі, швидкими темпами відбувається розвиток інформаційних технологій, які стають невід'ємною складовою життя кожної особи. Поштовхом для активізації цього процесу стали карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19.

Запровадження онлайн-сервісів розширило коло потреб і можливостей для збору та обробки персональних даних у різних сферах, перетворюючи їх на цифровий продукт, який може використовуватися з різною метою, в тому числі незаконною і шкідливою.

Результати вжитих Уповноваженим заходів парламентського контролю засвідчують, що цифровізація доволі часто стає інструментом порушення прав і свобод людини, зокрема права на приватність.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТАЄ ІНСТРУМЕНТОМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Свідченням цієї негативної тенденції стало зростання удвічі порівняно з 2020 роком кількості осіб, які звернулися до Уповноваженого за захистом їхнього права на невтручання в особисте та сімейне життя.

Чергова 74-та річниця прийняття Загальної декларації прав людини у 2021 році була присвячена темі рівності людей у своїй гідності та правах, яка набула особливого значення в умовах пандемії COVID-19 та глобального розвитку інформаційних технологій.

МОНІТОРИНГ ЗАСВІДЧУЄ ВИПАДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА РІВНІСТЬ У БІЛЬШОСТІ СФЕР СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Незважаючи на прийняту протягом року низку змін до законодавства, спрямованих на усунення дискримінації різних категорій населення, таких як Закон України «Про корінні народи» від 01 липня 2021 № 1616-IX, Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р, та інші, результати розгляду звернень громадян та проведеного Уповноваженим моніторингу засвідчують порушення права на рівність у переважній більшості сфер суспільного життя.

В умовах триваючої пандемії COVID-19 зберігаються негативні тенденції порушень права на свободу думки і слова. Протягом 2021 року до Уповноваженого зверталися журналісти та правозахисні організації щодо перешкоджання професійній діяльності журналістів щодо висвітлення суспільно важливої інформації про карантинні обмеження та діяльність органів державної влади. Найпоширенішим типом порушення свободи слова є фізична агресія щодо журналістів[1].

1.1. Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя

Процес цифровізації став невід'ємною складовою економічного розвитку, забезпечення добробуту та якості життя українців. З кожним роком зростає кількість послуг, що надаються онлайн. Активно впроваджуються електронні сервіси, мобільні додатки, функціонування яких часто потребує обробки великого обсягу персональних даних.

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ПРИВАТНІСТЬ СТАЄ БІЛЬШ ВРАЗЛИВИМ І ВСЕ ЧАСТІШЕ ПОРУШУЄТЬСЯ

[1] URL: https://imi.org.ua/news/197-vypadkiv-porushen-svobody-slova-imi-zafiksuvav-u-2021-rotsi-v-ukrayiny-i43169.

У зв'язку з цим право людини на приватність стає більш вразливим і все частіше порушується.
У 2021 році до Уповноваженого звернулося 4 146 осіб про порушення їхнього права на повагу до гідності, невтручання в особисте та сімейне життя. Дві третини (2 771) заявників зазначали про порушення цього права колекторськими компаніями та мікрофінансовими установами, решта – про незаконне оприлюднення персональних даних у месенджерах, соціальних мережах, на офіційних веб-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування (1 375), втручання в особисте і сімейне життя під час використання інформаційно-телекомунікаційних технологій і систем.
У межах здійснення парламентського контролю за результатами розгляду звернень заявників Уповноваженим здійснювались провадження у справах про порушення прав і свобод людини і громадянина (86), надавались роз'яснення щодо вжиття необхідних заходів для збору відомостей та будь-яких документальних підтверджень фактів порушення прав, матеріали перевірок скеровувались для відповідного реагування до правоохоронних органів, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.
Протягом року Уповноваженим проведено 62 перевірки підприємств, установ і організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування, які є володільцями та/або розпорядниками персональних даних.
За результатами виявлених порушень права на приватність складено та передано до суду 20 протоколів про адміністративне правопорушення за частинами другою та четвертою статті 188-39, частиною першою статті 188-40 КУпАП відносно посадових осіб таких суб'єктів.

1. 1 .1. Право на захист персональних даних від неправомірної обробки

Порушення права на приватність під час здійснення діяльності з врегулювання простроченої заборгованості

Зі зверненнями про порушення права на приватність колекторськими компаніями до Уповноваженого звернулось 2 771 особа. Здебільшого це громадяни працездатного віку, адвокати та законні представники громадян, представники правозахисних і громадських організацій, особи з інвалідністю.
Вони повідомляли про неправомірне збирання, накопичення, зберігання, використання і поширення такими компаніями персональних даних під час здійснення діяльності зі стягнення заборгованості за грошовими зобов'язаннями фізичних осіб. З метою стягнення заборгованості працівники колекторських компаній вдавались до образ та психологічного тиску на боржників, членів їхніх родин, друзів, знайомих, застосовуючи при цьому жорсткі та протиправні засоби.

Приклад
У березні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина Ш. щодо здійснення десятків надокучливих дзвінків з різних номерів телефонів від представників фінансової установи щодо необхідності передачі інформації боржнику, який був його знайомим.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування контактний номер мобільного телефону заявника видалено з бази даних фінансової установи. Право заявника поновлено.

Найбільша кількість громадян зверталися щодо порушеного права на приватність такими компаніями, як ТОВ «МАНІФОЮ», ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ «ПРЕМІУМ АКТИВ», ТОВ «КРЕДИТПРОМІНВЕСТ», ТОВ «СПОЖИВЧИЙ ЦЕНТР», ТОВ «ФІНАНСОВА КОМПАНІЯ», «Є ГРОШІ КОМ», ТОВ «МАНІВЕО ШВИДКА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА», ТОВ «УКР КРЕДИТ ФІНАНС», ТОВ «ЛІНЕУРА Україна», ТОВ «ТАЛІОН ПЛЮС» та ТОВ «СС ЛОУН».

З метою поновлення права на приватність Уповноваженим здійснювалась співпраця з Національною поліцією України і НБУ. Завдяки цьому до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про вчинення кримінального правопорушення за статтями 182, 190, 355 КК України та розпочато 21 досудове розслідування за фактами, в яких вбачаються суспільно небезпечні діяння (Примушування до виконання цивільно-правових зобов'язань, вимагання, розповсюдження порнографічних колажів тощо).

З МЕТОЮ ПОНОВЛЕННЯ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ УПОВНОВАЖЕНИМ ЗДІЙСНЮВАЛАСЬ СПІВПРАЦЯ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ТА НБУ

Приклад
До Уповноваженого у квітні 2021 року звернувся громадянин М. щодо погроз завдання фізичної шкоди здоров'ю для примушування заявника до виконання цивільно-правових зобов'язань.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів, Національною поліцією України розпочато кримінальне провадження за частиною першою статті 355 (Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань) КК України. Триває досудове розслідування.
Надходження погроз припинено, право заявника поновлено.

14 квітня 2021 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості» від 19.03.2021 № 1349-IX (далі – Закон № 1349), над проєктом якого спільно працювали народні депутати України, НБУ та Уповноважений.

Законом № 1349 визначено правила роботи колекторських компаній, вимоги до етичної поведінки під час стягнення простроченої заборгованості та встановлено відповідальність за їх порушення. Згідно з його нормами державне регулювання, нагляд за діяльністю та ведення Реєстру колекторських компаній здійснює НБУ.

За результатом спільної діяльності Уповноваженого та НБУ виявлено факти порушення вимог законодавства щодо взаємодії зі споживачами під час урегулювання простроченої заборгованості з боку ТОВ «ФК «ПРЕМІУМ АКТИВ» та ТОВ «КРЕДИТПРОМІНВЕСТ».

Ураховуючи систематичність порушень та обсяг звернень громадян щодо неетичної поведінки під час врегулювання простроченої заборгованості цими фінансовими установами, НБУ застосував заходи впливу до ТОВ «КРЕДИТПРОМІНВЕСТ» у вигляді тимчасового зупинення всіх ліцензій, а до ТОВ «ФК «ПРЕМІУМ АКТИВ» у вигляді накладення штрафу в розмірі 102 тис. гривень.

НБУ ЗАСТОСУВАВ ЗАХОДИ ВПЛИВУ У ВИГЛЯДІ ТИМЧАСОВОГО ЗУПИНЕННЯ ЛІЦЕНЗІЙ ТА НАКЛАДАННЯ ШТРАФУ

Встановлений Законом № 1349 правовий механізм врегулювання діяльності колекторських компаній у 2021 році повною мірою не запрацював, внаслідок чого права громадян продовжують порушуватись. Необхідно активізувати здійснення контролю за діяльністю колекторських компаній, а також проведення інформаційних заходів щодо правил їхньої роботи та засобів захисту у разі недодержання вимог Закону № 1349.

Потребує законодавчого врегулювання питання встановлення граничного розміру плати за використання позичальником коштів фінансової установи, що знизить ризик нарощування таких ставок компаніми на власний розсуд та збільшення сум, які має сплатити позичальник.

Право громадян на захист персональних даних від незаконної обробки, випадкового знищення та/або поширення персональних даних

Законодавством України визначено обов'язок володільців забезпечити захист персональних даних від випадкових втрат або знищення, від незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до них. Для виконання цього обов'язку володільці мають самостійно визначити заходи, які їм необхідно вживати виходячи зі специфіки їхньої роботи.

З МЕТОЮ ПЕРЕВІРКИ СТАНУ ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЇХ ОБРОБКИ УПОВНОВАЖЕНИМ ПРОВЕДЕНО 62 ПЕРЕВІРКИ

З метою перевірки стану додержання прав громадян на захист персональних даних під час здійснення їх обробки посадовими особами органів державної влади, місцевого самоврядування та приватними компаніями Уповноваженим було проведено 62 перевірки.

За результатами перевірок встановлено низку порушень прав громадян.

Всупереч нормам Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 року № 2297-VI (далі – Закон № 2297) у суб'єктів персональних даних відбирається згода на їх обробку, хоча відповідно до закону вона не передбачена.

Такі порушення зафіксовано в Мінветеранів, Державній регуляторній службі України, Державній авіаційній службі України, Чернівецькій міській раді, ПрАТ «АК «Київводоканал».

Під час перевірок у більшості суб'єктів встановлено, що громадянам не повідомляли про склад і зміст зібраних персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким вони передаються.

У Мін'юсті, Мінветеранів, Чернівецькій міській раді зафіксовано відсутність ведення обліку працівників, які мають доступ до персональних даних осіб, та обов'язкових письмових зобов'язань про нерозголошення таких даних. Це містить потенційний ризик їх незаконного розголошення та порушення прав осіб на захист персональних даних.

ВИНЕСЕНО 54 ПРИПИСИ ПРО УСУНЕННЯ ВИЯВЛЕНИХ ПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВИКОНАНІ В УСТАНОВЛЕНІ ТЕРМІНИ

Керівництву органів державної влади (Мін'юсту, Мінветеранів, Міністерству аграрної політики та продовольства України, Мінмолодьспорту та інші), органів місцевого самоврядування (Чернівецької та Львівської міськради), а також приватних компаній було винесено 54 приписи про усунення виявлених порушень, що в установлений термін були виконані ними.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики розробити та внести на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до законодавства, якими передбачити, що розмір плати за використання позичальником коштів фінансової установи не може перевищувати подвійну облікову ставку Національного банку України.

Національному банку України забезпечити виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості» від 19 березня 2021 року № 1349-IX щодо здійснення контролю за діяльністю колекторських компаній під час врегулювання простроченої заборгованості та розробити рекомендації щодо покращення інформування позичальника про розмір реальної процентної ставки за кредитом (з урахуванням витрат на страхування, комісії тощо).

Центральним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування затвердити внутрішньорозпорядчі документи щодо обробки та захисту персональних даних відповідно до вимог наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08 січня 2014 року № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних».

1.1.2. Право на захист персональних даних від неправомірного поширення

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 1 375 громадян у зв'язку із порушенням їхнього права на захист персональних даних шляхом неправомірного їх поширення на веб-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування, підприємств, які надають житлово-комунальні послуги, у будинкових чатах та групах месенджерів, на сторінках соціальних мереж посадових осіб, а також у загальнодоступних місцях (біл-борди тощо).

Порушення права на захист від неправомірного поширення персональних даних на веб-сайтах в мережі Інтернет, соціальних мережах, месенджерах та мобільних додатках

У частині першій статті 24 Закону № 2297-VI володільців, розпорядників персональних даних та третіх осіб зобов'язано забезпечити захист персональних даних осіб, які ними обробляються, від випадкових втрати або знищення, незаконної обробки, у тому числі незаконного знищення чи доступу до персональних даних.

За результатами розгляду звернень громадян та моніторингу ЗМІ Уповноваженим зафіксовано випадки недотримання посадовими особами володільців та розпорядників персональних даних цього обов'язку, що призвело до незаконного доступу до таких даних.

Приклад

У березні 2021 року в мережі Інтернет було виявлено факт поширення інформації щодо витоку персональних даних невизначеного кола осіб через офіційний веб-сайт Мінветеранів шляхом поширення гіперпосилання на відкриті Google-форми з особистими даними громадян, які хочуть вакцинуватися від хвороби COVID-19, а саме: прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, адреса проживання, номер телефону, професійна діяльність тощо.

У липні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення від громадянина К. щодо неправомірного поширення посадовою особою Карлівської міської ради Полтавської області персональних даних заявника у мережі Інтернет – на сайті Facebook було опубліковано фото запиту заявника на доступ до публічної інформації, який містив його персональні дані, зокрема прізвище, ім'я, по батькові, домашню адресу, особистий мобільний телефон, суть запиту.

У серпні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення С. щодо поширення Чортківською міською радою персональних даних шляхом розміщення на офіційному веб-сайті Чортківської міської ради прийнятих рішень, в яких містились персональні дані громадян: прізвища, імена, по батькові, дати народження, адреси проживання, обставини особистого життя тощо.

За цими фактами Уповноваженим вжито заходів щодо видалення персональних даних із публічного доступу, складено протоколи про адміністративні правопорушення, матеріали направлено до суду.

Права громадян на захист персональних даних було поновлено.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ ПРИ ПОШИРЕННІ КОНФІДЕНЦІЙНИХ ДОКУМЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕСЕНДЖЕРІВ

У положеннях статті 14 Закону № 2297 визначено, що поширення персональних даних здійснюється за згодою суб'єкта персональних даних або у випадках, визначених законом, і лише (якщо це необхідно) в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

За результатами розгляду звернень громадян Уповноваженим фіксувались порушення володільцями та розпорядниками персональних даних прав осіб на приватність при їх поширенні з використанням месенджерів (пересиланні, оприлюдненні, наданні доступу до них тощо) документів, які містять конфіденційну інформацію про особу.

Приклад

До Уповноваженого у жовтні 2021 року надійшли звернення від двох громадян щодо недотримання вимог законодавства у сфері захисту персональних даних управліннями об'єднань співвласників багатоквартирних будинків шляхом:

публічного розміщення звернень мешканців ОСББ до Голови зазначеного об'єднання в групі месенджеру Viber з персональними даними заявників;

поширення у мобільному додатку, який використовувався одним із ОСББ для управління об'єднанням, копій документів, що містили персональні дані (прізвище, ім'я, по батькові, серія та номер паспорта, номер облікової картки платника податків, адреса місця проживання/реєстрації).

За цими фактами Уповноваженим вжито заходів щодо видалення персональних даних з публічного доступу, складено протоколи про адміністративні правопорушення та матеріали направлено до суду для розгляду та винесення відповідного рішення. Права заявників поновлено.

Порушення права на захист від неправомірного поширення персональних даних споживачів комунальних послуг

Відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги» від 09 листопада 2017 року № 2189-VIII виконавець комунальної послуги зобов'язаний забезпечувати своєчасність надання, безперервність і відповідну якість комунальних послуг, а споживач зобов'язаний сплачувати за спожиті комунальні послуги.

У разі несплати споживачем за житлово-комунальні послуги виконавці часто вдаються до складання та оприлюднення списків боржників з метою примушення сплатити борг.
Зі звернень громадян та під час моніторингу ЗМІ Уповноваженим виявлялися непоодинокі факти порушення права на захист від неправомірного поширення персональних даних боржників та доступу третіх осіб до даних споживачів комунальних послуг.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у червні 2021 році було виявлено інформацію щодо поширення КП «Стрийводоканал» та Стрийською міською радою персональних даних боржників шляхом розміщення інформації про адреси боржників та суми заборгованостей за водопостачання та водовідведення клієнтів КП «Стрийводоканал» на біл-бордах міста та на офіційній сторінці Стрийської міської ради у соціальній мережі Facebook.
У серпні 2021 року було встановлено факт оприлюднення списку боржників на офіційному сайті ПрАТ «АК «Київводоканал», в якому зазначено: номер особового рахунку; адресу (назва вулиці, номери будинку та квартири); район у місті Києві та суму заборгованості перед ПрАТ «АК «Київводоканал».
Відносно посадових осіб-порушників Уповноваженим складено протоколи про адміністративне правопорушення та матеріали направлено до суду.
Внаслідок вжитих Уповноваженим заходів неправомірне поширення персональних даних осіб було припинено, права громадян поновлено.

Порушення права особи на захист від порушення недоторканності приватного життя

Здійснюючи моніторинг додержання вимог законодавства про захист персональних даних на сайтах та в соціальній мережі Facebook, Уповноваженим було виявлено порушення права на приватність громадян у зв'язку із поширенням у мережі Інтернет у загальному доступі великого обсягу персональних даних осіб.

ВИЯВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ ГРОМАДЯН У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ПОШИРЕННЯМ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ У ЗАГАЛЬНОМУ ДОСТУПІ ВЕЛИКОГО ОБСЯГУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ОСІБ

Приклад
У вересні 2021 року Уповноваженим виявлено на одному з веб-сайтів у мережі Інтернет базу даних жителів України, що налічувала майже 53 мільйони записів про персональні дані.
На сайті містилися відомості щодо номера телефону, прізвища, ім'я та по батькові громадян, їхнього місця реєстрації, а в окремих випадках й інформацію про надані адмінпослуги, пов'язані з використанням транспортних засобів.
За даним фактом відкрито кримінальне провадження за статтею 182 КК України (Порушення недоторканності приватного життя).
Правоохоронцями припинено діяльність одного з найбільших веб-ресурсів, на якому незаконно поширювалися персональні дані близько 200 мільйонів осіб, зокрема громадян України, Молдови, Білорусії, Казахстану та інших країн СНД.
За результатами спільних дій Департаменту кіберполіції, Уповноваженого та міжнародних партнерів зі США, Молдови та Німеччини порушення права цих осіб на захист персональних було припинено, дані видалено з автоматизованих систем та мережі Інтернет.

Приклад
За результатами проведеного Уповноваженим моніторингу було виявлено порушення права громадян на захист персональних даних:
у січні 2021 року у відкритому доступі на сайті туристичної компанії було розміщено фотозображення віз громадян, що містили їхні персональні дані;
у квітні 2021 року на веб-сайті та на Telegram-каналі було оприлюднено файли з персональними даними, як стверджується, військовослужбовців ЗСУ, НГУ, зокрема, прізвище, ім'я, побатькові, дата народження, номер військової частини, військове звання, місце проживання, місце реєстрації, контактні відомості (номер мобільного телефону, електронної пошти, посилань на соціальні мережі) та інше.
За даними фактами відкрито кримінальні провадження за статтею 182 КК України (Порушення недоторканності приватного життя).
Внаслідок вжитих Уповноваженим заходів неправомірне поширення персональних даних осіб було припинено, права громадян поновлено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України розробити для державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління, вичерпний перелік вимог до комунікаційно-інформаційних систем (інформаційно-телекомунікаційних систем), в яких обробляється інформація, що містить персональні дані.
Національній поліції України провести перевірки баз даних у мережі Інтернет на предмет виявлення фактів неправомірного поширення персональних даних громадян.

1.1.3. Право на невтручання в особисте і сімейне життя під час використання інформаційно-телекомунікаційних технологій і систем

Використання технологій не може порушувати або незаконно обмежувати право на приватність. Запроваджуючи інноваційні проєкти (онлайн-портали та центри підтримки офлайн), під час яких здійснюється обробка великої кількості персональних даних, особливо чутливих даних (стан здоров'я, статеве життя; біометричні дані; генетичні дані; притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності та інші), необхідно проводити попередню оцінку впливу таких проєктів у частині дотримання права на приватність. Проте наразі така оцінка переважно проводиться тоді, коли обробка даних уже певний час здійснюється.
Основними ризиками, пов'язаними із використанням інноваційних технологій, є:

- відсутність поінформованості суб'єкта персональних даних, зокрема шляхом створення повідомлення про обробку персональних даних;
- відсутність інструментів, що забезпечують цілісність та конфіденційність інформації;
- збір електронними сервісами та мобільними додатками надмірних даних щодо первинних цілей обробки;
- відсутність захисту суб'єкта персональних даних від автоматизованого рішення, яке має для нього правові наслідки.

Тому під час напрацювання кожного проєкта нормативно-правового акта розробник має оцінити ризики та вжити можливих заходів щодо недопущення порушення права людини на приватність.

З метою застосування законодавства про захист персональних даних на практиці Уповноваженим надавалися роз'яснення та рекомендації прав і обов'язків володільців або розпорядників, організації роботи із захисту персональних даних та з найбільш актуальних питань, які публікувалися на офіційному веб-сайті для використання цільовими аудиторіями[2].

ПОПЕРЕДЖЕННЯМ ПОРУШЕНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ Є ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБІЗНАНОСТІ ЩОДО ПРАВОВИХ ЗАСАД ОБРОБКИ ТА ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Одним із шляхів запобігання порушенням прав людини на захист персональних даних є підвищення рівня обізнаності щодо правових засад обробки та захисту персональних даних.

У 2021 році Уповноваженим проводилась інформаційна кампанія щодо захисту персональних даних, під час якої спільно з Офісом Ради Європи в Україні та студією онлайн-освіти EdEra створено онлайн-курс «Захист персональних даних», який налічує дві версії: базова і просунута для державних службовців і тих, хто працює з персональними даними[3].

За результатами співпраці ПРООН в Україні, Уповноваженого, Мінцифри та українських неурядових організацій розроблено інструмент для оцінки бізнесом відповідності стандартам захисту персональних даних у формі тесту із загальними рекомендаціями, що орієнтований на малий і середній бізнес.

Окрім цього, з метою врахування кращого європейського досвіду у листопаді 2021 року у рамках запуску проєкту «EU4DigitalUA» підписано Меморандум про взаєморозуміння з Міжнародним та ібероамериканським фондом адміністративної та державної політики, що надасть можливість імплементувати сучасні принципи ЄС щодо стандартів обробки персональних даних в Україні.

Актуалізація та осучаснення законодавства у сфері захисту персональних даних

Угодою про асоціацію між Україною та ЄС передбачено необхідність актуалізації та осучаснення законодавства у сфері захисту персональних даних з метою впровадження до нього найкращих європейських стандартів, відображених насамперед у Загальному регламенті про захист даних 2016/679 у додатковому протоколі до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних 108+ (Модернізована Конвенція 108+).

У Верховній Раді України зареєстровано проєкти законів України «Про захист персональних даних» (реєстр. № 5628 від 07.06.2021) та «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (реєстр. № 6177 від 18.10.2021), розроблених на виконання Україною міжнародних зобов'язань.

Над законопроєктами працювала об'єднана робоча група, створена на базі двох комітетів Верховної Ради України: Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин та Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації за участю Уповноваженого.

---

[2] URL:https://www.ombudsman.gov.ua/recommendations

[3] URL:https://study.ed-era.com/uk/courses/course/371

ЗАКОНОПРОЄКТОМ № 5628 ЗНАЧНО ПОСИЛЮЄТЬСЯ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

Законопроєкт № 5628 розроблено з урахуванням основних вимог Загального регламенту ЄС про захист даних 2016/679 (GDPR), що має на меті підвищити рівень захисту права на повагу до приватного життя через посилення стандартів обробки персональних даних. Очікується, що після прийняття цього законопроєкту буде значно розширено права суб'єктів персональних даних та посилено вимоги до обробки персональних даних володільцями та розпорядниками персональних даних. Законопроєктом значно посилюється відповідальність за порушення вимог законодавства у сфері захисту персональних даних.

Законопроєктом № 6177 передбачено створення нового контролюючого органу в сфері захисту персональних даних та доступу до публічної інформації, визначено статус, повноваження, засади організації та порядок його діяльності.

Прийняття зазначених законпроєктів посилить можливість захищати права людини на невтручання в особисте життя у зв'язку з обробкою персональних даних.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєктів законів України «Про захист персональних даних» (реєстр. № 5628 від 07.06.2021) та «Про Національну комісію з питань захисту персональних даних та доступу до публічної інформації» (реєстр. № 6177 від 18.10.2021).

Органам державної влади керуватись рекомендаціями Уповноваженого щодо усунення типових порушень законодавства про захист персональних даних у процесі підготовки та прийняття нормативно-правових актів[4].

1.2. Додержання принципу недискримінації

Право на захист від дискримінації є фундаментальним правом людини, яке визнане міжнародним правом і має бути забезпечене сучасними державами відповідно до статті 14 Конвенції ООН про захист прав людини та основоположних свобод. Заборона дискримінації як необґрунтованого встановлення розрізнень, винятків, обмежень чи переваг у правах і свободах людини і громадянина є одним із шляхів забезпечення рівності всіх людей.

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 463 особи із повідомленнями про порушення права на рівність та захист від дискримінації за ознаками інвалідності та стану здоров'я, етнічного (національного) походження, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, раси та кольору шкіри, релігійних переконань.

105 випадків дискримінації та порушення права на рівність виявлено під час моніторингу ЗМІ, соціальних мереж, інших відкритих джерел.

[4] https://www.ombudsman.gov.ua/recommendations

У межах парламентського контролю за додержанням права на рівність та захист від дискримінації проведено 412 моніторингових візитів та безвиїзних перевірок, за результатами яких виявлено порушення таких прав у сферах соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти, одержанні різних послуг.

За результатами виявлених у зверненнях громадян та під час моніторингу порушень Уповноваженим направлено 738 листів із рекомендаціями про їх усунення керівникам органів державної влади та місцевого самоврядування.

ВИЯВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА РІВНІСТЬ ТА ЗАХИСТ ВІД ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ, ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, ОСВІТИ, ОДЕРЖАННІ РІЗНИХ ПОСЛУГ

Знаковою подією став розгляд восьмої періодичної доповіді України щодо виконання Міжнародного пакту про громадянські та політичні права Комітетом ООН з прав людини, в рамках якого було прийнято відповідні заключні зауваження. Уповноважений долучився до розгляду шляхом подання інформації Комітету.

Незважаючи на законодавчі ініціативи щодо доповнення ознак для заборони дискримінації гендерною ідентичністю та сексуальною орієнтацією, Уповноважений, так само як і Комітет стурбований відсутністю комплексного антидискримінаційного законодавства відповідно до положень Пакту.

У зв'язку з цим Уповноваженим підтримується відповідна рекомендація Комітету, що в Україні варто включити до законодавства у сфері протидії дискримінації норми щодо ефективного захисту від дискримінації в усіх сферах, включно з приватною, заборони прямої, непрямої та множинної дискримінації, повного переліку ознак для заборони дискримінації, відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права й ефективних засобів правового захисту у випадках порушення.

1.2.1. Додержання принципу недискримінації за ознаками інвалідності та стану здоров'я

Право осіб з інвалідністю на доступність до об'єктів фізичного оточення

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулася 172 особи щодо порушення рівності прав і свобод людини і громадянина за ознакою інвалідності та стану здоров'я, що на 74% більше, ніж за минулий рік (44). Ще 37 таких порушень було виявлено під час моніторингу ЗМІ, соціальних мереж та інших відкритих джерел, що на 32% більше, ніж за минулий рік (25).

Громадяни повідомляли про неможливість реалізовувати свої права на свободу пересування, доступу до соціальних, медичних та інших послуг, освіти тощо через фізичну непристосованість споруд і приміщень, в яких вони надаються, для маломобільних груп населення.

З метою перевірки додержання права на захист від дискримінації за ознакою інвалідності та стану здоров'я Уповноваженим здійснено 303 моніторингові візити та безвиїзні перевірки архітектурної доступності громадських приймалень центральних органів виконавчої влади, структурних підрозділів КМДА, закладів вищої освіти, центрів соціальних служб, центрів зайнятості, об'єктів транспортної інфраструктури.

Результати моніторингу засвідчили, що органами державної влади, закладами вищої освіти, надавачами соціальних послуг порушуються права осіб з інвалідністю на доступне середовище та отримання відповідних послуг, гарантовані Конвенцією ООН про права осіб з інвалідністю.

ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ, НАДАВАЧАМИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ПОРУШУЮТЬСЯ ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ДОСТУПНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДНИХ ПОСЛУГ, ГАРАНТОВАНІ КОНВЕНЦІЄЮ ООН ПРО ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Типовими порушеннями прав осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення є: відсутність пандусів і тактильних табличок з назвою та графіком роботи закладів на вході до будівель, необлаштованість сходів пандусами всередині приміщень, відсутність ліфтів або інших підйомних механізмів, неадаптованість санітарно-гігієнічних приміщень для потреб осіб з інвалідністю.

Приклад
Під час моніторингового візиту до Шевченківського районного в м. Києві центру соціальних служб у листопаді 2021 року встановлено, що приміщення центру неадаптоване для потреб осіб з інвалідністю (відсутній пандус або інший підйомний механізм на вході, кнопка виклику персоналу та тактильна табличка з назвою та графіком роботи закладу), внаслідок чого порушуються права таких осіб на рівний доступ до отримання соціальних послуг.
За результатами реагування Уповноваженого центром соціальних служб встановлено тактильні таблички, з метою забезпечення безперешкодного доступу до приміщення центру у 2022 році бюджетом заплановано реалізацію проєкту «Безбар'єрне середовище Шевченківського районного центру соціальних служб», в рамках якого передбачено облаштування центру відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» задля поновлення прав осіб з інвалідністю.
Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

Відповідно до ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» зазначені Норми забезпечують рівні права на використання житлових будинків і громадських будівель та споруд різними верствами населення, в тому числі маломобільними групами. Вимоги цих Норм є обов'язковими для застосування усіма юридичними та фізичними особами на території України.
За результатами моніторингу фактичного стану забезпечення права осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення на доступ до освітніх послуг встановлено, що 57% освітніх закладів (17 з перевірених 30 закладів) не відповідають вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд». Архітектурна недоступність навчальних закладів перешкоджає реалізації права осіб з інвалідності на отримання освітніх послуг.

Приклад
Під час моніторингового візиту до освітніх центрів «Крим-Україна» та «Донбас-Україна», створених на базі Приймальної комісії Херсонського державного аграрно-економічного університету, у липні 2021 року встановлено порушення прав маломобільних груп населення на рівний доступ до отримання освітніх послуг через архітектурну непристосованість приміщення (відсутність пандусів, кнопок виклику персоналу, тактильних табличок).
За результатами реагування Уповноваженого Освітнім центром усунуто виявлені порушення – встановлено кнопку виклику персоналу, облаштовано підйомні механізми з першого на другий поверхи, встановлено тактильні таблички.
Права осіб з інвалідністю на отримання освітніх послуг поновлено.

Внаслідок архітектурної недоступності закладів охорони здоров'я, невиконання вимог державних будівельних норм ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» порушується право осіб з інвалідністю на реабілітацію та доступ до медичних послуг.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ в квітні 2021 року виявлено, що у Державному закладі «Український медичний центр реабілітації дітей з органічним ураженням нервової системи Міністерства охорони здоров'я України» понад 25 років не працює ліфт, що обмежувало доступ до послуг зазначеного закладу для дітей з інвалідністю та перешкоджало реалізації їхнього права на реабілітацію.
За результатами реагування Уповноваженого у жовтні 2021 року ліфт у медичному центрі відремонтовано.
Права осіб з інвалідністю на реабілітацію та доступ до медичних послуг поновлено.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у жовтні 2021 року Уповноваженим було виявлено, що вхід до рентгенологічного відділення КП «Лікарня № 1» Житомирської міської ради не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд», у зв'язку з чим особи з інвалідністю обмежені в реалізації права на доступ до медичних послуг.
За результатами реагування Уповноваженого у приймально-діагностичному відділенні лікарні переобладнано пандус та встановлено тактильну плитку, облаштовано санітарно-гігієнічне приміщення відповідно до потреб осіб з інвалідністю. Придбано та встановлено сходовий електропідйомник та кнопку виклику персоналу при вході до рентгенологічного відділення.
Права осіб з інвалідністю на доступ до медичних послуг поновлено.

Непоодинокими є випадки, коли непристосованість приміщень та споруд не лише обмежує реалізацію прав і свобод осіб з інвалідністю, а й містить загрози їхньому праву на життя та безпеку.

НЕПРИСТОСОВАНІСТЬ ПРИМІЩЕНЬ ТА СПОРУД НЕ ЛИШЕ ОБМЕЖУЄ РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВ І СВОБОД ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ, А Й МІСТИТЬ ЗАГРОЗИ ЇХНЬОМУ ПРАВУ НА ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКУ

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у жовтні 2021 року виявлено випадок травмування громадянки Ж. з інвалідністю, яка пересувається на кріслі колісному, на вході до житлового будинку на вул. Амвросія Бучми, 4 в м. Київ через невідповідність будинку вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд».
За результатами реагування Уповноваженого КП «Керуюча компанія з обслуговування житлового фонду Дніпровського району м. Києва» у житловому будинку встановлено новий пандус та здійснено ремонтні роботи з підйому рівня підлоги для зручного пересування осіб з інвалідністю.
Право осіб з інвалідністю на безперешкодний доступ до фізичного оточення поновлено.

ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА УЧАСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НЕЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ БЕЗПЕРЕШКОДНОГО ДОСТУПУ ЦІЄЇ КАТЕГОРІЇ ГРОМАДЯН ДО ВИБОРЧИХ ДІЛЬНИЦЬ ДОСІ НЕ ПОНОВЛЕНО

У 2019–2020 роках Уповноваженим проведено моніторинг додержання виборчих прав та архітектурної доступності виборчих дільниць для маломобільних груп населення, який виявив низку порушень права на доступність цих об'єктів фізичного оточення. За результатами моніторингу ОДА та КМДА надано рекомендації Уповноваженого щодо усунення виявлених порушень прав осіб з інвалідністю.

Проведений у 2021 році моніторинг стану виконання наданих рекомендацій засвідчив, що права осіб з інвалідністю на участь у політичному житті у зв'язку із незабезпеченням безперешкодного доступу цієї категорії громадян до виборчих дільниць і досі не поновлено.

Процес реалізації рекомендацій Уповноваженого КМДА, Київською, Вінницькою, Львівською, Чернівецькою, Черкаською, Тернопільською, Хмельницькою ОДА триває та продовжують вживатися заходи для забезпечення доступності виборчих дільниць: встановлюються ліфти, підйомники, облаштовуються зовнішні пандуси, а у разі неможливості облаштувати доступність дільниці – змінюється її місцезнаходження.

Приклад

Результати моніторингу виборчої дільниці № 711103, що розташована в м. Черкаси, у 2019–2020 роках засвідчили, що приміщення, в якому вона розташована, через фізичну недоступність не пристосоване для відвідування маломобільними групами населення.

За результатами реагування Уповноваженого в серпні 2021 року на зазначеній виборчій дільниці розпочато ремонт центрального входу з облаштуванням пандуса.

Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

Обов'язковою умовою забезпечення рівноправності осіб з інвалідністю є встановлення відповідальності за дискримінацію за ознакою інвалідності та відмову від розумного пристосування, про що Уповноваженим було наголошено у щорічних доповідях за 2019 та 2020 роки.

Наразі у Верховній Раді України перебуває проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 5488 від 13.05.2021), що потребує невідкладного розгляду та прийняття, оскільки ним передбачено встановлення адміністративної відповідальності за дискримінацію. Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

На виконання рекомендацій, наданих Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2020 рік, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07.04.2021 № 285-р затверджено Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року, яким передбачено розділ, присвячений питанням рівності та недискримінації, та одним із завдань визначено створення умов для забезпечення рівних прав та можливостей осіб з інвалідністю.

Право осіб з інвалідністю на доступ до інформації про діяльність та послуги, які надаються органами державної влади

Проведений у грудні 2021 року повторний моніторинг доступності офіційних веб-сайтів Мінмолодьспорту, Мінінфраструктури, Міноборони, Мінрегіону, Міненерго, МЗС, МКІП, МВС, ПФУ, Держпраці, Держтелерадіо, ДПС, ДСНС, ДМС та КМДА для користувачів з порушенням зору засвідчив,

що попри заплановане виконання протягом року робіт із забезпечення доступності веб-сайтів для осіб з інвалідністю, досі не адаптовано веб-сайти Держтелерадіо та Міненерго, внаслідок чого порушуються права осіб з інвалідністю на доступ до інформації про діяльність цих органів та послуги, які вони надають.
Уповноваженим повторно внесено подання керівництву цих органів щодо поновлення прав осіб з інвалідністю. За наданою у відповідь інформацією у 2022 році заплановано заходи щодо адаптації веб-сайтів для користувачів з порушенням зору.

Право на захист від дискримінації за станом здоров'я
Результати аналізу звернень 47 громадян свідчать про порушення прав осіб на соціальний захист, медичне обслуговування, участь у культурному та соціальному житті через дискримінацію за станом здоров'я органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення ГО «Молодіжна організація «Підлітки України» щодо дискримінації та стигматизації людей, які живуть з ВІЛ, порушення їхнього права на конфіденційність у зв'язку з некоректністю назви центрів для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, що розкриває ВІЛ-статус відвідувачів.
Уповноваженим надано рекомендації Мінсоцполітики щодо внесення відповідних змін до Типового положення про центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді задля додержання вимог щодо конфіденційності інформації про ВІЛ-статус особи та уникнення стигматизації та дискримінації таких осіб.
За результатами реагування Уповноваженого Мінсоцполітики розпочато підготовку проєкту змін до Типового положення про центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 № 741.
Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття законопроєкту про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації (реєстр. № 5488 від 13.05.2021).

Кабінету Міністрів України забезпечити адаптування офіційних веб-сайтів органів виконавчої влади для користувачів з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, мовлення та інтелектуального розвитку відповідно до ДСТУ ISO/IEC 40500:2015 «Інформаційні технології. Настанова з доступності веб-контенту W3C (WCAG) 2.0».

Міністерству соціальної політики України забезпечити внесення змін до Типового положення про центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 № 741, з метою отримання вимог щодо конфіденційності інформації про ВІЛ-статус особи.

Обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити приведення виборчих дільниць у відповідність до потреб маломобільних груп населення згідно із вимогами ДБН В.2.2-40:2018 «Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд».

1.2.2. Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності

У 2008 році Україна підписала Декларацію ООН про сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність, яка засуджує насильство та дискримінацію, стигматизацію та упередження за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Згідно з практикою ЄСПЛ, яка відповідно до статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року 3477-IV є джерелом права в Україні, ЄСПЛ визнає сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність ознаками, за якими особа може зазнавати дискримінації, та розглядає такі справи.

ПРЕДСТАВНИКИ ЛГБТІК-СПІЛЬНОТИ ЗАЛИШАЮТЬСЯ ОДНІЄЮ ІЗ НАЙБІЛЬШ НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ ГРОМАДЯН

Проте ознаки сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності досі не внесені до переліку «захищених» ознак у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 6 вересня 2012 року № 5207-VI та у статті 161 КК України, якими передбачено кримінальну відповідальність за порушення рівноправності громадян, у зв'язку з чим представники ЛГБТІК-спільноти залишаються однією із найбільш незахищених категорій громадян.

До Уповноваженого у 2021 році звернулося 18 осіб щодо порушення прав і свобод представників ЛГБТІК-спільноти на рівність, зокрема на захист від дискримінаційних дій, належне розслідування злочинів на ґрунті нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, майнових та немайнових прав через неможливість укладення угоди цивільного партнерства. Ще 15 таких порушень виявлено під час проведення моніторингу ЗМІ та соціальних мереж.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ в листопаді 2021 року встановлено, що солдат ЗСУ зазнав цькування, шантажу і погроз від співслужбовців у зв'язку із його сексуальною орієнтацією.
За результатами реагування Уповноваженого командуванням Військово-морських сил ЗСУ солдата переведено до місця постійної дислокації військової частини, забезпечено психологічний супровід, консультації психолога та капелана.
Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

Найбільш поширеним порушенням прав представників ЛГБТІК-спільноти (11 з 15 фактів, виявлених Уповноваженим під час моніторингу ЗМІ) є поширення гомофобної лексики, мови нетерпимості та закликів, що порушують право на рівність та недискримінацію цієї категорії осіб, яка містить ознаки кримінальних правопорушень.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ в липні 2021 року встановлено, що невідомі особи розклеїли на опорах ліній електропередач в м. Житомир повідомлення, які містять гомофобні заклики.
За результатами реагування Уповноваженого Національною поліцією України в липні розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною першою статті 300 КК України (Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію). Досудове розслідування триває.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у вересні 2021 року встановлено, що невідомі особи обклеїли біл-борди в м. Київ постерами гомофобного змісту.
За результатами реагування Уповноваженого Національною поліцією України за вказаним фактом розпочато досудове розслідування в кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 161 КК України (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної залежності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками). Досудове розслідування триває.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у листопаді 2021 року виявлено поширення мови ворожнечі стосовно представників ЛГБТІК-спільноти гравцем ФК «Динамо Київ» в інтерв'ю для YouTube-каналу.
За результатами реагування Уповноваженого Комітетом з етики і чесної гри Української асоціації футболу було відкрито провадження та здійснено перевірку за вказаним інцидентом, а Контрольно-дисциплінарним комітетом Української асоціації футболу в грудні 2021 року було накладено на футболіста санкцію у вигляді попередження.

ПОРУШУЄТЬСЯ ПРАВО ПРЕДСТАВНИКІВ ЛГБТІК-СПІЛЬНОТИ НА НАЛЕЖНЕ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ ЩОДО НИХ НА ҐРУНТІ НЕТЕРПИМОСТІ, ТА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРАВОПОРУШНИКІВ

Результати моніторингу Уповноваженого свідчать, що під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із дискримінацією за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, правоохоронними органами не завжди враховуються ймовірні мотиви нетерпимості та має місце уникнення кваліфікації правопорушень за статтею 161 КК України (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної залежності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками).
Вчинені правопорушення отримують кваліфікацію за іншими статтями КК України, якими передбачені нижчі санкції, що порушує право представників ЛГБТІК-спільноти на належне досудове розслідування злочинів, вчинених щодо них на ґрунті нетерпимості, та притягнення до відповідальності правопорушників.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у листопаді 2021 року виявлено, що у м. Хмельницький було здійснено навмисний підпал волосся та обличчя 18-річній транс-гендерній дівчині. Потерпіла отримала опіки обличчя та перебувала на стаціонарному лікуванні. За цим фактом Національною поліцією України було відкрито кримінальне провадження з попередньою кваліфікацією за статтею 125 КК України (Умисне легке тілесне ушкодження).
Уповноважений у грудні 2021 року звернулася до Національної поліції України з вимогою розглянути можливість перекваліфікації кримінального правопорушення з обов'язковим врахуванням ймовірного мотиву нетерпимості за ознакою гендерної ідентичності у вчиненому правопорушенні.
Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

З метою захисту майнових і немайнових прав різностатевих і одностатевих пар, зокрема володіння та наслідування майна, утримання одного партнера іншим у разі непрацездатності, права не свідчити проти свого партнера Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2020 рік було рекомендовано Кабінету Міністрів України розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства[5].
Частину рекомендацій Уповноваженого Кабінетом Міністрів України виконано шляхом внесення до Верховної Ради України проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» (реєстр. № 5488 від 13.05.2021) та включення до плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021 – 2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р.
На виконання рекомендацій Уповноваженого щодо усунення дискримінації представників ЛГБТІК-спільноти у зв'язку із обмеженням права осіб, які мають гомосексуальні стосунки, бути донором крові[6] наказом МОЗ від 08.02.2021 № 207 «Про внесення змін до Порядку карантинізації донорської плазми та до Порядку медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів» вилучено з Порядку медичного обстеження донорів крові та компонентів крові, затвердженого наказом МОЗ від 01.08.2005 № 385 «Про інфекційну безпеку донорської крові та її компонентів» норму, згідно з якою донорами не могли стати особи, які мають гомосексуальні стосунки.
Завдяки цим змінам відбулося поновлення прав представників ЛГБТІК-спільноти у медичній сфері.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України забезпечити контроль за своєчасним виконанням пунктів 28-33 плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р.

[5] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2020.pdf.

[6] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2020.pdf.

Національній поліції України забезпечувати належне виконання положень Закону України «Про Національну поліцію», зокрема, всебічно, повно і неупереджено досліджувати мотив нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності під час розслідування правопорушень та у разі наявності відповідного мотиву, здійснювати кваліфікацію правопорушень за статтею 161 Кримінального кодексу України.

1.2.3. Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження

У статті 5 Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації встановлено обов'язок забезпечити рівноправність кожної людини перед законом, без розрізнення раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження, зокрема щодо здійснення прав на свободу пересування і проживання в межах держави. Викорінення дискримінації за такими ознаками сприяє гармонійному співіснуванню осіб у межах держави.

ВИКОРІНЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКАМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ЕТНІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ СПРИЯЄ ГАРМОНІЙНОМУ СПІВІСНУВАННЮ ОСІБ У МЕЖАХ ДЕРЖАВИ

До Уповноваженого звернулося 55 оіб щодо порушення принципу рівноправності за ознаками національного та етнічного походження, що на 40% більше, ніж за минулий рік (33).

Заявники повідомляли про порушення їхніх прав на вільний вибір місця проживання, свободу пересування та особисту недоторканність, недоторканність житла, повагу до гідності, а також щодо вчинення злочинів на ґрунті нетерпимості за ознаками національного та етнічного походження.

ПОРУШЕННЯ ДОПУСКАЮТЬСЯ ЯК ОКРЕМИМИ ГРОМАДЯНАМИ, ТАК І ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

За результатами вжитих Уповноваженим заходів парламентського контролю за вказаними зверненнями встановлено, що зазначені порушення допускаються як окремими громадянами, так і органами державної влади, органами місцевого самоврядування та правоохоронними органами.

У 2021 році тривала співпраця Уповноваженого з Офісом РЄ в Україні та Міжнародною благодійною організацією «Ромський жіночий фонд «Чіріклі».

У рамках цієї співпраці протягом серпня-вересня 2021 року, з метою моніторингу виконання рекомендацій Спеціальної доповіді Уповноваженого «Вплив пандемії COVID-19 на ромську громаду в Україні» (2020 рік) здійснено моніторингові візити до ромських поселень задля виявлення проблемних питань та можливих шляхів їх вирішення.

Результати моніторингових візитів засвідчили низку системних порушень прав представників ромської національної меншини.

Неможливість реалізовувати свої права та свободи передусім пов'язано з відсутністю документів, що посвідчують особу, у значної кількості ромів.

Непоодинокими є випадки упередженого ставлення представників органів влади під час оформлення документів для ромів, зокрема паспортів. Як наслідок, це призводить до порушення їх основоположних прав на соціальний захист, охорону здоров'я, освіту, працю та належні умови життя.

З повідомлень про порушення прав та під час моніторингу ЗМІ Уповноваженим встановлюються факти дискримінації ромської національної меншини:

неможливість одержання соціальної допомоги, включаючи допомогу малозабезпеченим;

обмеження у наданні медичних послуг (вони надаються у меншому обсязі або у гірших умовах);

неврахування особливостей ромської меншини під час залучення до освітнього процесу («мовний бар'єр», діти-роми, йдучи до школи, часто не знають навіть українського алфавіту, що призводить до відставання таких дітей у навчанні);

відмови у працевлаштуванні через національну приналежність;

порушення житлових прав, в тому числі через загрози примусового виселення.

Приклад

У квітні 2021 року до Уповноваженого звернувся голова Коаліції ромських неурядових організацій України про те, що роми, які мешкають у тимчасовому поселенні на території с. Зимна Вода Пустомитівського району Львівської області, отримували погрози щодо примусового виселення. Внаслідок реагування Уповноваженого ГУ Національної поліції України у Львівській області посилено заходи безпеки на території Пустомитівського району та не допущено вчинення протиправних дій щодо ромів, які проживають на території населеного пункту.

Приклад

За результатами моніторингу ЗМІ у червні 2021 року виявлено, що міський голова м. Рівне запропонував ромам протягом кількох годин залишити місто, інакше їх примусово вивезуть на Закарпаття.

За результатами реагування Уповноваженого міський голова офіційно вибачився за свою поведінку, а Національною поліцією України за вказаним інцидентом було відкрито кримінальне провадження за частиною першою статті 161 КК України (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками).

Досудове розслідування триває.

На виконання рекомендацій Уповноваженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 № 866-р схвалено Стратегію сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року, проте план заходів з її реалізації досі не затверджений.

ПОРУШУЄТЬСЯ ПРАВО НЕПИСЕМНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА РІВНЕ І ВІЛЬНЕ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ, ГАРАНТОВАНЕ СТАТТЯМИ 70 ТА 71 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Здійснений Уповноваженим моніторинг засвідив порушення виборчих прав ромської національної меншини. Під час останніх місцевих виборів окремі роми не мали змоги проголосувати, тому що не вміють читати, а можливість зайти в кабінку для голосування з іншою особою заборонена виборчим законодавством, оскільки статтею 17 Виборчого кодексу України передбачено лише можливість допомоги виборцю, який внаслідок інвалідності та/або стану здоров'я не може самостійно заповнити виборчий бюлетень чи опустити його у виборчу скриньку.

Це порушує право неписемних громадян України на рівне і вільне волевиявлення, гарантоване статтями 70 і 71 Конституції України.

У Доповіді про виборче законодавство та виборчу адміністрацію в Європі Венеційською комісією на 67 пленарній сесії у червні 2006 року, серед іншого, зазначено, що важливо, щоб право голосу виборців не було необґрунтовано обмежене, зокрема через етнічне походження та грамотність.

У Рекомендації Rec (2001) 19 Комітету міністрів Ради Європи «Про участь громадян у місцевому публічному житті», ухваленій Комітетом міністрів на 776-му засіданні заступників міністрів від 6 грудня 2001 р., міститься рекомендація урядам держав-членів впровадити конкретні форми допомоги або інші спеціальні зручності для голосування для певних категорій виборців, зокрема неписемних осіб.

У зв'язку з цим Уповноважений звернувся у листопаді 2021 року до Центральної виборчої комісії щодо розгляду можливих шляхів вирішення цього питання з метою недопущення порушень виборчих прав малограмотних громадян, зокрема ромів. Наразі триває експертне обговорення шляхів вирішення цього питання.

Кримінальні правопорушення, вчинені з мотивів нетерпимості стосовно представників національних спільнот, не завжди отримують відповідну правову кваліфікацію з урахуванням наявного мотиву нетерпимості, що порушує право осіб, щодо яких вчинено правопорушення, на належний захист.

Приклад

Під час моніторингу ЗМІ у січні 2021 року встановлено, що у м. Києві двоє чоловіків здійснили напад на студента Києво-Могилянської академії, вдаючись при цьому до дискримінаційних за ознакою етнічного походження висловлювань.

Уповноважений звернулася до Національної поліції України щодо врахування під час досудового розслідування ймовірного мотиву нетерпимості у вказаному правопорушенні.

Проте кримінальне провадження було розпочато за статтею 125 КК України (Умисне легке тілесне ушкодження) з подальшою перекваліфікацією та притягненням до відповідальності за статтею 296 КК України (Хуліганство).

Відсутність ефективного механізму притягнення до відповідальності за поширення мови ворожнечі, що сприяє формуванню відчуття безкарності за такі дії, призводить до використання дискримінаційної та ксенофобської риторики публічними особами.

ВІДСУТНІСТЬ МЕХАНІЗМУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОШИРЕННЯ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ СПРИЯЄ ФОРМУВАННЮ ВІДЧУТТЯ БЕЗКАРНОСТІ ЗА ТАКІ ДІЇ

Приклад

За результатами моніторингу ЗМІ встановлено, що в серпні 2021 року міський голова м. Дрогобича на щотижневій оперативній нараді поінформував, що «центральна частина м. Дрогобича окупована циганами та безпритульними».

За результатами реагування Уповноваженого Дрогобицькою міською радою на офіційному веб-сайті було опубліковано позицію місцевої влади щодо забезпечення та дотримання принципу рівності та недискримінації кожної національної спільноти міста, зокрема ромської.

Також міськрадою започатковано проведення регулярних зустрічей з головами національних спільнот з метою налагодження якісної комунікації між усіма національними спільнотами громади, визначення проблем, з якими стикаються представники національних меншин, та залучення їх до важливих процесів функціонування та розвитку Дрогобицької громади.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ в квітні 2021 року встановлено, що двоє викладачів Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури поширювали дискримінаційні, ксенофобські висловлювання стосовно кримських татар та євреїв.
За результатами реагування Уповноваженого викладачі публічно вибачились. Одного з них було відсторонено від викладання з травня 2021 року до завершення навчального року, а в подальшому звільнено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування розглянути можливість ініціювання внесення змін до Виборчого кодексу України з метою сприяння реалізації виборчого права неписемними громадянами, зокрема ромами.

Державній службі з етнополітики та свободи совісті прискорити подання на розгляд Кабінету Міністрів України Плану заходів з реалізації Стратегії сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року.

1.2.4. Додержання принципу недискримінації за мовною ознакою

Статут ООН та Міжнародна конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації встановлюють зобов'язання для членів ООН та держав-учасниць цієї Конвенції вживати заходів для заохочення і розвитку загального поважання і додержання прав людини та основних свобод для всіх, без розрізнення, в тому числі за ознакою мови.
Міжнародна юридична практика визначає мовну дискримінацію як порушення цивільних або економічних прав особистості або етнічної групи через незнання або погане знання мови чисельно або соціально домінуючого на даній території етносу, обмеження мовних прав, а також несправедливість або упередженість по відношенню до людини або етнічної групи за мовною ознакою.
Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VII (далі – Закон № 2704-VII) врегульовано статус української мови як єдиної державної мови в Україні й визначено порядок її функціонування та застосування.
Після його прийняття 51 народний депутат України звернулися до Конституційного Суду України з поданням щодо невідповідності положень Закону № 2704-VII Конституції України через дискримінацію мов національних меншин, зокрема російської.

Конституційний Суд України у рішенні від 14 липня 2021 р. № 1-р/2021 врахував позицію Уповноваженого про відсутність у Законі № 2704-VII дискримінаційних норм за мовною ознакою громадян України з числа національних меншин та визнав цей Закон таким, що відповідає Конституції України.

Венеційською комісією ще у 2019 році наголошено на обов'язку України забезпечити без будь-якої дискримінації гарантії захисту та розвитку мов меншин та корінних народів (рішення від 9 грудня 2019 року № 960/2019).

ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ПРИЙНЯТО ВНЕСЕНИЙ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ ЗЕЛЕНСЬКИМ В.О. ЗАКОН, ЯКИМ ВРЕГУЛЬОВАНО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНИХ ПРАВ КОРІННИХ НАРОДІВ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕНО ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ ВЕНЕЦІЙСЬКОЇ КОМІСІЇ

Верховною Радою України 1 липня 2021 року було прийнято Закон України «Про корінні народи» № 1616-IX, внесений Президентом України Зеленським В. О., яким в тому числі врегульовано питання забезпечення мовних прав корінних народів, чим забезпечено виконання рішення Венеційської комісії. Уповноваженим було підтримано його на етапі розробки.

Залишається невирішеним питання додержання мовних прав та принципу недискримінації за мовною ознакою громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, окремих районів у Донецькій та Луганській областях, де внаслідок злочинних дій підконтрольних Російській Федерації окупаційних адміністрацій заборонено використання української мови та мов корінних народів цих регіонів.

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 83 особи з повідомленням про порушення права на захист від дискримінації за мовною ознакою – обмеження можливості використовувати та вивчати мови національних меншин і корінних народів, дискримінаційні висловлювання й публікації, ненадання інформації або послуг українською мовою.

В рамках парламентського контролю за додержанням права на захист від дискримінації за мовною ознакою Уповноваженим проведено 16 безвиїзних перевірок місцевих органів виконавчої влади, здійснено 230 моніторингів ЗМІ, соціальних мереж та інтернет-сайтів державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів та приватних компаній.

За результатами виявлених порушень прав людини скеровано 128 листів з рекомендаціями Уповноваженого про їх усунення органам державної влади, органам місцевого самоврядування, іншим установам і закладам.

Право на спілкування, одержання інформації та послуг державною мовою

16 січня 2021 року набули чинності норми статті 30 Закону № 2704-VII, яким встановлено, що мовою обслуговування споживачів в Україні є державна мова.

Підприємства, установи та організації всіх форм власності, фізичні особи – підприємці та інші суб'єкти господарювання, що обслуговують споживачів, повинні здійснювати обслуговування та надавати інформацію про товари (послуги), у тому числі через інтернет-магазини та інтернет-каталоги, державною мовою.

До Уповноваженого зверталися громадяни про порушення права на одержання інформації про товари та послуги і обслуговування споживачів українською мовою.

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка І. щодо порушення права на обслуговування в громадському закладі харчування державною мовою. Меню та оголошення у закладі були надруковані російською мовою, на прохання І. надати інформацію державною мовою офіціанти повідомили, що не володіють нею.
За результатами реагування Уповноваженого усю інформацію у закладі було розміщено українською мовою. Право заявниці поновлено.

Приклад
У листопаді 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин К. щодо порушення права на одержання інформації про послуги державною мовою - в оголошенні про обмін валют на рекламному електронному покажчику, розміщеному на одному з готелів міста Києва, була розміщена інформація виключно російською мовою.
За результатами реагування Уповноваженого текст оголошення було викладено державною мовою. Права заявника поновлено.

ВИЯВЛЕНО ВИПАДКИ, КОЛИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТАВАЛО ПІДСТАВОЮ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЛЮДИНИ ТА ОБМЕЖЕННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ПРАВ

Майже чверть повідомлень про порушення права на захист від дискримінації за мовною ознакою (19) стосувалися обмеження можливості громадян спілкуватися українською мовою як мовою міжетнічного спілкування у різних сферах життєдіяльності. Виявлено випадки, коли її використання ставало підставою дискримінації людини та обмеження в реалізації інших прав.

Приклад
У липні 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка Ю. щодо дискримінації за мовною ознакою та порушення права на працю. ТОВ «К.Т.» було відмовлено у її працевлаштуванні на вакантну посаду через те, що Ю. спілкується виключно українською мовою, а не російською, оскільки це протирічить звичаям компанії.
Після втручання Уповноваженого громадянці Ю. компанією відправлено лист з пропозицією повторно звернутися з питання працевлаштування та продовжити участь у доборі на вакантну посаду.
Права заявниці поновлено.

Право на одержання інформації та спілкування мовами національних меншин та корінних народів
Статті 10-11, 53 Конституції України та Закон України «Про корінні народи» № 1616-IX гарантують усім народам та національним групам право вільного користування рідною мовою в усіх сферах суспільного життя, включаючи одержання і поширення інформації.
Під час здійснення Уповноваженим 230 моніторингів ЗМІ, соціальних мереж, інтернет-сайтів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, освітніх та інших установ і закладів, що надають послуги у різних сферах та користуються попитом серед місцевого населення щодо

додержання ними мовних прав національних меншин та корінних народів було виявлено випадки порушення прав на вільне і безперешкодне одержання інформації, у тому числі такої, що має важливий суспільний інтерес, про можливості одержання допомоги та захисту, соціальні й інші послуги, карантинні обмеження під час пандемії COVID-19 мовами національних меншин та корінних народів.

Так, інформація на інтернет-сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування в переважній більшості викладена лише українською мовою, в деяких випадках - українською та англійською. Такі обмеження права на доступ до інформації зафіксовані навіть на офіційних інтернет-сторінках органів та установ в місцевостях, де основну частку населення становлять національні меншини.

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ЗАФІКСОВАНІ НАВІТЬ НА ОФІЦІЙНИХ ІНТЕРНЕТ-СТОРІНКАХ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ У МІСЦЕВОСТЯХ, ДЕ ОСНОВНУ ЧАСТКУ НАСЕЛЕННЯ СТАНОВЛЯТЬ НАЦІОНАЛЬНІ МЕНШИНИ

Приклад
Під час безвиїзної перевірки у листопаді 2021 року офіційного веб-сайту Ужгородського національного університету[7] (Українсько-угорський навчально-науковий інститут), в якому навчаються студенти угорської національної меншини Закарпатської області, встановлено, що інформація викладена лише двома мовами: українською та англійською, що призводить до порушення права студентів одержувати інформацію рідною мовою.
За результатами реагування Уповноваженого Університетом з метою поновлення прав угорської національної меншини завершується розробка версії сайту угорською мовою.
Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

У ході моніторингу інтернет-сайтів органів державної влади, місцевого самоврядування, освітніх та інших установ і закладів встановлено позитивні приклади реалізації прав національних меншин та корінних народів на одержання інформації рідною мовою.

Приклад
Під час проведення безвиїзної перевірки у листопаді 2021 року веб-сайту Герцаївської міської ради Чернівецької області встановлено[8], що ТГ має дев'ять мовних версій сайту: українську, англійську, іспанську, німецьку, польську, російську, румунську, угорську та французьку.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 р. № 2494-XII встановлено державні гарантії всім національним меншинам права на національно-культурну автономію, у тому числі користуватися рідною мовою та здійснювати будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.
За результатами аналізу звернень правозахисних організацій встановлено випадки обмеження прав громадян України – представників корінних народів і національних меншин на культурне дозвілля та мирні зібрання внаслідок дискримінаційних рішень органів місцевого самоврядування за мовною ознакою.

[7] URL: https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-humanitar.

[8] URL: http://gercaivska.gromada.org.ua/

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого звернувся представник ромської ГО «Бахтало Дром» з повідомленням про порушення прав представників ромської громади на захист від дискримінації за мовною ознакою. Кремінська міська рада Луганської області повідомила про заборону проведення заходу «Гордість ромів», який мав бути проведений за підтримки РЄ. Таке рішення ради було обґрунтоване тим, що захід запланований для проведення ромською мовою, а представники правоохоронних органів міста нею не володіють.
Після втручання Уповноваженого Кремінською міською радою Луганської області надано дозвіл на проведення зазначеного вище заходу.
Права ромської національної меншини поновлено.

Право на використання української та кримськотатарської мов на тимчасово окупованих територіях

ОКУПАЦІЙНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОВОДИТЬСЯ ВИКОРІНЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ З УСІХ СФЕР СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Від початку збройної агресії Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим і м. Севастополь, окремих районів Донецької та Луганської областей окупаційними адміністраціями проводиться викорінення української мови з усіх сфер суспільного життя.
Усе діловодство, здійснення адміністративних процедур та надання послуг проводиться виключно російською мовою.
08 січня 2021 року на окупованій території Луганської області вступив у силу так званий «закон про державну мову», яким офіційною мовою псевдодержавного утворення визнано російську. Відповідно до його положень використання цієї мови є обов'язковим в усіх органах окупаційної адміністрації, сфері послуг та інформаційному просторі.
На тимчасово окупованій території Донецької області, де російська мова має статус державної згідно із так званою «конституцією», запроваджено так званий «закон про внесення змін у деякі закони ДНР та про порядок застосування документів, які оформлені та (або) містять відомості українською мовою»[9], відповідно до якого вже у наступному році всі документи, які мають юридичне значення, вважатимуться недійсними без нотаріально засвідченого перекладу на російську мову. Попри те, що офіційно окупаційна влада визнала кримськотатарську мову в Автономній Республіці Крим однією з державних, сферу її використання звужено. Відсутні кримськотатарські версії офіційних сторінок сайтів органів окупаційної влади.
Медіа-інформаційні ресурси українською мовою заборонені і блокуються.

8 листопада 2019 року Міжнародний суд ООН зобов'язав Російську Федерацію забезпечити українцям окупованого Кримського півострова право навчатися українською мовою. Всупереч цьому рішенню за період 2020/2021 навчальних років у загальноосвітніх навчальних закладах Автономної Республіки Крим навчалося 218 974 учнів, з яких українською мовою – 206 або менше 0,1%, у м. Севастополь з 48 748 учнів українську мову вивчали 70 дітей або 0,1%.

[9] URL: https://dnrsovet.su/zakonodatelnaya-deyatelnost/prinyatye/zakony/zakon-donetskoj-narodnoj-respubliki-o-vnesenii-izmenenij-v-nekotorye-zakony-donetskoj-narodnoj-respubliki-i-o-poryadke-primeneniya-dokumentov-oformlennyh-i-ili-soderzhashhih-svedeniya-na-ukrainskom-ya/

У 2021 році на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим і м. Севастополь офіційно залишилася лише одна україномовна школа
(№ 20, м. Феодосія), в якій немає вчителів української мови і літератури, у той час, як у всіх інших школах навчання відбувається виключно російською мовою.
Адміністраціями навчальних закладів під різними приводами створюються перешкоди для реалізації права на освіту українською мовою – не забезпечуються аудиторії щодо навчання, не формується викладацький склад. У закладах немає підручників.
Навчання кримськотатарською мовою на півострові дозволяється лише до 9-го класу та на підставі заяви батьків. Кримськотатарською мовою навчаються всього 3% (6 400 учнів) від загальної чисельності школярів тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. При тому, що кримських татар у Криму згідно з даними окупаційної адміністрації Російської Федерації у 2014 році було понад 232 тисячі.
Викладання української мови на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях як у загальноосвітніх, так і вищих закладах освіти взагалі не здійснюється.
Відсутність викладання українською мовою є значною перешкодою для абітурієнтів з окупованих територій для вступу до українських закладів вищої освіти.

ВІДСУТНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ Є ПЕРЕШКОДОЮ ДЛЯ АБІТУРІЄНТІВ З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ВСТУПУ ДО УКРАЇНСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування:
1. Забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів щодо застосування законів України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 року № 2704-VII та «Про корінні народи» від 1 липня 2021 року № 1616-IX в урізних сферах суспільного життя.
2. Вжити заходів для забезпечення доступу до інформації, у тому числі такої, що має важливий суспільний інтерес, на інтернет-сайтів органів державної влади, місцевого самоврядування, освітніх та інших установ і закладів мовами національних меншин та корінних народів.

1.2.5. Додержання принципу недискримінації за ознакою статі

Упродовж 2021 року до Уповноваженого звернулося 35 осіб про порушення їхнього права на захист від дискримінації за ознакою статі та щодо рівності прав жінок і чоловіків. Це удвічі більше, ніж у 2020 році (17 осіб), більшість від жінок.
Заявниці скаржилися про порушення їхніх прав на нерівне ставлення за ознакою статі у різних сферах суспільного життя (доступу до послуг і видів діяльності, сексистські висловлювання та публікації, випадки множинної дискримінації).

Право на захист від дискримінації за ознакою статі у виді сексизму

Відповідно до статті 2 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, до якої Україна долучилася ще у 1981 році, встановлено обов'язок держав-учасниць здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок, в тому числі вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок, гарантувати, що державні органи та установи утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій та вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства.

Одним із найгірших проявів дискримінації щодо жінок є сексизм.

ОДНИМ ІЗ НАЙГІРШИХ ПРОЯВІВ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЩОДО ЖІНОК Є СЕКСИЗМ

Рекомендацією CM/Rec (2019)1 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним визначено[10], що сексизмом є будь-які дія, жест, візуальний прояв, вимовлені або написані слова, практика або поведінка, в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать, та які скеровані, зокрема, на порушення власної гідності або прав людини, фізичну, сексуальну, психологічну або соціально-економічну шкоду або страждання особи чи групи осіб, створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища.

ПОШИРЕННЯ СЕКСИСТСЬКИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ ПУБЛІЧНИМИ ОСОБАМИ ТА ПРЕДСТАВНИКАМИ ВЛАДИ ФОРМУЮТЬ СУСПІЛЬНУ ДУМКУ ТА ВПЛИВАЮТЬ НА ПОШИРЕННЯ СТЕРЕОТИПІВ В СУСПІЛЬСТВІ

Жінки та дівчата непропорційно страждають від такої поведінки. Сексизм є перешкодою для розширення прав і можливостей та покращення становища жінок і дівчат.

До Уповноваженого зверталися громадяни та правозахисні організації про порушення права на захист від дискримінації за ознакою статі через поширення сексистських висловлювань публічними особами та представниками влади, які переважно формують суспільну думку та впливають на поширення стереотипів в суспільстві.

Приклад

У березні 2021 року до Уповноваженого звернулась ГО «Альянс. Глобал» щодо сексистських висловлювань колишнього народного депутата України М. в ефірі телеканалу «НАШ», що порушує право жінок на свободу від дискримінації.

У відповідь на звернення Уповноваженого Національна Рада з питань телебачення і радіомовлення підтвердила наявність у висловлюваннях колишнього народного депутата України М. ознак сексизму, однак повідомила про неможливість застосування санкцій, оскільки чинним законодавством не врегульовано питання відповідальності за сексизм.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» щодо визначення поняття «сексизм» (реєстр. № 4598-1 від 02.02.2021), яким пропонується закріпити визначення поняття «сексизм», а також заборону сексизму нарівні із дискримінацією за ознакою статі. Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

[10] URL: https://rm.coe.int/cm-rec-2019-sexism-ukr-rev-ps-no-track-changes-fin-with-content-al/1680953cb8.

Право на захист від множинної дискримінації

Згідно з положеннями Конвенції про права осіб з інвалідністю та Факультативного протоколу до неї, Загальної рекомендації Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок № 18 та низкою інших міжнародних стандартів будь-яке поєднання форм дискримінації осіб на підставі їх статі, етнічного походження, інвалідності, віку, релігії або переконань та інших ознак визнається множинною дискримінацією.

Таким чином, певні групи жінок, наприклад жінки з інвалідністю або мешканки сільських територій відчувають на собі додаткові форми дискримінації через інші чинники, що ставить їх в ще більш уразливе становище.

Під час моніторингу ЗМІ Уповноваженим виявлено випадки множинної дискримінації, які мали наслідком порушення права на рівність, соціальний захист і допомогу.

ВИЯВЛЕНО ВИПАДКИ МНОЖИННОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ, ЯКІ МАЛИ НАСЛІДКОМ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА РІВНІСТЬ, СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І ДОПОМОГУ

Приклад

У серпні 2021 року під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію про порушення права сільської жінки з інвалідністю на соціальний захист. Не маючи ступнів ніг, громадянка Ц. пересувалась без будь-якого допоміжного засобу (крісло колісне, протезні вироби тощо) та самотужки намагалася дістатися до ЦНАП в м. Хмельницький для поновлення втраченого паспорта.

За результатами реагування Уповноваженого громадянці Ц. видано паспорт, надано матеріальну допомогу та забезпечено засобами пересування.

Права Ц. поновлено.

Право на доступ до проходження військової служби

Завдяки реформуванню збройних сил у відповідності до кращих практик НАТО жінки мають можливість проходити військову службу на рівних засадах із чоловіками.

На кінець 2021 року майже 57 тисяч жінок проходили службу і працювали в Збройних Силах України, майже 10 000 вже взяли участь в ООС та мають статус учасника бойових дій, з яких більш як 200 нагороджені вищими державними нагородами.

Незважаючи на позитивні зрушення щодо забезпечення представництва жінок у сфері оборони України, жінки і надалі стикаються з порушенням їхнього права на виконання військового обов'язку нарівні з чоловіками.

ЖІНКИ І НАДАЛІ СТИКАЮТЬСЯ З ПОРУШЕННЯМ ЇХНЬОГО ПРАВА НА ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ НАРІВНІ З ЧОЛОВІКАМИ

До Уповноваженого протягом 2021 року зверталися жінки щодо порушення їхнього права на доступ до військової служби, обрання посади та проходження процедур відбору.

Приклад

У листопаді 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка П. щодо порушення її права виконувати військовий обов'язок на рівні з чоловіками та дискримінації за ознакою статі.

За результатами звернення Уповноваженого до Міноборони, П. направлено до обраної нею військової частини для проходження професійно-психологічного відбору.

Право заявниці виконувати військовий обов'язок поновлено.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань серед військовослужбовців» (реєстр. № 5485 від 13.05.2021), яким передбачається доповнити перелік зобов'язань військовослужбовців щодо дотримання військової дисципліни принципом забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань та унормувати реагування командирів (начальників) у разі проявів дискримінації за ознакою статі. Уповноваженим підтримано законопроєкт.

Право на повагу до гідності людини за ознакою статі

У ПУБЛІКАЦІЯХ ТА РЕКЛАМНИХ ОГОЛОШЕННЯХ РОЗМІЩУВАЛИСЬ ЗОБРАЖЕННЯ І СЮЖЕТИ, ЯКІ ПРОПАГУВАЛИ ПРИНИЗЛИВЕ ТА ЗНЕВАЖЛИВЕ СТАВЛЕННЯ ДО ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТІ

За результатами розгляду звернень громадян виявлено випадки порушення прав на повагу до гідності людини за ознакою статі та рівність прав жінок і чоловіків. Зокрема, у публікаціях та рекламних оголошеннях розміщувались зображення і сюжети, які висвітлювали переваги однієї статі над іншою, стереотипні ролі чоловіка та жінки, пропагували принизливе та зневажливе ставлення до осіб жіночої статі.

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого звернулась народна депутатка України Б. щодо виявлення реклами, розміщеної у вітрині відділення АТ КБ «ПриватБанк», яка містила ознаки дискримінації та порушувала право на гідність за ознакою статі.
Після реагування Уповноваженого Державною службою України з питань безпечності харчових продуктів і захисту споживачів до рекламодавця було застосовано штрафні санкції відповідно до статті 27 Закону України «Про рекламу» від 3 липня 1996 року № 270/96-ВР.

Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про рекламу» щодо протидії дискримінації за ознакою статі» від 10 вересня 2021 року №1750-IX, яким з 08 січня 2022 року вводиться законодавче визначення понять «дискримінаційна реклама» і «дискримінаційна реклама за ознакою статі» та передбачено притягнення до відповідальності за розміщення такої реклами. У законі враховано пропозиції та зауваження, надані Уповноваженим.

Залишається невиконаною рекомендація Уповноваженого, надана у Щорічній доповіді за 2019 рік, щодо виконання статті 4 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV про проведення ґендерно-правової експертизи чинного законодавства. Проведення такої експертизи проєктів нормативно-правових актів, які розглядаються у Кабінеті Міністрів України, покладається на Секретаріат Кабінету Міністрів України. Аналіз результатів експертизи засвідчує її формальний характер у багатьох випадках для прискорення процесу затвердження проєктів нормативно-правових актів. Водночас досі не затверджено окремої процедури ґендерно-правової експертизи для законопроектів, що вносяться до Верховної Ради України Президентом України та народними депутатами України.

Крім того, в Україні досі відсутня ефективна національна система моніторингу та оцінки виконання міжнародних та національних зобов'язань щодо ґендерної рівності, зокрема зобов'язань у рамках Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенцій МОП, що стосуються прав працівниць та працюючих матерів та інших міжнародних договорів у сфері рівності прав і можливостей жінок і чоловіків.

Розширення політичних прав та можливостей жінок і дотримання ґендерного паритету на найвищих рівнях влади продовжує бути однією з найважливіших проблем у сфері ґендерного розвитку в Україні.

У листопаді 2021 року, у своїх заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Комітет ООН з прав людини[11] відзначив незмінно низьке представництво жінок у публічному секторі, особливо на вищих державних та місцевих рівнях, у тому числі жінок, що представляють уразливі групи.

З огляду на рекомендацію Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок щодо скорочення і ліквідації розриву в оплаті праці чоловіків і жінок, проблемним питанням залишається відсутність оцінювання неоплачуваної домашньої праці, що є одним із бар'єрів для реалізації жінками прав на економічну та політичну діяльність.

У сім'ях працюючі жінки мають істотно менші можливості порівняно зі своїми працюючими чоловіками через більшу частку неоплачуваної домашньої праці та обов'язків по догляду. Водночас потреба в оцінці такої неоплаченої праці та репродуктивної діяльності жінок в контексті національного обчислення доходу або оцінки темпів економічного зростання країни недооцінюється. Проблема значно загострилася через обмежувальні заходи зумовлені пандемією COVID-19. На державному рівні не проводилися опитування використання часу у домогосподарствах, щоб зібрати дані про неоплачену домашню роботу, що є одним із структурних бар'єрів для реалізації жінками своїх прав на політичну та економічну діяльність.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

1. Прискорити розгляд та прийняття проєктів законів України:

«Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» щодо визначення поняття «сексизм» (реєстр. № 4598-1 від 02.02.2021);

«Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання питання реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань серед військовослужбовців» (реєстр. № 5485 від 13.05.2021).

2. Внести зміни до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року № 1861-VI щодо проведення ґендерно-правової експертизи законопроєктів, що вносяться до Верховної Ради України Президентом України та народними депутатами України.

[11] URL: https://digitallibrary.un.org/record/1286284.

Кабінету Міністрів України розробити систему моніторингу та оцінки виконання зобов'язань у рамках Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенцій МОП, що стосуються прав працівниць та працюючих матерів та інших міжнародних договорів у сфері рівності прав і можливостей жінок і чоловіків.

Державній службі статистики України розробити методологію оцінки неоплачуваної домашньої праці у ході дослідження домогосподарств.

1.3. Право на захист від домашнього насильства та торгівлі людьми

Права осіб, які постраждали від домашнього насильства

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗОЛЯЦІЇ, ЗВУЖЕННЯ УМОВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ДОЗВІЛЛЯ ЗА МЕЖАМИ ПОМЕШКАНЬ НАДАЮТЬ КРИВДНИКАМ МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДОДАТКОВОЇ СИЛИ ТА КОНТРОЛЮ

Внаслідок триваючої другий рік поспіль пандемії COVID-19 та пов'язаних із нею карантинних обмежень в Україні, як і в усьому світі, спостерігається зростання рівня домашнього насильства. Впровадження заходів ізоляції, дистанційної роботи і навчання, звуження умов для проведення дозвілля поза межами помешкань надають кривдникам можливість використання додаткової сили та контролю.

Економічні наслідки пандемії, такі як втрата роботи або доходу, створюють або посилюють фінансову залежність жінок та зменшують спроможність залишити кривдників. Це підтверджується і результатами аналітичного дослідження «Оцінка впливу COVID-19 на соціально-психологічну допомогу кризових категорій населення в умовах COVID-19, у тому числі з питань протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, а також охоплення послугами, які надаються населенню громадянським суспільством»[12].

За даними Національної поліції України, у 2021 році на 56% зросла кількість повідомлень про факти домашнього насильства порівняно із 2020 роком (2021 рік – 326 тис. звернень, 2020 рік – 209 тис. звернень).

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулася 201 особа з повідомленням про порушення права на захист від домашнього насильства, що у 2,5 разу більше, ніж минулого року (85).

Заявники зазначали про недодержання їхніх прав органами поліції та соціальних служб на захист і безпеку, надання соціальної допомоги, притулку, правової допомоги та одержання інформації.

У межах здійснення парламентського контролю, за результатами розгляду звернень, Уповноваженим здійснювались провадження у справах про порушення прав осіб, які постраждали від домашнього насильства (27), до органів державної влади і місцевого самоврядування скеровано 304 листи з рекомендаціями щодо усунення порушень та поновленню прав громадян, проведено 17 моніторингових візитів та безвиїзних перевірок суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

На виконання рекомендацій Уповноваженого, наданих у Щорічній доповіді за 2020 рік[13], Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 24 лютого 2021 р. № 145, якою затверджено Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2022 року.

---

[12] URL:https://www.ombudsman.gov.ua/uk/informacijni-materiali-pdn.

[13] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2020.pdf.

Програмою передбачено впровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, надання державної субвенції на створення притулків, денних центрів соціально-психологічної допомоги, мобільних бригад і спеціалізованих служб первинного соціально-психологічного консультування для постраждалих від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

Право постраждалих від домашнього насильства на захист органами поліції

Відповідно до статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII (далі – Закон № 2229-VIII виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них, прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, а також надання допомоги постраждалим особам належить до повноважень органів Національної поліції України.

За результатами розгляду звернень 201 особи та моніторингу ЗМІ, Уповноваженим встановлено порушення органами Національної поліції України прав осіб, які постраждали від домашнього насильства, на отримання допомоги та захисту, а також щодо притягнення кривдників до відповідальності.

ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НА ОТРИМАННЯ ДОПОМОГИ ТА ЗАХИСТУ, А ТАКОЖ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ КРИВДНИКІВ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Зокрема, є випадки, коли уповноважені підрозділи Національної поліції України не приймають заяви про факти вчинення домашнього насильства та на порушення вимог Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658, не інформують про них районні державні адміністрації, служби у справах дітей та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, обмежуючись виключно профілактичними бесідами з кривдником.

Приклад

У серпні 2021 року до Уповноваженого звернулась громадянка Я. про порушення права на захист від домашнього насильства у зв'язку із бездіяльністю органів поліції. Її заяву про факт вчинення домашнього насильства чоловіком – побої, приниження та образи, не було прийнято.

Після втручання Уповноваженого Деснянським управлінням поліції ГУ Національної поліції у м. Києві кривдника притягнуто до адміністративної відповідальності, передбаченої частиною першою статті 173-2 КУпАП (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування), винесено терміновий заборонний припис та зобов'язано пройти програму для кривдників.

Права громадянки Я. на захист від домашнього насильства поновлено.

Вчинення кримінального правопорушення щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах відповідно до статті 67 КК України є обставиною, яка обтяжує покарання.

Застосування фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, є окремим видом злочину, за який передбачено відповідальність згідно зі статтею 126-1 КК України, та одночасно з призначеним покаранням можуть застосовуватись обмежувальні заходи, визначені статтею 91-1 КК України (Заборона наближатися до постраждалої особи, спілкуватися, обов'язок пройти пробаційну програму та інші).
Неналежна кваліфікація органами поліції таких злочинів, як побої, хуліганство або взагалі діяння некримінального характеру, призводить до безкарності фактів домашнього насильства та незабезпечення зазначених вище заходів захисту для постраждалих осіб.

Приклад
У березні 2021 року, за результатами моніторингу ЗМІ, виявлено, що у Чернігівській області мати вчинила домашнє насильство стосовно своєї малолітньої дитини. Жінка в стані алкогольного сп'яніння завдала своєму 10-річному сину ножові поранення у голову. За вказаним фактом до ЄРДР було внесено відомості про кримінальне правопорушення за частиною першою статті 125 КК України (Умисне легке тілесне ушкодження).
За результатами звернення Уповноваженого, склад цього злочину перекваліфіковано за статтею 126[1] КК України (Домашнє насильство). Срібнянським районним судом Чернігівської області (справа № 746/213/21) 01.07.2021 винесено вирок, згідно з яким кривдницю визнано винною за цією статтею та призначено покарання у виді двохсот сорока годин громадських робіт.
Право особи на захист від домашнього насильства поновлено.

Приклад
У лютому 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка Л. у зв'язку із систематичним домашнім насильством відносно неї та її доньки колишнім зятем та його співмешканкою, які проживають разом із ними.
Л. неодноразово зверталась до органів Національної поліції України, однак заяви залишились без реагування.
Після втручання Уповноваженого кривдник разом зі співмешканкою змінив своє місце проживання. Його притягнуто до адміністративної відповідальності, передбаченої частиною першою статті 173-2 КУпАП (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі) та зобов'язано пройти програму для кривдників.
Права жертв домашнього насильства на допомогу та захист поновлено.

Право на доступ до інформації про засоби захисту від домашнього насильства
Відповідно до Закону № 2229-VIII до повноважень суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (обласних і місцевих державних адміністрацій, місцевих рад, підрозділів Національної поліції України, органів опіки та піклування, служб у справах дітей та інших) віднесено інформування постраждалих осіб про права, заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.

Володіння інформацією про можливості захисту, одержання притулку для себе та своїх дітей, одержання медичної та іншої допомоги та застосування запобіжних заходів щодо кривдника дають можливість постраждалій особі вчасно звернутися до потрібних органів та врятувати своє життя і здоров'я.

ВОЛОДІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ ПРО МОЖЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ДАЮТЬ ЗМОГУ ПОСТРАЖДАЛІЙ ОСОБІ ВЧАСНО ЗВЕРНУТИСЯ ДО ПОТРІБНИХ ОРГАНІВ ТА ВРЯТУВАТИ СВОЄ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я

Проведений у 2021 році моніторинг офіційних інтернет-сайтів ОДА та КМДА виявив відсутність відповідної інформації та контактних даних органів і установ, до яких постраждалі особи можуть звернутися по допомогу, зокрема на сайтах Житомирської ОДА та КМДА.

За результатами реагування Уповноваженого інформацію було розміщено на сайтах цих органів.

Під час моніторингових візитів до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (17 місцевих державних адміністрацій, загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб), встановлено непоодинокі випадки надання неповної інформації про механізми захисту та види допомоги, якими можуть скористатися постраждалі особи, що позбавляє їх можливості одержати всю необхідну допомогу.

Приклад

У липні 2021 року під час моніторингового візиту до притулку для жінок, які постраждали від домашнього насильства Центру у справах сім'ї та жінок Деснянського району м. Києва встановлено порушення права громадянки Х. на інформацію про можливість отримання правової допомоги. Після втручання Уповноваженого право громадянки Х. було поновлено – їй надано правову допомогу у зверненні до суду за захистом своїх прав.

Право постраждалих від домашнього насильства на допомогу та захист

У межах здійснення парламентського контролю за додержанням прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, на допомогу та захист, Уповноваженим протягом року проведено моніторинг ОДА та КМДА, під час якого встановлено, що у Кіровоградській області не створено денних центрів соціально-психологічної допомоги, в Івано-Франківській, Київській та Херсонській областях – спеціалізованих служб первинного соціально-психологічного консультування для постраждалих осіб.

Відсутність таких спеціальних служб підтримки порушує право постраждалих осіб на одержання комплексної соціально-психологічної, первинної правової допомоги, соціальних послуг, консультацій щодо заходів реагування на випадки домашнього насильства та короткострокового або цілодобового перебування у безпечному місці – «кризовій кімнаті».

ВІДСУТНІСТЬ КОЛ-ЦЕНТРІВ ТА ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ ПОРУШУЄ ПРАВО ПОСТРАЖДАЛИХ ОСІБ НА ОДЕРЖАННЯ КОМПЛЕКСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Також моніторинг засвідчив, що лише у 6 областях: Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Львівській, Хмельницькій та м. Києві створено та працюють кол-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей. Відсутність кол-центрів та гарячих ліній позбавляють постраждалих осіб можливості звертатися по допомогу й за захистом віддалено та своєчасно, як наслідок – це призводить до порушення їхнього права на безпеку для життя і здоров'я.

За результатами проведеного моніторингу ОДА та КМДА надано рекомендації щодо усунення виявлених порушень та забезпечення утворення усіх спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, передбачених Законом № 2229-VIII. Питання перебуває на контролі Уповноваженого.

Право постраждалих від домашнього насильства на розірвання шлюбу

Сімейним кодексом України передбачено принцип добровільності шлюбу, водночас у статті 110 цього Кодексу встановлено, що позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності та до одного року після народження дитини.

Зазначене обмеження призводить до порушення прав осіб, постраждалих від домашнього насильства, на захист від неправомірних дій кривдника, оскільки не дає можливості припинити шлюб навіть тоді, коли вагітна або жінка, яка має дитину віком до одного року, зазнає насильства.

Приклад

У липні 2021 року під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію про факти вчинення домашнього насильства чоловіком стосовно своєї дружини Ю.

Після втручання Уповноваженого Дарницьким управлінням поліції ГУ Національної поліції України у м. Києві зафіксовано факт вчинення домашнього насильства.

Громадянка Ю. припинила спільне проживання з чоловіком, але у поданні позову до суду про розірвання шлюбу їй було відмовлено, оскільки їхній дитині не виповнилося одного року.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до статей 110 та 111 Сімейного кодексу України» (реєстр. № 5492 від 14.05.2021), який спрямований на усунення перешкод у реалізації права на розірвання шлюбу постраждалим від домашнього насильства, оскільки передбачає скасування норми про заборону подавати такі позови до суду під час вагітності або до досягнення дитиною подружжя однорічного віку. Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

В Україні триває процес європейської інтеграції, однією з передумов якої є ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція). Цей документ посилює захист жінок від домашнього та гендерно-зумовленого насильства. Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2020 рік було рекомендовано Кабінету Міністрів України внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». На виконання цієї рекомендації документи щодо ратифікації Стамбульської конвенції, підготовлені Мінсоцполітики, МЗС було подано на розгляд Президенту України. Проте на розгляд до Верховної Ради України відповідний законопроєкт не внесено.

У листопаді 2021 року, у своїх заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Комітет ООН з прав людини[14] рекомендував Україні терміново активізувати свої зусилля по боротьбі з насильством щодо жінок, включаючи домашнє та сексуальне насильство, шляхом: проведення кампаній щодо неприйнятності та негативного впливу насильства щодо жінок та систематичного інформування жінок про їхні права та доступні шляхи для отримання захисту, допомоги та відшкодування,

[14] URL: https://digitallibrary.un.org/record/1286284.

зокрема в зонах конфлікту, забезпечення того, щоб працівники правоохоронних органів, судові органи, прокурори та інші відповідні зацікавлені сторони проходили відповідну підготовку щодо виявлення, розгляду, розслідування та судового переслідування випадків насильства щодо жінок з урахуванням ґендеру,забезпечення ретельного розслідування випадків насильства щодо жінок, а також ратифікації Стамбульської конвенції.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Президенту України внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами».

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до статей 110 та 111 Сімейного кодексу України» (реєстр. № 5492 від 14.05.2021).

Кабінету Міністрів України:
1. Забезпечити створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі відповідно до статті 16 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 № 2229-VIII.
2. Забезпечити виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок Комітет ООН з прав людини від 11.11.2021 в частині протидії насильству щодо жінок.

Міністерству внутрішніх справ України, Національній поліції України забезпечити розгляд заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства з урахуванням кваліфікуючих ознак, визначених статтею 173-2 КУпАП (Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування) та статтею 126-1 КК України (Домашнє насильство).

Міністерству соціальної політики України забезпечити:
1. Виконання заходів, передбачених Державною соціальною програмою запобігання та протидії домашньому та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145.
3. Функціонування кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, в усіх областях України.

Обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування:
1. Забезпечити створення та функціонування усіх спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII.

2. Передбачити доступ до інформації, розміщеної на сайтах місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в спеціальній рубриці «Запобігання та протидія домашньому насильству».
3. Забезпечити можливість подання на офіційних сайтах місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в рубриках «Запобігання та протидія домашньому насильству» електронного звернення про вчинення домашнього насильства.

Право на захист від торгівлі людьми

Збройна агресія Російської Федерації проти України, що триває майже вісім років, спровокувала різке погіршення ситуації з бідністю в країні, яка ще більше загострилася під час пандемії COVID-19. Наслідком цього стало загальне зростання соціальної нерівності в суспільстві та зниження рівня життя.

У 2021 РОЦІ НА ЗАРОБІТКИ ЗА КОРДОН ВИЇХАЛО 1,17 МЛН УКРАЇНЦІВ

За таких умов все більшої привабливості набули уявлення про стабільність і краще життя за кордоном, внаслідок чого у 2021 році на заробітки за кордон виїхало 1 167 000 українців.

При цьому згідно із Національним дослідженням з питань міграції, торгівлі людьми та інших форм експлуатації мігрантів, проведеним у 2021 році в рамках проєкту «Протидія торгівлі людьми в Україні», який реалізується Представництвом в Україні Міжнародної організації з міграції (МОМ) спільно з Мінсоцполітики[15], кількість нелегальних мігрантів зросла з 30% у 2019 році до 42,2% в 2021 році.

Результати дослідження свідчать, що 24% українців готові прийняти ризиковану пропозицію роботи без офіційного працевлаштування, перетнути кордон у неврегульований спосіб, виконувати протизаконну роботу, віддати роботодавцю свій паспорт, телефон та особисті речі на період працевлаштування.

За таких умов зростає ризик потрапляння громадян у ситуацію торгівлі людьми. За оцінками МОМ, понад 300 000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, з них 46 тис. осіб – за останні три роки (2019–2021 роки).

При цьому, за даними Нацсоцслужби, протягом 2021 року статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлено 64 особам або тільки у 66,6% випадків із 96 подань місцевих державних адміністрацій (це у 2 рази менше, ніж у 2020 році).

ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОДЕРЖАННЯ СТАТУСУ ЖЕРТВИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ І, ЯК НАСЛІДОК, НА БЕЗОПЛАТНЕ ОДЕРЖАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, МЕДИЧНОЇ, ПСИХОЛОГІЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ТА ІНШОЇ ДОПОМОГИ

До Уповноваженого у 2021 році звернулися 52 особи про порушення права на захист від торгівлі людьми (удвічі більше, ніж у 2020 році – 24 особи). Більшість із них у зв'язку із потраплянням у ситуацію торгівлі людьми за кордоном. Громадяни повідомляли про порушення їхніх прав на одержання статусу жертви торгівлі людьми і, як наслідок, на безоплатне одержання інформації, медичної, психологічної, правової та іншої допомоги, тимчасового розміщення у закладах допомоги для постраждалих від торгівлі людьми.

[15] URL: https://iom.org.ua/sites/default/files/human_trafficking_and_migration_survey_2021_ukr.pdf.

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого звернулася М. в інтересах громадянина З. щодо порушення його права на визнання жертвою торгівлі людьми.
З. у 2020 році судом Китайської Народної Республіки визнано винним у злочині, пов'язаному із незаконним обігом наркотичних засобів, та призначено покарання у вигляді смертної кари.
Після втручання Уповноваженого Нацсоцслужбою громадянину З. встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми. Національною поліцією України відкрито кримінальне провадження за фактом залучення невстановленими особами вказаного громадянина до розповсюдження наркотичних засобів на території Китайської Народної Республіки (частина перша статті 149 КК України (Торгівля людьми).
За сприяння Уповноваженого З. надано допомогу у підготовці та передачі апеляційної скарги на рішення суду Китайської Народної Республіки, здійснюється робота дипломатичного характеру щодо перегляду і зміни рішення суду першої інстанції Китайської Народної Республіки.
Питання поновлення прав громадянина З. перебуває на контролі Уповноваженого.

Станом на 2021 рік близько 7,5 тис. громадян України відбувають покарання за кордоном, у тому числі майже 6 тисяч – у Російській Федерації. Половина з них – жертви торгівлі людьми, яких шляхом обману або шантажу було залучено до перевезення чи збуту наркотиків.
Із 2 704 громадян України, які відбувають покарання в інших країнах за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних речовин, 11 осіб подали заяви про вчинення щодо них злочинів, пов'язаних із втягуванням у злочинну діяльність. Це свідчить про недостатню поінформованість наших громадян про гарантовану допомогу та захист у випадках потрапляння в ситуацію торгівлі людьми.
Непоодинокими є випадки, коли лише після втручання Уповноваженого постраждалим особам надається статус жертв торгівлі людьми та пов'язані із ним соціальні та правові послуги.

Приклад
У серпні 2021 року під час моніторингу соціальних мереж виявлено інформацію про те, що в с. Вербаїв Волинської області співробітниками Національної поліції України викрито жінку, яка тримала в трудовому рабстві 3 чоловіків.
Статус жертв торгівлі людьми зазначеним чоловікам не надано.
Після втручання Уповноваженого Нацсоцслужбою, за поданням Волинської ОДА, потерпілим встановлено статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми.
Права осіб поновлено.

РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ ЗАСВІДЧИЛИ НЕНАЛЕЖНУ ВЗАЄМОДІЮ ОРГАНІВ ВЛАДИ У ВИЯВЛЕННІ, ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У межах парламентського контролю за додержанням прав людини на захист від торгівлі людьми проведено моніторинг Мінсоцполітики, ОДА та Національної поліції України, результати якого засвідчили неналежну взаємодію органів влади у виявленні, запобіганні та протидії торгівлі людьми.
Зокрема, Національною поліцією України протягом 2021 року потерпілими від кримінальних правопорушень за ознаками злочинів, передбачених статтею 149 КК України (Торгівля людьми) визнано 236 осіб, з них лише 27% (64 особам) Нацсоцслужбою встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми.

Під час моніторингу встановлено порушення права на соціальну та медичну допомогу, права на інформацію про потенційні ризики та наслідки потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, допомогу для постраждалих і умови її отримання.
За результатами моніторингу Уповноваженим надано рекомендації Мінсоцполітики, МВС та ОДА щодо усунення виявлених порушень, виконання яких перебуває на контролі.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.07.2021 № 800-р схвалено Концепцію Державної цільової соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, що підтримана Уповноваженим.
Водночас Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року, яка має визначати конкретні заходи по забезпеченню реалізації та захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми, досі не затверджено.
З метою забезпечення додержання прав людини на свободу та особисту недоторканість і захист від торгівлі людьми необхідним є посилення відповідальності за злочини у цій сфері та приведення кримінального законодавства у відповідність до норм ратифікованої Україною Конвенції РЄ про заходи щодо протидії торгівлі людьми.
У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми» (реєстр. № 5134 від 22.02.2021), який спрямований на встановлення кримінальної відповідальності за вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, включення злочину торгівля людьми до підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення кримінальної відповідальності за торгівлю людьми» (реєстр. № 5134 від 22.02.2021).

Кабінету Міністрів України розробити та затвердити Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на період до 2025 року.

Обласним та Київській міській державним адміністраціям, місцевим державним адміністраціям:
1. Забезпечити координацію діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, їх взаємодію на місцевому рівні.
2. Провести інформаційні кампанії для населення про права постраждалих від торгівлі людьми та механізми їх реалізації, наявні послуги і способи їх одержання, відповідальність осіб, які винні у порушенні законодавства у сфері протидії торгівлі людьми.

1.4. Свобода думки і слова

Право на свободу думки і слова, закріплене у статті 34 Конституції України, статті 19 Загальної декларації прав людини, статті 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та інших міжнародних і регіональних документах, є основоположним правом людини, яке включає можливість відстоювати свої погляди, здійснювати пошук та одержувати будь-яку інформацію без втручання і незалежно від кордонів[16].

Державна гарантія свободи слова забезпечується разом з іншим шляхом безперешкодної діяльності журналістів, реалізації їхнього права запитувати, отримувати та поширювати інформацію.

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 18 громадян про порушення прав на свободу думки і слова, майже всі – журналісти.

Протягом року здійснювався постійний моніторинг повідомлень у ЗМІ та соціальних мережах щодо додержання прав людини у цій сфері.

Результати розгляду звернень осіб та моніторингу відкритих джерел виявили низку порушень права на свободу думки і слова:

неможливість одержання та поширення інформації, в тому числі, яка має суспільний інтерес;

перешкоджання законній діяльності журналістів та неналежне реагування правоохоронних органів на такі факти;

обмеження свободи слова передусім на тимчасово окупованих територіях України.

За виявленими порушеннями прав у межах парламентського контролю Уповноваженим вжито відповідних заходів реагування – проведено перевірки, надано роз'яснення, внесено акти реагування, права заявників поновлено.

Право на здійснення журналістами професійної діяльності

Переважна більшість журналістів, які зверталися до Уповноваженого у 2021 році (11 з 18), зазначали про порушення їхнього права на здійснення професійної діяльності, зокрема неможливість одержувати інформацію та відвідувати державні органи або органи місцевого самоврядування.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ЗДІЙСНЕННЯ ЖУРНАЛІСТАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ НЕМОЖЛИВІСТЬ ОДЕРЖУВАТИ ІНФОРМАЦІЮ ТА ВІДВІДУВАТИ ОРГАНИ ВЛАДИ

Приклад

У квітні 2021 року до Уповноваженого звернувся журналіст Н. у зв'язку із перешкоджанням його допуску невідомими особами до приміщення Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України під час захисту кандидатської дисертації з державного управління народним депутатом України К. та відмовою надати стенограму цього засідання спеціалізованої вченої ради Інституту.

За результатами здійсненого Уповноваженим провадження право журналіста було поновлено, у вересні 2021 року МОН України надало копію запитуваної стенограми.

[16] Рекомендація CM/Rec(2016)4 Комітету Міністрів державам-членам щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників ЗМІ, ухваленої Комітетом міністрів 13 квітня 2016 року.

Обмеження можливості вільно одержувати, використовувати, поширювати інформацію та висвітлювати події, які мають значний суспільний резонанс, є порушенням прав журналістів, гарантованих статтею 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 року № 2782-XII, статтею 2 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 року № 539/97 та статтею 25 Закону України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII.

Поширені випадки ненадання органами державної влади інформації та даних на запити журналістів на порушення вимог законів України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII та «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI.

Приклад
У лютому 2021 року до Уповноваженого звернулась журналістка Щ. щодо необґрунтованого обмеження доступу до інформації про отримання ліцензійних справ окремих ліцензіатів Міндовкілля.
За результатами здійсненого Уповноваженим провадження право журналіста було поновлено, Міндовкілля надало копії відповідних документів.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕКУ ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ЖУРНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Моніторинг засобів масової інформації та соціальних мереж засвідчує порушення права на безпеку для життя та здоров'я журналістів під час здійснення професійної діяльності та висвітлення інформації на чутливі теми – звинувачення у корупції, застосуванні обмежень, пов'язаних з пандемією COVID-19, щодо політичних питань.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ на початку жовтня 2021 року було виявлено факт застосування сили охоронцями «Укрексімбанку» до журналістів програми «Схеми» під час інтерв'ю з Головою правління цього банку. У журналістів було відібрано камери та видалено відеозапис інтерв'ю.
Ураховуючи суспільний резонанс справи та втручання Уповноваженого за даним фактом Національна поліція України внесла відомості до ЄРДР відповідно до частини першої статті 171 КК України (Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів).

Відповідно до пункту 19 Рекомендації CM/Rec(2016)4 Комітету міністрів державам-членам щодо захисту журналістики й безпеки журналістів та інших працівників ЗМІ, ухваленої Комітетом міністрів 13 квітня 2016 року, погрози й залякування журналістів та інших працівників ЗМІ часто можна розглядати як показники або попереджувальні сигнали розповсюдження й посилення загроз свободі вираження поглядів у суспільстві. Вони свідчать про загальне погіршення стану прав людини, демократії та верховенства права.
У резолюції Європейського парламенту від 11 лютого 2021 року[17] з оцінкою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС висловлено стурбованість погіршенням робочого середовища

[17] URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0050_EN.pdf.

для представників медіа, зокрема журналістів-розслідувачів, які розповідають про корупцію та шахрайство; діями, вчиненими з метою обмеження праці журналістів, включно з обмеженням доступу до інформації, кримінальними розслідуваннями, примусом до розкриття джерел та мовою ненависті, зокрема мовою ненависті проти незалежних медіа.

Такі порушення підтверджуються і експертними дослідженнями. У рейтингу міжнародної правозахисної організації «Репортери без кордонів» (RSF) «Світовий індекс свободи преси 2021»[18] у 2021 році Україна посіла 97 місце із 180 країн (у 2020 році – 96 місце).

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕДБАЧЕНИХ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАХОДІВ ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ЗАБЕЗПЕЧУЄТЬСЯ ЛИШЕ КОЛИ СПРАВА НАБУВАЄ ШИРОКОГО РОЗГОЛОСУ, В ТОМУ ЧИСЛІ ПІСЛЯ ЗВЕРНЕННЯ УПОВНОВАЖЕНОГО

Порушенням права на свободу слова та здійснення журналістами професійної діяльності сприяє неналежна кваліфікація органами поліції кримінальних правопорушень, вчинених проти них – не за спеціальними статтями КК України щодо перешкоджання їхній діяльності, а за загальними, кримінальна відповідальність за які значно менша, непритягнення до відповідальності винних осіб та затягування розгляду справ.

Доволі часто застосування передбачених кримінальним законодавством заходів правоохоронними органами забезпечується лише тоді, коли справа набуває широкого розголосу, в тому числі після звернення Уповноваженого.

Приклад

Під час моніторингу засобів масової інформації було виявлено повідомлення про підпал 5 грудня 2021 року двох авто, які належать закарпатському журналістові Павлові Білецькому та його дружині, що журналіст пов'язував зі своєю професійною діяльністю.

За даним фактом поліція Закарпатської області внесла відомості до ЄРДР за частиною другою статті 194 КК України (Умисне знищення або пошкодження чужого майна, шляхом підпалу). Відповідальність за таке кримінальне правопорушення встановлена до 10 років позбавлення волі.

Після звернення Уповноваженого до Національної поліції України згодом поліція перекваліфікувала справу за частиною другою статті 347-1 КК України (Умисне пошкодження або знищення майна журналіста шляхом підпалу), відповідальність за якою до 15 років позбавлення волі.

У Щорічних доповідях за 2019 та 2020 роки Уповноваженим наголошувалося на необхідності посилення відповідальності за порушення права на свободу слова та перешкоджання професійній діяльності журналістів, проте ці рекомендації не виконані.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вчинення повторного порушення, пов'язаного з незаконною відмовою у доступі журналіста до інформації» (від 06.10.2021 № 6136), поданий народними депутатами України – членами Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова. Він передбачає внесення змін до КУпАП, КК України в частині щодо вчинення повторного порушення, пов'язаного з незаконною відмовою у доступі журналіста до інформації. Законопроєкт підтримано Уповноваженим.

[18] URL: https://www.dw.com/uk/indeks-svobody-presy-ukraina-opustylasia-na-odnu-pozytsiiu/a-57259826.

РОСІЙСЬКА ОКУПАЦІЙНА АДМІНІСТРАЦІЯ ВДАЄТЬСЯ ДО ПОГРОЗ, ОБШУКІВ, НЕЗАКОННИХ ЗАТРИМАНЬ

Право на свободу слова на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя

Протягом 2021 року ситуація зі свободою слова та вираження поглядів на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя ще більше погіршилася.

За результатами моніторингу ЗМІ, а також розгляду повідомлень партнерських правозахисних організацій Уповноваженим зафіксовано випадки переслідувань мешканців Кримського півострова та журналістів за вираження думок і проукраїнських поглядів. Російська окупаційна адміністрація вдається до погроз, обшуків, незаконних затримань.

Приклад
10 березня 2021 року російськими спецслужбами було затримано позаштатного співробітника Радіо Свобода (проєкт Крим. Реалії) Владислава Єсипенка. Його звинувачують у нібито «незаконному виготовленні вибухових речовин та зберіганні зброї». Наразі справа розглядається у так званому «Сімферопольському районному суді», сторона обвинувачення наполягає на покаранні у вигляді позбавлення волі на 18 років.

Через постійні репресії та тиск з боку правоохоронних органів Російської Федерації порушується право журналістів на здійснення своєї діяльності. В рамках так званого «контролю за дотриманням законодавства засобами масової інформації» окупаційною владою введено цензуру на будь-яку інформацію, що містить погляди, відмінні від установлених Російською Федерацією.

Право незалежних журналістів на безпеку та свободу постійно під загрозою, оскільки вираження альтернативних та критичних поглядів на суспільні питання підпадає під ознаки правопорушення, визначеного Кодексом Російської Федерації про адміністративні правопорушення, а у деяких випадках кваліфікується як злочини – екстремізм, розпалювання ворожнечі та прояви терористичної діяльності. На сьогодні за такими підставами в незаконному ув'язненні перебувають 8 журналістів – громадян України.

До відповідальності журналістів може бути притягнуто не лише за висловлення забороненої інформації, а й за будь-які прояви громадянської позиції.

Приклад
23 листопада 2021 року співробітники поліції Російської Федерації затримали п'ятьох кореспондетів «Кримської солідарності» - Енвера Алімова, Аліма Сулейманова, Вілена Темер'янова, Длявера Ібрагімова та Сімара Аблялілова. Вони разом з іншими кримськими татарами прийшли до ізолятора тимчасового тримання в м. Сімферополь зустрічати адвоката Едема Семедляєва, який вийшов після 12 діб арешту. Загалом було затримано 31 особу.

У своїх зверненнях до Уповноваженого заявники зазначають, що фактично позбавлені права одержувати інформацію з українських ЗМІ.

На тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим обмежено доступ до теле- і радіоефірів з території материкової частини України та аналогового телебачення україномовних каналів через блокування окупаційною адміністрацією теле- і радіосигналу.

Це підтверджується і у доповіді за результатами роботи Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні «Громадянський простір і основоположні свободи в Україні» (01 листопада 2019-31 жовтня 2021 років)[19].

НА КРИМСЬКОМУ ПІВОСТРОВІ ОКУПАЦІЙНА АДМІНІСТРАЦІЯ ПОШИРЮЄ МОВУ ВОРОЖНЕЧІ Й НЕНАВИСТЬ СТОСОВНО МЕНШИН, ЩО ПРОВОКУЄ МІЖЕТНІЧНІ, РЕЛІГІЙНІ ПРОТИСТОЯННЯ, ВЧИНЕННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ

На Кримському півострові окупаційна адміністрація через ЗМІ масово поширює мову ворожнечі й ненависть стосовно меншин, що провокує міжетнічні, релігійні протистояння, вчинення насильницьких дій щодо меншин. Проросійські Інтернет-видання спрямовують діяльність на формування у громадян ненависті до України та європейських цінностей.

Основними групами, щодо яких використовується мова ворожнечі в інформаційному просторі тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, є кримські татари, зокрема члени або прихильники Меджлісу кримськотатарського народу, активісти Євромайдану, представники різних релігійних конфесій.

Приклад
20 квітня 2021 року так званий «Мировий суд» Київського району м. Сімферополя оштрафував головного редактора газети «Qırım» Бекіра Мамута на чотири тисячі рублів за публікацію доповіді Генерального Секретаря ООН, в якій згадувався Меджліс кримськотатарського народу.

Порушується право жителів окупованого півострова і на одержання інформації мовами національних меншин.

Внаслідок неналежного бюджетного фінансування у грудні 2021 року припинив мовлення на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим єдиний кримськотатарський телеканал «ART». У 2020 році через недостатність фінансових ресурсів канал вже був під загрозою закриття, а його персонал було скорочено на 45%. За результатами реагування Уповноваженого згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 6 травня 2020 року № 346 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виробництва та трансляції телерадіопрограм для державних потреб, збирання, оброблення та розповсюдження офіційної інформаційної продукції, фінансової підтримки системи державного іномовлення України» телеканалу «ART» з державного бюджету було спрямовано кошти для додаткового фінансування.

Уповноваженим скеровано звернення до Кабінету Міністрів України невідкладно забезпечити стабільний механізм фінансування каналу та поновлення його мовлення, оскільки цей ресурс є єдиним джерелом інформації мовами національних меншин на окупованому півострові. На сьогодні роботу телеканалу не відновлено.

Право на свободу слова на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях

ЖИТЕЛІ ЦИХ ТЕРИТОРІЙ ПОЗБАВЛЕНІ ПРАВА НА СВОБОДУ СЛОВА ТА ОДЕРЖАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ВІДМІННОЇ ВІД ДОЗВОЛЕНОЇ ОКУПАЦІЙНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ

Через встановлення псевдодержавними утвореннями цензури на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях – введення ліцензування ЗМІ та контролю обігу інформації жителі цих районів позбавлені права на свободу слова та одержання альтернативної інформації, відмінної від дозволеної окупаційними адміністраціями.

[19] URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UkraineCivicSpace2021-UA.pdf?fbclid=IwAR0HNV_mETpNLzeDV96nXTWyWDPlJaiBFGgtSxAUxOqjoEF04HnWYTrbsfI.

Про це свідчать численні повідомлення Уповноваженому від партнерських правозахисних організацій, які мають можливість здійснювати моніторинг додержання свободи слова на тимчасово окупованих територіях.

Проукраїнських журналістів та блогерів незаконно заарештовують за сфабрикованими звинуваченнями[20], іноземним ЗМІ обмежують акредитацію, ЗМІ повністю підконтрольні окупаційним адміністраціям і ретранслюють російську пропаганду.

З метою забезпечення цензури на окупованих територіях окупаційна влада створює свої «адміністрації та міністерства» для максимального контролю та регулювання за поширенням інформації по телебаченню, в ЗМІ та соціальних мережах.

Приклад

На тимчасово окупованій території Донецької області контроль та регулювання за роботою засобів масової інформації, телебачення та соціальних мереж виконує так зване «Министерство информации ДНР». До юрисдикції цього «органу» входить ліцензування, контроль та регулювання діяльності обігу інформації на телебаченні, радіо та мережі інтернет згідно з постановою окупаційної влади Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області № 67-4 від 14.09.2021.

Також окупаційною владою ведеться реєстр «Республиканский список экстремистских материалов», до якого з початку 2016 року входить у загальній кількості 97 матеріалів, з яких 6 були внесені у 2021 році. Це різні книги, буклети, журнали, медіафайли та публікації в соціальних мережах.

У рамках проведеного Уповноваженим моніторингу ЗМІ встановлено, що медійні ресурси, які висвітлюють інформацію, що містить критику окупаційних адміністрацій та ситуації на окупованих територіях, закриваються у примусовому порядку.

Приклад

У червні 2021 року припинили роботу Telegram-канали «Секрети Луганської республіки» та «Луганський інсайдер», в яких публікувалася критика соціально-економічної ситуації на території тимчасово окупованих районів Луганської області.

ОКУПАЦІЙНІ АДМІНІСТРАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПОСИЛЮЮТЬ ПОШИРЕННЯ ФЕЙКІВ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ, ВИКОРІНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ

Також моніторинг ЗМІ свідчить, що окупаційні адміністрації Російської Федерації посилюють поширення фейків про діяльність органів державної влади в Україні, викорінення українських інформаційних продуктів. За таких умов громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території у Донецькій та Луганській областях, фактично не мають права на одержання інформації українською мовою.

[20] URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/UkraineCivicSpace2021-UA.pdf?fbclid=IwAR0HNV_mETpNLzeDV96nXTWyWDPlJaiBFGgtSxAUxOqjoEF04HnWYTrbsfI.

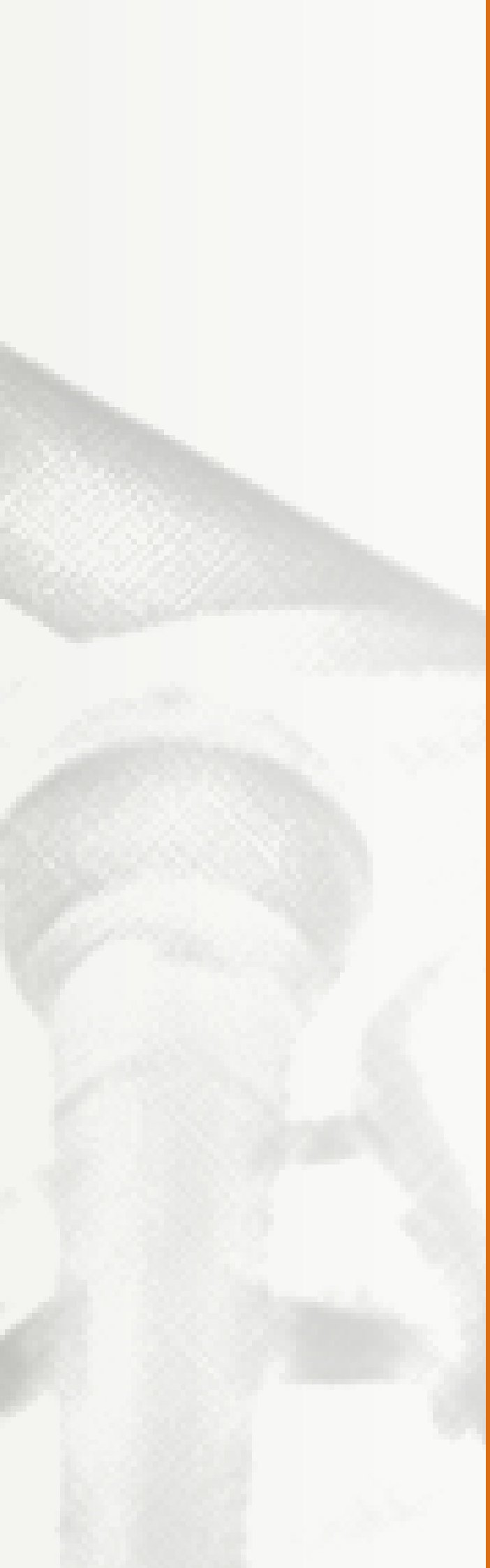
Такі дії Російської Федерації та підконтрольних їй окупаційних адміністрацій є порушенням норм статті 10 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка гарантує право на свободу вираження, яке однаковою мірою поширюється на будь-яку особу: журналіста, засіб масової інформації та будь-яку особу, яка хоче повідомити або отримати інформацію. Уповноваженим у Щорічній доповіді за 2020 рік було надано Мінреінтеграції рекомендацію розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження «Про затвердження Плану заходів щодо збільшення потужності телерадіомовлення на тимчасово окупованих територіях України та забезпечення діяльності українських журналістів», яка не виконана.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо вчинення повторного порушення, пов'язаного з незаконною відмовою у доступі журналіста до інформації» (від 06.10.2021 № 6136).

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерству культури та інформаційної політики України, Міністерству цифрової трансформації України розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України комплексну програму щодо посилення присутності України в інформаційному просторі окупованих територій, збільшення потужності телерадіомовлення та забезпечення діяльності українських ЗМІ з метою поширення правдивої інформації про діяльність Уряду України, можливості доступу до послуг і виплат на підконтрольній Уряду України території, одержання правової допомоги.

РОЗДІЛ 2

ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

38 082

осіб звернулися про порушення прав

314

моніторингових візитів та безвиїзних перевірок

757

позицій до проєктів нормативно-правових актів

ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Громадянські та політичні права – це встановлені Основним Законом України гарантії, які захищають людину, громадянина від несправедливості уряду і держави та забезпечують можливість брати участь в громадянському й політичному житті суспільства. Можливість вільно реалізовувати ці права безпосередньо пов'язана і з іншими конституційними правами і свободами – соціальними, трудовими, майновими. В свою чергу їх порушення призводить до неспроможності реалізувати та захистити й інші права.

У 2021 році до Уповноваженого про порушення громадянських та політичних прав звернулося 38 082 особи – 57% від загальної кількості заявників. Такий відсоток зберігається з 2018 року.

Найбільшу частку порушень громадянських і політичних прав людини і громадянина складають порушення інформаційних прав – 60%.

НАЙБІЛЬШУ ЧАСТКУ ПОРУШЕНЬ ГРОМАДЯНСЬКИХ І ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА СКЛАДАЮТЬ ПОРУШЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ – 60%

Відповідно до частини другої статті 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Забезпечення конституційного права на інформацію є важливою умовою існування демократичного суспільства та основним індикатором відкритості та прозорості органів публічної влади. Особливого значення реалізація цього права набула в умовах реалізації обмежувальних заходів, пов'язаних із пандемією COVID-19, коли від повноти та своєчасності одержання інформації залежить здоров'я та безпека громадян.

Результати парламентського контролю Уповноваженого засвідчують, що, незважаючи на широкомасштабну інформатизацію в країні та розвиток цифрових технологій, порушення права на звернення та інформацію органами державної влади та місцевого самоврядування у 2021 році залишається найпоширенішим серед усіх зафіксованих Уповноваженим порушень прав людини і громадянина.

З відповідними повідомленнями звернулося 23 202 осіб (35% від загальної кількості заявників у 2021 році), що на 38% більше, ніж у 2020 році (16 859 осіб). Неможливість належним чином реалізувати право на інформацію має наслідком порушення інших прав людини – на одержання допомог, послуг та захисту.

НЕМОЖЛИВІСТЬ РЕАЛІЗУВАТИ ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ МАЄ НАСЛІДКОМ ПОРУШЕННЯ ІНШИХ ПРАВ ЛЮДИНИ – НА ОДЕРЖАННЯ ДОПОМОГ, ПОСЛУГ ТА ЗАХИСТУ

Конституційною гарантією захисту прав і свобод людини і громадянина є право на звернення до суду (стаття 55 Конституції України). Головною умовою для реалізації цієї гарантії та поновлення порушених прав є забезпечення сталого функціонування судів.

На сьогодні судова система перебуває в нестабільному стані, що спричинено незавершеністю судової реформи, наявністю значної кількості вакантних посад суддів, а також відсутністю належного фінансування судової системи.

Це призводить до порушень прав людини на судовий захист. Протягом минулого року до Уповноваженого звернулося 11 968 осіб (майже 18% від загальної кількості заявників) з повідомленнями про недодержання процесуальних строків, невиконання судових рішень, неналежного проведення досудових розслідувань.

2.1. Право на інформацію

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 3 560 громадян про порушення права громадян на доступ до інформації.

У межах здійснення Уповноваженим парламентського контролю за додержанням цього права за результатами аналізу повідомлень громадян, проведених 284 перевірки та моніторингові візити встановлено, що посадові і службові особами державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств установ, організацій продовжують порушувати вимоги законодавства щодо оприлюднення інформації, своєчасного та повного надання інформації у відповідь на запит, що є адміністративним правопорушенням відповідно до положень статті 212-3 КУпАП.

ВСТАНОВЛЕНО ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ОДЕРЖАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЩО СТАНОВИТЬ ЗНАЧНИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНТЕРЕС

В умовах пандемії COVID-19 та посилення карантинних заходів по всій країні набуло першочергового значення питання доступу до публічної інформації, пов'язаної з охороною здоров'я населення та медичною допомогою, насамперед щодо проходження тестування та здійснення вакцинації. Крім того, з повідомлень громадян встановлено обмеження прав громадян на одержання інформації, що становить значний суспільний інтерес, із загальнодоступних джерел, зокрема, порталів OpenData[1] та Spending[2], Єдиного державного реєстру судових рішень.

У зв'язку із порушеннями прав людини на інформацію протягом 2021 року працівниками Секретаріату Уповноваженого складено 175 протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені частинами першою, другою статті 212-3 КУпАП, у тому числі за результатами проведених моніторингових візитів та безвиїзних перевірок розпорядників публічної інформації; направлено 6 подань Уповноваженого з вимогами поновити порушені права та не допускати порушень у майбутньому.

Право на одержання інформації, пов'язаної з охороною здоров'я

В умовах пандемії COVID-19 та у зв'язку з початком масової вакцинації населення підвищився суспільний інтерес населення до інформації про вакцини, їх виробників, вартості, дати їх виготовлення та терміну придатності, а також до інформації про несприятливі події після такої імунізації. Розпорядником такої інформації є, як правило, МОЗ.

Звернення громадян, що надходили до Уповноваженого у 2021 році, свідчать про порушення їхніх прав на отримання зазначеної інформації у зв'язку з необґрунтованим віднесенням її до конфіденційної.

Приклад

У березні 2021 року до Уповноваженого надійшли скарги громадян М. і К. щодо порушення МОЗ їхніх прав на інформацію в частині необґрунтованого обмеження доступу до інформації

[1] Єдиний державний вебпортал відкритих даних URL: www.data.gov.ua

[2] Єдиний вебпортал використання публічних коштів URL: www.spending.gov.ua

про дату виробництва та строк придатності партії вакцин Covishield та відмови в наданні копії угоди з додатками про закупівлю вакцини у зв'язку з віднесенням такої інформації до конфіденційної.
У межах провадження відносно заступника Міністра охорони здоров'я України було складено два протоколи про адміністративне правопорушення, передбачене частиною другою статті 212-3 КУпАП (Порушення права на інформацію та права на звернення), а Міністрові охорони здоров'я України надіслано подання Уповноваженого з вимогою вжити заходів, спрямованих на поновлення порушеного права громадян.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування право громадянина М. на отримання інформації про дату виробництва та строк придатності партії вакцин Covishield поновлено. Водночас МОЗ обмежило громадянину К. доступ до копії угоди про закупівлю вакцини через наявні в ній обмеження щодо розголошення умов цієї угоди.

Порушення Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI (далі – Закон № 2939) посадовими особами МОЗ було виявлене також при розгляді запитів, що стосувалися вартості вакцин.

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого надійшли скарги громадян В. та Б. щодо ненадання МОЗ відповідей на запити на інформацію про вартість однієї дози вакцини виробництва компанії Sinovac Biotech та кількості несприятливих випадків, пов'язаних з імунізацією після вакцинації.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування МОЗ надало громадянам В. і Б. запитувану інформацію, в результаті чого порушене право заявників на інформацію поновлено.

Здійснення проваджень Уповноваженого за результатами розгляду звернень громадян дало можливість поновити порушені права громадян на інформацію та виявити системні порушення посадових осіб МОЗ України, що полягали у необґрунтованому віднесенні запитуваної інформації до інформації з обмеженим доступом. Позиція МОЗ України у даному випадку полягала виключно у посиланні на обмеження у розголошенні інформації, що містилися у відповідних угодах, та на тому, що у разі оприлюднення такої інформації інша сторона припинить наступне постачання вакцин, що матиме більші негативні наслідки для невакцинованих громадян та держави в цілому.

У межах здійснення Уповноваженим парламентського контролю за додержанням права людини на оперативне одержання інформації (протягом 48 годин) про протидію пандемії COVID-19 проведено у березні – квітні 2021 року загальнодержавний моніторинг 70 розпорядників публічної інформації, а саме міських та обласних рад, обласних державних адміністрацій в усіх областях України. Метою проведення такого моніторингу був аналіз змін у оцінці стану дотримання вимог законодавства щодо надання інформації у відповідь на запити та оприлюднення інформації розпорядниками обласного рівня у період карантинних обмежень у 2021 році порівняно з 2020 роком.

У 2021 РОЦІ ВІДБУЛОСЯ ПОГІРШЕННЯ СТАНУ ОПРИЛЮДНЕННЯ НА ОФІЦІЙНИХ ВЕБ-САЙТАХ РОЗПОРЯДЧИХ АКТІВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ХВОРОБИ COVID-19

Результати моніторингу свідчать, що 65% розпорядників вчасно обробляють запити та надають інформацію про протидію поширенню хвороби COVID-19 протягом 48 годин з дня отримання запиту, 75% розпорядників надають відповідь у формі, про яку просив запитувач, та лише 48% розпорядників належно оприлюднюють на офіційних веб-сайтах розпорядчі акти щодо протидії поширенню хвороби COVID-19. У 2021 році відбулося погіршення стану оприлюднення на офіційних веб-сайтах розпорядчих актів щодо протидії поширенню хвороби COVID-19 (у 2020 році 76% розпорядників оприлюднювали зазначену інформацію)[3].

У період з червня по липень 2021 року у регіонах України Уповноваженим проведено загальний моніторинг щодо дотримання 72 розпорядниками публічної інформації (обласні та міські ради) Закону № 2939.

За результатами цього моніторингу виявлено, що розпорядниками обробляється 91% запитів у письмовій та 75% – в усній формі. Рівень оприлюднення інформації на офіційних веб-сайтах розпорядників в регіонах збільшився до 62% порівняно з попередніми роками, тоді як рівень оприлюднення розпорядниками наборів відкритих даних наразі дорівнює лише 33%.

З метою поновлення порушених прав та недопущення виникнення порушень у майбутньому розпорядникам інформації надано роз'яснення законодавства у сфері оприлюднення публічної інформації та рекомендації Уповноваженого[4].

Право на одержання інформації про використання публічних коштів

В умовах пандемії COVID-19 та у зв'язку з додатковим бюджетним фінансуванням державних органів, органів місцевого самоврядування та клінічних лікарень для забезпечення населення необхідними медичними засобами на місцях і надання якісної медичної допомоги важливим є дотримання прав громадян на інформацію про використання публічних коштів. Це обумовлено тим, що протягом 2020–2021 років в інформаційних повідомленнях ЗМІ, Національної служби здоров'я України оприлюднювалася інформація щодо нецільового використання окремими лікувальними закладами бюджетних коштів, недостатності коштів на закупівлі лікарських засобів та взаємозв'язком із забезпеченням прав громадян на медичну допомогу.

Уповноваженим у межах парламентського контролю протягом липня – серпня 2021 року проведено загальнонаціональний моніторинг стану оприлюднення інформації про використання публічних коштів на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів (далі – Портал) органами державної влади та місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання державної і комунальної власності відповідно до визначеного переліку, який складав 96 об'єктів (72 органи місцевого самоврядування; 24 обласні клінічні лікарні).

Результати моніторингу засвідчили, що переважна більшість розпорядників інформації не здійснюють належне виконання вимог Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 № 183-VIII (далі – Закон № 183).

---

[3] Звіти моніторингів за посиланнями: URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/access-to-public-info-re-covid-response.html ; https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/2021-report-on-the-results-of-repeated-monitoring-of-the-provisi.html?fbclid=IwAR1H3Ecz0SsoZ1_4D6_vkP96wg7ZyMyg2EhkjSz9ard03QrQ_ycX7RzjBIY

[4] Звіт моніторингу за посиланням: URL:
https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/monitoring-the-state-of-implementation-of-the-legislation-on-access-to-public-information-in-the-regions-of-ukraine-in-2021.html

ПОРУШЕННЯМ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ Є НИЗЬКА ОБІЗНАНІСТЬ РОЗПОРЯДНИКІВ ПРО ОБОВ'ЯЗОК ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Основними виявленими порушеннями розпорядниками права на доступ до інформації щодо використання публічних коштів, зокрема, є їхня низька обізнаність відносно наявного обов'язку оприлюднення інформації на Порталі та неналежна організація внутрішньої роботи, недосконаліть положень Закону щодо обов'язкового оприлюднення інформації про граничні межі вартості договорів, укладених суб'єктами господарювання державної та комунальної власності тощо[5].

У межах моніторингу також встановлено, що одним із недоліків, який сприяє порушенню вимог Закону № 183 та ускладнює запитувачам пошук необхідної інформації, є функціональна невідповідність структури Порталу вимогам пункту 7 Порядку адміністрування Єдиного веб-порталу використання публічних коштів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 № 694 «Про затвердження Порядку адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів»[6]. З метою усунення таких недоліків надано відповідні рекомендації адміністратору Порталу ДУ «Відкриті публічні фінанси».

Існує необхідність конкретизації положень пункту 2 статті 3 Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» в частині обов'язкового оприлюднення інформації про укладені договори та стан їх виконання, загальна вартість яких перевищує 1 млн гривень.

Водночас позитивною новацією впродовж останніх років функціонування Порталу стало забезпечення доступу до інформації Порталу за допомогою API. Зазначене надає можливість безперебійного забезпечення доступу до усієї інформації Порталу у машиночитаному форматі.

За результатами перевірки електронних кабінетів розпорядників на Порталі щодо належного оприлюднення ними інформації про використання публічних коштів складено 4 протоколи про адміністративне правопорушення та направлено 75 актів реагування, з них 54 листи-реагування направлено до органів місцевого самоврядування; 21 – до обласних клінічних лікарень.

На виконання наданих рекомендацій 70 розпорядниками вжито заходів щодо усунення виявлених порушень вимог Закону № 183, порушене право усунуто.

Приклад

У ході перевірки у липні 2021 року кабінетів розпорядників коштів місцевих бюджетів та суб'єктів господарювання комунальної власності на Порталі виявлено, серед іншого, що Луцькою міською радою не оприлюднено інформацію про всі укладені за звітний період договори, кількість та обсяги витрат на службові відрядження, звіти форми № 4,4 та 43.1., а Бродівською міською радою Львівської області – інформацію про кількість та обсяги витрат на службові відрядження, несвоєчасно оприлюднено інформацію про укладені договори.

З метою усунення виявлених порушень до розпорядників Уповноваженим були направлені відповідні акти реагування, надані рекомендації були виконані. Окрім цього, Бродівською міською радою та Луцькою міською радою розроблено внутрішні нормативно-правові акти щодо оприлюднення на єдиному веб-порталі використання публічних коштів інформації згідно з вимогами Закону № 183.

[5] Звіт моніторингу за посиланням: URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/monitoring-the-state-of-implementation-of-the-legislation-on-access-to-public-information-in-the-regions-of-ukraine-in-2021.html

[6] Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2015 р. № 694 «Про затвердження Порядку адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/694-2015-%D0%BF#Text

Приклад
У межах моніторингу у липні 2021 року перевірено комунальне некомерційне підприємство «Миколаївська обласна клінічна лікарня», за результатами якого встановлено систематичні порушення розпорядником вимог законів України «Про доступ до публічної інформації» та «Про відкритість використання публічних коштів», зокрема щодо неоприлюднення інформації про використання публічних коштів на Порталі, порушення строків розгляду запитів на інформацію та неповне надання інформації у відповідь.
З огляду на вказане до розпорядника було направлено відповідні акти реагування з наданими рекомендаціями, які розпорядником не виконано, у зв'язку з чим уповноваженими особами Секретаріату Уповноваженого складено 3 протоколи про адміністративне правопорушення за частинами першою та другою статті 212^3 КУпАП, які надіслано до Ленінського районного суду м. Миколаєва. Справи розглядаються судом. Постановами Ленінського районного суду м. Миколаєва директора зазначеного комунального некомерційного підприємства визнано винним у вчиненні адміністративних правопорушень, передбачених частинами першою та другою статті 212^3 КУпАП.

З метою інформування про результати проведеного Уповноваженим моніторингу та привернення уваги місцевих органів влади до проблемних питань забезпечення і реалізації права на доступ до інформації про використання публічних коштів для голів обласних та районних державних адміністрацій, керівників апаратів та відповідальних за оприлюднення працівників упродовж листопада – грудня 2021 року проведено 10 просвітницьких заходів, у тому числі з можливістю підключитися онлайн, у яких взяли участь близько 1 400 осіб. Зокрема, в містах Харкові, Івано-Франківську, Рівному, Дніпрі та Сумах проведено круглі столи «Результати моніторингу стану виконання законодавства про доступ до публічної інформації та відкритість використання публічних коштів», а також тренінги: «Практичні аспекти реалізації законодавства про доступ до публічної інформації та відкритість використання публічних коштів», на яких детально обговорювалися особливості забезпечення доступу до публічної інформації в умовах карантинних обмежень, практичні аспекти оприлюднення публічної інформації на веб-сайтах та державних порталах даних, особливості обмеження доступу до інформації.

Право на одержання інформації, що становить суспільний інтерес
Серед повідомлень, що надходять до Уповноваженого з питання порушення права на доступ до публічної інформації, вагому частину займають ті, що стосуються відмови у наданні інформації, що становить значний суспільний інтерес. Зокрема, розпорядники інформації відмовляють у наданні суспільно необхідної інформації через те, що не визнають її такою або ж відносять до інформації з обмеженим доступом, але без додержанням вимог частини другої статті 6 Закону № 2939.
Предметом суспільного інтересу вважається інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо (стаття 29 Закону України «Про інформацію» від 02 жовтня1992 року № 2657-XII (далі – Закон № 2657).

Приклад
До Уповноваженого у серпні 2021 року звернулися три заявники із однотипними повідомленнями про порушення Національною академією наук України (далі – Академія) вимог Закону № 2939 у зв'язку з ненаданням інформації щодо фінансових результатів діяльності окремих об'єктів майнового комплексу, що знаходяться на балансі в Академії, зокрема державних підприємств «Готельний комплекс «Феофанія», «Лікувально-оздоровчий пансіонат», Пансіонат «Борей», «Санаторій-Профілакторій «Славутич» концерну «АЛКОН».
За сприяння Уповноваженого право заявників на отримання суспільно необхідної інформації було поновлено, запитувану інформацію Академією було надано.

Приклад
Протягом 2021 року до Уповноваженого надходили повідомлення громадян, журналістів про порушення Акціонерним товариством «Українська залізниця» (далі – Товариство) вимог Закону № 2939. Характерним для таких повідомлень є те, що Товариство вважає, що є розпорядником інформації лише щодо постачання товарів, послуг та цін на них, і не визнає себе розпорядником іншої інформації, у тому числі, що становить суспільний інтерес (зокрема, звіту про виконання фінансового плану Товариства; діяльності клінічних лікарень на залізничному транспорті; колективних договорів, укладених із Товариством; заробітної плати одного із членів наглядової ради Товариства; копії штатного розпису моторвагонного депо тощо).
Незважаючи на надані Товариству відповідні роз'яснення щодо законодавства у сфері доступу до публічної інформації, права громадян на інформацію не було поновлено. У зв'язку з цим протягом 2021 року уповноваженими особами Секретаріату Уповноваженого складено 6 протоколів про адміністративні правопорушення відносно посадових осіб Товариства за статтею 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Справи щодо розгляду 4 протоколів ще перебувають на розгляді в суді.
Окрім того, з метою аналізу відомчих нормативно-правових актів Товариства, що регулюють питання доступу до публічної інформації, на предмет їх відповідності чинному законодавству, до Товариства надіслано акт реагування Уповноваженого. За результатами реагування Товариством на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних оновлено 12 наборів відкритих даних.

Моніторинг Уповноваженого у сфері доступу до публічної інформації засвідчив, що не всі розпорядники інформації добре обізнані з положеннями законів України № 2939, № 2657 в частині опрацювання запитів на публічну інформацію, яка становить значний суспільний інтерес, що призводить до систематичного порушення такими розпорядниками їхніх норм.
З метою поновлення порушених прав громадян на інформацію у кожному окремому випадку розпорядникам надано відповідні рекомендації Уповноваженого щодо неприпустимості обмеження доступу до публічної інформації.

Право на доступ до інформації у форматі відкритих даних
В умовах розвитку діджиталізації та електронного урядування в Україні моніторинг Уповноваженого підтвердив, що протягом 2021 року зберігався інтерес до отримання інформації у форматі

відкритих даних. Такій ситуації сприяло, серед іншого, суттєве розширення у 2021 році переліку наборів даних у форматі відкритих даних, визначених у додатку до постанови Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835[7].

Впродовж березня 2021 року Секретаріатом Уповноваженого спільно з Мінцифрою проведено повторний моніторинг (попередній проведено у 2020 році) виконання 17 міністерствами вимог статті 10-1 Закону № 2939 та Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835.

Результати моніторингу свідчать, що загальна кількість оприлюднених наборів відкритих даних окремими міністерствами, зокрема, Міноборони, МОЗ, Мін'юстом збільшилась порівняно з результатами моніторингу 2020 року.

Наприклад, Міноборони та МОЗ станом на грудень 2021 року оприлюднено по 20 наборів даних, при цьому станом на вересень 2020 цими міністерствами не було оприлюднено жодного набору даних. Мін'юстом станом на грудень 2021 року оприлюднено 31 набір даних проти 15 наборів, оприлюднених станом на вересень 2020 року. Зазначене сприяє забезпеченню інформаційних прав громадян, підвищенню рівня прозорості та відкритості, дає змогу громадянам самостійно отримувати необхідну інформацію в умовах пандемії COVID-19.

НА КІНЕЦЬ 2021 РОКУ МІНРЕГІОНОМ, МІНРЕІНТЕГРАЦІЇ, МІНФІНОМ НЕ ВИКОНАНО НАЛЕЖНИМ ЧИНОМ ВИМОГИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОПРИЛЮДНЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМІ ВІДКРИТИХ ДАНИХ ДО ВІДПОВІДНИХ МІНІСТРІВ НАПРАВЛЕНО ПОДАННЯ УПОВНОВАЖЕНОГО

За результатами моніторингу у березні 2021 року направлено 5 актів реагування до Міндовкілля, Мінфіну, Мінрегіону, МКІП, Мінреінтеграції щодо забезпечення виконання вимог законодавства з питання оприлюднення інформації у відповідному форматі. За результатом розгляду цих актів Міндовкіллям та МКІП вжито заходів щодо оприлюднення нових наборів даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних.

Водночас, оскільки станом на кінець 2021 року трьома міністерствами (Мінрегіон, Мінреінтеграції, Мінфін) не виконано належним чином вимоги законодавства щодо оприлюднення інформації у форматі відкритих даних, до відповідних міністрів направлено подання Уповноваженого.

Окрім моніторингу, вживалися заходи реагування за повідомленнями громадян про порушення їхніх прав на отримання інформації у форматі відкритих даних.

Приклад

До Уповноваженого у червні 2021 року звернувся громадянин Х. щодо триваючого порушення Конституційним Судом України (далі – Суд) вимог Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI в частині неоприлюднення інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (https://data.gov.ua/).

У межах провадження та за результатами відповідного реагування Уповноваженого Суд наприкінці липня 2021 року зареєструвався на Єдиному веб-порталі відкритих даних та розпочав роботу щодо завантаження інформації у формі відкритих даних. Окрім того, протягом вересня 2021 року Судом оновлено внутрішні нормативні документи із забезпечення доступу до публічної інформації у Конституційному Суді України, що спрямоване на удосконалення роботи Суду у цій сфері.

[7] Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835 «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text

Моніторинг оприлюднення інформації у формі відкритих даних буде продовжено і у 2022 році.

Право на доступ до судових рішень в Єдиному державному реєстрі судових рішень

Упродовж 2021 року Уповноваженим у межах парламентського контролю за додержанням права на доступ до судових рішень в Єдиному державному реєстрі судових рішень виявлено факти обмеження такого права.

Відносини щодо забезпечення доступу до судових рішень, ухвалених судами загальної юрисдикції, та ведення Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – Реєстр) врегульовано Законом України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV. Відповідно до статті 4 цього Закону судові рішення, внесені до Реєстру, є відкритими для безоплатного цілодобового доступу на офіційному веб-порталі судової влади України. Також у цій статті наведено вичерпний перелік випадків, за яких допускається обмеження права вільного користування офіційним веб-порталом судової влади, а також перелік ухвал, загальний доступ до яких забезпечується через один рік після внесення їх до Реєстру.

Водночас, за повідомленнями окремих громадян та засобів масової інформації, з'ясовано, що державне підприємство «Інформаційні судові системи» обмежує доступ до окремих судових рішень (прийнятих місцевими судами у відкритих судових засіданнях у межах окремих кримінальних проваджень) на підставі постанов слідчих органів досудового розслідування (у тому числі Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань) про недопущення розголошення відомостей досудового розслідування, прийнятих у межах кримінальних проваджень відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. При цьому такої підстави для обмеження доступу у Реєстрі до судових рішень, як постанови слідчих, Законом України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року № 3262-IV не передбачено.

ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО «ІНФОРМАЦІЙНІ СУДОВІ СИСТЕМИ» ОБМЕЖУЄ ДОСТУП ДО ОКРЕМИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ НА ПІДСТАВІ ПОСТАНОВ СЛІДЧИХ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Випадки обмеження державним підприємством «Інформаційні судові системи» повного та загального доступу до електронних копій судових рішень у Реєстрі не є поодинокими. Зокрема, станом на грудень 2021 року цим державним підприємством було отримано на виконання 695 постанов слідчих органів щодо обмеження повного та загального доступу до електронних копій судових рішень у Реєстрі. Зазначені постанови передбачали вжиття державним підприємством заходів з обмеження доступу до електронних копій судових рішень у Реєстрі, що були ухвалені за результатом розгляду судових справ у 629 кримінальних провадженнях. На виконання зазначених постанов слідчих органів державним підприємством було обмежено повний та загальний доступ до 31 589 електронних копій судових рішень, що містяться у Реєстрі.

Таким чином, убачається колізія між нормами Закону № 3262 та КПК України, що підтверджується й різною судовою практикою.

Зокрема, наразі у Касаційному адміністративному суді у складі Верховного Суду перебувають адміністративні справи №№ 200/257/20-а, 200/3280/20-а, 560/7790/20, у яких суди попередніх інстанцій дійшли протилежних висновків щодо правомірності дій державного підприємства «Інформаційні судові системи» при обмеженні у Реєстрі доступу до окремих судових рішень на підставі постанов слідчих органів досудового розслідування про недопущення розголошення відомостей досудового розслідування, прийнятих у межах кримінальних проваджень.

НЕОБХІДНО ВРЕГУЛЮВАТИ КОЛІЗІЙНЕ ПИТАННЯ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ ШЛЯХОМ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО СУДОВИХ РІШЕНЬ»

З метою забезпечення права на доступ до судових рішень в Єдиному державному реєстрі судових рішень необхідно врегулювати колізійне питання на законодавчому рівні шляхом внесення змін до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року № 3262-IV.

Зловживання запитувачами правом на доступ до публічної інформації

ЗАЛИШАЄТЬСЯ АКТУАЛЬНИМ ЗЛОВЖИВАННЯ ОКРЕМИМИ ЗАПИТУВАЧАМИ ПРАВОМ НА ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

За моніторингом Уповноваженого протягом 2021 року, як і в попередні роки, залишається актуальним і невирішеним питання зловживання окремими запитувачами правом на доступ до публічної інформації, у зв'язку з чим окремі розпорядники зверталися до Уповноваженого з метою отримання відповідних рекомендацій.

Приклад
До Уповноваженого у листопаді 2021 року звернувся сільський голова однієї із рад Харківської області з метою отримання рекомендацій щодо порядку та строків розгляду 4 запитів, що надійшли до сільської ради від одного запитувача впродовж одного робочого дня. Запитувач просив надати усі документи сільської ради за період 2018–2021 років щодо передачі земельних ділянок із земель комунальної власності. За попередніми розрахунками сільської ради, обсяг запитуваної інформації становить близько 15000 – 20000 аркушів, тому для задоволення 4-х запитів працівникам сільської необхідно витратити близько 208 робочих днів, що вдесятеро перевищує граничний строк надання відповіді на запит.

Як зазначено Уповноваженим у Щорічний доповіді за 2020 рік, з метою недопущення порушень прав запитувачів інформації на своєчасне та повне її отримання через зловживання таким правом недобросовісними запитувачами, необхідним є визначення в Законі № 2939 механізмів реагування розпорядників інформації на випадки надходження масових однотипних запитів від одного і того самого запитувача. Зазначена рекомендація Мін'юстом не виконана.
Одним із таких механізмів може бути імплементація у Законі № 2939 окремих норм Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, ратифікованої Законом України від 20 травня 2020 року № 631-IX, зокрема, пункту 5 статті 5, яким передбачено додаткову підставу для відмови розпорядниками у задоволенні запиту, а саме: якщо запит є явно невиправданим, а також частину третю статті 6, якою передбачено, що державний орган може надати доступ до офіційного документа, вказавши заявнику легкодоступні альтернативні джерела. Водночас розпорядник інформації може надати запитувачу посилання на офіційний веб-сайт, за яким міститься запитувана інформація в актуальному стані, виключно у разі якщо у останнього є технічна можливість з нею ознайомитися в такий спосіб та якщо запитувач не наполягає у своєму запиті на отримання інформації саме в паперовому вигляді.

Уповноваженим приділяється увага превенції порушенню розпорядниками інформації прав людини на доступ до публічної інформації, у зв'язку з чим упродовж 2021 року проводилися відповідні просвітницькі заходи. Зокрема, для органів державної влади, інших розпорядників представників громадськості проведено 27 правопросвітницьких заходів (круглі столи та тренінги), якими охоплено 1 716 осіб. Заходи проведено, зокрема, для посадових осіб Офісу Президента України, Національної комісії зі стандартів державної мови, поліцейських підрозділів правового забезпечення Департаменту патрульної поліції, науково-педагогічних працівників та студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного авіаційного університету України, Херсонського державного університету, Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

У контексті наведеного варто зазначити, що у статті 9 Конвенції РЄ про доступ до офіційних документів передбачено, що сторони вживають належних заходів для навчання державних органів щодо їхніх обов'язків у забезпеченні права на доступ до офіційних документів. На переконання Уповноваженого, від рівня поінформованості розпорядників про законодавство у сфері доступу до публічної інформації залежить якість забезпечення конституційного права людини на інформацію.

ВІД РІВНЯ ПОІНФОРМОВАНОСТІ РОЗПОРЯДНИКІВ ПРО ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЗАЛЕЖИТЬ ЯКІСТЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ІНФОРМАЦІЮ

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству фінансів України розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України законопроєкт щодо внесення змін до пункту 2 статті 3 Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11 лютого 2015 року № 183-VIII в частині обов'язкового оприлюднення інформації про укладені договори та стан їх виконання, загальна вартість яких перевищує 1 млн гривень.

Міністерству юстиції України та Державній судовій адміністрації України спільно розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України законопроєкт щодо внесення змін до Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року № 3262-IV з метою усунення колізії між цим Законом та Кримінальним процесуальним кодексом України у частині обмеження доступу в Єдиному державному реєстрі судових рішень до судових рішень на підставі постанов слідчих органів досудового розслідування.

Міністерству юстиції України, Міністерству культури та інформаційної політики України спільно розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України законопроєкт щодо внесення змін до законів, які регулюють питання доступу до інформації, в частині імплементації в законодавство України положень Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, зокрема щодо надання можливості розпорядникам інформації в окремих

випадках надавати посилання запитувачу на загальнодоступне джерело, де міститься запитувана інформація, а також щодо впровадження механізмів реагування розпорядників інформації на випадки надходження масових однотипних запитів від одного і того самого запитувача (зловживання правом на інформацію).

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерству фінансів України, Міністерству розвитку громад та територій України, Державній службі статистики України забезпечити оприлюднення наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (https://data.gov.ua/).

Державній установі «Відкриті публічні фінанси» як адміністратору порталу Єдиного веб-порталу використання публічних коштів (spending.gov.ua) усунути функціональну невідповідність структури Порталу вимогам пункту 7 Порядку адміністрування Єдиного веб-порталу використання публічних коштів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.09.2015 № 694.

2.2. Право на направлення звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб

ВИЯВЛЕНО ТЕНДЕНЦІЮ ДО ЗБІЛЬШЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ПОРУШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ

У межах парламентського контролю за додержанням прав людини на направлення до державних органів, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів письмових звернень та отримання у встановлений законом строк обґрунтованих відповідей виявлено тенденцію до збільшення повідомлень про порушення цих конституційних прав.

У 2021 році до Уповноваженого звернулися 19 642 громадяни з повідомленнями про порушення Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР (далі – Закон № 393). За 2020 рік звернулося 13 129 осіб, тобто кількість заявників збільшилася у півтора разу.

Виявлено такі системні порушення прав:

- нестворення належних умов для реалізації права на подання усного звернення за допомогою засобів телефонного зв'язку гарячих ліній та контактних центрів;
- призупинення проведення особистих прийомів громадян посадовими і службовими особами державних органів, органів місцевого самоврядування з огляду на карантинні обмеження, пов'язані з пандемією COVID-19;
- незабезпечення участі громадян у перевірці поданих ними скарг чи заяв, а також можливості особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, тобто обмеження прав, визначених статтею 18 Закону № 393;
- порушення термінів розгляду звернень громадян та несвоєчасне надання відповідей.

Вказані порушення відбуваються здебільшого суб'єктами владних повноважень через запроваджені карантинні обмеження, призупинення проведення особистих прийомів з метою зменшення контактів, протидії поширенню хвороби COVID-19 тощо.

Право на подання усного звернення

НЕ СТВОРЕНО НАЛЕЖНІ УМОВИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ПОДАЧУ УСНОГО ЗВЕРНЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАСОБІВ ТЕЛЕФОННОГО ЗВ'ЯЗКУ ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ ТА КОНТАКТНИХ ЦЕНТРІВ

Здійснення парламентського контролю за додержанням права на звернення в рамках безвиїзних перевірок/моніторингів надало змогу виявити нестворення належних умов для реалізації права на поданя саме усного звернення за допомогою засобів телефонного зв'язку гарячих ліній та контактних центрів.

Запроваджені ще у минулому році з огляду на пандемію COVID-19 обмежувальні заходи, які й досі є чинними, обумовили зростання потреби громадян у зверненні до суб'єктів владних повноважень, підприємств, установ, організацій за допомогою телефонного зв'язку, особливо на утворені в регіонах телефони гарячої лінії з питань COVID-19 та щодо консультування з питань карантину для літніх та одиноких людей, проходження тестування або вакцинації.

З метою мінімізації фізичних контактів громадян із посадовими особами суб'єктів владних повноважень та зменшення ризиків поширення хвороби COVID-19 пунктом 19 Протоколу № 2 позачергового засідання Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 10 березня 2020 року обласним та Київській міській державним адміністраціям разом із заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади рекомендовано скасувати або максимально перевести в режим телефонних або відеоконференцій усі наради, заходи та засідання колегіальних і дорадчих органів (зокрема громадських слухань і обговорень), максимально перевести здійснювану персоналом роботу на віддалений доступ із застосуванням електронних комунікацій та технологій.

З огляду на це у межах парламентського контролю проведено загальнодержавний моніторинг роботи більше 100 контакт-центрів та гарячих ліній органів державної влади та місцевого самоврядування, за результатами якого до об'єктів перевірки направлено 60 листів з вимогою усунути виявленні порушення.

Виявленими типовими порушеннями є:

- відсутність номерів телефонів гарячої лінії на стартових (головних) сторінках офіційних веб-сайтів;
- обмеження роботи телефонів гарячої лінії одним днем на тиждень або протягом декількох годин на день;
- прийом та реєстрація усних звернень громадян не у всіх випадках;
- телефонний дзвінок на гарячу лінію не завжди є безкоштовним.

У результаті моніторингу встановлено, що основними причинами вказаних порушень є:

- недосконаліть нормативно-правового регулювання питань розгляду звернень, що подаються за допомогою телефонного зв'язку;
- відсутність єдиних стандартів роботи з громадянами з використанням телефонних гарячих ліній і системи контролю за якістю такої роботи;
- обмеженість матеріально-технічних ресурсів, необхідних для налагодження належної роботи телефонних гарячих ліній, запровадження інших сучасних засобів комунікації з громадськістю, в тому числі за допомогою месенджерів WhatsApp, Телеграм тощо;
- відсутність сучасного технічного та програмного забезпечення для спрощення процедури подання звернень за принципом «єдиного вікна» із можливістю відстеження стадій розгляду звернень[8].

[8] Звіт моніторингу роботи телефонів гарячої лінії за посиланням: https://www.ombudsman.gov.ua/uk/novini-pni

Приклад
Під час здійснення у липні 2021 року моніторингу стану створення належних умов для подачі жителями Автономної Республіки Крим усних звернень за допомогою телефону гарячої лінії з питань COVID-19: 0-800-60-20-19, розміщеному на сайті МОЗ, встановлено, що жителі тимчасово окупованого півострова не мають можливості безкоштовно отримати консультацію за вказаним вище номером телефону гарячої лінії. Це пояснюється тим, що мобільний оператор в Криму стягує кошти по тарифу за дзвінки на міжнародні лінії, ціна хвилини розмови оператору «Мобайл» – 30 рублів, «МТС Краснодар» - 50 рублів. Тобто жителю Автономної Республіки Крим потрібно сплатити тільки за консультацію по телефону від 300 до 500 руб. (орієнтовно 110-190 гривень).
За позицією Уповноваженого вирішити це питання можна шляхом запровадження додаткової гарячої лінії із застосуванням сучасних засобів комунікації, в тому числі за допомогою месенджерів – WhatsApp, Telegram тощо. Забезпечення функціонування такого телефону гарячої лінії дасть можливість жителям тимчасово окупованих територій України реалізувати право на своєчасне отримання послуг інформаційно-довідкового характеру з питань діяльності МОЗ. З огляду на це та з метою створення належних умов для отримання мешканцями тимчасово окупованих територій України послуг інформаційно-довідкового характеру з питань діяльності МОЗ до вказаного Міністерства у грудні 2021 року направлено відповідного листа з проханням розглянути можливість запровадження такого каналу комунікації.

З метою сприяння застосуванню єдиних стандартів роботи телефонних гарячих ліній Уповноваженим проведено онлайн-конференцію: «Право громадян на подачу усного звернення за допомогою контактних центрів та телефонів гарячої лінії», в якій взяли участь понад 80 представників центральних органів виконавчої влади, відповідальних за організацію роботи із зверненнями громадян, зокрема за роботу гарячих ліній та контактних центрів.
З огляду на виявлені в результаті моніторингу недоліки в законодавстві про звернення громадян, з метою удосконалення положень Закону № 393 в частині створення більш чіткого механізму реалізації громадянами права на подання усного звернення за допомогою засобів телефонного зв'язку, відповідній робочій групі, створеній при Комітеті Верховної Ради України з прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин, надано відповідні пропозиції Уповноваженого. Запропоновано доповнити статтю 3 Закону № 393 поняттями (визначеннями) «гаряча лінія», «контактний центр» та «електронне звернення», а також удосконалити процедуру розгляду усних звернень.

Право на участь при розгляді звернення та особистий прийом в умовах карантинних обмежень

ВСТАНОВЛЕНІ МАСОВІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗАЯВНИКІВ НА УЧАСТЬ У ПЕРЕВІРЦІ ПОДАНОЇ НИМИ ЗАЯВИ ЧИ СКАРГИ, А ТАКОЖ НА ОСОБИСТИЙ ПРИЙОМ

За результатами аналізу звернень, що надходять до Уповноваженого з питань порушення права на звернення, встановлено масові порушення вимог статей 18, 22 Закону № 393, що полягають у незабезпеченні посадовими особами державних органів, органів місцевого самоврядування прав заявників на участь у перевірці поданої ними заяви чи скарги, а також на особистий прийом керівництвом вказаних органів.

Приклад
До Уповноваженого у червні 2021 року звернувся громадянин Б. щодо порушення посадовими особами НБУ вимог Закону № 393 у частині незабезпечення його прав, визначених статтею 18 Закону, а саме: особисто викласти аргументи особі, що перевіряла заяву чи скаргу, та брати участь у перевірці поданої скарги чи заяви.
За результатами вжитих заходів реагування НБУ поінформовано Уповноваженого про те, що право громадянина Б. на особистий прийом керівництвом банку поновлено, скаргу заявника розглянуто у його присутності.

Під час проведення моніторингу інформаційного наповнення веб-сайтів державних органів, органів місцевого самоврядування на наявність у відповідних рубриках нормативно-правових актів у сфері законодавства про звернення громадян графіків проведення особистих прийомів громадян встановлено, що на більшості офіційних веб-сайтів розміщені повідомлення про те, що з метою запобігання поширенню на території України хвороби COVID-19 проведення особистих прийомів громадян призупинено із посиланням на пункт 19 Протоколу № 2 позачергового засідання Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 10.03.2020 «Про стан забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення України та заходів стосовно стабілізації епідемічної ситуації, спричиненої коронавірусом COVID-19».
Ураховуючи вимоги законодавства, а також численні повідомлення громадян про випадки порушень положень статей 18, 22 Закону № 393 в період дії карантину, пов'язаного з пандемією COVID-19, на веб-сайті Уповноваженого розміщено роз'яснення та рекомендації щодо неприпустимості обмеження права на звернення, гарантованого статтею 40 Конституції України, та похідних від нього прав на особистий прийом та участь у розгляді звернення.
Зокрема, наголошено на тому, що право на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, є одними з 18 прав і свобод людини і громадянина, що згідно зі статтею 64 Конституції України не можуть бути обмежені, навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану[9].
Відповідно до Рекомендацій Уповноваженого керівники державних органів повинні забезпечити можливість реалізації прав заявників, визначених статтями 18, 22 Закону № 393, наприклад, в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів або в інший прийнятний спосіб.

Приклад
До Уповноваженого у вересні 2021 року звернувся громадянин В. щодо порушення посадовими особами Міністерства юстиції України вимог Закону № 393 в частині обов'язку керівників та інших посадових осіб органів державної влади проводити особистий прийом громадян. Як стверджує заявник, Міністерство юстиції припинило проведення особистого прийому через запровадження Кабінетом Міністрів України на всій території України карантину.
За реагуванням Уповноваженого Мін'юст поновив право громадянина В. на особистий прийом (участь у розгляді порушених питань) за допомогою засобів телефонного зв'язку.

[9] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/pro-zvernennya-gromadyan.pdf.

Право на своєчасне отримання відповіді

ВИЯВЛЕНО ФАКТИ ПОРУШЕННЯ ТЕРМІНІВ РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ГРОМАДЯН ТА НЕСВОЄЧАСНЕ НАДАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Під час реалізації заходів парламентського контролю Уповноваженого виявлено непоодинокі факти порушення термінів розгляду звернень громадян та несвоєчасне надання відповідей.

Про порушення права на своєчасний розгляд звернення до Уповноваженого у 2021 році звернулося 1 312 громадян.

Аналіз отриманих повідомлень свідчить про те, що посадові, службові особи державних органів, органів місцевого самоврядування не завжди дотримуються строків розгляду звернень громадян, визначених статтею 20 Закону № 393, що відповідно спонукає громадян до надсилання скарг Уповноваженому.

Через несвоєчасне надання відповідей за результатами розгляду повідомлень порушуються й соціально-економічні права громадян, за реалізацією яких вони звертаються до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та їх посадових осіб.

Приклад

До Уповноваженого у липні 2021 року звернувся громадянин Т. з повідомленням про порушення посадовими особами Державної установи «Територіальне медичне об'єднання Міністерства внутрішніх справ України по місту Києву» Закону № 393, яке полягає у ненаданні письмової відповіді на його заяву щодо видачі довідки про розмір грошового забезпечення за посадою, за якою його звільнено зі служби, необхідної для здійснення перерахунку пенсії.

За реагуванням Уповноваженого цією Державною установою підготовлено вказану довідку та надано її заявнику. Таким чином, поновлено не тільки право заявника на направлення звернення та отримання відповіді, а й вирішено порушене заявником питання.

З метою мінімізації зазначених вище порушень прав людини на направлення звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб і отримання відповіді необхідним є внесення змін до Закону № 393.

Про це у Щорічній доповіді за 2020 рік Уповноваженим надано відповідні рекомендації, які частково виконані. Зокрема, 16 листопада 2021 року Верховною Радою України прийнято в цілому Закон України «Про адміністративну процедуру», до якого 10 грудня 2021 року надано пропозиції Президента України.

Водночас надані Мін'юсту рекомендації щодо розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР стосовно розгляду звернень, що мають характер зловживання правом на звернення, не виконані.

Також актуальним є питання приведення Закону № 393 у відповідність до Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними) від 11 жовтня 2018 року № 8-р/2018.

З цією метою у Верховній Раді України зареєстровано проєкти законів України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо реалізації конституційного права на звернення особами, які визнані судом недієздатними» (реєстр. № 1186 від 29.08.2019), «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо умов розгляду звернень (реєстр. № 2480 від 21.11.2019).

Вказаними законопроєктами пропонується виключити із Закону України «Про звернення громадян» норми, що обмежують право на звернення осіб, визнаних недієздатними.

Водночас у цьому контексті важливо зазначити, що, вирішуючи питання приведення Закону № 393 у відповідність до вказаного рішення Конституційного Суду України, необхідно обов'язково передбачити у статті 8 цього Закону певні законодавчі запобіжники, які давали б змогу залишати без розгляду звернення беззмістовного характеру. Подібні звернення призводять до обмеження прав інших заявників на належний та своєчасний розгляд їхніх звернень.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєктів законів України:
«Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо реалізації конституційного права на звернення особами, які визнані судом недієздатними» (реєстр. № 1186 від 29.08.2019), «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо умов розгляду звернень (реєстр. № 2480 від 21.11.2019), спрямованих на виконання Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2018 року № 8-р/2018 у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними); «Про адміністративну процедуру» (реєстр. № 3475 від 14.05.2020) з пропозиціями Президента України.

Державній комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій ухвалити новий протокол, яким дозволити обласним та Київській міській державним адміністраціям разом із заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади проведення особистих прийомів громадян за наявності у заявників (окрім осіб, які не досягли 18-річного віку) одного з таких документів:

міжнародного, внутрішнього або іноземного сертифіката, що підтверджує вакцинацію від COVID-19 (у паперовому або електронному виді, чинність якого підтверджена за допомогою державного веб-порталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу «Дія»);

негативного результату тестування на COVID-19 методом ПЛР або експрес-тесту на визначення антигена коронавірусу SARS-CoV-2, яке проведене не більш як за 72 години до відвідування громадської приймальні.

Міністерству інфраструктури України, Міністерству енергетики України, Міністерству економіки України, Міністерству культури та інформаційної політики України, Міністерству оборони України, Державній службі України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів розробити та затвердити відповідні внутрішньо-організаційні акти (порядки роботи телефонів гарячої лінії) з метою забезпечення належного функціонування телефонів гарячої лінії.

2.3. Права іноземців та осіб без громадянства

Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства, порядок їх в'їзду та виїзду з України регулюється Конституцією України, Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. №3773-VI (далі – Закон № 3773), міжнародними договорами України та іншими нормативно-правовими актами.

Іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, мають ті самі права і свободи та виконують ті самі обов'язки, що й громадяни України, за винятком прав і обов'язків, закріплених Конституцією виключно за громадянами України.

Україна, відповідно до взятих на себе міжнародних зобов'язань забезпечує реалізацію національного режиму перебування іноземців в державі та реальне дотримання прав і свобод кожної людини незалежно від її громадянства чи країни походження.

Аналіз розгляду отриманих Уповноваженим протягом 2021 року звернень від 606 іноземців та осіб без громадянства свідчить, що в окремих випадках норми Закону № 3773 порушуються.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ НА ОДЕРЖАННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ЗАКОННІСТЬ ТИМЧАСОВОГО АБО ПОСТІЙНОГО ПЕРЕБУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Найчастіше заявники у своїх повідомленнях та зверненнях скаржаться Уповноваженому на порушення їхніх прав на одержання документів, які підтверджують законність їх тимчасового або постійного перебування на території України, зокрема через недодержання органами ДМС відповідних процедур та строків розгляду заяв про їх видачу, необґрунтованих відмов у їх наданні, а також витребування не передбачених законодавством документів при поданні заяв з різних питань міграції.

З метою всебічного розгляду звернень, перевірки викладених у них фактів, вжиття заходів для поновлення порушених прав проведено 16 моніторингових візитів та 14 безвиїзних перевірок до територіальних органів ДМС, ПТПІ, пунктів пропуску через державний кордон.

За результатами розгляду заяв, проведених моніторингових візитів та безвиїзних перевірок задля поновлення прав іноземців та осіб без громадянства Уповноваженим надіслано до уповноважених органів державної влади та місцевого самоврядування більш як 700 листів з відповідними рекомендаціями.

Право на тимчасовий в'їзд та виїзд з України іноземців й осіб без громадянства та їх перебування в Україні

Відповідно до статті 9 Закону № 3773-VI іноземці та особи без громадянства, окрім тих, що мають намір одержати статус біженця, особи, яка потребує додаткового або тимчасового захисту чи отримання притулку, можуть в'їжджати в Україну та виїжджати з України за наявності паспортного

документа, визначеного законодавством чи міжнародним договором України. Такі особи повинні одержати візу для в'їзду в Україну або дозвіл на імміграцію.
Законодавством України та міжнародними договорами України для окремих держав передбачений безвізовий режим, який не потребує обов'язкового оформлення візових документів, але не скасовує реєстраційного порядку в'їзду та виїзду за наявності паспортного документа та його пред'явлення на кордоні.
У 2021 році до Уповноваженого звернулося 64 іноземця, осіб без громадянства та їх законних представників щодо порушення права на отримання візи та в'їзду в Україну через витребовування документів, не передбачених законодавством України, або відмов у в'їзді без пояснення визначених законодавством причин.

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого звернулася благодійна організація «Благодійний фонд «Право на захист» щодо перебування у транзитній зоні Державного міжнародного аеропорту «Бориспіль» журналіста-правозахисника, громадянина Російської Федерації Ж. у зв'язку із забороною в'їзду в Україну.
За результатами моніторингового візиту Уповноваженого встановлено відсутність законних причин для відмови у в'їзді до України, а ДМС знято відповідну заборону для громадянина Російської Федерації Ж.
Право Ж. на в'їзд в Україну поновлено.

Відповідно до законів України «Про імміграцію» від 7 червня 2001 р. № 2491-III та Закону № 3773-VI одним із документів, що засвідчують законність перебування іноземця або особи без громадянства на території України, є посвідка на тимчасове проживання.
Відповідно до пункту 4 Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 322, посвідка видається строком на один рік. У разі закінчення строку її дії та необхідності продовження перебування в Україні посвідка підлягає обміну, документи для обміну мають бути подані не пізніше ніж за 15 робочих днів до закінчення строку дії чинної посвідки.
Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 49 іноземців та осіб без громадянства про порушення їхнього права на перебування в Україні через відмови органами ДМС в обміні посвідок на тимчасове проживання або їх вилучення за відсутності причин, передбачених законодавством.

Приклад
У березні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин Федеративної Республіки Нігерія Н., який навчається в навчальному закладі на території України, через неправомірну відмову ДМС у обміні посвідки на тимчасове проживания.
За результатами реагування Уповноваженого встановлено відсутність законних підстав для відмови в обміні посвідки, а ДМС було оформлено нову посвідку на тимчасове проживання громадянину Федеративної Республіки Нігерія.
Право Н. на тимчасове проживання в Україні поновлено.

Право на набуття статусу осіб без громадянства

Конвенція про статус апатридів 1954 року, Конвенція про скорочення без громадянства 1961 року та Європейська конвенція про громадянство 1997 року, ратифіковані Україною, встановили обов'язок держав вживати заходів для захисту осіб без громадянства, запобігання та зменшення випадків без громадянства, скорочення кількості осіб без громадянства та забезпечення їх належного документування.

ЧЕРЕЗ ВІДСУТНІСТЬ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ, ОСОБИ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА НЕ МАЮТЬ МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗУВАТИ СВОЇ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ТА МЕДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ, МАЙНОВІ ТА ІНШІ ПРАВА

За оцінкою УВКБ ООН, в Україні станом на початок 2021 року проживало близько 35 тис. осіб з невизначеним громадянством[10]. Більшість із них – це є власниками радянських паспортів особами з числа громадян колишніх республік СРСР, які тривалий час (інколи понад 20-25 років) проживають в Україні, переважно у сільській місцевості.

До Уповноваженого звернулося 63 таких особи про порушення їхнього права на встановлення статусу особи без громадянства та одержання документів, що посвідчують особу, через відмови ДМС у прийнятті заяв щодо оформлення паспортних документів, оскільки їхні паспортні документи уже недійсні або втрачені.

Через відсутність документів, що посвідчують особу, вони не мають можливості реалізувати свої права на соціальне та медичне забезпечення, свободу пересування, майнові та інші права.

Приклад

У лютому 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка А. із Харківської області про порушення її права на визнання особою без громадянства, оскільки територіальним органом ДМС відмовлено у прийнятті заяви у зв'язку із наявністю паспорта громадянина СРСР.

Після втручання Уповноваженого територіальним органом ДМС у громадянки А. прийнято документи про визнання особою без громадянства.

Право заявниці на визнання особою без громадянства поновлено.

Аналогічні випадки виявлено майже у всіх областях України.

Право на набуття статусу біженця або шукача притулку

Відповідно до статті 9 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року № 3671-VI розгляд заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, здійснюється ДМС протягом двох місяців з дня прийняття рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Строк розгляду може бути продовжено уповноваженою посадовою особою ДМС за вмотивованим поданням працівника, який розглядає заяву, але не більш як до трьох місяців.

За даними УВКБ ООН[11] майже чверть шукачів захисту в Україні перебувають на її території впродовж п'яти років і більше без надання такого статусу, що порушує їхні права на трудову діяльність, охорону здоров'я, соціальний захист, житло, освіту та інші.

---

[10] https://www.unhcr.org/ua/%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D0%B7-%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0

[11] URL:https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2021/04/2021-03-UNHCR-UKRAINE-Refugee-and-Asylum-Seekers-Update_FINAL-UKR.pdf

При цьому зазначений вище Закон № 3671-VI не передбачає надання будь-якої соціальної допомоги держави особам, які очікують одержання такого статусу, та не дає можливості доступу до легального працевлаштування.
У 2021 році до Уповноваженого звернулося 39 іноземців про порушення їхнього права на визнання біженцем або шукачем притулку через довготривалий розгляд поданих документів або необгрунтовані відмови органами ДМС у прийнятті заяв про одержання такого статусу.

Приклад
У вересні 2021 році до Уповноваженого звернулася громадянка Республіки Таджикистан К. щодо порушення права про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, через тривалий (понад 2 роки) розгляд її заяви про одержання такого статусу.
Після втручання Уповноваженого К. в установленому порядку документовано територіальним органом ДМС довідкою про звернення за захистом в Україні.
Право заявниці права про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, поновлено.

Приклад
У квітні 2021 році до Уповноваженого звернувся громадянин Народної Республіки Бангладеш Ф. щодо порушення права про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, через відмову ДМС у прийнятті відповідної заяви.
Після втручання Уповноваженого територіальним органом ДМС у громадянина Народної Республіки Бангладеш Ф. було прийнято заяву про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.
Право заявника поновлено.

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства» (реєстр. № 3387 від 24 квітня 2020 р.), який спрямований на удосконалення процедури прийому заяв про захист та здійснення їхнього розгляду у відповідності до міжнародних стандартів. Також він передбачає посилення соціальних гарантій шукачів захисту та їх права на охорону здоров'я. Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

Права іноземців та осіб без громадянства на медичне забезпечення в ПТПІ під час пандемії COVID-19
Відповідно до пункту 5 Типового положення про пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1110, іноземці та особи без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України, затримані в установленому порядку та підлягають примусовому видворенню за межі України, розміщуються в ПТПІ протягом строку, необхідного для їх ідентифікації та забезпечення примусового видворення за межі України або передачі відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію.

Порядком надання медичної допомоги іноземцям та особам без громадянства, що утримуються в пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, Державної міграційної служби України і пунктах тимчасового тримання та спеціально обладнаних приміщеннях Державної прикордонної служби України, затвердженим наказом МВС, МОЗ та Адміністрації Держприкордонслужби України від 17.04.2012 № 336/268/254, встановлено, що медична допомога надається іноземцю та особі без громадянства відповідно до вимог, установлених законодавством України, у тому числі щодо застосування методик діагностики, лікування, лікарських засобів.

Під час проведеного Уповноваженим моніторингу прав іноземців та осіб без громадянства, які перебувають у ПТПІ, встановлено, що на відміну від громадян України таким особам не забезпечено право на вакцинацію від COVID-19, чим порушено їхнє право на належне медичне забезпечення.

Приклад

У вересні 2021 року під час моніторингового візиту до Волинського ПТПІ виявлено випадки захворювання серед утримуваних осіб на COVID-19. Відповідні профілактичні щеплення від COVID-19 іноземцям та особам без громадянства у цьому закладі не проведено.

За результатами реагування Уповноваженого МОЗ організовано проведення необхідних щеплень утримуваних осіб у Волинському ПТПІ.

Права цих осіб на медичне забезпечення поновлено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про надання захисту іноземцям та особам без громадянства» (реєстр. № 3387 від 24 квітня 2020 р.).

Державній міграційній службі України забезпечити додержання вимог законів України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» від 8 липня 2011 року № 3671-VI та «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. № 3773-VI щодо процедур і строків видачі документів, підтверджують законність перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, та надання обґрунтованих відмов у їх видачі виключно на підставах, встановлених законодавством України.

Обласним державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування провести просвітницькі заходи для населення із залученням працівників територіальних органів Державної міграційній служби України щодо правових наслідків та порядку отримання довідки про визнання особою без громадянства.

2.4. Право на судовий захист

Відповідно до статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується захист його прав і свобод в межах кримінального, адміністративного, господарського, цивільного судочинства України. Стаття 8 Конституції України гарантує

звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України, адже її норми є нормами прямої дії. І ніхто не може обмежувати право на судовий захист, оскільки це суперечить принципу рівності усіх перед законом. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, який зобов'язаний вирішити цивільний/адміністративний спір або встановити обґрунтованість будь-якого висунутого кримінального обвинувачення.

Європейський суд з прав людини[12] у своїй практиці наголошує на тому, що право на розгляд справи означає право особи звернутися до суду та право на те, що його справа буде розглянута та вирішена судом. При цьому особі має бути забезпечена можливість реалізувати вказані права без будь-яких перепон чи ускладнень. Здатність особи безперешкодно отримати судовий захист є змістом поняття «доступ до правосуддя».

ПАНДЕМІЯ COVID-19 У ПОЄДНАННІ ІЗ НЕСТАБІЛЬНІСТЮ СУДОВОЇ СИСТЕМИ ЧЕРЕЗ НЕУКОМПЛЕКТОВАНІСТЬ СУДІВ ТА НЕНАЛЕЖНЕ ФІНАНСУВАННЯ СТАВИТЬ ПІД ЗАГРОЗУ ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

У 2021 році пандемія гострої респіраторної пандемія COVID-19 у поєднанні із нестабільністю судової системи через неукомплектованість судів та неналежне фінансування неодноразово ставили під загрозу права громадян України на судовий захист.

Окреслені у Щорічній доповіді за 2020 рік проблеми доступу до правосуддя наявні і зараз, про що свідчить надходження протягом 2021 року до Уповноваженого звернень та повідомлень від 11 910 осіб про порушення їхніх процесуальних прав, серед яких: 6813 – про порушення на всіх стадіях кримінального провадження; 965 – про порушення у цивільному та адміністративному судочинстві; 3 677 – про порушення процесуальних прав в місцях несвободи в Україні і 513 – за кордоном та на тимчасово окупованих територіях.

За результатами розгляду повідомлень було внесено 13 подань Уповноваженого, направлено 3 853 листи та ініційовано 1 438 службових перевірок, з яких 43 – службові розслідування. Також було здійснено моніторинг 242 судових засідань.

Правоохоронними органами за результатами ініційованих Уповноваженим перевірок та вжитих заходів за 41 фактом внесено інформацію до ЄРДР.

2.4.1. Процесуальні права в цивільному та адміністративному судочинстві

Захист закріплених та гарантованих Конституцією України прав, інтересів та свобод громадяни можуть реалізувати у судовому порядку за допомогою законодавчо визначених процесуальних прав, які закріплені в нормах відповідних процесуальних документів. Процесуальне право нерозривно пов'язане з матеріальним правом, оскільки закріплює процесуальні форми, необхідні для здійснення захисту прав у судових органах.

---

[12] Рішення у справах «Мултіплекс проти Хорватії» заява (№ 58112/00) та «Кутіч проти Хорватії» (заява № 48778/99) посилання: URL:https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%2258112/00%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-61204%22]}
URL:https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%2248778/99%22],%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-60174%22]}

Цивільному та адміністративному судочинству належить значна роль в управлінні суспільством, у забезпеченні соціально-економічних і політичних трансформацій в державі, оскільки ними закріплено процесуальний порядок захисту соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян та їх інтересів, гарантованих Конституцією України та іншими законами, а також прав і охоронюваних законом інтересів колективних, приватних, державних підприємств, установ, організацій та держави. Цивільне та адміністративне процесуальне право забезпечує зміцнення законності, запобігання цивільним та адміністративним правопорушенням і формування в правовій свідомості громадян та посадових осіб принципу справедливості.

Суб'єкти цивільного та адміністративного процесуального права є носіями цивільних процесуальних та адміністративних процесуальних прав і обов'язків у процесі здійснення правосуддя в цивільних та адміністративних справах.

Протягом 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлень від 480 громадян, 432 з яких – про порушення процесуальних прав у цивільному та 48 – в адміністративному судочинстві, які стосувалися порушення прав громадян на доступ до правосуддя та на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Окремо упродовж 2021 року до Уповноваженого надійшли заяви від 18 громадян про перевищення посадових повноважень працівниками поліції під час складання протоколів про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП. Зокрема, у своїх повідомленнях заявники вказували на складання працівниками поліції адміністративних протоколів без належних правових підстав, внесення до них завідомо неправдивих даних, інформації щодо свідків події після вручення громадянину примірника протоколу, застосування фізичного (в тому числі спеціальних засобів) та психологічного примусу з метою отримання від нього відмови від проходження медичного огляду на стан сп'яніння, порушення процедури проведення огляду на стан сп'яніння тощо.

За всіма такими зверненнями Уповноваженим ініціювались проведення у відповідних органах поліції службових розслідувань, за підсумками яких до винних застосовувались заходи дисциплінарного впливу відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України, затвердженого Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII.

Приклад

У липні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин А. щодо порушення права на реалізацію принципу законності та справедливості під час складання працівниками Національної поліції України стосовно нього протоколу про адміністративне правопорушення, передбаченого статтею 130 КУпАП.

На вимогу Уповноваженого в Департаменті патрульної поліції Національної поліції України було призначено службове розслідування, за результатами якого до винних в порушенні службової дисципліни застосовано заходи дисциплінарного впливу, передбачені Дисциплінарним статутом Національної поліції України, затвердженим Законом України від 15.03.2018 № 2337-VIII. Протокол був скасований та знятий з обліку.

Приклад
У вересні 2021 року до Уповноваженого надійшла заява від громадянина Б. щодо порушення права додержання вимог закону при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення інспектором Управління патрульної поліції у Львівській області, які полягають у незаконному винесенні двох постанов відносно заявника за вчинення адміністративних правопорушень, передбачених статтями 1751 та 178 КУпАП.
За зверненням Уповноваженого було проведено відповідну перевірку в Управлінні патрульної поліції у Львівській області, за результатами якої постанови було скасовано як безпідставно складені.

Право учасників судового процесу на отримання інформації у справі та копій судових рішень
Порядок отримання учасниками судового процесу копій судових рішень регламентується Законами України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 року № 3262-IV (далі – Закон № 3262) та «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року № 1402-VIII (далі – Закон № 1402). Особи, які беруть участь у справі, мають право одержати копію судового рішення у справі в порядку, встановленому процесуальним законом.
Упродовж 2021 року до Уповноваженого надійшли звернення близько 30 громадян, у яких порушувалось питання ненадсилання судами різних інстанцій копій судових рішень їм як учасникам судових справ, що у свою чергу унеможливлює реалізацію процесуального права на оскарження судового рішення.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ УПРОДОВЖ РОЗУМНОГО СТРОКУ, ГАРАНТОВАНОГО СТАТТЕЮ 6 КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Зазначене призводить до порушення права на справедливий розгляд справи упродовж розумного строку, гарантованого, серед іншого, статтею 6 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод.
За результатами проведених протягом січня-квітня поточного року перевірок 18 судів першої інстанції в 4-х областях України було з'ясовано, що у зв'язку з дефіцитом поточних бюджетних видатків на забезпечення здійснення судочинства, що підтверджено ДСА України та Вищою радою правосуддя, тимчасово припинено фінансування відправки поштової кореспонденції, зокрема, копій судових рішень, судових повісток та інших повідомлень суду.

Приклад
У січні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин М., який повідомив про порушення права на отримання копії судового рішення Київським апеляційним судом, зокрема копії постанови від 10.12.2020. За результатами проведеної перевірки було встановлено, що копію постанови не було надіслано у зв'язку з відсутністю із жовтня 2020 року кошторисних призначень на оплату послуг з пересилання письмової кореспонденції, а матеріали справи після апеляційного розгляду було повернуто до Шевченківського районного в місті Києві суду. Лише після звернення Уповноваженого до суду першої інстанції заявнику 21.05.2021 було видано копію вказаної постанови.

Приклад
У червні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина О. щодо ненадсилання копії ухвали слідчого судді Печерського районного в місті Києві суду. За результатами перевірки, проведеної Уповноваженим, право заявника було поновлено – одночасно із наданням відповіді на лист Уповноваженого судом було надіслано заявнику копію вказаної ухвали.

20 квітня 2021 року Уповноважений звернулась до Прем'єр-міністра України Д. Шмигаля та Комітету Верховної Ради України з питань правової політики з проханням вирішити питання належного фінансового забезпечення здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами.
17 червня 2021 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» № 1558-IX, відповідно до якого збільшено видатки ДСА України за бюджетною програмою «Забезпечення здійснення правосуддя місцевими, апеляційними судами та функціонування органів і установ системи правосуддя» на 600 млн гривень.

Право на виконання рішення суду
Основною конституційною засадою судочинства є обов'язковість судового рішення (пункт 9 частини другої статті 129 Конституції України), що є однією із важливих складових принципу правової визначеності, а також права на справедливий суд.
Стадію виконання судового рішення ЄСПЛ розглядає як складову права на справедливий суд. У справі «Горнсбі проти Греції»[13] ЄСПЛ зазначив, що виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватись як складова судового розгляду. Без виконання ухваленого судового рішення судовий захист прав особи не може вважатися ефективним.
Відповідно до статті 13 Закону № 1402 судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України; невиконання судових рішень має наслідком юридичну відповідальність, установлену законом.
На підставі статті 46 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод та статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV (далі – Закон № 3477) рішення ЄСПЛ є обов'язковим для виконання Україною.

ОСНОВНОЮ ПІДСТАВОЮ НЕВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ Є НЕДОСТАТНЄ БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ

Упродовж 2021 року до Уповноваженого звернулося понад 30 громадян щодо невиконання судових рішень державними органами, які всупереч частини першої статті 8 Закону № 3477 не перераховують присуджені виплати в якості відшкодування на рахунки стягувачів у тримісячний строк з моменту набуття судового рішення статусу остаточного.
Результати проведених перевірок засвідчили, що основною підставою невиконання судового рішення є недостатнє бюджетне фінансування, зокрема відсутність необхідної кількості коштів для виконання судових рішень, які підлягають виконанню за бюджетною програмою КПКВК 3504040 «Заходи щодо виконання рішень суду, що гарантовані державою».

[13] URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#Text.

Приклад
У лютому 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення від 4 працівників ДП «ДПІ «Запоріжцивільпроект» щодо невиконання рішення суду, яким зобов'язано підприємство примусово погасити заборгованість близько 2 млн гривень зі сплати заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку при звільненні працівників з цього підприємства, починаючи з 2013 року. Проведеною перевіркою встановлено, що наразі погасити заборгованість, яка не є першою чергою погашення, працівникам підприємства неможливо, оскільки Державною казначейською службою України здійснюються заходи щодо виконання судових рішень, які відносяться до першої черги погашення заборгованості за рахунок коштів бюджетної програми. Відтак восьмий рік поспіль у громадян порушене право на своєчасне виконання рішення суду.

Приклад
У серпні 2021 року до Уповноваженого звернувся засуджений громадянин І. про порушення права на виконання рішення ЄСПЛ від 22.04.2021 щодо виплати органами державної виконавчої служби України сатисфакції у розмірі 10 000 євро. За результатами розгляду окремого звернення Уповноваженого державним виконавцем 13.09.2021 підготовлено розпорядження про перерахування коштів представнику громадянина І. відповідно до його заяви та доданої до неї довіреності. 17.11.2021 платіжним дорученням № 14745 Мін'юст перерахував кошти заявнику в розмірі 320 313 грн (еквівалент 10 000 євро).

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина Б. щодо бездіяльності посадових осіб Департаменту державної виконавчої служби Мін'юсту у невиконанні рішення ЄСПЛ від 24.06.2021 № 71848/13, зокрема невиплати в якості відшкодування матеріальної шкоди за неналежне утримання у в'язниці 12 000 євро, де заявник є одним із 16 стягувачів у справі.
Під час перевірки було встановлено, що трьом заявникам було виплачено кошти в повному об'ємі в липні-вересні 2021 року, тобто відбулось вибіркове виконання рішення ЄСПЛ в частині відшкодування моральної шкоди.

13.09.2021 на виконання письмової вимоги Уповноваженого державним виконавцем було підготовлено розпорядження про перерахування коштів представнику громадянина І. відповідно до його заяви та доданої до неї довіреності.
17.11.2021 платіжним дорученням № 342 Мін'юст перерахував кошти заявнику в розмірі 360 319,20 грн (еквівалент 12 000 євро).

Право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку
Відповідно до статті 6 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод кожній фізичній або юридичній особі гарантується право на розгляд судом упродовж розумного строку цивільної, кримінальної, адміністративної або господарської справи, а також справи про адміністративне правопорушення, в якій вона є стороною.
Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій, прийняття процесуальних рішень та розгляду і вирішення справи з метою своєчасного судового захисту.

На сьогодні питання недотримання процесуальних строків при розгляді цивільних та адміністративних справ через недостатність кадрового забезпечення судової системи є надзвичайно актуальним та таким, що потребує вирішення, про що свідчить звернення до Уповноваженого 20 громадян упродовж 2021 року з вказаного питання.

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого звернулась громадянка З. із повідомленням про порушення права на розгляд Шевченківським районним судом в місті Києві її цивільної справи від 27.07.2020 упродовж розумного строку. За результатами розгляду письмового звернення Уповноваженого до цього суду, порушене право заявниці було поновлено і 12.08.2021 винесено судове рішення на користь заявниці у даній справі.

Приклад
У липні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин Б. щодо порушення права на розгляд Окружним адміністративним судом м. Києва його справи від 31.07.2020 упродовж розумного строку. З метою відновлення порушених прав заявника Уповноважений звернулася до цього суду з вимогою вжити заходи стосовно завершення розгляду зазначеної справи. 29.09.2021 Окружним адміністративним судом м. Києва було поновлено право на належний судовий захист шляхом винесення рішення у цій судовій справі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству внутрішніх справ України внести зміни до Інструкції з оформлення поліцейськими матеріалів про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані не в автоматичному режимі, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 07 листопада 2015 року № 1395, щодо врегулювання механізму контролю керівництвом органів Національної поліції України за роботою підлеглих працівників під час оформлення протоколів про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Державній судовій адміністрації України забезпечити раціональний розподіл та використання коштів, передбачених у державному бюджеті на здійснення правосуддя.

2.4.2. Процесуальні права у кримінальному провадженні

Право учасників кримінального провадження на отримання копій процесуальних документів за результатами досудового розслідування
Відповідно до вимог частини шостої статті 284 КПК України копія постанови слідчого про закриття кримінального провадження надсилається заявнику, потерпілому, прокурору.

Незважаючи на існуючу законодавчу норму, до Уповноваженого протягом 2021 року від громадян надійшло приблизно 40 повідомлень не лише про неотримання копії постанови слідчого про закриття кримінального провадження, а й ненадання органами досудового розслідування інформації про прийняті процесуальні рішення за результатами розслідування.

Приклад
У січні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин В. щодо порушення права на отримання процесуальних документів, а саме про стан досудового розслідування у кримінальному провадженні, відомості про яке було внесено до ЄРДР за колективною, зокрема і його заявою.
За зверненням Уповноваженого Київською міською прокуратурою було проведено перевірку, за результатами якої факти порушення слідчим вимог КПК України у кримінальному провадженні підтвердились. Заявнику було надано копію постанови від 18.06.2020 про закриття кримінального провадження.

Виявлені порушення безпосередньо впливають на додержання прав і свобод людини й громадянина, гарантованих статтею 55 Конституції України та нормами КПК України, будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань і на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Права підозрюваних, до яких застосовано запобіжний захід у виді тримання під вартою
Відповідно до частини п'ятої статті 46 КПК України захисник, серед іншого, має право до першого допиту підозрюваного мати з ним конфіденційне побачення без дозволу слідчого, прокурора, суду, а після першого допиту – такі самі побачення без обмеження кількості та тривалості.
Згідно зі статтею 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII (далі – Закон № 3352) особа, взята під варту, має право на побачення з захисником наодинці, без обмеження кількості побачень та їх тривалості, у вільний від виконання слідчих дій час.
Водночас, незважаючи на встановлені законодавчі норми, в діяльності ІТТ ГУНП у м. Києві мають місце порушення кримінального процесуального законодавства України, що регулюють питання забезпечення надання правової допомоги у кримінальному провадженні.

Приклад
У березні 2021 року до Уповноваженого надійшла інформація про порушення права на захист від адвоката С., що полягало у перешкоджанні керівництвом ІТТ ГУНП у м. Києві у здійсненні ним адвокатської діяльності щодо захисту громадянина М., який утримувався в цьому ізоляторі на підставі ухвали слідчого судді та постанови про застосування заходів безпеки.
Проведеною перевіркою встановлено, що Національна поліція України на даний час користується Правилами внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України, затверджених наказом МВС України від 02 грудня 2008 року № 638 (далі – Правила), в яких пунктом 3.1.13 зазначено, що доступ до адвоката надається на підставі письмового дозволу слідчого.

Уповноваженим було підтримано заяву адвоката С., яку направлено до Дарницького районного суду м. Києва, рішенням якого від 30.04.2021 факт порушення прав ув'язненого М. на доступ до захисника підтверджено та зобов'язано начальника зазначеного ізолятора надати конфіденційне побачення із захисником С., що у подальшому було виконано.

10 червня 2021 Уповноваженим було внесено подання Міністру внутрішніх справ України з вимогою негайно вжити заходів щодо приведення Правил у відповідність до вимог КПК України та Закону № 3352. За результатами розгляду подання Міністр внутрішніх справ України поінформував, що наразі законодавством не передбачено повноважень поліції з утримання та охорони в ІТТ затриманих і взятих під варту осіб. У зв'язку із чим пропоновані у поданні зміни до Правил можна буде внести лише після ухвалення Верховною Радою України як закону проєкту Закону України «Про відбування адміністративного арешту» (реєстр. № 3047а від 31.08.2020), яким частину першу статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII буде доповнено пунктами 32, 33 щодо наділення поліції відповідними повноваженнями.

Права підозрюваних на особисту свободу після внесення застави

Під час розгляду 30 звернень від громадян, які надійшли до Уповноваженого у 2021 році, зокрема від заставодавців та захисників ув'язнених осіб, за яких внесено заставу, про порушення прав на особисту свободу проведено моніторинг додержання вимог законодавства і виявлено проблемні питання щодо практичної реалізації положень КПК України в частині процедури звільнення особи з-під варти негайно після ухвалення судом рішення та фактичного внесення застави.

Приклад

9 жовтня 2021 року до Уповноваженого звернувся адвокат А., який повідомив, що 08.10.2021 за його підзахисного Г. було внесено заставу (у день постановлення ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою із альтернативою застави), а заставодавцем доставлено оригінал платіжного доручення з відміткою банку до ДУ «Київський СІЗО», проте вказаний документ разом із ухвалою не був прийнятий, а ув'язненого Г. не було звільнено з-під варти, чим порушено його право на особисту свободу.

Після скерування відповідної вимоги Уповноваженого про негайне звільнення на підставі внесеної застави 11.10.2021 громадянина Г. було звільнено з установи.

Приклад

13 вересня 2021 року до Уповноваженого звернувся адвокат М., який повідомив про те, що його підзахисного громадянина К., який утримувався в ДУ «Львівська УВП (№19)», не звільняють із під-варти на підставі ухвали слідчого судді Галицького районного суду м. Львова від 13.09.2021, відповідно до якої підозрюваному було обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою із альтернативою внесення застави, незважаючи на те, що заставу було внесено в день винесення ухвали.

За результатами перевірки встановлено, що працівники установи квитанцію про внесення застави приймати відмовились, мотивуючи це закінченням робочого дня і відсутності довідки від територіального управління ДСА України. Лише після втручання Уповноваженого К. було звільнено з установи 14.09.2021.

Основною причиною таких порушень прав людини є відсутність належно врегульованого механізму взаємодії органів ДСА України та адміністрацій місць попереднього ув'язнення (слідчих ізоляторів та ізоляторів тимчасового тримання) щодо обміну інформацією про зарахування на спеціальний рахунок територіального управління ДСА України, яке здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності суду, який обрав запобіжний захід у виді застави, відповідної суми коштів.

ВІДСУТНІСТЬ НАЛЕЖНО ВРЕГУЛЬОВАНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДСА УКРАЇНИ ТА АДМІНІСТРАЦІЙ МІСЦЬ ПОПЕРЕДНЬОГО УВ'ЯЗНЕННЯ

Окрім того, окреслена ситуація стала наслідком недотримання принципу правової визначеності законодавства як складової верховенства права, а саме недосконалості положень абзацу другого частини четвертої статті 202 КПК України та частини сьомої статті 182 КПК України, що регулюють питання внесення застави.

Зважаючи на викладене, Уповноваженим у жовтні 2021 року внесено подання Міністру юстиції України про вжиття заходів щодо нормативно-правового врегулювання порядку взаємодії державних органів та установ під час практичної реалізації положень статей 182 та 202 КПК України в частині обміну інформацією про внесення застави, її зарахування на спеціальний рахунок відповідного органу ДСА України та інформування про це установи попереднього ув'язнення.

За результатами розгляду зазначеного подання у листопаді 2021 року Мін'юстом поінформовано про початок опрацювання викладеного у поданні питання, за результатами якого у разі необхідності буде внесено зміни до нормативно-правових актів. Крім того, повідомлено, що зазначене питання буде додатково розглянуто в рамках підготовки механізму електронної інформаційної взаємодії між Єдиним державним реєстром судових рішень та Єдиним реєстром засуджених та осіб, взятих під варту, що здійснюється Мін'юстом спільно з ДСА України.

Право на застосування належної правової процедури та прийняття законного рішення під час досудового розслідування

Під час моніторингу практичного застосування положень КПК України при закритті кримінального провадження на стадії досудового розслідування виявлено проблеми, які сприяють порушенню права людини на застосування належної правової процедури та прийняття законного рішення під час досудового розслідування на підставі положення пункту 4 частини першої статті 284 КПК України – у зв'язку із набранням чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою.

Закриття кримінального провадження на підставі пункту 4 частини першої статті 284 КПК України є однією з форм закінчення досудового розслідування, що виключає подальше кримінальне переслідування особи незалежно від того, чи хоче ця особа продовження розслідування.

При цьому набрання чинності законом, яким скасовано кримінальну відповідальність за діяння, вчинене особою, позбавляє сторону обвинувачення тягаря з доказування вини особи, а також виключає можливість ухвалення судового рішення по суті підозри, що позбавляє особу права реабілітуватися, захистити свою честь і гідність, ділову репутацію у кримінальному провадженні. Можливість реалізувати це право поза межами кримінального провадження також виключається, оскільки процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законодавством України про кримінальну відповідальність, досудове розслідування і судове провадження – це кримінальне провадження (пункт 10 частини першої статті 3 КПК України).

На сьогодні норми статті 284 КПК України не передбачають можливості враховувати заперечення підозрюваного проти закриття провадження з підстави, передбаченої пунктом 4 частини першої цієї статті, хоча положення іншої частини цієї статті – восьмої зобов'язують враховувати позицію обвинуваченого щодо закриття кримінального провадження.

Така ситуація не забезпечує досягнення завдання кримінального провадження, визначеного у статті 2 КПК України, щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру та прийнято законне рішення як під час розслідування справи, так і за результатами його закінчення і судового розгляду.

ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ ПУНКТУ 4 ЧАСТИНИ ПЕРШОЇ СТАТТІ 284 КПК УКРАЇНИ БЕЗ ЗГОДИ ПІДОЗРЮВАНОГО ПОРУШУЄ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ СТОРІН КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Закриття кримінального провадження на підставі положення пункту 4 частини першої статті 284 КПК України без згоди підозрюваного порушує засади змагальності сторін кримінального процесу, що передбачають самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, визначеними цим Кодексом, а також свободу в поданні ними суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості (стаття 22 КПК України).

Неврахування думки підозрюваного щодо закриття кримінального провадження на підставі положення пункту 4 частини першої статті 284 КПК України фактично позбавляє його можливості бути виправданим у суді, оскільки закриття кримінального провадження на підставі пункту 4 частини першої статті 284 КПК України не є тотожним виправдувальному вироку, що обмежує його конституційне право на ефективний судовий захист честі й гідності.

З огляду на викладене необхідним є внесення доповнень до частини восьмої статті 284 КПК України положеннями про те, що закриття кримінального провадження або ухвалення вироку з підстави, передбаченої пунктом 4 частини першої цієї статті, не допускається, якщо підозрюваний проти цього заперечує.

З метою вирішення цього питання у листопаді 2021 року направлено листи до Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності та Мін'юсту. Наразі Комітетом Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності повідомлено, що законодавчі пропозиції доведено до відома народних депутатів України – членів цього Комітету.

Водночас Мін'юстом поінформовано, що можливість реалізації пропозицій Уповноваженого на практиці буде досліджено під час наступного здійснюваного експертною групою моніторингу ефективності кримінального процесуального законодавства крізь призму актуальної судової практики, статистичних даних, науково-дослідних матеріалів, а також з урахуванням міжнародного досвіду регулювання зазначеного питання.

Право на гласність і відкритість судового провадження у період карантину

Поширення пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, не зупинило роботу судів, але істотно вплинуло на їхній режим роботи. Суди активно перейшли до використання відеоконференцій, що дає змогу учасникам справи брати участь у судових засіданнях за наявності технічних можливостей, зі СІЗО, з дому чи іншого приміщення.

Разом із тим забезпечення принципу гласності навіть в умовах карантинних обмежень залишається актуальним, оскільки відповідно до положень частини другої статті 27 КПК України кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито, а слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні лише у випадках, що чітко визначені законом.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ ДОЗВОЛЯЄ УЧАСНИКАМ СПРАВИ БРАТИ УЧАСТЬ У СУДОВИХ ЗАСІДАННЯХ З СІЗО, З ДОМУ ЧИ ІНШОГО ПРИМІЩЕННЯ

Запровадження особливого режиму роботи на період карантину з метою забезпечення протиепідемічних заходів, зокрема мінімізація усного розгляду справ, обмеження доступу в судові засідання осіб, які не є учасниками судового розгляду, є цілком виправданим та відповідає нормам Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 06 квітня 2000 року № 1645-III, постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 № 211 (зі змінами) «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2».

Водночас під час моніторингу додержання процесуальних прав у судах встановлено невідповідність нормам законодавства України та міжнародних договорів положень підпункту 3 пункту 4.4 розділу 4 Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів, затверджених наказом ДСА України та Служби судової охорони 30 січня 2020 року № 43/61 (з доповненнями відповідно до наказу ДСА України від 16.04.2020 № 185/168), щодо заборони тимчасово у разі запровадження Кабінетом Міністрів України карантину пропуску до будинків (приміщень) судів, інших органів та установ системи правосуддя осіб, які не є учасниками судових засідань.

Така заборона суперечить загальним засадам кримінального провадження щодо гласності й відкритості судового провадження, а тому керівництву ДСА України у липні 2021 року було надіслано рекомендації Уповноваженого про перегляд положення зазначеного відомчого акта.

На виконання рекомендацій спільним наказом ДСА України та Служби судової охорони від 26.08.2021 № 295/340 «Про внесення змін до Примірних правил пропуску осіб до будинків (приміщень) судів, органів та установ системи правосуддя та на їх територію транспортних засобів» внесено зміни, згідно з якими тимчасово у разі запровадження Кабінетом Міністрів України карантину може бути обмежено пропуск до будинків (приміщень) судів, органів та установ в системі правосуддя осіб з ознаками респіраторних захворювань, без засобів індивідуального захисту, які не є учасниками судових засідань.

Право на розумні строки судового розгляду кримінального провадження

Критичний стан кадрового забезпечення місцевих судів, який спостерігався упродовж 2021 року у зв'язку зі зволіканням із вжиттям організаційних заходів законодавчою та судовою владою України, зокрема щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, врегулювання процедури переведення діючих суддів на вакантні посади в інші суди, став основним чинником порушення права на розумні строки судового розгляду кримінального провадження.

ОСНОВНИМ ЧИННИКОМ ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА РОЗУМНІ СТРОКИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ Є КРИТИЧНИЙ СТАН КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ СУДІВ

Понад три роки поспіль не вирішене питання про призначення на посаду сотень суддів, у яких немає повноважень щодо здійснення правосуддя через закінчення п'ятирічного строку повноважень. Відповідно до щорічної доповіді Вищої Ради правосуддя «Про стан забезпечення незалежності суддів України» за 2020 рік не завершили процедуру оцінювання 2 131 судді.
На 01.01.2022 вакантними є 1 632 посади суддів, що становить майже чверть від загальної штатної чисельності суддів (7 304).
Наразі у 5 судах не здійснюється правосуддя, а саме на: Донеччині – в Авдіївському міському суді, Житомирщині – в Лугинському райсуді, Луганщині – в Попаснянському райсуді, Кіровоградщині – в Устинівському райсуді, Полтавщині – у Чутівському райсуді.
На цих територіях проживають майже 160 тисяч (157 559) громадян України, які позбавлені права на правосуддя.
Велика кількість вакансій суддівських посад призводить до порушення розгляду справ упродовж розумного строку, що деякою мірою є наслідком незавершеності судової реформи.

Приклад
Право обвинувачених Є. і Д. на розгляд справи судом упродовж розумного строку порушується у зв'язку з тим, що понад 7 років у провадженні Шевченківського районного суду м. Києва перебуває кримінальне провадження за обвинуваченням Є. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 296 КК України, та Д. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого пунктом 7 частини другої статті 115 КК України. Судові засідання у цій справі призначаються з великими проміжками часу, а із 45 призначених судових засідань фактично відбулося лише 5 засідань.

Приклад
З листопада 2014 року триває судовий розгляд кримінального провадження за обвинуваченням Д. у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 156 КК України. Нині зазначене кримінальне провадження перебуває на розгляді Лозівського міськрайонного суду Харківської області. На час вчинення протиправних дій, які були спрямовані на розбещення малолітньої дівчинки, їй виповнилось 9 років, а на сьогодні їй уже 16 років. Надмірна тривалість судового розгляду порушує гарантоване статтею 6 Конвенції право потерпілої на розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Приклад
З 21 травня 2010 року в Київському слідчому ізоляторі утримується громадянин Л., відносно якого кримінальна справа по обвинуваченню у вбивстві з 10.01.2011 розглядається в Подільському районному суді м. Києва. Триваючий розгляд справи зумовлений тим, що вже тричі змінювався склад суду і судове слідство розпочиналося з початку. Також причинами перенесення судових засідань здебільшого було оголошення перерв у зв'язку з неявками свідків, захисників, зайнятістю суддів, хворобами, нездійсненням доставлення до суду. Наразі четвертий суддя розпочав розгляд справи 11 червня 2021 року. Загальна тривалість судового провадження у цій справі, зокрема понад 11 років, свідчить про безумовне порушення права Л. на розгляд його справи упродовж розумного строку.

Приклад
Невиправдане зволікання у Верховному Суді з розглядом касаційної скарги засудженого гр-на П., який загалом тривав понад 5 років, стало підставою для звернення Уповноваженого ще в грудні 2020 року до Вищої Ради правосуддя. 02.07.2021 Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду було завершено касаційне провадження ухваленням судового рішення, а головуючого суддю Г. 26.07.2021 було притягнуто до дисциплінарної відповідальності за безпідставне затягування строків розгляду касаційної скарги та застосовано до судді стягнення, передбачене статтею 109 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року № 1402-VIII.

Право на доступ до судових рішень

Предметом отриманих Уповноваженим у 2021 році повідомлень від 100 громадян стало обмеження права на доступ до ухвали слідчого судді, якою знято раніше накладений арешт на земельну ділянку.

Під час розгляду звернень встановлено, що до всіх електронних копій судових рішень ДП «Інформаційні системи України» було вжито заходів з обмеження доступу в Єдиного державного реєстру судових рішень (далі – ЄДРСР) як до таких, які були постановлені за результатами розгляду судових справ у конкретному кримінальному провадженні, на підставі відповідної постанови слідчого про неприпустимість розголошення відомостей досудового розслідування.

З метою поновлення прав людини у квітні 2021 року до Офісу Генерального прокурора Уповноваженим було надіслано листа з проханням перевірити законність постанови слідчого про неприпустимість розголошення відомостей досудового розслідування в частині ухвалених судових рішень у справі. У відповідь Офіс Генерального прокурора повідомив, що виникла необхідність встановити обмеження у перегляді та доступі до змісту ухвал слідчих суддів на ресурсі ДСА України з метою нерозголошення відомостей досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Разом із тим необхідно зазначити, що відповідно до частини сьомої статті 110 КПК України постанова слідчого, прокурора, прийнята в межах компетенції згідно із законом, є обов'язковою для виконання фізичними та юридичними особами, прав, свобод чи інтересів яких вона стосується. Згідно зі статтею 222 КПК України відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

ПРАВОВА ПРОБЛЕМА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПУ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО СУДОВИХ РІШЕНЬ ПОТРЕБУЄ ВИРІШЕННЯ

Правова проблема у забезпеченні балансу між доступом громадськості до судових рішень, що передбачено статтею 2 Закону № 3262, і збереженням таємниці досудового розслідування відповідно до статті 222 КПК України потребує вирішення.

У зв'язку з цим Уповноваженим у липні 2021 року направлено подання Міністру юстиції України щодо розроблення проєкту закону про внесення змін до Закону № 3262 про узгодження його положень із нормами КПК України в частині можливості обмеження доступу до судових рішень в ЄДРСР.

У відповідь Мін'юст поінформував, що питання щодо узгодження норм Закону № 3262 з положеннями КПК України потребує додаткового вивчення та опрацювання. Зокрема, Мін'юстом буде проаналізовано відповідні статистичні дані, науковий доробок, актуальну правозастосовну практику та кращі зразки міжнародного досвіду щодо порушеного питання з метою пошуку та вироблення оптимального варіанту вирішення зазначеної правової проблеми та розроблення (у підсумку) проєкту нормативно-правового акта, спрямованого на врегулювання відповідних правовідносин. Зазначене питання поки що не вирішено та перебуває на контролі Уповноваженого.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про відбування адміністративного арешту» (реєстр. № 3047а від 31.08.2020).

Міністерству юстиції України:
1. Вжити заходів щодо нормативно-правового врегулювання порядку взаємодії державних органів та установ під час практичної реалізації положень статей 182 та 202 КПК України в частині обміну інформацією про внесення застави, її зарахування на спеціальний рахунок відповідного органу ДСА України та інформування про це установи попереднього ув'язнення.
2. Прискорити дослідження питання про необхідність внесення доповнень до частини восьмої статі 284 КПК України положеннями про те, що закриття кримінального провадження або ухвалення вироку з підстави, передбаченої пунктом 4 частини першої цієї статті, не допускається, якщо підозрюваний проти цього заперечує.
3. Вжити заходів щодо розроблення проєкту закону про внесення змін до Закону № 3262 з метою узгодження його положень із нормами КПК України в частині можливості обмеження доступу до судових рішень в Єдиному державному реєстрі судових рішень.

2.4.3. Процесуальні права людини в місцях несвободи

У 2021 році від громадян на адресу Уповноваженого звернулося 3 677 осіб про порушення прав людини в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, ізоляторах тимчасового тримання та інших місцях несвободи – з яких 960 – щодо неналежних умов утримання та ненадання медичної допомоги та 116 – стосовно порушень працівниками поліції прав на свободу та особисту недоторканість громадян.

Порушення прав на охорону здоров'я
Надання належної медичної допомоги і лікування засудженим і ув'язненим є одним з найбільш важливим проблемним питанням у системі ДКВС. В ході розгляду звернень та опрацювання інформації, отриманої під час перевірок фактів, викладених у них, отримано відомості про реальний стан надання медичної допомоги ув'язненим та виявлено відсутність адекватного лікування хворих.

Причинно-наслідковим зв'язком вказаної проблематики є недостатнє фінансування ЦОЗ ДКВС в цілому, зокрема на здійснення поточного та капітального ремонту, закупівлю обладнання та медикаментів. У більшості установах, а також у багатопрофільних та спеціалізованих лікарнях ЦОЗ ДКВС, не вистачає лікарів різної спеціалізації і некомплект медичного персоналу є триваючою проблемою, яка залишається невирішеною дотепер.

Приклад
У березні 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлення від захисника в інтересах С., який утримувався в ДУ «Київський слідчий ізолятор», щодо невиконання співробітниками медичної частини та адміністрації установи своїх обов'язків про надання неналежної медичної допомоги, що привезло до смерті громадянина С.
З метою проведення розслідування за фактом смерті С. Уповноваженим направлено лист до ДБР України, за результатами якого ТУ ДБР, розташованого у місті Києві, внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 367 КК України (Службова недбалість). Досудове розслідування триває.

Порушення права на належне поводження
Непоодинокими є факти неналежного поводження з в'язнями під час їх конвоювання. Конвоювання обвинувачених (підсудних), засуджених із установ попереднього ув'язнення до судів та охорона їх під час судових засідань, а також конвоювання їх у зворотному напрямку, здійснюються військовими частинами та підрозділами Національної гвардії України за місцем їх дислокації, а також підрозділами Національної поліції України.
Конвоювання на засідання судів засуджених, які відбувають покарання в установах виконання покарань, до установ попереднього ув'язнення в населені пункти, де розміщуються суди, здійснюється військовими частинами та підрозділами Національної гвардії України, Національної поліції України.
Однак командуванням зазначених підрозділів не приділяється належна увага щодо дотримання законності під час виконання військовослужбовцями своїх обов'язків.

Приклад
У січні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення О. щодо перевищення часу (більш як дві години) застосування до нього спеціальних засобів «БРМ» (наручників) військовослужбовцями Національної гвардії України, які здійснювали конвоювання заявника в судове засідання до Красногвардійського районного суду м. Дніпро.
На письмове звернення Уповноваженого до ДБР України про проведення перевірки фактів, викладених у зверненні, Третім відділом ДБР (з дислокацією у м. Дніпро) ТУ ДБР, розташованого у м. Полтава, відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 127 КК України (Катування). Досудове розслідування триває.

Порушення права на приватне життя

Право на повагу до приватного життя гарантовано статтею 8 Європейської конвенції захисту прав людини та основоположних свобод і включає фізичну і психологічну недоторканність людини. Гарантії статті 8 Конвенції передусім покликані забезпечити розвиток особистості без втручання ззовні. Не можна вважати втручання законним, якщо юридичні повноваження виконавчої влади виражаються в термінах необмеженої влади.

Узяття зразків крові та слини (інших біологічних зразків) у підозрюваних становить обов'язкову медичну процедуру, що є втручанням у приватне життя у разі порушення процедури відібрання або вчинення насильства під час нього.

Приклад

У червні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянки Ч. в інтересах її чоловіка Ч., який утримувався в ДУ «Маріупольський слідчий ізолятор», щодо заподіяння йому тілесних ушкоджень працівниками поліції під час відібрання біологічних зразків в ході досудового розслідування кримінального провадження.

Уповноваженим надіслано лист до ДБР України з вимогою надати юридичну оцінку фактам, викладеним у зверненні, за результатами розгляду якої Третім слідчим відділом (з дислокацією у м. Маріуполь) ТУ ДБР у м. Краматорськ внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 365 КК України (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу). Досудове розслідування триває.

Порушення права на захист

У статті 63 Конституції України встановлено, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист. Забезпечення права на захист закріплено у статті 20 КПК України.

ЄСПЛ неодноразово нагадував українській владі про обов'язок забезпечити право затриманої особи на адвоката (Справа «Загородній проти України» (заява № 27004/06) від 24 листопада 2011 року і остаточне від 24 лютого 2012 року[14]), (Справа «Радченко проти України» (заява № 39555/07) рішення 01 лютого 2018 року[15]), оскільки реалізація цього права є фундаментальною гарантією проти неналежного поводження.

УПОВНОВАЖЕНА СЛУЖБОВА ОСОБА ЗОБОВ'ЯЗАНА ЗАЛУЧИТИ ЗАХИСНИКА ТА ДОПУСТИТИ ЙОГО ДО МІСЦЯ ТРИМАННЯ ПІДЗАХИСНОГО ДЛЯ ЗУСТРІЧІ

Статті 46-48 КПК України містять чіткі положення, які зобов'язують уповноважену службову особу залучити захисника та допустити його до місця утримання підзахисного для зустрічі. Однак у діяльності органів поліції виявлено порушення цих процесуальних вимог.

Приклад

У червні 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлення від адвоката А. в інтересах громадянина Ш., який утримувався в ІТТ ГУНП в м. Києві, про недопуск до нього обраного ним захисника. За зверненням Уповноваженого Київською міською прокуратурою до ГУНП у м. Києві внесено письмову вказівку у порядку статті 26 Закону України «Про прокуратуру» про усунення виявлених порушень процесуальних прав. Право громадянина Ш. на захист було поновлено, адвоката було допущено до громадянина Ш.

[14] URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_739#Text.

[15] URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c41#Text.

Порушення процесуальних прав під час затримання уповноваженими органами

Уповноваженим встановлено непоодинокі випадки процесуальних порушень прав громадян під час їх затримання працівниками поліції на порушення вимог статей 207–208 КПК України. При цьому недотримано процесуальних строків затримання, а в деяких випадках працівники поліції завдають затриманим тілесні ушкодження, що є ознаками кримінального правопорушення.

У ДЕЯКИХ ВИПАДКАХ ПРАЦІВНИКИ ПОЛІЦІЇ ЗАВДАЮТЬ ЗАТРИМАНИМ ТІЛЕСНІ УШКОДЖЕННЯ, ЩО Є ОЗНАКАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Приклад

У серпні 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлення від адвоката Р. в інтересах громадянина С. щодо незаконного затримання та подальшого утримання його підзахисного у Сумському РУП ГУНП в Сумській області. Зокрема працівники поліції незаконно тримали С. в приміщенні відділку без обрання запобіжного заходу майже три доби, вчасно не доставили його до суду для обрання запобіжного заходу, чинили психологічний тиск на нього, відмовлялись прийняти від рідних їжу для утримуваного ними.

З метою перевірки фактів, викладених у зверненні, та вжиття заходів реагування Уповноваженим надіслано лист до Сумської обласної прокуратури, якою, за результатами проведеної перевірки, внесено відомості до ЄРДР за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 146 КК України (Незаконне позбавлення волі або викрадення людини). Досудове розслідування триває.

Приклад

У травні 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлення від громадянина Д. про завдання йому працівниками поліції ГУНП в Дніпропетровській області тілесних ушкоджень. За зверненням Уповноваженого до ДБР України відкрито кримінальне провадження за частиною другою статті 365 КК України (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу). Досудове розслідування проводиться слідчими ТУ ДБР, розташованого у м. Полтава.

Зазначені порушення були допущені через недостатній професійний рівень працівників правоохоронних органів, невиконання ними законодавства та відомчих нормативних актів, безвідповідальне та злочинно-недбале ставлення до виконання своїх службових обов'язків.

Порушення права на належне утримання

Незважаючи на гарантоване Загальною декларацією прав людини та Конституцією України право людини на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, результати проведених перевірок фактів, викладених у 134 зверненнях громадян до Уповноваженого, свідчать про непоодинокі випадки жорстокого поводження персоналом в установах ДКВС.

Тривала ізоляція у непристосованих приміщеннях, неналежні умови утримання, ненадання медичної допомоги та лікування – такі порушення виявлено під час розгляду звернень, що відповідно до статті 3 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод є приниженням гідності особи або нелюдським поводженням.

За всіма повідомленнями про порушення прав на належне утримання, охорону здоров'я та щодо ненадання належної медичної допомоги працівниками установ ДКВС здійснювалися перевірки, в ході яких факти порушень прав людини частково підтвердились.

Приклад
У січні 2021 року до Уповноважено звернувся засуджений хворий І. щодо неналежних умов утримання в Шепетівській багатопрофільній лікарні № 98 філії ЦОС ДКВС у Хмельницькій області, зокрема, здійснення медичним персоналом маніпуляційних процедур у непристосованих для цього приміщеннях, незабезпечення утримуваних осіб якісною питною водою та занедбаний стан лікарні, яка потребує ремонту.
За зверненням Уповноваженого Шепетівською місцевою прокуратурою на адресу начальника філії ЦОЗ ДКВС у Хмельницькій області внесено вказівку щодо негайного усунення порушень, яка виконана.

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення громадянина З. щодо порушення адміністрацією Вільнянської спеціалізованої психіатричної лікарні (№ 20) його права на охорону здоров'я та пов'язаний з цим соціальний захист, а саме у перешкоджанні йому у проведені медико-соціальної експертної комісії (далі – МСЕК) для встановлення групи інвалідності.
На вимогу Уповноваженого усунути порушення та поновити право засудженого працівниками цієї лікарні було підготовлено відповідний пакет документів до територіального МСЕК МОЗ України, лікарями якої громадянина З. було оглянуто і встановлено йому ІІІ групу інвалідності.

Приклад
У вересні 2021 року до Уповноваженого надійшов лист судді Приморського районного суду міста Одеси в інтересах М., в якому повідомлялось про порушення його прав під час утримання в ДУ «Вінницька установа виконання покарань (№ 1) та застосування насильства.
За результатами розгляду звернення Уповноваженого, направленого до ДБР України, за фактом перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу ТУ ДБР, розташованого у місті Хмельницькому, розпочато кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 365 КК України. Досудове розслідування триває.

Порушення права на умовно-дострокове звільнення
Потребує додаткового врегулювання питання встановлення адекватних строків та процедури апеляційного оскарження ухвали суду про звільнення засуджених від відбування покарання за хворобою відповідно до частини другої статті 84 КК України.
Необхідність вирішення цього питання була зумовлена наявністю смертей двох засуджених у січні 2021 року у виправних колоніях на території Вінницької області, стосовно яких судами першої інстанції було ухвалено рішення про їх звільнення від відбування покарання за хворобою. Однак

місцевою прокуратурою ці рішення були оскаржені в апеляційному порядку. Не дочекавшись перегляду і ухвалення рішень судом апеляційної інстанції, засуджені померли в місцях несвободи від наявних у них смертельних захворювань.
За ініціативи Уповноваженого було порушено питання перед Комітетом Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності щодо усунення прогалин у КПК України щодо додаткового врегулювання строків та процедури апеляційного оскарження ухвали суду про звільнення засуджених від відбування покарання за хворобою відповідно до частини другої статті 84 КК України. Наразі ці законодавчі пропозиції опрацьовуються в Комітеті Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству юстиції України розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України, Кримінально-виконавчого кодексу України, Кодексу України про адміністративне правопорушення, якими передбачити повну відеофіксацію затримання осіб працівником правоохоронного органу, доставляння та перебування затриманих осіб до приміщень правоохоронних органів, а за відсутності такої фіксації у разі оскарження зазначених дій/бездіяльності стороною адміністративного або кримінального провадження передбачити можливість визнання здобутих в зазначений період доказів неприпустимими.

2.4.4. Процесуальні права громадян України, які перебувають у місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях

У 2021 році до Уповноваженого надійшли повідомлення про порушення процесуальних прав 405 громадян України, які перебувають у місцях несвободи за кордоном і 133 – на тимчасово окупованих територіях, у тому числі відносно 43 громадян – на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим.
Уповноваженим, незважаючи на обмеження, які встановлені іноземними країнами внаслідок світової пандемії COVID-19, протягом 2021 року вживались заходи щодо забезпечення проведення моніторингу додержання процесуальних прав громадян України, які перебувають у місцях несвободи за кордоном, за результатами яких Уповноваженим було виявлено порушення процесуальних прав наших громадян.

ВИЯВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЗА КОРДОНОМ

Приклад
27 жовтня 2021 року Уповноваженим з метою перевірки дотримання процесуальних прав, а також права на належне утримання і медичну допомогу було здійснено візит до пенітенціарної установи № 12 м. Руставі Республіки Грузії, де було проведено конфіденційну зустріч з громадянином України С.

За результатами проведеної бесіди було встановлено факти порушень права С. на справедливий і публічний розгляд справи судом, у тому числі в розумні строки розгляду справи, а також на отримання належної медичної допомоги.

Про результати візиту було поінформовано Народного захисника Грузії та Міністерство юстиції Грузії в частині вирішення питання щодо переведенняС. до спеціалізованого цивільного медичного закладу.

Міністерство юстиції Грузії, не беручи до уваги висновок Народного захисника Грузії про неможливість надати необхідну медичну допомогу С. в пенітенціарному медичному закладі при установі виконання покарань № 18 м. Глдані через відсутність лікаря-реаніматолога та належної інфраструктури, 8 листопада 2021 року примусово перевело С. в зазначену тюремну лікарню із одночасним застосуванням фізичної сили та завданням С. тілесних ушкоджень співробітниками Спеціальної пенітенціарної служби Грузії та поширення у незаконний спосіб персональної інформації відносно С. в ЗМІ.

Про порушення статей 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 22 Мінімальних стандартних правил поводження зі в'язнями та статей 7, 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права відносно С. Уповноваженим було поінформовано: Комітет ООН проти катувань та Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, а також Народного захисника Грузії та Державного інспектора Грузії.

За результатами розгляду звернення Уповноваженого Службою Державного інспектора Грузії розпочато розслідування за фактом нелюдського поводження з громадянином С. за пунктом 2 статті 1443 Кримінального кодексу Грузії, а на Міністерство юстиції Грузії і Спеціальну пенітенціарну службу Грузії за порушення статті 44 Закону Грузії «Про захист персональних даних» накладено штраф.

Окремо до Міністра юстиції Грузії було надіслано звернення щодо невідкладного переведення С. до лікарні, яка відповідає стандартам надання медичної допомоги.

16 листопада 2021 року Уповноважений прибула до Грузії на прохання громадянина С. відвідати його у в'язниці у зв'язку з неприпустимими умовами утримання у палаті медустанови пенітенціарної установи № 18. Однак влада Грузії не надала дозволу для зустрічі з ним, а також з керівником пенітенціарної установи та головним лікарем медзакладу.

Після проведення зустрічей з лікарями та адвокатами С. Уповноваженим було направлено чергове звернення до Міністра юстиції Грузії з вимогою перевезти С. до цивільного медичного спеціалізованого закладу з урахуванням висновку комісії експертів для оцінки адекватності та своєчасності надання С. медичних послуг, створеної Народним захисником Грузії.

19 листопада 2021 року після численних звернень Уповноваженого міністерство юстиції Грузії здійснило перевезення С. з тюремної лікарні у військовий госпіталь м. Горі. Після цього С. припинив голодування, яке тривало 50 днів.

У листопаді 2021 року ЄСПЛ у зв'язку зі зверненням громадянина С. ухвалив рішення у справі «громадянин С. проти Грузії» (заява № 54641/21), яким визнав, що йому загрожує ризик незворотної шкоди.

Наразі стан здоров'я С. дещо покращився, він має можливість особисто бути присутнім на судових засіданнях.

У вересні 2021 року Уповноваженим було здійснено моніторинговий візит до пенітенціарного закладу № 15 (Мцхета, с. Ксані), під час якого проведено конфіденціальні зустрічі з 7 громадянами України, які в цій виправній установі відбувають покарання. Під час візиту зафіксовано порушення права на отримання належної медичної допомоги, а також права відбувати покарання на Батьківщині.

За результатами візиту було з'ясовано, що грузинська сторона зволікає з передачею громадян України, засуджених в Грузії, для подальшого відбування покарання на Батьківщині. Договір між Україною і Грузією про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання, підписаного в м. Києві 14.02.1997 (далі – Договір), грузинською стороною не виконується.

Відповідно до частини першої статті 9 цього Договору рішення щодо отриманого запиту про згоду або відмову у передачі приймається договірною стороною не пізніше місячного терміну з дня отримання документів.

Водночас грузинською стороною цей термін Договору не витримується. Передача процесуальних документів з Грузії в Україну відбувається із затримкою більш ніж на 6 місяців, а в окремих випадках і більше 1 року.

Приклади

12 листопада 2020 року Мін'юст України звернувся до Міністерства юстиції Грузії з проханням надати документи, необхідні для розгляду питання про передачу громадянки К. з Грузії в Україну. Уповноважений зверталася з відповідними листами до Омбудсмана Грузії, Міністрів юстиції Грузії та України. Минуло понад 1 рік, але матеріали так і не надійшли в Україну.

У травні 2021 року Мін'юст України звернувся до Міністерства юстиції Грузії з проханням надати додаткові процесуальні документи відносно 7 громадян України, які виявили бажання бути переведеними в Україну з Грузії для подальшого відбування покарання. Минуло більш як 6 місяців, але документи Україна від Грузії так і не отримала.

З метою поновлення порушених прав Уповноваженим у вересні 2021 року було проведено робочу нараду в м. Тбілісі з Міністром юстиції Грузії Р. Брегадзе, під час якої поінформовано про невиконання грузинською стороною Договору та висловлено прохання щодо особистого втручання в зазначені проблемні питання і вжити відповідних заходів щодо унеможливлення в подальшому здійснення тотожних порушень Договору.

У грудні 2021 року документи з Міністерства юстиції Грузії відносно 6 громадян України надійшли і наразі Мін'юстом згідно з частиною третьою статті 609 КПК України проводяться відповідні процесуальні дії.

У жовтні 2021 року Уповноваженим було здійснено моніторинговий візит до пенітенціарного закладу в м. Нафпліо Грецької Республіки, в якому відвідано 14 засуджених громадян України. Під час бесід з нашими співвітчизниками було встановлено наявність порушення їхніх прав на належне медичне забезпечення, умови утримання, на спілкування із зовнішнім світом, на відбування покарання на Батьківщині, а також незабезпечення засобами особистої гігієни і відсутність змоги користування бібліотекою.

З метою вирішення вказаної проблеми Уповноваженим було проведено робочу зустріч з Омбудсменом Грецької Республіки А. Потакісом, під час якої було надано відповідну інформацію щодо порушень прав наших співвітчизників. Також було поінформовано компетентні державні органи Грецької Республіки.

Уповноваженим у 2021 році продовжувалась робота щодо повернення на Батьківщину громадян України, незаконно затриманих на території інших держав.

Приклади

За координації Президента України Володимира Зеленського, за безпосередньої участі Уповноваженого та мобілізації відповідних державних українських органів і служб:

8 січня 2021 року на Батьківщину повернулися четверо українських громадян: Євген Морар, Володимир Тостоган, Олег Войнеровський та Павло Чайка – члени екіпажу танкера «Captain Khayyam», який було затримано в територіальних водах Лівії 13.02.2016. У грудні 2017 року лівійський суд засудив українців та інших членів екіпажу судна до 5 років ув'язнення.

30 січня 2021 року було звільнено 6 українських моряків – членів екіпажу судна «Stevia», яких півтора місяця утримували в піратському полоні в Нігерії. 13.02.2021 вони прибули до м. Києва.

19 липня 2021 року було звільнено громадян України Х. та Д., яких 14.07.2021 Батумський міський суд Грузії засудив до 4 років позбавлення волі за начебто незаконний перетин на яхті водного кордону Грузії. Їх затримали ще 28.11.2020 на території Грузії.

Звільнено із табору для біженців «Родж» на північному сході Сирійської Арабської Республіки та повернуто в Україну 39 громадян України:

1 січня 2021 року - 9 українських громадян (2 жінки та 7 їхніх дітей);

15 червня 2021 року - 8 українських громадян (1 жінка та 7 її дітей);

19 жовтня 2021 року – 22 українських громадян (4 жінок та 18 їхніх дітей).

Внаслідок розгляду звернень Уповноваженого, направлених протягом 2019–2020 років до Короля Таїланду про помилування громадян України, які відбувають кримінальне покарання в місцях позбавлення волі на території Королівства Таїланду, 7 громадян України отримали королівське помилування, і в січні-вересні 2021 року повернулись на Батьківщину.

У 2021 році Російська Федерація продовжувала безпідставно переслідувати та затримувати на території Автономної Республіки Крим громадян України з проукраїнськими поглядами, вдаючись до необґрунтованих обшуків і арештів, політично мотивованих сфабрикованих кримінальних та адміністративних звинувачень, порушуючи право на:

- справедливий судовий розгляд
- ефективний засіб правового захисту
- свободу та особисту недоторканність
- надання медичної допомоги
- свободу віросповідання.

До затримуваних застосовуються тортури з метою примусового отримання зізнань і надалі примусово переводять до Російської Федерації для судового розгляду та відбування там тюремного ув'язнення, порушуючи міжнародне гуманітарне право.

За підсумками 2021 року можна констатувати, що окреслені раніше у 2020 році три основні тенденції злочинних дій окупаційної влади в Автономній Республіці Крим залишились незмінними: збільшення числа переслідувань щодо кримських татар і українських активістів; посилення покарань, зокрема збільшення тюремних термінів ув'язнення; використання умов утримання як чинника тиску.

ТРИ ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДІЙ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ ЗАЛИШИЛИСЬ НЕЗМІННИМИ: ЗБІЛЬШЕННЯ ЧИСЛА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ ЩОДО КРИМСЬКИХ ТАТАР І УКРАЇНСЬКИХ АКТИВІСТІВ; ПОСИЛЕННЯ ПОКАРАНЬ, ЗОКРЕМА ЗБІЛЬШЕННЯ ТЮРЕМНИХ ТЕРМІНІВ УВ'ЯЗНЕННЯ; ВИКОРИСТАННЯ УМОВ УТРИМАННЯ ЯК ЧИННИКА ТИСКУ

Станом на 01.01.2022 Російська Федерація за політично-релігійними вмотивованими звинуваченнями переслідує 130 громадян України, з яких 121 перебуває в ув'язненні, у тому числі 2 жінки (15 – в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим, 106 – на території Російської Федерації) та 9 осіб позбавлені права на свободу пересування. 76 осіб вже засуджено на тривалі терміни, решта – 45 осіб перебувають під судом і слідством.

Громадяни України кримськотатарської національності особливо потерпають від беззаконня і свавілля окупаційної влади в Криму. Загалом в ув'язненні перебувають 86 кримських татар, з них 10 – в тимчасово окупованому Криму, 76 – в Російській Федерації. Вже засуджено 43 особи і стільки ж (43) є підслідними та підсудними, з яких 35 утримуються в слідчих ізоляторах Ростовської області, а 8 – перебувають в слідчому ізоляторі м. Сімферополя.

Серед ув'язнених – багатодітні батьки, люди з тяжкими захворюваннями, громадські журналісти та правозахисники.

У сім'ях ув'язнених українських політв'язнів Кремля залишилися без батьківської опіки та уваги 207 неповнолітніх дітей.

Третій рік поспіль в ув'язненні АДІЛОВ Білял, ДЖАППАРОВ Айдер та МУЄДІНОВ Яшар – у кожного з них по 8 дітей. Четвертий рік у неволі ЗЕКІРЯЄВ Сервер, у якого 13 дітей. Понад 6 років за ґратами МАМУТОВ Енвер, у якого 7 неповнолітніх дітей.

За інформацією Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, 11 громадян України безвісти зникли на території тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та м. Севастополя і окупаційною владою ніяких розшукових дій не здійснюється[16].

У місцях ув'язнення українським консулам відмовляють у відвідуванні наших громадян, оскільки Російська Федерація вважає їх своїми громадянами. Цими незаконними діями Російська Федерація порушує Віденську конвенцію про консульські відносини 1963 року.

Обшуки та встановлення відеоспостереження в медресе і мечетях, численні покарання за «читання Корану та молитви», «розповсюдження листівок із запрошенням до будинку молитви», «релігійні пісні», – це не повний перелік порушень права на свободу релігії в тимчасово окупованому Криму, які підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду – порушення пункту h ст. 7 ч. 1 Римського статуту.

Позбавлення незаконно взятих під варту громадян України – кримських татар – права давати покази суду Російської Федерації рідною для них мовою чи скористатися послугами перекладача під час судового засідання має систематичний характер, чим грубо порушуються права наших співвітчизників на захист.

[16] URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-03/UKR%20BN%20on%20Enforced%20dis%20Crimea%20.pdf

Приклад
У березні 2021 року суддя Південного окружного військового суду в м. Ростов-на-Дону під час судового засідання грубо порушив процесуальні права кримських татар Ремзі Бекірова, Ризи Ізетова, Раїма Айвазова, Шабана Умерова та Фархода Базарова, які незаконно звинувачуються окупаційною владою в вчиненні кримінальних злочинів, а саме участі в організації «Хізб ут-Тахрір».
Зокрема, на порушення статті 6 Конвенції про захист прав людини і основних свобод нашим співгромадянам було відмовлено у можливості надавати покази рідною кримськотатарською мовою за допомогою перекладача, через що їх відсторонили від участі в процесі та видалили із залу суду, незважаючи на те, що навіть відповідно до пункту 6 частини четвертої статті 47 Кримінально-процесуального кодексу Російської Федерації обвинувачений має право давати показання та пояснення рідною мовою або мовою, якою він володіє.
Уповноваженим за фактом неправомірних дій судді зазначеного суду скеровано листи до Міністра юстиції, Уповноваженого з прав людини та Голови Вищої кваліфікаційної колегії суддів Російської Федерації. Зміст всіх отриманих відповідей однаковий – порушень не виявлено.

Приклад
Із березня 2019 року перебуває у незаконному ув'язненні громадянин України Сервет Газієв, стан здоров'я якого викликає серйозне занепокоєння, адже у слідчому ізоляторі № 5 м. Ростов-на-Дону, де він наразі утримується, йому систематично не надається медична допомога.
Через відмову голосувати на виборах в Держдуму Російської Федерації у вересні 2021 року був побитий працівниками міжобласної туберкульозної лікарні № 19 в м. Ростові-на-Дону та із застосуванням фізичного насильства йому поголили бороду, після чого переніс мікроінсульт, але медичної допомоги та лікування не отримав.
Нелюдське ставлення до Сервета Газієва є помстою за його тверду позицію говорити рідною кримськотатарською мовою у СІЗО та під час судових засідань, а також постійне відстоювання своїх прав.
З метою поновлення порушених прав Сервета Газієва та проведення розслідування вказаних фактів Уповноваженим направлено листи та звернення до Генерального прокурора, Уповноваженого з прав людини та директора ФСВП Російської Федерації. За результатами розгляду компетентні органи Російської Федерації знову порушень законодавства не виявили.

У місцях позбавлення волі як в Російській Федерації, так і в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим адміністрацією установ виконання покарань порушуються права громадян України на належне утримання, на охорону здоров'я, на побачення з рідними, на захист та доступ до інформації.

Приклад
Громадянин України Джеміль Гафаров, інвалід II групи, який незаконно утримувався більше року в слідчому ізоляторі м. Сімферополя, а зараз в слідчому ізоляторі № 5 м. Ростова-на-Дону зовсім не отримує кваліфікованої медичної допомоги. Більше того, його хронічні хвороби є в переліку, встановленому федеральним законом Російської Федерації, за наявності яких він не може утримуватися в умовах слідчого ізолятора.

Приклад
Адміністрація колонії № 2 в м. Салават Республіки Башкортостан незаконно, починаючи з 2020 року, більш як 500 днів утримує громадянина України Тимура Абдуллаєва у штрафному ізоляторі колонії. За кожним фактом незаконного його поміщення в штрафний ізолятор Уповноважений звертається до уповноважених органів Російської Федерації з вимогою провести належну перевірку законності такого поміщення, надати медичну допомогу та поновити його порушені права, однак вони залишаються без належного реагування.

Приклад
10 березня 2021 року співробітниками ФСБ Росії в Криму був безпідставно затриманий, а в подальшому заарештований український журналіст Владислав Єсипенко за звинуваченням «у збиранні інформації в інтересах спецслужб України, а також зберіганні в автомобілі саморобного вибухового пристрою».
06.04.2021 під час засідання «Верховного Суду Криму», де розглядалась апеляційна скарга на взяття під варту Владислава Єсипенка останній заявив, що в період часу з моменту його затримання працівники ФСБ Росії піддавали його жорсткому катуванню, фізичному та психологічному насиллю.
За словами Єсипенка Владислава, його били та катували в підвальному приміщенні, яке не пристосоване для утримання ув'язнених, при цьому до тіла прикладали контакти, після чого вмикали електричний струм, який завдавав йому нестерпний біль, надягали на голову пакет, позбавляючи можливості дихати, жорстоко били, змушуючи обмовити себе, погрожуючи при цьому вбивством, яке обіцяли обставити як його самогубство.
Про ці факти катування були направлені відповідні звернення до Уповноваженого з прав людини в Російській Федерації Москалькової Т.М., Генеральної прокуратури та Слідчого комітету Російської Федерації. На жаль, відповіді з усіх державних органів Російської Федерації містять формальні відписки про відсутність порушень правоохоронними органами.

Приклад
Громадянин України Іван Яцкін з моменту його затримання – з жовтня 2019 року правоохоронними органами Російської Федерації піддається знущанню, катуванню і нелюдському поводженню.
Так, 12 січня 2021 року в московському СІЗО «Лефортово» Івана Яцкіна на годину залишили в прогулянкому дворі тюрми при -14 градусів без зимового одягу і взуття, в результаті він отримав обмороження ніг.
У подальшому за те, що він не дозволяв у своїй присутності образливих висловлювань на адресу українського народу та України, його поміщували до камер з найгіршими умовами, що не відповідають міжнародним стандартам, без надання медичної допомоги і побачення з рідними, зокрема в СІЗО-1 м. Сімферополя, СІЗО-1 м. Саратова та виправній колонії № 2 Краснодарського краю.
Про ці факти було повідомлено Уповноваженого з прав людини та прокурора Російської Федерації, а також поінформовано Президента Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню Алана Мітчела. Російська сторона вчергове ознак будь-яких правопорушень не виявила.

ЖОДНА З ОФІЦІЙНИХ СКАРГ, ЛИСТІВ ТА ЗВЕРНЕНЬ УПОВНОВАЖЕНОГО ДО КОМПЕТЕНТНИХ ОРГАНІВ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НЕ ПРИЗВЕЛА ДО ПОКАРАННЯ ВИННИХ

Всього протягом 2021 року Уповноважений 125 разів зверталась до Уповноваженого з прав людини в Російській Федерації Москалькової Т.М. з вимогою невідкладно і беззастережно поновити права наших співгромадян на належне утримання, надати їм медичну допомогу та відповідне лікування у профільних медичних закладах, а також 155 разів до державних та правоохоронних органів Російської Федерації щодо надання юридичної оцінки фактам порушень прав і свобод незаконно ув'язнених громадян України.

При цьому, необхідно зазначити, що жодна з офіційних скарг, листів та звернень Уповноваженого до компетентних органів Російської Федерації не призвела до покарання винних.

На жаль, наведені вище приклади є непоодинокими і свідчать про порушення статей 3 (Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню), 6 (право на справедливий суд) і 13 (Право на ефективний засіб юридичного захисту) Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод.

Підтверджено наявність порушень прав людини у тимчасово окупованих Автономній Республіці Крим та м. Севастополь у оновленій 16 грудня 2021 року Генеральною Асамблеєю ООН резолюції «Ситуація з правами людини Україна».

У чинній редакції документа наголошується, що органи та посадовці Російської Федерації, які працюють у тимчасово окупованому Криму, не мають легітимності та повинні називатися «окупаційними органами влади Російської Федерації».

Також у ньому засуджуються політично вмотивовані переслідування, тортури, довільні затримання та арешти, наголошується на неприпустимості позасудових вбивств, викрадень і примусового зникнення людей. Резолюція закликає звільнити незаконно утримуваних за ґратами громадян України, зокрема Еміра-Усеїна Куку, Галину Довгополу, Сервера Мустафаєва, Владислава Єсипенка, Нарімана Джеляла та інших.

Схвалення цієї резолюції свідчить про незмінність позиції світової спільноти на підтримку України та міжнародного права, її готовність додатково консолідувати підтримку на шляху до забезпечення дотримання прав громадян України на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях.

Третій рік поспіль Уповноваженим неодноразово здійснювалися спроби відвідати українських політв'язнів у місцях їх утримання – в Російській Федерації та Криму. Однак Російська сторона такі дозволи не надала.

Не залишився поза увагою у 2021 році в складному з політичної і правової точки зору процес звільнення громадян України, які незаконно позбавлені волі і насильно утримуються на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей.

Російська Федерація, окупаційні «органи влади» на тимчасово окупованих територіях Донбасу відмовляються звільнити наших громадян у форматі «всіх на всіх» відповідно до Мінських домовленостей. Натомість висувають необґрунтовані і безпідставні політичні вимоги, після вирішення яких це питання можливе для обговорення.

На непідконтрольних Україні територіях незаконні воєнізовані формування, підтримувані Російською Федерацією, тримають у заручниках 314 громадян України, з яких – 44 військовослужбовців та 33 жінки. Частина із них перебуває у тяжкому стані і потребує негайної медичної допомоги, адже стан їхнього здоров'я є загрозливим для життя.
З початку 2021 року у колоніях на території тимчасово окупованої Донецької області через злочинну бездіяльність окупаційної адміністрації вбито 5 громадян України.

Приклад
Із серпня 2018 року органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області незаконно утримується у Сніжнянській виправній колонії № 127 громадянка П.
Три місяці її тримали на гауптвахті однієї з військових частин м. Донецька, де катували електрострумом, душили пакетом, вкручували в коліна шурупи, імітували розстріл і вимагали зізнання в «держзраді».
Після нелюдських тортур вона не може пересуватися без палички та страждає на тяжку форму епілепсії. Їй необхідне термінове хірургічне втручання хірурга-травматолога та судинного хірурга.
Уповноваженим було направлено відповідні листи з метою відновлення порушених прав громадянки П. на належне утримання, охорону здоров'я та сприянні в наданні їй лікування і подальшого звільнення Голові Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матільді Богнер, Голові Делегації МКЧХ в Україні Флоранс Жиллетт, Координатору діяльності Робочої групи з гуманітарних питань в рамках Тристоронньої контактної групи Шарлотті Реландер.

Приклад
Із грудня 2018 року у Макіївській виправній колонії № 32 незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області громадянин К.
Більш як два роки його утримували у підвалі СІЗО № 5 м. Донецька, де катували електричним струмом, били, переламали усі ребра та вирвали зуби.
Медичні препарати, які родина передає для зняття серцевих нападів та зниження артеріального тиску, полонений не отримує. Крім перенесених у полоні інфаркту міокарда та інсульту, без ліків розвинулася серцева недостатність, тому він потребує негайної операції – стентування коронарних судин. Фізичний стан значно погіршується з кожним днем, внаслідок чого життя перебуває у смертельній небезпеці.
Уповноваженим було направлено відповідні листи з метою відновлення порушених прав громадянина К. на належне утримання, охорону здоров'я та сприянні в наданні йому лікування і подальшого звільнення Голові Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні Матільді Богнер, Голові Делегації МКЧХ в Україні Флоранс Жиллетт, Координатору діяльності Робочої групи з гуманітарних питань в рамках Тристоронньої контактної групи Шарлотті Реландер.

Через зупинення процесу звільнення продовжують порушуватись права на життя та безпеку наших співгромадян, які перебувають у місцях несвободи на непідконтрольних територіях.

ЧЕРЕЗ ЗУПИНЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗВІЛЬНЕННЯ ПРОДОВЖУЮТЬ ПОРУШУВАТИСЬ ПРАВА НА ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКУ НАШИХ СПІВГРОМАДЯН, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Порівняно з серпнем минулого (2020) року, коли почав діяти режим повного і всеосяжного припинення вогню – «режим тиші» у зоні бойових дій на Донбасі, кількість незаконно утримуваних заручників збільшилась на третину або на 84 особи (з 230 до 314).

Найчастіше на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей затримують та засуджують наших громадян за «шпигунство на користь України», «співробітництво з спецслужбами України», «екстремізм», «державна зрада ОРДЛО» і при цьому це відбувається без будь-якої доказової бази, за надуманими мотивами, без застосування норм міжнародних конвенцій та договорів.

Так, достатньо перебувати поруч з «військовою частиною» збройних формувань «окупаційних органів» і є шанс бути затриманим і засудженим. Також достатньо одного разу переткнути лінію розмежування через офіційні КППВ і повернутись назад, і будь-яка особа може бути обвинувачена.

Приклад

Громадянку України, вчительку фізики Ш. з 5 червня 2021 року незаконно утримують на території тимчасово окупованої Донецької області – в СІЗО м. Донецька за підозрою у нібито «шпигунстві на користь України». Жінку було затримано одразу після перетину лінії розмежування в окупованій Горлівці, куди вона приїхала з м. Києва відвідати літню матір.

Уповноваженим було скеровано відповідні листи з метою відновлення порушених прав громадянина Ш. до Голови місії МКЧХ в Україні Флоранс Жіллетт та координатора від ОБСЄ в гуманітарній підгрупі Тристоронньої контактної групи Шарлотт Реландер.

ОСНОВНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ОСІБ, ЯКІ УТРИМУЮТЬСЯ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ НА ОКУПОВАНОМУ СХОДІ: НЕНАЛЕЖНІ УМОВИ ТРИМАННЯ, НЕНАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ, ОБМЕЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ, ВІДСУТНІСТЬ ДОСТУПУ ДО СПРАВЕДЛИВОГО СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Умови тримання в місцях позбавлення волі на цих територіях можуть в цілому бути визначені як жорсткі та такі, які не відповідають міжнародним стандартам тримання осіб під вартою.

Основні порушення прав людей, які утримуються в місцях несвободи на тимчасово окупованих територіях окремих районів Донецької та Луганської областей:

незабезпечення належних умов їх утримання;

ненадання медичної допомоги;

незабезпечення зв'язку із зовнішнім світом, зокрема відсутність можливості телефонних переговорів з рідними та близькими;

відсутній належний доступ до справедливого судового процесу та на справедливий суд.

Ув'язнених використовують в якості «дармової» робочої сили, які під примусом виконують різну брудну роботу, зокрема ручні земляні роботи, налагодження комунікацій, проведення ремонтних робіт техніки та озброєння.

Приклад
Адміністрація Макіївської виправної колонії № 32, яка розташована на тимчасово окупованій території Донецької області, систематично залякує та вимагає гроші у в'язнів з метою неправомірного збагачення. Кожному визначається певна сума грошових коштів, яку необхідно щомісяця віддавати.
Ув'язнені, які відмовляються платити адміністрації колонії, переводяться в інший барак, який не призначений для проживання, тому що частково не має дверей та вікон, а також відсутні централізовані комунікаційні системи: опалення, водопостачання, каналізація.
Для обігріву приміщення родичі полонених купували вугілля і дрова, які розкрадаються і привласнюються адміністрацією цієї колонії.

Доступу міжнародних організацій, зокрема МКЧХ, до наших військовополонених, цивільних заручників, які незаконно утримуються на тимчасово окупованих територіях в Донецькій та Луганській областях, аби утримуваним особам було надано доступ до гуманітарної допомоги, а тим, хто цього потребує, також доступ до ліків та адекватної медичної допомоги, у 2021 році не було.
Невирішеними проблемами є забезпечення процесуальних прав 235 учасників кримінального судочинства, з яких 220 справ і матеріалів кримінальних проваджень не передані з тимчасово окупованих територій в Донецькій та Луганській областях, а також 28 кримінальних справ та проваджень відносно 31 особи з тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та м. Севастополя. Окрім того, не передано 495 засуджених, у тому числі 82 засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі.
Російська Федерація та підконтрольні їй окупаційні адміністрації протягом двох останніх років відмовляються передавати матеріали кримінальних справ та засуджених, посилаючись на відсутність міжнародних договорів про їх передачу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їх сімей» (реєстр. № 6104 від 27.09.2021).

Міністерству закордонних справ України:
1. Під час забезпечення представництва України в міжнародних організаціях та спеціальних місіях, співробітництва з іноземними державами продовжувати інформування щодо стану додержання прав громадян України, які переслідуються Російською Федерацією за безпідставними та політично вмотивованими звинуваченнями, з метою посилення тиску міжнародної спільноти для звільнення ув'язнених осіб.
2. Продовжити заходи щодо надання консульської допомоги громадянам України, які перебувають за кордоном під арештом або відбувають покарання, з метою дотримання їхніх прав і свобод.
3. Вжити заходів щодо прискорення підписання договорів з:

3.1. Грецькою Республікою щодо нагляду за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками.
3.2. Народною Республікою Бангладеш щодо передачі засуджених осіб.

Міністерству юстиції України в межах повноважень, наданих Конвенцією про передачу засуджених осіб 1983 року, а також на підставі двосторонніх договорів про передачу засуджених осіб з окремими країнами, прискорити вирішення питання щодо переведення в Україну для подальшого відбування покарання громадян України, засуджених на територіях інших країн.

УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТВ'ЯЗНІ ТА ПОЛОНЕНІ

НЕЗАКОННО ПОЗБАВЛЕНІ ВОЛІ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

За даними СБУ на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей у незаконному ув'язненні перебувають 314 громадян України, з них 44 військовослужбовця та 33 жінки. Ще 258 людей значаться зниклими безвісти.

130 громадян особисто звернулось до Уповноваженого щодо сприяння у їх звільненні.

1. Алтинбаєв Максим Георгійович, 09.12.1984 р.н.
2. Архипов Анатолій Миколайович, 25.05.1968 р.н.
3. Астахов Євген Іванович, 30.12.1964 р.н.
4. Атаманчук Віталій Трохимович, 02.03.1951 р.н.
5. Бєліков Дмитро Олександрович, 15.01.1988 р.н.
6. Борисов Олександр Вікторович, 22.08.1984 р.н.
7. Бадрак Анатолій Борисович, 10.05.1970 р.н.
8. Бервецький Ігор Петрович, 22.06.1980 р.н.
9. Бєлоусов Олександр Васильович, 28.02.1984 р.н.
10. Бондаренко Олександр Васильович, 12.10.1964 р.н.
11. Боранов Станіслав Васильович, 11.03.1986 р.н.
12. Борисов Денис Олександрович, 25.01.1983 р.н.
13. Власова Наталя Миколаївна, 05.10.1981 р.н.
14. Вишницький Володимир Олександрович, 03.06.1988 р.н.
15. Гаджиєв Ельшад Ельшанович, 14.07.1995 р.н.
16. Гаррюс Андрій Сергійович, 01.05.1988 р.н.
17. Гончаренко Руслан Вікторович, 26.01.1977 р.н.
18. Горобець Василь Іванович, 22.10.1985 р.н.
19. Грузінов Сергій Олександрович, 13.02.1971 р.н.
20. Гордійчук Юрій Миколайович, 25.09.1982 р.н.
21. Гусейнова (Пархоменко) Людмила Фариківна, 28.03.1962 р.н.
22. Григоров Антон Григорович, 27.08.1989 р.н.
23. Діваков Олександр Олександрович, 15.09.1969 р.н.
24. Джаббарова Лариса Володимирівна, 29.10.1978 р.н.
25. Довженко Вячеслав Васильович, 09.05.1954 р.н.
26. Доценко Віталій Вікторович, 13.03.1986 р.н.
27. Дзицюк Віктор Миколайович, 06.01.1988 р.н.
28. Дорожкін Андрій Олександрович, 20.05.1985 р.н.
29. Довгаль Світлана Анатоліївна, 09.06.1973 р.н.
30. Жук Сергій Володимирович, 27.06.1989 р.н.

31. Загорулько (Скобінєв) Яніс Ігорович, 12.02.1989 р.н.
32. Золотаренко Руслан Георгійович, 11.08.1981 р.н.
33. Засипко Вячеслав Вікторович, 07.07.1977 р.н.
34. Зеленіна Наталія Олександрівна, 17.08.1972 р.н.
35. Зайцева Олена Василівна, 15.10.1971 р.н.
36. Зайцев Владислав Сергійович, 27.06.2000 р.н.
37. Єгорова Ганна Юріївна, 21.09.1961 р.н.
38. Іванова Наталія Василівна, 12.08.1974 р.н.
39. Іванов Юрій Ігорович, 11.10.1972 р.н.
40. Ігнатов Геннадій Євгенович, 28.07.1987 р.н.
41. Калашников Віктор Олександрович, 01.01.1962 р.н.
42. Капітанова Анна Василівна, 22.06.1988 р.н.
43. Коваленко Юлія Анатоліївна, 23.05.1984 р.н.
44. Кондрашев Сергій Олександрович, 03.01.1980 р.н.
45. Котенко Катерина Миколаївна, 09.08.1990 р.н.
46. Кривов Олександр Миколайович, 01.12.1977 р.н.
47. Кравець Віталій Вікторович, 21.11.1997 р.н.
48. Капіцький Анатолій Вікторович, 12.12.1972 р.н.
49. Карпов Олег Григорович, 25.06.1988 р.н.
50. Клим'юк Олександр Юрійович, 12.06.1988 р.н.
51. Корсун Павло Юрійович, 21.06.1982 р.н.
52. Кулагін Віталій Миколайович, 07.05.1977 р.н.
53. Качур Анатолій Іванович, 20.04.1957 р.н.
54. Кірєєв Юрій Володимирович, 04.01.1968 р.н.
55. Ковальчук Богдан Сергійович, 09.11.1998 р.н.
56. Коноваленко Авель Іванович, 20.10.1995 р.н.
57. Король Олександр Васильович, 28.01.1986 р.н.
58. Красна Оксана Володимирівна, 22.04.1983 р.н.
59. Купріянов Олег Анатолійович, 18.01.1971 р.н.
60. Куріс Сергій Валентинович, 06.12.1972 р.н.

61. Кудрявцев Євген Олександрович, 11.12.1974 р.н.
62. Кудрявцев Павло Олександрович, 23.01.1978 р.н.
63. Кір'яненко Ігор Володимирович, 08.09.1961 р.н.
64. Лотов Денис В'ячеславович, 16.09.1986 р.н.
65. Лаламбет Олег Вікторович, 01.01.1991 р.н.
66. Лобурь Олександр Володимирович, 04.04.1983 р.н.
67. Матлаш Володимир Миколайович, 31.05.1965 р.н.
68. Мерзлий Юрій Михайлович, 29.03.1968 р.н.
69. Місюренко Борис Борисович, 09.07.1975 р.н.
70. Міхайлов Олексій Анатолійович, 03.05.1983 р.н.
71. Маркін Андрій Вікторович, 01.01.1981 р.н.
72. Мирончук Ігор Васильович, 15.03.1976 р.н.
73. Мазуров Сергій Юрійович, 21.11.1977 р.н.
74. Максименко Богдан Юрійович, 24.02.2000 р.н.
75. Матюшенко Валерій Миколайович, 16.01.1965 р.н.
76. Майоров Едуард Миколайович, 18.11.1978 р.н.
77. Мозолевська Ольга Володимирівна, 27.10.1985 р.н.
78. Нікіфорова Тетяна Миколаївна, 06.04.1981 р.н.
79. Назаренко Ігор Федорович, 29.07.1972 р.н.
80. Остапчук Анжела Сергіївна, 03.10.1980 р.н.
81. Отвьорткін Олександр Миколайович, 30.11.1975 р.н.
82. Онищук Роман Михайлович, 28.10.1982 р.н.
83. Оробій Дмитро Сергійович, 02.04.1996 р.н.
84. Панченко Станіслав Мирославович, 03.01.1999 р.н.
85. Пєх Олена Василівна, 17.03.1971 р.н.
86. Погорєлов Олександр Олександрович, 29.06.1978 р.н.
87. Подвезко Павло Віталійович, 29.07.1988 р.н.
88. Прокоф'єв Олександр Вікторович, 03.06.1969 р.н.
89. Парамоненко Ілля Васильович, 02.08.1994 р.н.
90. Передерій Євген Євгенович, 05.04.1988 р.н.
91. Першин Вадим Вікторович, 01.06.1978 р.н.
92. Самойленко Максим Сергійович, 06.08.1990 р.н.
93. Сидоренко Андрій Валерійович, 24.05.1990 р.н.
94. Сінченко Григорій Андрійович, 11.05.1991 р.н.
95. Слепцов Олег Володимирович, 15.06.1962 р.н.

96. Смурага Олександр Миколайович, 06.11.1990 р.н.
97. Ставцев Євген Юрійович, 02.06.1985 р.н.
98. Стаценко Наталія Олександрівна, 01.01.1978 р.н.
99. Страхов Андрій Анатолійович, 26.08.1978 р.н.
100. Суровцев Станіслав Сергійович, 23.04.1993 р.н.
101. Свірський Володимир Сергійович, 27.04.1985 р.н.
102. Скидан Сергій Володимирович, 30.01.1979 р.н.
103. Стрілець Віталій Володимирович, 17.11.1977 р.н.
104. Савченко Наталія Яківна, 13.10.1963 р.н.
105. Трофімов Сергій Олександрович, 09.09.1973 р.н.
106. Таран Олег Валерійович, 08.10.1984 р.н.
107. Тимофєєв Максим Юрійович, 21.05.1988 р.н.
108. Тодосієнко Володимир Павлович, 15.12.1990 р.н.
109. Уткін Віктор Іванович, 25.06.1961 р.н.
110. Федорук Олена Вікторівна, 11.04.1964 р.н.
111. Філіпенко Сергій Валерійович, 17.01.1982 р.н.
112. Філіппов Павло Вадимович, 06.03.1986 р.н.
113. Хмеленко Віктор Іванович, 15.04.1962 р.н.
114. Худяков Максим Володимирович, 14.04.1978 р.н.
115. Хоменко Кирило Олегович, 08.07.1986 р.н.
116. Хотєнов Сергій Юрійович, 02.01.1990 р.н.
117. Хараберюш Сергій Борисович, 27.01.1982 р.н.
118. Хараберюш Дмитро Борисович, 28.08.1985 р.н.
119. Черненко Олександр Сергійович, 16.08.1984 р.н.
120. Чміль Віталій Анатолійович, 06.11.1983 р.н.
121. Черкас Володимир Олексійович, 25.02.1960 р.н.
122. Чернишов Валерій Анатолійович, 29.03.1953 р.н.
123. Шаболда Вячеслав Олегович, 28.10.1988 р.н.
124. Шаповалов Юрій Валерійович, 22.03.1964 р.н.
125. Шевандін Олег Михайлович, 20.04.1964 р.н.
126. Шелест Олександр Володимирович, 18.11.1982 р.н.
127. Шидловський Віктор В'ячеславович, 28.12.1972 р.н.
128. Шрамко Олександр Сергійович, 27.08.1991 р.н.
129. Шило Наталія Анатоліївна, 28.01.1969 р.н.
130. Юрчак Марина Анатоліївна, 10.09.1979 р.н.

Шаповалов Юрій Валерійович (22.03.1964)

Громадянин України Юрій Шаповалов, який безпідставно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, потребує термінового лікування.
Юрій Шаповалов – лікар-невропатолог. Затримали чоловіка 11 січня 2018 року в Донецьку, коли він повертався з роботи додому. Його привезли у таємну в'язницю так званого «МГБ ДНР» – «Ізоляцію», де катували електричним струмом, зламали кілька ребер, вибиваючи зізнання у «співпраці з українськими спецслужбами».
Наприкінці квітня 2018 року Юрія перевели у Донецьке СІЗО. Засуджений 16.04.2020 «Апеляційним судом ДНР» за статтею 321 «Шпигунство» КК «ДНР» до 13 років позбавлення волі.
Юрій Шаповалов має новоутворення у печінці, що потребує постійного кваліфікованого медичного огляду, контролю та лікування, які вже п'ятий рік у полоні не проводяться.

Горобець Василь Іванович (22.10.1985)

36-річний громадянин України Василь Горобець, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, має серйозні проблеми зі здоров'ям.
Василь Горобець жив у Донецьку та працював автослюсарем. У 2015-му був мобілізований на фронт та служив у 40-й артилерійській бригаді.
Викрали Василя 18 квітня 2018 року. Представники так званого «МДБ ДНР» вивезли його з власного дому в Донецьку, звинувативши в нібито «організації диверсій і шпигунстві на користь України».
31 липня 2019 року так званим «верховним судом ДНР» Василя засуджено до 16 років ув'язнення за нібито «пособництво у скоєнні теракту».
У Василя Горобця хворе серце: пролапс мітрального клапана, що спричиняє біль у ділянці серця, аритмію, запаморочення.

Шелест Олександр Володимирович (18.11.1982)

Громадянин України Олександр Шелест, який безпідставно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, має проблеми зі шлунково-кишковим трактом.
Олександр – викладач інформатики Донецького національного технічного університету. 13 вересня 2017 року представники окупаційної адміністрації прийшли у донецьку квартиру, де він проживав разом із мамою, вилучили всю техніку та заарештували чоловіка.
Після затримання Олександра помістили до ізолятора тимчасового тримання. Періодично його вивозили на допити до так званого «відділу по боротьбі з організованою злочинністю МДБ ДНР», під час яких застосовували електричний струм.
17 травня 2019 року так званий «Верховний суд ДНР» засудив Олександра до 11 років ув'язнення за «шпигунство».
Олександр має серйозні проблеми зі шлунково-кишковим трактом, постійно скаржиться на біль у животі.

Сидоренко
Андрій Валерійович
(24.05.1990)

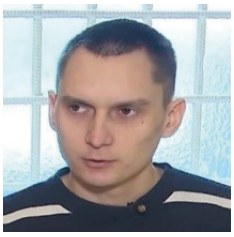
31-річний громадянин України Андрій Сидоренко, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, хворий на тяжку форму цукрового діабету та потребує негайного лікування.
2 січня 2018 року його захопили представники окупаційної адміністрації. Із мішком на голові вивезли у невідомому напрямку. Тривалий час рідні не мали жодного зв'язку з Андрієм.
Пізніше з'ясувалося, що чоловіка утримували у підвалі донецького СІЗО № 5. У серпні 2020 року Андрія Сидоренка засуджено за «шпигунство» до 10 років позбавлення волі.
Чоловік хворіє на складну форму цукрового діабету, внаслідок чого поступово втрачає зір. Через артрит суглобів він страждає від сильного болю та атрофії ніг.

Король
Олександр Васильович
(28.01.1986)

Уже п'ятий рік поспіль громадянин України Олександр Король змушений зустрічати свій день народження у СІЗО тимчасово окупованого Донецька.
Олександра затримали 19 вересня 2017 року у тимчасово окупованому населеному пункті Оленівка. Напередодні затримання йому зняли шви після перенесеної операції при гнійному гангренозному апендициті.
Дружина знайшла Олександра в ізоляторі тимчасового тримання м. Донецька, де йому було призначено так званий «адміністративний арешт» на 30 діб. Пізніше з'ясувалося, що його били та катували електричним струмом з метою одержання «зізнань».
Наразі триває досудове розслідування. Звинувачують Олександра у «шпигунстві». Олександр Король має захворювання серцево-судинної системи: гіпертрофія правого та лівого шлуночка. Внаслідок цього він страждає від головного болю, запаморочення та задухи.
Через перенесений гострий гангренозний апендицит з'явилися такі ускладнення як тифліт – запалення сліпої кишки. Крім того, в Олександра проблеми з легенями: він не може дихати без медичних препаратів.

Гаррюс
Андрій Сергійович
(01.05.1988)

33-річному громадянину України Андрію Гаррюсу, який незаконно утримується у СІЗО-5 м. Донецька, загрожує найвища міра покарання.
До 2014 року Андрій мешкав у селищі міського типу Кринична Донецької області. З початком тимчасової окупації виїхав, але згодом вирішив повернутися до рідного селища.
Зв'язок з Андрієм зник 11 грудня 2018 року, а наступного дня до його будинку увірвалася «штурмова група» для обшуку.
За п'ять днів після цих подій Андрій вдруге став батьком: його дружина, втікаючи з ОРДО, почала народжувати прямо у потязі.
З'ясувати, що Андрій перебуває у донецькому СІЗО № 5 рідним вдалося лише через кілька тижнів.
Звинувачують Андрія Гаррюса у нібито «підготовці диверсій». Йому може загрожувати найвища міра покарання. Андрій має проблеми зі шлунково-кишковим трактом та хронічний гайморит, який в умовах СІЗО постійно дає ускладнення.

Засипко
Вячеслав Вікторович
(07.07.1977)

Стан здоров'я громадянина України В'ячеслава Засипка, який перебуває у незаконному ув'язненні в Єнакіївській колонії № 52, після перенесених тортур – вкрай критичний!
В'ячеслав – працював таксистом, у полон потрапив 9 березня 2018 року в Макіївці.
Окупаційна влада звинуватила чоловіка у співробітництві з українськими спецслужбами.
За рік до полону В'ячеслав отримав тяжкі опіки лівої частини тіла, внаслідок чого переніс не одну операцію. Попри це, під час перебування у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція» українця катували електричним струмом, у тому числі і по шрамах від опіків.
У серпні 2019 року В'ячеслава було засуджено за «пособництво у скоєнні теракту» до 17,5 років позбавлення волі.
Після пережитих катувань стан його здоров'я критичний: контузія, зламані плоскогубцями зуби, опіки після тортур струмом.
Чоловік погано пересувається. Внаслідок хронічної венозної недостатності у нього набряклість ніг, трофічні виразки, викривлення стопи.

Федорук
Олена Вікторівна
(11.04.1964)

Українка Олена Федорук, яка незаконно утримується в Сніжнянській виправній колонії №127, хворіє на тромбофлебіт ніг.
Ще у 2014 році її доньки виїхали до Києва, а сама Олена не могла цього зробити через хвору маму.
Олену Федорук представники окупаційної адміністрації затримали 25 липня 2017 року та вивезли у невідомому напрямку.
Спочатку її утримували у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція», де фізично та морально принижували, примушували працювати на кухні. Згодом Олену звинуватили у «шпигунстві» та засудили на 11 років позбавлення волі.
У Сніжнянській виправній колонії №127 Олена тяжко працює швачкою по 10-12 годин на добу.
Від постійної сидячої роботи у неї розвинувся тромбофлебіт: сильно набрякають ноги.
Через шиття по 12 годин і погане штучне освітленням на виробництві та у камері в Олени Федорук також погіршився зір і турбують часті головні болі.

Григоров
Антон Григорович
(27.08.1989)

Громадянин України Антон Григоров, який перебуває у незаконному ув'язненні у Краснолуцькій виправній колонії № 19, має інвалідність II групи через екзостозну хворобу кісток.
Антон Григоров працював у шаховій школі в тимчасово окупованому Луганську та був волонтером Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні - на лінії розмежування допомагав облаштовувати пункти обігріву та водопостачання.
Раніше він був співробітником Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, але 2018 року його звільнили за вказівкою так званого «МГБ ЛНР» через фото у вишиванці на Майдані Незалежності у Києві та на тлі синьо-жовтого прапора.
У цивільні заручники Антон потрапив 13 березня 2019 року.
У січні 2020 року Антона засудили за «держзраду та шпигунство»» до 12 років позбавлення волі.
За час перебування у в'язниці Антон дуже схуд. Внаслідок прогресування екзистозної хвороби кісток на його тілі - 127 наростів. Крім того, він має необстежену пухлину в голові та потребує невідкладного обстеження та лікування.

Мерзлий Юрій Михайлович (29.03.1968)

Громадянин України Юрій Мерзлий, який безпідставно утримується у Красно-луцькій виправній колонії № 19 на території тимчасово окупованої Луганщини, хворіє на цукровий діабет та потребує негайного лікування.

Юрія незаконно затримали 22 березня 2018 року дорогою до Луганська, куди він повертався разом із дружиною та сином.

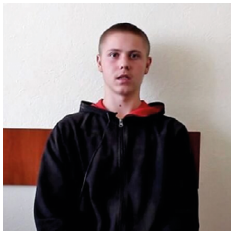
За версію представників окупаційної адміністрації, чоловік «здійснював розвідувальну діяльність» на території так званої «республіки» та передавав інформацію про місцеві «правоохоронні органи».

15 днів Юрій провів у підвалі так званого «міністерства держбезпеки» у тимчасово окупованого Луганську, де його по-звірячому катували, а згодом перевели до Луганського СІЗО.

26 липня 2019-го так званий «Воєнний суд ЛНР» засудив Юрія Мерзлого до 12 років позбавлення волі за «державну зраду».

Юрій - має інвалідність 2 групи: напередодні затримання він переніс операцію з видалення злоякісної пухлини кишківника, а також страждає на цукровий діабет 2 типу.

Ковальчук Богдан Сергійович (09.11.1998)

Богданові Ковальчуку не було й 18 років, коли 31 серпня 2016 року його разом із друзями викрали з тимчасово окупованого міста Ясинувата Донецької області. Звинуватили хлопців у підривній діяльності.

Упродовж понад п'яти років громадянин України пройшов катівні «МДБ ДНР», але жодного разу не поскаржився на тортури та знущання, які йому довелося пережити.

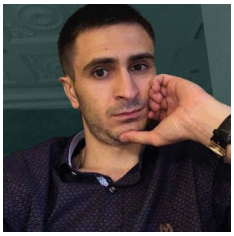
У липні 2018 року «Верховний суд ДНР» засудив їх за «тероризм» на термін від десяти до 15 років.

Нині Богдан Ковальчук відбуває 10-річний термін незаконного ув'язнення у Торезькій виправній колонії № 28. Йому зараз 23 роки, і з них майже шість – він чекає на звільнення!

Богдан має серйозні проблеми з легенями та потребує постійного обстеження лікарем, які в умовах ув'язнення не проводяться.

До полону Богдан закінчив Ясинуватський професійний ліцей залізничного транспорту, бо хотів бути залізничником, як його мати. Окрім неї, вдома на хлопця чекають бабуся та 84-річний прадідусь.

Шаболда Вячеслав Олегович (28.10.1988)

Громадянин України В'ячеслав Шаболда, який безпідставно утримується у СІЗО-5 в тимчасово окупованому Донецьку, після жорстоких катувань має серйозні проблеми зі здоров'ям.

В'ячеслав Шаболда – донеччанин, сирота – його виховували бабуся з дідусем. Він батько двох дітей – на час затримання доньці було три місяці, синові – два роки.

У день незаконного затримання, 24 червня 2019 року, В'ячеслав був на роботі – в одному з готелів Донецька.

Перші п'ять місяців В'ячеслав Шаболда утримувався в сумнозвісній в'язниці «Ізоляція», де піддавався нелюдським катуванням. Йому вирвали зуби, застосовували електричний струм, били, погрожували вбити дітей.

У листопаді 2019 року В'ячеслава Шаболду перевели до донецького СІЗО. Його звинувачують у «шпигунстві». Досудове слідство триває майже три роки.

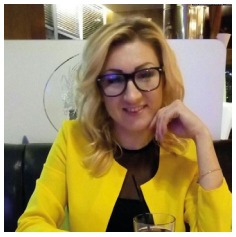
Чоловік скаржиться на сильний головний біль. Крім того, до арешту він лікував грижу хребта: напередодні затримання проходив мануальну терапію та лікування в остеопата. Через судинну патологію мозкового кровообігу В'ячеслав перебував на обліку в ангіоневролога.

Уткін
Віктор Іванович
(25.06.1961)

Громадянин України Віктор Уткін, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, має серйозні проблеми зі здоров'ям та потребує негайного лікування.
19 травня 2018 року Віктор поїхав з Волновахи і був затриманий представниками окупаційної адміністрації.
Спочатку Віктора тримали у в'язниці так званого «міністерства держбезпеки ДНР», де він зазнав нелюдських катувань.
У березні 2020 року так званим «Верховним судом ДНР» Віктора Уткіна було засуджено на 13 років позбавлення волі за «шпигунство».
Наразі Віктор утримується без належного медичного забезпечення та харчування. У нього хронічна хвороба Боткіна, проблеми з хребтом. Крім того, імплантовані штучні кришталики в очах, що вимагає постійного профілактичного огляду та лікування.
Віктор постійно потребує ліків для покращення мозкового кровообігу, зниження тиску, протигрибкові медикаменти, а також лікування стоматолога.

Мозолевська
Ольга Володимирівна
(27.10.1985)

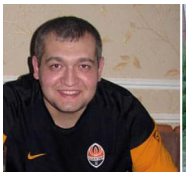
Громадянка України Ольга Мозолевська, яка незаконно утримується в СІЗО-5 м. Донецька, після перенесених катувань має серйозні проблеми зі здоров'ям. Ольга працювати їздила в тимчасово окупований Донецьк. 15 жовтня 2017 року припинила відповідати на дзвінки чоловіка. З моменту зникнення сім'я більш як два роки не отримувала жодної звістки про Ольгу, лише у грудні 2019 року про неї розповіли звільнені українські полонені.
Утримували Ольгу на заводі «Ізоляція», її піддавали фізичним та психологічним тортурам: били та катували електричним струмом, вимагаючи зізнань у «спробі викрадення військовослужбовця так званої «ДНР».
Під час одного з «допитів» Ольгу вдарили головою об стіну, після чого жінка страждає на постійні мігрені. Також у неї хронічне захворювання горла, але точний діагноз не встановлено.
Наразі Ольга перебуває у СІЗО-5 м. Донецька, де їй жодна медична допомога не надається. Крім того, жінка не має жодного зв'язку з рідними: чоловік не може її відвідати, через загрозу власному життю. Він самотужки виховує 9-річну дитину.

Онищук
Роман Михайлович
(28.10.1982)

Військовослужбовець Роман Онищук сьомий рік поспіль перебуває у полоні на тимчасово окупованій території в Луганській області без жодного зв'язку з рідними та адвокатами.
Роман родом із Львівщини, до мобілізації працював на залізниці. Після отримання повістки з військкомату про часткову мобілізацію, долучився до сил АТО. У складі 24-ї окремої механізованої бригади захищав від російського агресора Луганщину.
14 червня 2015 року під час виконання одного з бойових завдань його захопили в полон. З часу затримання до січня 2018 року Роман Онищук вважався зниклим безвісти.
Лише під час обміну в грудні 2017 року від раніше звільнених громадян України стало відомо, що Роман живий і перебуває в СІЗО м. Луганська. Відтоді жодних повідомлень чи телефонних дзвінків родичі не отримували. Родина досі не знає про точне місце перебування Романа та стан його здоров'я.
Згодом підтвердила перебування Романа Онищука у тимчасово окупованому Луганську і міжнародна гуманітарна місія.

Сергій Борисович та Дмитро Борисович Караберюші (27.01.1982 та 28.08.1985)

Брати Сергій та Дмитро Караберюші, які незаконно утримуються органами окупаційної адміністрації Російської Федерації у Макіївській виправній колонії № 32, піддаються жорстоким тортурам за свою проукраїнську позицію.

Братів затримано 18 серпня 2017 року. Дорогою на роботу їх заштовхали у мікроавтобус та відвезли до так званого «міністерства держбезпеки ДНР». Там братів били та катувати електричним струмом, вимагаючи зізнання в тому, що вони родичі українського контррозвідника Олександра Караберюша, який загинув у Маріуполі 2017 року.

Згодом Сергія та Дмитра перевели до в'язниці «МДБ ДНР» – «Ізоляція», де влаштовуються кулачні бої між затриманими. Сергія кинули у підвал, а Дмитра – до камери № 8, де примушували знущатися з іншого заручника. Коли Дмитро не погодився, йому відбили нирки.

На цьому тортури не обмежилися. Зокрема, одному з братів наказали газоноксаркою зрізати траву на полі з мінними розтяжками. Аби не підірватися, траву доводилося виривати руками.

8 травня 2018 року братів Караберюшів перевели з «Ізоляції» до СІЗО м. Донецька. На «суді» їх звинуватили у «шпигунстві» та засудили до 11 років позбавлення волі кожного.

Атаманчук Віталій Трофимович (02.03.1951)

Стан здоров'я 70-річного громадянина України Віталія Атаманчука, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, вкрай критичний і стрімко погіршується через перелом стегна.

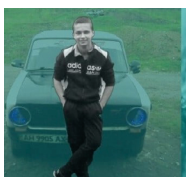
4 вересня 2018 року Віталія разом з дружиною та сином вивезли до ізолятора тимчасового тримання м. Донецька, де піддавали катуванню та психологічному тиску. Через 30 діб жінку із сином відпустили, а Віталій до цього часу залишається у полоні.

7 жовтня 2019 року «Верховний суд ДНР» незаконно засудив Віталія Атаманчука до 17 років ув'язнення за нібито «шпигунство на користь України».

У березні 2021 року за невідомих обставин Віталій зламав стегно. Замість потрібної хірургічної операції йому наклали на три місяці фіксатор, внаслідок чого кістка неправильно зрослася. Тепер чоловік може пересуватися лише за допомогою «ходунків». У такому віці неправильне лікування перелому може призвести до летальних наслідків.

Крім того, у Віталія ішемічна хвороба серця, захворювання Бехтерєва, яке прогресує та будь-якої миті може спричинити параліч. Ліки, які донька передає батькові, він вчасно не отримує.

Зайцев Владислав Сергійович (27.06.2000) та Зайцева Олена Василівна (15.10.1971)

Майже 3 роки органами окупаційної адміністрації РФ у СІЗО м. Донецька незаконно утримуються жителі селища Верхньоторецьке Олена Зайцева та її 21-річний син Владислав.

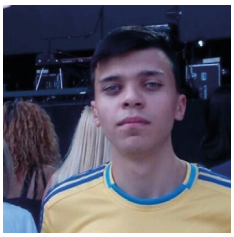
26 лютого 2019 року їх схопили так звані «співробітники МГБ ДНР».

Владислава Зайцева звинуватили у спробі «підриву залізничного мосту». Олена, намагаючись врятувати сина, з власної волі поїхала до так званого «МГБ ДНР». Її допитували впродовж дня, а потім заарештували за нібито «приховування злочину, скоєного сином».

У сумнозвісній катівні «Ізоляція», погрожуючи фізичною розправою над сином, її змусили підписати «зізнання у диверсійній діяльності». Там у Олени внаслідок катувань відкрилася внутрішня кровотеча.

Нині утримуються у СІЗО Донецька. У Олени кровотечі не припинилися і стан її здоров'я погіршується з кожним днем. Симптоми хвороби вказують на онкологію, що потребує термінового хірургічного втручання. Владислав, який переніс контузію та зазнав опіків голови від пожежі внаслідок обстрілів, страждає на постійні головні болі.

Максименко Богдан Юрійович (24.02.2000)

Громадянин України Богдан Максименко, який незаконно утримується в Західній виправній колонії № 97, має вроджену ваду серця і його стан погіршується з кожним днем.

10 квітня 2020 року хлопця забрали. 73 доби рідні не знали про його місце перебування.

Згодом з'ясувалося, що Богдан перебуває у Макіївці, у СІЗО так званого «міністерства держбезпеки ДНР», яке розташоване на території колонії № 97. Усі дні хлопець перебував без життєво необхідних ліків, при тому що має інвалідність II групи через вроджену ваду серця: критичний клапанний та підклапанний стеноз легеневої артерії, гіпертрофія і дилатація правого шлуночка, дилатація правого передсердя, недостатність трикуспідального клапана. Богдан ніколи не приховував своєї громадянської позиції та засуджував російську агресію проти України. За місяць до затримання він написав пост у Фейсбуці: «Є речі, заради яких можна витерпіти все, адже є ми - українці і є наша велика Родина - вся наша Україна».

Окупаційна влада обвинувачує Богдана за кількома статтями, зокрема у «закликах до екстремістської діяльності».

Дзицюк Віктор Миколайович (06.01.1988)

Громадянин України Віктор Дзицюк у Макіївській виправній колонії № 32 незаконно утримується окупаційною адміністрацією Російської Федерації.

Віктор, який працював майстром на будівництві автомобільних доріг, потрапив у заручники 23 листопада 2017 року лише за те, що у його телефоні представники окупаційної адміністрації знайшли карти місцевості.

Рідні тривалий час нічого не знали про місце перебування Віктора. Хтось припустив, що Віктора утримують в сумнозвісній в'язниці «Ізоляції» на території колишнього заводу ізоляційних матеріалів.

Там Віктора катували струмом та по-звірячому били, від чого від за тиждень повністю посивів. У березні 2018-го його, непритомного, відправили до медсанчастини СІЗО. Загалом у камері слідчого ізолятора в підвальному приміщенні Віктор провів два з половиною роки.

У 2020-му його «засудили» до 16 років позбавлення волі за «шпигунство та організацію диверсій».

У вересні минулого року Віктор перехворів на застуду. Через це у нього загострився псоріаз — неінфекційне хронічне аутоімунне захворювання шкіри: тіло вкрите корками та пухирями, трапляються кровотечі.

Юрчак Марина Анатоліївна (10.09.1979)

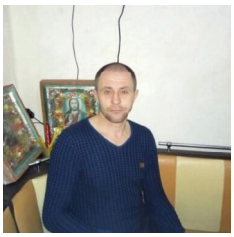
В українки Марини Юрчак, яка незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації у Сніжнянській виправній колонії №127, після побоїв сильно травмовані ноги.

Марина - хімік-технолог з Донецька, була затримана 9 листопада 2017 року. Рідні шукали її у лікарнях і навіть моргах. Лише за кілька тижнів вдалося з'ясувати, що Марину викрали представники так званого «міністерства держбезпеки ОРДО». Про місце перебування Марини дізналися від іншої заручниці - Олени Лазарєвої, яку було звільнено 29 грудня 2019 року.

Після затримання Марину Юрчак доправили до сумнозвісної в'язниці «Ізоляція», оскільки від початку російської збройної агресії вона писала пости у Twitter про те, що бачила навкруги - звідки відбуваються обстріли та куди прямує російська військова техніка.

Кожного разу після допитів її повертали до «Ізоляції» побитою, а одного разу вона ледь ходила – ноги почорніли від звірячих знущань. У квітні 2018 року Марину Юрчак перевели до донецького СІЗО, а 26 березня 2020-го її було засуджено так званим «Верховним судом в ОРДО» до 15 років позбавлення волі за «шпигунство». Сніжнянській виправній колонії № 127 Марина тяжко працює швачкою по 10-12 годин на добу.

Гордійчук Юрій Миколайович (25.09.1982)

Військовослужбовець Юрій Гордійчук, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, має серйозні проблеми зі здоров'ям.
Юрій – старший солдат 43-го мотопіхотного батальйону 53-ї окремої механізованої бригади Збройних Сил України, ніс військову службу в зоні збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях.
22 травня 2019 року його та ще сімох військовослужбовців під час виконання завдання було незаконно затримано в районі населеного пункту Новотроїцьке Волноваського району Донецької області під час перетину контрольно-пропускного пункту «Березове-2».
П'ятьох із них - Олександра Геймура, Кіма Дуванова, Бориса Пундора, Максима Горяєва, Віктора Шайду звільнили в рамках обміну. Роман Безпалий до свого звільнення не дожив. У жовтні 2019 року окупаційна адміністрація повідомила, що під арештом він нібито наклав на себе руки. У незаконному полоні залишилися Павло Корсун і Юрій Гордійчук.
У червні 2019 року Юрія було незаконно засуджено так званим «Верховним судом в ОРДО» до 17 років позбавлення волі за нібито «диверсійну діяльність».
Юрій має хронічні захворювання: тонзиліт з подальшим набряком горла, що викликає задуху.

Стаценко Наталія Олександрівна (01.01.1978)

Українка Наталія Стаценко у СІЗО № 5 м. Донецька незаконно утримується окупаційною адміністрацією Російської Федерації за звинуваченням у «шпигунстві» на користь України та проукраїнській діяльності.
До незаконного затримання Наталія працювала лікарем у м. Макіївка. Затримана 10 липня 2019 року. Перші три місяці її тримали в «Ізоляції» – секретній в'язниці так званого «міністерства держбезпеки», а потім перевели в СІЗО. Як дізнався батько від колишніх заручників, до Наталі застосовується психологічний тиск.
Стан здоров'я Наталі – критичний, вона потребує термінового лікування. Під час полону загострилося хронічне захворювання спини, що супроводжується значним порушенням статико-динамічних функцій хребта. У серпні 2021 року рідним вдалося домогтися проведення МРТ, рентгенологічного обстеження та консультації з лікарем-нейрохірургом.
Висновки медиків невтішні: Наталі терміново необхідно провести операцію з видалення трьох міжхребцевих дисків шийного відділу та вживлення на їх місце імплантів. Після хірургічного втручання на жінку чекатиме тривалий період реабілітації, який неможливо забезпечити в умовах ув'язнення.

Корсун Павло Юрійович (21.06.1982)

Полонений військовослужбовець Павло Корсун, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32, має серйозні проблеми зі здоров'ям.
Павло – старший солдат 53-ї окремої механізованої бригади Збройних Сил України, з 31 травня 2016 року ніс військову службу в зоні збройного конфлікту в Донецькій та Луганській областях.
22 травня 2019 року його та ще сімох військовослужбовців під час виконання завдання було незаконно затримано в районі населеного пункту Новотроїцьке Волноваського району Донецької області під час перетину контрольно-пропускного пункту «Березове-2».
У червні 2019 року Павла Корсуна було засуджено так званим «Верховним судом в ОРДО» до 17 років позбавлення волі за нібито «диверсійну діяльність».
Павло має хронічне захворювання – двосторонній гнійний гайморит, який у будь-який момент може спричинити запалення мозкової оболонки і навіть абсцес головного мозку, а також стати джерелом генералізованої інфекції. Крім того, у нього діагностовано міокардит та ураження нирок.

Сінченко
Григорій Андрійович
(11.05.1991)

Громадянина України Григорія Сінченка незаконно утримують у підвалі СІЗО в тимчасово окупованому Донецьку.
Корінний донеччанин був студентом Сімферопольського університету, де навчався на політолога.
У 2016 році Григорій приїхав у Донецьк, щоб відновити документи з інвалідності і 2 грудня був затриманий невідомими озброєними людьми за звинуваченням у роботі на користь України.
У СІЗО м. Донецька Григорій пережив жорстокі катування: його підвішували за наручники, били до втрати свідомості та пропускали крізь тіло численні розряди струму. Під час одного з катувань отримав розрив легень, що в подальшому спричинило туберкульоз. Григорія вдалося звільнити під час великого обміну в грудні 2017 року.
Проте хлопець вирішив помститися за все те, що довелося пережити в полоні та знову поїхав до Донецька. Там у жовтні 2019 року він влаштував акцію проти тортур - підірвав станцію стільникового оператора «Фенікс».
Григорія одразу ж затримали і він вдруге опинився в полоні.
Тепер Григорій Сінченко фактично втретє перебуває в полоні підконтрольній Росії окупаційної адміністрації.
Жорстокі тортури довели його до спроби самогубства.

Черкас
Володимир Олексійович
(25.02.1960)

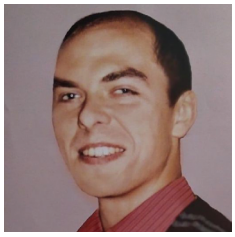
У громадянина України Володимира Черкаса, який безпідставно утримується в слідчому ізоляторі при Західній виправній колонії № 97 у м. Макіївка на тимчасово окупованій території Донецької області, серйозні проблеми з серцем.
Володимир Черкас був незаконно захоплений 06 вересня 2017 року в Донецьку. На тимчасово окуповану територію він поїхав через смерть батька та намір вивезти хвору матір. Про точне місце перебування Володимира стало відомо від звільнених з полону в грудні 2019 року громадян України.
Понад два роки тримали Володимира Черкаса у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція» за звинуваченням у нібито «шпигунстві та диверсіях», в якій з нього знущались, били та змушували тяжко працювати. Після тортур у Володимира виникли проблеми з серцем, гіпертонічні кризи набули хронічного характеру.
Наразі Володимир Черкас перебуває понад 4 роки у незаконному ув'язненні без слідства та суду. Йому не надається належна медична допомога, він позбавлений телефонного зв'язку, зустрічей та листування з рідними та близькими.
У Володимира залишилося без батьківського піклування 5 дітей, троє з яких є неповнолітніми.

Мирончук
Ігор Васильович
(15.03.1976)

У полоненого військовослужбовця Ігоря Мирончука, після перенесених знущань у Макіївській виправній колонії № 32 на тимчасово окупованій території Донецької області, розвинулася психічна нестабільність.
Ігор пішов захищати Батьківщину у березні 2014 року. Проходив військову службу за контрактом на посаді головного сержанта у 128-й окремій гірській штурмовій бригаді. Брав участь у боях за Луганський аеропорт і Дебальцеве. Під час бойових дій Ігор зазнав двох поранень та контузії. Нагороджений орденом «За мужність третього ступеня», медалями «20 років сумлінної служби» та «Захисник вітчизни».
У полон потрапив 9 лютого 2019 року та був засуджений до 12 років позбавлення волі за нібито «шпигунство та участь у терористичній організації» з відбуванням покарання в колонії суворого режиму.
Стан здоров'я Ігоря дуже тяжкий: він виснажений, сильно схуд, після контузії психічний стан нестабільний, у стресових ситуаціях у нього трапляються нервові зриви.
Про депресивний стан Ігоря рідні дізналися від Богдана Пантюшенка та Андрія Женчуса, які перебували з Ігорем в полоні та були звільнені 29 грудня 2019 року.

Ставцев Євген Юрійович (02.06.1985)

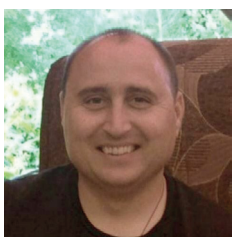
Громадянина України Євгена Ставцева незаконно утримують у Макіївській виправній колонії № 32 на тимчасово окупованій території Донецької області.
Євген був викрадений 6 жовтня 2017 року невідомими людьми з власної квартири у Донецьку. Кілька місяців його вважали зниклим безвісти.
Весь цей час Євген Ставцев утримувався в секретних в'язницях «міністерства державної безпеки в ОРДО» та у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція», де піддавався фізіологічному та психологічному насильству. Його били, катували електричним струмом, внаслідок чого він втратив зуби та слух.
У Євгена загострився виразковий коліт з тотальними ураженням шлунково-кишкового тракту, що призвів до постійних кровотеч. Крім того, у нього хронічний панкреатит, який супроводжується больовим синдромом, розлад нервової та серцево-судинної системи, безсоння, постійні болі в серці, суглобах і хребті.
Наприкінці 2019 року його було незаконно засуджено так званим судом, підконтрольним органами окупаційної адміністрації Російської Федерації в Донецькій області до 14 років позбавлення волі за нібито «шпигунство та участь у терористичній організації».

Таран Олег Валерійович (08.10.1984)

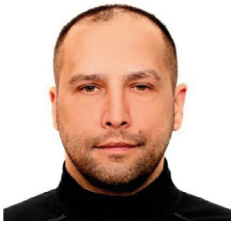
Громадянин України Олег Таран, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області у Торезькій виправній колонії № 28, під час тортур переніс клінічну смерть.
Олега затримали 23 березня 2017 року, йому одягли мішок на голову та вивезли у невідомому напрямку. Тільки через 10 діб стало відомо, що Олег перебуває у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція». Протягом тривалого часу він піддавався жорстоким знущанням: його били та катували електричним струмом. За словами Олега, він переніс клінічну смерть.
Після «Ізоляції» Олега Тарана відправили до СІЗО м. Донецька, де він провів 2,5 роки в сирому підвальному приміщенні.
12 серпня 2019 року його незаконно засудили до 6 років позбавлення волі за нібито участь «в терористичній організації та незаконному перевезенні зброї».
Олег Таран страждає на гіпертонію. Через тортури електричним струмом його стан суттєво погіршився: у нього постійні перепади тиску та головні болі. Майже 4 роки не підтверджують і не вносять Олега Тарана в списки на обмін полоненими. На момент затримання Олег був єдиним годувальником для дружини і восьмимісячного сина.

Мазуров Сергій Юрійович (22.11.1977)

Громадянину України Сергію Мазурову, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території у Макіївській виправній колонії № 32, під час тортур було завдано удару в серце.
Сергія затримали 1 липня 2017 року, після чого він був підданий звірячим тортурам. Зокрема, йому було завдано ударів ножем у серце, внаслідок чого Сергій ледь не помер.
Представники окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території Донецької області помістили Сергія в лікарню, не дозволяли рідним з ним бачитися, вигадуючи причини його перебування в реанімації, прикриваючись застудою та спробою самогубства. Протягом першого місяця полону Сергій втратив 15 кілограмів ваги.
Після лікування Сергія Мазурова перевели до СІЗО м. Донецька.
30 серпня 2019 року його було звинувачено у нібито «шпигунстві» та засуджено до 14 років позбавлення волі з відбуванням покарання в колонії суворого режиму. Більше чотирьох років окупаційна адміністрація Російської Федерації на тимчасово окупованій території в Донецькій області виключає Сергія Мазурова зі списків на обмін.

Куріс
Сергій Валентинович
(06.12.1972)

Громадянин України Сергій Куріс, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території у СІЗО-5 м. Донецька, після звірячих знущань і допитів перебуває у тяжкому фізичному та моральному стані.
Сергія Куріса було затримано 6 вересня 2019 року у Донецьку на очах у дружини і малолітньої дитини.
Згодом за допомогою адвоката вдалося встановити місцезнаходження та з'ясувати, що він обвинувачується у «шпигунстві».
У СІЗО-5 м. Донецька до Сергія застосовувалися тортури електричним струмом, його топили, вішали на дибу, морили голодом, постійно били, завдавали опіків недопалками, погрожували застрелити, зґвалтувати дружину та вбити дитину.
Наразі він утримується в камері карцерного типу у підвальному приміщенні. Йому категорично заборонено прогулянки. Через нестачу свіжого повітря у Сергія постійні головні болі, запаморочення та задуха.
Попри те, що рідним вдалось отримати документи, які підтверджують місцеперебування Сергія, органи окупаційної адміністрації РФ вперто спростовують факт його утримання.

Назаренко
Ігор Федорович
(29.07.1972)

Стан здоров'я громадянина України Ігоря Назаренка, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території Донецької області у Макіївській виправній колонії № 32, критичний.
3 жовтня 2017 року Ігор був викрадений так званими «співробітниками МГБ ДНР» просто з робочого місця в лікарні м. Донецька, де він працював лікарем-хірургом.
Його піддавали фізичним та психологічним тортурам.
04 жовтня 2019 року Ігор Назаренко був засуджений за нібито «шпигунство» до 11 років позбавлення волі в колонії суворого режиму.
Ігор має хронічні хвороби: до незаконного ув'язнення він переніс серйозне захворювання легень, що потребує регулярної профілактичної терапії. Перебування у сумнозвісній Макіївській випраній колонії № 32 в умовах відсутності опалення та антисанітарії може спровокувати рецидив.
За даними рідних, Ігор суттєво схуд та серйозно хворіє, вірогідно на COVID-19. Медична допомога не надається. Хоча сам він допомагає як лікар своїм співкамерникам.

Пєх
Олена Василівна
(17.03.1971)

Громадянка України Олени Пєх, яка незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області у Сніжнянській виправній колонії № 127.
Олену було затримано у серпні 2018 року у Горлівці. Три місяці її тримали на гауптвахті однієї з військових частин м. Донецька, де катували електрострумом, душили пакетом, вкручували в коліна шурупи, імітували розстріл і вимагали зізнання в «держзраді».
27 березня 2020 року Олену було засуджено до 13 років ув'язнення за звинуваченням у «державній зраді».
Після нелюдських тортур у Олени Пєх стрімко розвинувся артроз колінних та кульшових суглобів з порушенням їх функцій 2-3 ступеня, варикозне розширення вен ніг, хронічний тромбофлебіт, який може призвести до трофічної виразки та гангрени. Вона не може пересуватися без палички та страждає на тяжку форму епілепсії. Крім того, жінка має резистентну форму гіпертонічної хвороби, тяжку стенокардію та порушення зору.
До арешту Олена Пєх викладала у школі німецьку, російську мову та літературу, працювала у Горлівському художньому музеї на посаді старшого наукового співробітника.

Боранов Станіслав Васильович (11.03.1986)

35-річний Станіслав Васильович Боранов незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області у слідчому ізоляторі, який розташований на території Макіївської виправної колонії № 97. Він значиться там як Божок Олександр Анатолійович (09.05.1985 р.н.). Йому повністю змінили прізвище, ім'я, по-батькові та дату народження, аби ніхто не міг його ідентифікувати.

У рідних немає жодного зв'язку зі Станіславом. Вони не бачили його більш як 3 роки. Єдине, що їм відомо про жорстоке катування, якого зазнав Станіслав на території секретної в'язниці м. Донецька «Ізоляція» (колишній донецький Арт-центр).

Востаннє з рідними Станіслав розмовляв 31 серпня 2017 року. Про те, де саме перебуває чоловік, стало відомо лише минулого року.

Органами окупаційної адміністрації РФ обвинувачують Станіслава у нібито «шпигунстві».

Кір'яненко Ігор Володимирович (08.09.1961)

Стан здоров'я громадянина України Ігоря Кір'яненка, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації на тимчасово окупованій території Донецької області у Макіївській виправній колонії № 32, викликає серйозні занепокоєння, адже в анамнезі у нього тяжкі хронічні захворювання. Крім перенесених у полоні інфаркту міокарда та інсульту, у нього фіброзно-дегенеративний панкреатит, пухлина підшлункової залози, вірусний гепатит С, цукровий діабет, вторинний гіперпаратиреоз, хвороба нирок 3 стадії.

Ігор Кір'яненко був незаконно затриманий 30 грудня 2018 року органами окупаційної адміністрації РФ на тимчасово окупованій території Донецької області. Більш як два роки його утримували у підвалі СІЗО № 5 м. Донецька, де впродовж тривалого терміну перебували хворі на туберкульоз.

Будучи за фахом лікарем-стоматологом, до початку російської збройної агресії Ігор займався приватним бізнесом.

Під час полону Ігоря жорстоко катували електричним струмом, били, переламали усі ребра, вирвали зуби.

Три роки Ігоря Кір'яненка виключають зі списків на обмін та не допускають до нього представників Міжнародного Комітету Червоного Хреста, ОБСЄ, ООН.

Матюшенко Валерій Миколайович (16.01.1965)

Стан здоров'я громадянина України Валерія Матюшенка, який незаконно утримується органами окупаційної адміністрації Російської Федерації у Макіївській виправній колонії №32, критичний.

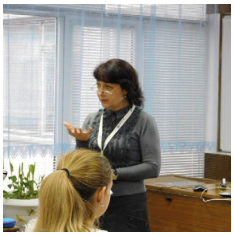
Відповідно до медичного висновку Валерій має ознаки дифузно-осередкових змін щитовидної залози та глибоку шийну лімфаденопатію з обох сторін. Зволікання з кваліфікованим лікуванням може призвести до онкологічного новоутворення.

Також Валерій Матюшенко має вроджене генетичне захворювання - синдром Туретта, який характеризується підсвідомими постійними скороченнями м'язів. Після перенесених тортур, його стан погіршився, інтервал між нервовими тиками становить лише декілька секунд, що призводить до морального та фізичного виснаження.

Валерій перебуває в полоні з 15 липня 2017 року. Після затримання пережив сильні побої, йому зламали ребра. 28 серпня 2018 року був засуджений окупантами за «шпигунство на користь України» до 10 років позбавлення волі.

Чотири роки Валерія Матюшенка виключають зі списків на обмін та не допускають до нього представників Міжнародного Комітету Червоного Хреста, ОБСЕ, ООН.

Шило
Наталія Анатоліївна
(28.01.1969)

Громадянка України, вчителька фізики Наталія Шило пів року незаконно утримується у полоні на території тимчасово окупованої Донецької області. Її підозрюють у нібито «шпигунстві на користь України».

Жінку було затримано в окупованій Горлівці 5 червня 2021 року, куди вона приїхала з Києва відвідати літню матір.

Лише через 30 днів після затримання рідним вчительки дозволили передати їй одяг та продукти. Наразі вона перебуває у СІЗО-5 м. Донецька.

Наталія Шило - корінна мешканка Горлівки. Після тимчасової окупації переїхала до Харкова, де працювала у школі та стала лауреатом міського конкурсу «Учитель року – 2018» у номінації «Фізика». Згодом Наталія переїхала до Києва.

Шидловський
Віктор В'ячеславович
(28.12.1972)

Громадянина України Віктора Шидловського третій рік поспіль безпідставно утримують у підвалі донецького СІЗО-5.

Віктор працював водієм на одному з підприємств Києва. У березні 2015 року був мобілізований і рік відслужив у Збройних Силах України. Віктор – ветеран АТО.

У березні 2019 року поїхав з дому та зник.

Спочатку Віктора Шидловського утримували у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція», де, за свідченнями звільнених українських заручників, його катували електричним струмом, перебили ноги, відбили нирки та спиляли зуби.

Влітку 2019 року Віктора перевели до СІЗО-5 м. Донецька, де його дотепер тримають у камері-одиначці та не виводять на прогулянки. У приміщенні холодно, стіни вкриті грибком та пліснявою, сонячне світло туди майже не потрапляє, внаслідок чого у чоловіка загострилися хронічні захворювання серця та погіршився зір.

За сфабрикованою справою Віктора звинувачують у «шпигунстві» на користь України та проукраїнській діяльності. Через постійний психологічний тиск з боку адміністрації СІЗО, він перебуває у пригніченому стані.

У слідчому ізоляторі не приймають передачі для Віктора Шидловського від родичів. До нього не потрапляють ані продукти харчування і одяг, ані ліки, яких він вкрай потребує.

Довгаль
Світлана Анатоліївна
(09.06.1973)

Громадянку України Світлану Довгаль, хвору на цукровий діабет, майже 3 роки незаконно утримують у СІЗО тимчасово окупованого м. Донецька. Жінка зникла 22 липня 2019 року у Донецьку. Після початку російської окупації вона виїжджала до Києва в пошуках роботи, але згодом повернулася додому – працювала адміністратором в одному з готелів.

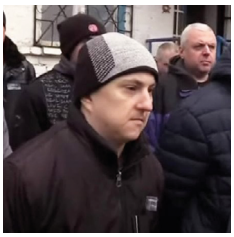
Майже весь час представники окупаційної адміністрації утримували Світлану Довгаль у сумнозвісній в'язниці «Ізоляція». Як розповіли колишні українські заручники, вони її бачили там у синцях після допитів. Вибиваючи «зізнання», з жінки знущалися: били, катували електричним струмом, тримали у підвалі.

Світлану звинувачують за сфабрикованою справою у «шпигунстві на користь України».

Після перенесених тортур у жінки загострилися хронічні захворювання, спричинені цукровим діабетом. Через хворобу щитовидної залози Світлана потребує постійного медикаментозного забезпечення.

Світлані Довгаль не надається жодна медична допомога. Крім того, ліки, які намагається передати їй мати, не потрапляють до полоненої.

Тимофєєв
Максим Юрійович
(21.05.1988)

33-річний громадянин України Максим Тимофєєв, який незаконно утримується у Макіївській виправній колонії № 32 в ОРДО, має інвалідність з дитинства та потребує негайного лікування.

Максим зник 11 жовтня 2017 року. Коли він чекав автобус на зупинці, підійшли співробітники так званого «міністерства державної безпеки ДНР» та відвезли до однієї з військових частини, де почали катувати.

Перші 8 днів Максим Тимофєєв провів на території заводу «Ізоляція», де представники окупаційної адміністрації облаштували в'язницю для тортур. Потім його перевели до СІЗО.

Через 8 місяців після «арешту» Максима затримали і його матір Зінаїду Мальцеву. Звинуватили обох у «шпигунстві на користь України». Жінку «засудили» до 10 років та 6 місяців, а Максима – на 12 років. Зінаїду Мальцеву вдалося звільнити під час обміну полоненими 29 грудня 2019 року.

Максим має інвалідність та йому поставили кілька діагнозів, зокрема атрофію щитовидної залози, що потребує постійного медичного огляду лікаря-ендокринолога. У чоловіка дві вроджені кісти у головному мозку, внаслідок чого він страждає на сильний головний біль. Крім того, у Максима хронічний панкреатит та холецистит, а вже в ув'язненні почалися серйозні проблеми зі шлунком.

Абдуллаєв Теймур Рза-Огли 27.05.1975 р.н.

Затриманий 12.10.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 ГУФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 18.06.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 16,5 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Стан здоров'я погіршився через довготривале знаходження в штрафному ізоляторі та ненадання належної медичної допомоги.
Понад 426 днів провів у штрафному ізоляторі, де був позбавлений доступу до інформації та не мав можливості отримувати передачі від родичів.

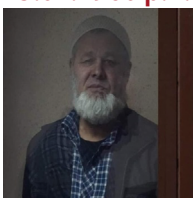
Гафаров Джеміль Абдуллаєвич 31.05.1962 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Участь у діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Стан здоров'я погіршився, важко відвідувати судові засідання, які його виснажують та вимагають більше часу на відновлення. Загострилася ниркова хвороба, турбують постійні судоми в ногах, сильний біль у серці та різкі стрибки тиску, страждає на гіпертонічну хворобу.

Газієв Сервет Абдураімович 15.04.1960 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области». Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Участь у діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір». Суд позбавив його права на спілкування рідною мовою.
Стан здоров'я викликає серйозне занепокоєння, не надається медична допомога, болить шия, через побиття працівниками тюремної лікарні, які вчинили насильство – з застосуванням сили збрили бороду і при цьому завдали тілесних ушкоджень, німіє рука.

Емірусеінов Рустем Решатович 05.07.1979 р.н.

Затриманий 14.02.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «Тюрьма УФСИН России по Саратовской области».
Засуджений 03.11.2019 «Южным окружным военным судом РФ» на 17 років за ч. 1 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має низку хронічних хвороб та скаржиться на головні болі, а також відсутність життєво необхідних медичних препаратів.

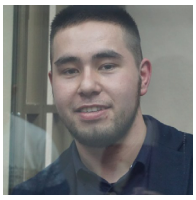
Абдулгазієв Тофік Султанович 19.06.1981 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в «ФКУ СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має хронічний пієлонефрит нирок. Аномалія правої нирки. Переніс гепатит "С".

Абдулганієв Ескендер Ізетович 16.12.1997 р.н.

Затриманий 14.02.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «Т-2 УФСИН России по Владимирской области». Засуджений 03.11.2019 "Южным окружным военным судом" до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуттям перших 2-х років в тюрмі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

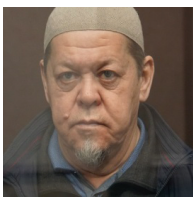
Ялкабов Тимур Мумінович 07.09.1980 р.н.

Затриманий 17.02.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по республике Крым и г. Севастополю».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Участь у діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має інвалідність 3 групи у зв'язку з бронхіальною астмою. Скаржиться на напади задухи через фізичні навантаження, йому навіть важко підніматися сходами, турбує сильний біль у нирках. В умовах ув'язнення належна медична допомога не надається.

Муратов Зекір'я Саідович 28.06.1957 р.н.

Затриманий 07.07.2020.

Утримується у «ФКУ СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Участь у діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Інвалід 3 групи, має низку захворювань опорно-рухового апарату, а також хронічні захворювання у вигляді гіпертонії та стенокардії. Страждає від періодичних болів, але належної медичної допомоги не отримує.

Затриманий 10.10.2019.

Приходько
Олег Аркадійович
21.11.1958 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «Т-2 УФСИН по Владимирской области».
Засуджений 03.03.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 5 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбування 1 року у в'язниці та штрафу 110 тисяч рублів за ч.1 ст. 223.1 «Незаконне виготовлення вибухових речовин, незаконне виготовлення, переробка або ремонт вибухових пристроїв», ч.1 ст. 205 «Терористичний акт» КК РФ.
Жодного разу не отримав медичної допомоги та необхідних ліків, виглядає виснаженим та набряклим, має хронічні захворювання шлунково-кишкового тракту, сечостатевої системи.

Марченко
Олександр Володимирович
11.10.1971 р.н.

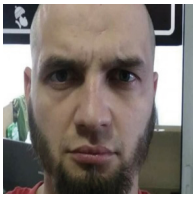
Затриманий 01.05.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК -8 УФСИН по Республике Бурятия».
Засуджений 27.11.2020 «Краснодарским краевым судом РФ» до 10 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ст. 276 КК РФ (Шпигунство), ч. 1. ст. 226.1 (незаконне переміщення товарів в РФ із-за кордону.
У колонії захворів на коронавірус, медична допомога не надається.

Абдулкадиров
Владлен Васильович
28.12.1979 р.н.

Затриманий 28.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Наразі судовий розгляд триває.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій у РФ організації «Хізб ут-Тахрір».

Затриманий 12.10.2016.

Абдуллаєв
Узеір Рза Огли
30.04.1974 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 18.06.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 12,5 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час перебування у СІЗО діагностували рожисте запалення шкіри та постійний набряк ноги.

Яцкін
Іван Григорович
22.10.1978 р.н.

Затриманий 16.10.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-44 ГУФСИН России по Кемеровской области».
Засуджений 21.05.2021 за ст. 275 КК РФ (державна зрада) «Верховним судом Криму» до 11 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 року обмеження волі.
Піддається постійному тиску з боку адміністрації установи за свою проукраїнську позицію. Незаконно встановлено статус «схильний до втечі». Під час утримання в СІЗО «Лефортово» за змовою адміністрації і установи був виведений без зимового одягу на прогулянку в мороз. Отримав обмороження ніг. Медична допомога не надавалась. Після перенесеного голодування стан здоров'я погіршився, загострилися хвороби ніг, запалення судин призвело до утворення трофічних виразок.

Єсипенко
Владислав Леонідович
13.03.1969 р.н.

Затриманий 10.03.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Наразі триває судовий розгляд у Сімферопольському суді Криму. Обвинувачується за ст. 223-1 (незаконне виготовлення вибухових речовин, переробка або ремонт вибухових пристроїв) і за статтею 222.1 КК Росії (незаконні придбання, передача, збут, зберігання, перевезення або носіння зброї, її основних частин, боєприпасів)" КК РФ».
Під час обрання запобіжного заходу заявив у суді про застосовані до нього тортури та незаконні методи допитів працівниками ФСБ РФ.
Почалися серйозні проблеми з артеріальним тиском і зором, загострилася сечокам'яна хвороба, що стало наслідком застосування до нього тортур і незаконних методів допиту.

Захтей
Андрій Романович
03.03.1975 р.н.

Затриманий 11.08.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Засуджений 16.02.2018 «Верховным Судом Республики Крым» до 6,6 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 30, п. «а» ч. 2 ст. 281 «Приготування до диверсії в складі організованої групи», ч. 3 ст. 222 «Незаконні придбання, зберігання, перевезення або носіння вогнепальної зброї, вчинені організованою групою», ч. 3 ст. 222.1 «Незаконні придбання, передача, збут, зберіганні, перевезення або носіння вибухових речовин або пристроїв, вчинені організованою групою», ст. 324 «Придбання або збут офіційних документів і державних нагород», ч. 3 ст. 327 «Використання завідомо підробленого документа» КК РФ.
Має захворювання - виразку шлунка, болі в спині.

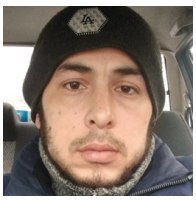
Затриманий 09.11.2016.

Дудка
Володимир Михайлович
30.09.1965 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-11 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 04.04.2019 «Севастопольским городским судом» за ч. 1 ст. 30, п. «а» ч. 2 ст. 281 «Приготування до диверсії в складі організованої групи», ч. 3 ст. 222 «Незаконне придбання, зберігання зброї, боєприпасів, вчинене організованою групою», ч. 3 ст. 222.1 «Незаконне придбання, зберігання вибухових речовин або пристроїв, вчинене організованою групою» КК РФ до 14 років колонії.
За неналежних умов утримання тіло вкрите висипом, фурункулами та наривами. Хвороба шлунка та постійні головні болі.

Абдуллаєв
Іззет Мустафайович
02.10.1986 р.н.

Затриманий 27.03. 2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области». Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час перебування у СІЗО погіршився зір та виникли головні болі.
Через тиждень після арешту у нього народилася донька.

Абдурахманов
Меджит Анафієвич
02.02.1975 р.н.

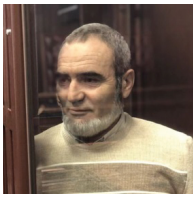

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час знаходження у СІЗО з'явились хронічні хвороби: виразка дванадцятипалої кишки, біль у спині, головний біль та кришаться зуби.

Затриманий 17.02.2021.

Еюпов
Азамат Серверович
12.02.1963 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч.1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Стан суттєво погіршився, ішемічна хвороба серця, скаржиться на напади задухи під час пересування, складно підніматися сходами навіть на другий поверх.
Адміністрація СІЗО ігнорує прохання Азамата Еюпова провести йому медичне обстеження лікарем-кардіологом. Тривале перебування у СІЗО, неналежне медичне забезпечення, неможливість передати ліки родичами позначилося на стані його здоров'я.

Бектемиров
Вадим Заидинович
09.07.1981 р.н.

Затриманий 07.07.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Штибліков
Дмитро Анатолійович
08.11.1970 р.н.

Затриманий 08.11.2016.

Утримується в ФКУ «СИЗО-4 ФСИН России» в м. Ростов-на-Дону.
Наразі відбувається судовий розгляд справи в «Южном окружном военном суде» по обвинуваченні у вчиненні злочину, передбаченому ст. 275 (державна зрада) КК РФ.
Перед цим відбув 5-річний термін ув'язнення відповідно до вироку «Севастопольского городского суда» від 16.11.2017 року за ст. 222.1 «Незаконне придбання, передача, збут, зберігання, перевезення або носіння вибухових речовин або вибухових пристроїв», ст. 281 «Підготовка диверсії» КК РФ.

Ширінг
Костянтин Семенович
13.09.1960 р.н.

Затриманий 24.03.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю». Засуджений 15.10.2021 «Верховным судом Крыма» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ст. 276 КК РФ «Шпигунство».
Має запаморочення, слабкість, важко ходити, біль у серці, проблеми зі слухом.

Абільтаров
Рустем Сейранович
28.09.1979 р.н.

Затриманий 12.05.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 24.12.2018 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 8 років та 9 місяців позбавлення волі за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної
Засуджений за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч. 1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має хронічні захворювання: тонзиліт, пієлонефрит, ревматоїдний артрит. У СІЗО переніс мікроінфаркт міокарда.

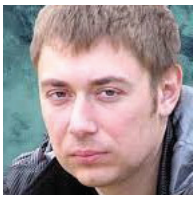
Аблямітов
Меджит Енверович
23.11.1993 р.н.

Затриманий 19.08.2020.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-6 УФСИН России по Астраханской области".
Засуджений 23.03.2021 «Кировским районным судом Крыма» до 6 років позбавлення волі та 1 року обмеження волі за ч. 2 ст. 208 «Участь у незаконному збройному формуванні» КК РФ.

Вигівський
Валентин Петрович
03.08.1983 р.н.

Затриманий 18.09.2014.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-11 УФСИН России по Кировской области».
Засуджений 15.12.2015 Московським обласним судом до 11 років позбавлення волі за ст. 276 КК РФ «Шпигунство».
Перебуває у важкому психоемоційному стані, ізольований від зовнішнього світу, скаржиться на болі у хребті, не може отримати належну медичну допомогу, заборонені телефонні переговори.

Давиденко
Костянтин Олександрович
01.07.1986 р.н.

Затриманий 11.02.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-23 УФСИН России по Саратовской области».
Засуджений 06.06.2019 «Верховным судом Крыма» до 7 років позбавлення волі за ст. 276 «Шпигунство» КК РФ.

Бессарабов
Олексій Євгенович
05.05.1976 р.н.

Затриманий 09.11.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Ставропольскому краю".
Засуджений 04.04.2019 «Севастопольским городским судом» до 14 років позбавлення волі та штрафу 300 тис. руб РФ за ч. 1 ст. 30, п. «а» ч. 2 ст. 281 «Приготування до диверсії в складі організованої групи», ч. 3 ст. 222 «Незаконне придбання, зберігання зброї, боєприпасів, вчинене організованою групою» КК РФ.

Лимешко
Геннадій Геннадійович
29.12.1992 р.н.

Затриманий 13.08. 2017.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-6 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 10.05.2018 «Судакським райсудом Криму» до 8 років позбавлення волі в колонії загального режиму за ч. 2 ст. 222, ч. 2 ст. 222.1, ч. 2 ст. 223 «Незаконні придбання, передача, збут, зберігання, перевезення або носіння зброї, її основних частин, боєприпасів» КК РФ.
Адміністрація відмовляє в наданні медичної допомоги. Після вакцинації стан здоров'я погіршився, почалася тахікардія, головний біль.

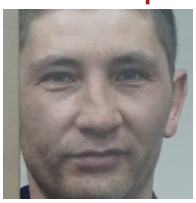
Абсеїтов
Зеврі Сердатович
12.08.1975 р.н.

Затриманий 12.05.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 24.12.2018 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 8 років та 9 місяців позбавлення волі за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ. Хворіє на гіпертонію, ішемію серця, вегето-судинну дистонію, хронічний гастрит, кришаться зуби, погіршився зір.

Абхаіров
Арсен Ремзійович
12.10.1985 р.н.

Затриманий 14.02.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «Тюрьма № 2 ГУФСИН России по Красноярскому краю».
Засуджений «Южным окружным военным судом» 03.11.2019 до 13 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуттям перших 2-х років в тюрмі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Айвазов
Раім Халілович
30.01.1994 р.н.

Затриманий 17.04.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области». Наразі судовий розгляд триває. Обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ. Після арешту народилася донька.

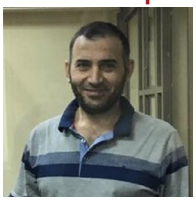
Аділов
Білял Абдурахманович
27.05.1970 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области». Наразі судовий розгляд триває. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічне захворювання, виразку шлунка.
Під час перебування у СІЗО почастішали головні болі та кришаться зуби.

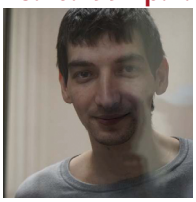
Алієв
Муслім Нурієвич
04.03.1971 р.н.

Затриманий 11.02.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России по Республике Башкортостан». Засуджений 12.11.2019 «Южным окружным военным судом РФ» до 19 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має хронічне захворювання: синусова брадикардія. Під час перебування у СІЗО помер його батько.

Алімов
Рефат Меметович
28.10.1991 р.н.

Затриманий 18.04.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 12.11.2019 «Южным окружным военным судом РФ» до 8 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має хронічні захворювання:
сечокам'яна хвороба, камінь правого сечовода, правобічна ниркова колька. Застійна гастропатія, дуодено-рефлюкс 3 ступеня.

Умєров
Шабан Іззетович
22.10.1969 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Краснодарскому краю». Наразі судовий розгляд триває. Обвинувачується за ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності терористичної організації» КК РФ, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час перебування у СІЗО турбує серце та погіршився зір.

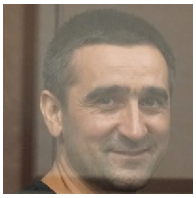
Філатов
Сергій Вікторович
06.06.1972 р.н.

Затриманий 05.03.2020.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК №12 ГУФСИН России по Ростовской области». Засуджений 05.03.2020 «Джанкойським районним судом» до 6 років позбавлення волі в колонії загального режиму з обмеженням волі на 1 рік та з позбавленням права розміщувати матеріали в ЗМІ протягом 5 років за ч. 1 ст. 282.2 (участь в екстремістській організації - «Управленческий центр Свидетелей Иеговы в России», ліквідованою у квітні 2017 року Верховним судом Росії і визнаною як екстремістською) КК РФ.

Хайредінов
Сейран Нурійович
03.10.1986 р.н.

Затриманий 07.07.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічне захворювання: мокнуча екзема (шкірне захворювання). Під час перебування у СІЗО скаржиться на біль у серці.

Халілов
Ленур Абдураманович
08.12.1967 р.н.

Затриманий 10.06.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.08.2021 «Південним окружним військовим судом» до 18 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуванням перших 2-х років в'язниці та 1 рік та 6 місяців обмеження волі за ч. 1 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі подано апеляційну скаргу.

Сірук
Вадим Андрійович
20.02.1989 р.н.

Затриманий 11.02.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН» России по Республике Башкортостан».
Засуджений 12.11.2019 «Южным окружным военным судом РФ» до 12 років колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації», членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.

Шейхалієв
Рустем Дінарович
22.06.1979 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области». Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір». Має хронічні захворювання: ниркову недостатність та варикозне розширення вен. Під час перебування у СІЗО з'явився алергічний кашель та високий тиск.

Шиптур
Микола Степанович
26.05. 1978 р.н.

Затриманий 09.03.2014.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Засуджений 28.04.2015 року «Гагаринским районним судом м. Севастополя» до 9 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 3 ст. 30 п. «Б» и «е» ч. 2 ст. 105 «Замах на вбивство особи у зв'язку зі здійсненням ним службової діяльності або виконанням громадського обов'язку, вчинене суспільно небезпечним способом» КК РФ.

Щур
Віктор Валентинович
10.03.1957 р.н.

Затриманий 09.12.2014.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Брянской области».
Засуджений 07.10.2015 «Брянским областным судом» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режим за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.
Під час знаходження в колонії 31.08.2019 помер його батько.
Перехворів на бронхіт.

Якименко
Володимир Григорович
04.08.1984 р.н.

Затриманий 13.06.2017.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК №17 УФСИН России по Саратовской области».
Засуджений 28.03.2018 «Верховным Судом Республики Крым» за п. «б» ч. 4 ст. 229.1 «Контрабанда наркотичних речовин», ч. 3 ст. 30, ч. 5 ст. 228.1 «Незаконні виробництво, збут або пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а також незаконний збут або пересилання рослин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини, або їх частин, що містять наркотичні засоби або психотропні речовини» КК РФ до 15 років 6 місяців позбавлення волі.
Страждає від болів живота та ключиці. Має проблеми з зубами.

Яніков
Асан Алієвич
11.09.1986 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство у забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час перебування у СІЗО виникли подразнення на шкірі та кришаться зуби.

Шіхаметов
Яшар Рустемович
23.06.1970 р.н.

Затриманий 17.02.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічне захворювання: пієлонефрит

Ібрагімов
Ернест Ільясович
25.01.1980 р.н.

Затриманий 17.02.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Федоров
Олег (Алі) Володимирович
04.10.1970 р.н.

Затриманий 17.02.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Таїров
Рустем Мансурович
30.01.1970 р.н.

Затриманий 17.08.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб-ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

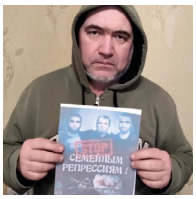
Февзієв
Райф Енверович
16.06.1980 р.н.

Затриманий 17.08.2021.

Утримується в «ФКУ СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю». Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч.1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Бекіров
Джеббар Сейранович
21.04.1970 р.н.

Затриманий 17.08.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб-ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Абдуллаєв
Завур Абібуллайович
09.04.1973 р.н.

Затриманий 17.08.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб-ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Мурасов
Рустем Себатович
21.07.1972 р.н.

Затриманий 17.08.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб-ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Джелялов
Наріман Енверович
27.04.1980 р.н.

Затриманий 04.09.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочинах, передбачених ч. 5 ст. 33 «Пособництво у вчиненні диверсії » та за ч.1 ст. 281 - «Диверсія» КК РФ.

Ахтемов
Азіз Ескандерович
14.05.1996 р.н.

Затриманий 04.09.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство. Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 281 «Диверсія» КК РФ
Має хронічне захворювання (гастрит та виразку шлунка).

Ахтемов
Асан Ісламович
05.12.1989 р.н.

Затриманий 04.09.2021.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 281 УК РФ - «Диверсія» КК РФ.
Попереднє слідство триває.

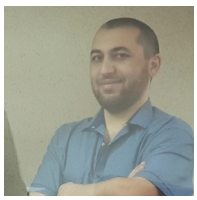
Аметов
Енвер Есфіндіярович
02.08.1975 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Триває попереднє слідство. Притягується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має хронічні захворювання: гепатит, пієлонефрит та опущення нирок. Під час перебування у СІЗО погіршився зір (лікар призначив окуляри), з'явився алергічний кашель.

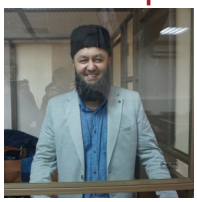
Аріфмеметов
Осман Фератович
28.08.1985 р.н.

Затриманий 28.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір» КК РФ.

Асанов
Марлен Рифатович
02.03.1977 р.н.

Затриманий 11.11.2017.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Ростовской области».
Наразі розглядається апеляційна скарга. Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 19 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік 6 місяців обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічне захворювання: артроз колінного суглоба. Під час перебування у СІЗО турбує гастрит.

Базаров
Фарход Єгамбердійович
22.08.1986 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір». КК РФ.
Має хрнічне захворювання: міжхребцева грижа. Під час перебування у СІЗО кришаться зуби та турбує запалення сечостатевої системи.

Затриманий 11.02.2016.

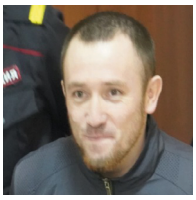
Бекіров
Інвер Небиєвич
01.01.1963 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 12.11. 2019 «Южным окружным военным судом РФ» до 18 років колонії суворого режиму з обмеженням волі на 1 рік за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч. 1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
В середині липня стався інсульт. Наразі тяжкий стан здоров'я, керівництво колонії за надуманими причинами поміщують в ШІЗО.

Затриманий 27.03.2019.

Бекіров
Акім Екремович
18.10.1988 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір» КК РФ.
Після арешту народився син.

Затриманий 28.03.2019.

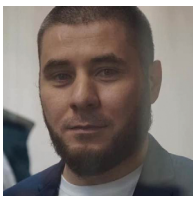
Бекіров
Ремзі Рустемович
20.02.1985 р.н.

Утримується в «ФКУ СИЗО-1 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір». Має хронічні захворювання: гепатит та варикозне розширення вен.

Затриманий 11.11.2017.

Бєлялов
Мемет Решатович
02.01.1989 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі розглядається апеляційна скарга. Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 18 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік 6 місяців обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Затриманий 12.07.2018.

Бугайчук
Сергій Миколайович
21.05.1975 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-4 УФСИН России по Тульской области».
Засуджений 12.02.2020 «Брянским областным судом» до 9 років 6 місяців позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 3 ст. 222 «Незаконне придбання, передача, збут, зберігання, перевезення або носіння вибухових речовин або вибухових пристроїв» УК РФ.
Під час утримання втратив вагу на 30 кг. Постійно відчуває біль у правому боку, підвищене серцебиття. Шкіра вкрита грибком.

Василенко
Василь Іванович
28.07.1967 р.н.

Затриманий 24.10.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Тульской области».
Засуджений 07.12.2020 «Московским городским судом» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ст. 276 («Шпигунство») КК РФ.

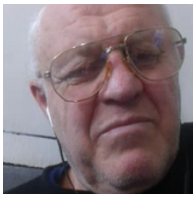
Гафаров
Ділявер Алімович
14.10.1996 р.н.

Затриманий 31.10.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 28.08.2019 «Кировским районным судом Крыма» до 10 років позбавлення волі та 1 року обмеження волі за ч. 2 ст. 208 «Організація незаконного збройного формування» КК РФ.

Гореліков
Володимир Миколайович
17.06.1952 р.н.

Затриманий 24.04.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-17 ГУФСИН России по Красноярскому краю».
Засуджений 07.06.2018 «Севастопольським міським судом» до 11 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ст. 276 «Шпигунство» КК РФ.

Смаілов
Едем Назімович
22.05.1968 р.н.

Затриманий 21.05.2018.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 13 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Має хронічні захворювання: гастрит та камінь в нирках.
Під час перебування у СІЗО кришаться зуби, з'явився пародонтоз.

Джемаденов
Еміль Енверович
19.08.1980 р.н.

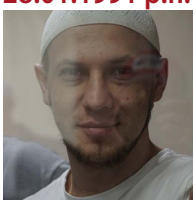

Затриманий 12.10.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 18.06.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічне захворювання: пролапс мітрального клапана (порок серця) з дитинства, тонзиліт, виразку шлунка. Під час перебування в колонії пахова грижа.
Через 9 днів після його арешту народилась донька.

Затриманий 18.02.2016.

Джеппаров Арсен Бормамбетович 28.01.1991 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 12.11.2019 «Південним окружним військовим судом РФ» до 7 років колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч. 1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має виразку шлунка та гнійний свищ. Під час перебування у СІЗО погіршився серцевий ритм, біль у печінці та підшлунковій залозі.

Затриманий 10.06.2019.

Джаппаров Айдер Енверович 20.07.1980 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 12.01.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 17 (перші 2 роки в тюрмі) років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Має хронічне захворювання: тахикардія. Під час перебування у СІЗО випали передні верхні зуби та з'явився нейродерміт.

Затриманий 29.09.2017.

Долгополов Дмитро Олександрович 15.09.1978 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 28.02.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом» до 10 років позбавлення волі за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.

Затримана 27.11.2019.

Довгопола Галина Павлівна 27.03.1955 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Владимирской области».
Засуджена 24.03.2021 «Севастопольским городским судом» до 12 років позбавлення волі з відбуттям покарання в колонії загального режиму, з обмеженням волі на 1 рік за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.
Під час перебування в колонії посилився больовий синдром. Слабкість у м'язах ніг, зоні тазу і періодично оніміння ніг. Відбуваються часті гіпертонічні кризи.

Зіядінов
Еміль Ісмаілович
19.06.1984 р.н.

Затриманий 07.07. 2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачений за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

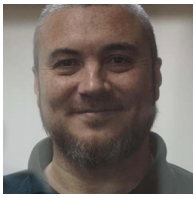
Зейтуллаєв
Руслан Борисович
15.06.1985 р.н.

Затриманий 23.01.2015.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России в Республике Башкортостан». Засуджений 17.07.2017 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 15 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».

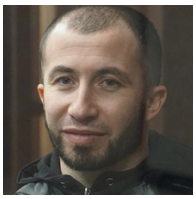
Зекіряєв
Сервер Зекієвич
01.04.1973 р.н.

Затриманий 11.11.2017.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 13 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Триває апеляція.
Має хронічний остеохондроз.

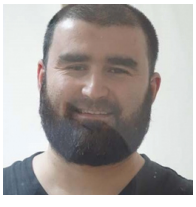
Ібрагімов
Ісмет Таїрович
25.01.1988 р.н.

Затриманий 07.07.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН Росии по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Ібрагімов
Тимур Ізетович
26.01.1985 р.н.

Затриманий 11.11.2017.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 17 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік 6 місяців обмеження волі за ст. 205.2 «Публічні заклики до здійснення терористичної діяльності або публічне виправдання тероризму», ст. 205.5 «Організація діяльності терористичної організації та участь в ній» КК РФ.
Триває апеляція.
Має хронічні захворювання:
Інвалід дитинства по зору 3 група (на одному оці протез).

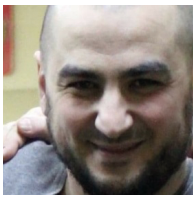
Ізетов
Різа Мустафаєвич
24.01.1979 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності терористичної організації» КК РФ, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір»
Має хронічне захворювання: гіпертонія.
Після його арешту через два місяця народився син.

Ісмаілов
Рустем Якубович
03.09.1984 р.н.

Затриманий 12.10.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 18.06.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 13,6 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Кадиров
Едем Олегович
22.03.1994 р.н.

Затриманий 23.01.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Засуджений 31.05.2019 Кировским райсудом Крыма до 4 років позбавлення волі та 1 року обмеження волі за ч.2 ст.208 «Організація незаконного збройного формування або участь у ньому» КК РФ.

Кантіміров
Ельдар Шкурієвич
10.07.1980 р.н.

Затриманий 10.06.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.08.2021 «Южным окружным военным судом» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуванням перших 2-х років у в'язниці та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст.205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ
Наразі триває розгляд апеляційної скарги.

Каркашєв
Євген Віталійович
21.08.1978 р.н.

Затриманий 02.02.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Кабардино-Балкарской Республики».
Засуджений 19.04.2019 року «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 6 років позбавлення волі в колонії загального режиму і забороною на 2 роки адміністрування інтернет-сайтів за ч. 1 ст. 282 «Збудження ненависті та ворожнечі», ч. 2 ст. 205.2 «Публічні заклики до тероризму» КК РФ.
Скарги на сильні болі у спині.

Карімов
Алім Егамбердієвич
08.04.1994 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має хронічне захворювання: гіпертонія

Кашук
Денис Анатолійович
17.02.1979 р.н.

Затриманий 17.12.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Засуджений 08.04.2020 «Армянским городским судом» до 3 років та 8 місяців колонії загального режиму за ч. 2 ст. 222.1, ч. 1 ст. 226.1 «Незаконне поводження зі зброєю» КК РФ
Страждає на хворобу нирок.

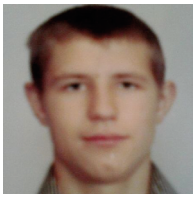
Кіяшко
Ігор Петрович
07.05.1976 р.н.

Затриманий 10.02.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-11 УФСИН России по Нижегородской области».
Засуджений 20.12.2018 «Нижегородским областным судом РФ» до 8 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ст. 276 «Шпигунство», ч. 1 ст. 30 та ч. 1 ст. 226.1 (Контрабанда военного оборудования) КК РФ.
Хворий на хронічну гіпертонічну хворобу і високий тиск.

Коломієць
Андрій Володимирович
08.05.1993 р.н.

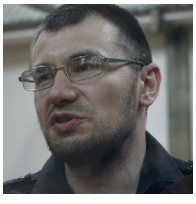

Затриманий 13.08.2015.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-14 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Засуджений 10.06.2016 «Киевским районным судом г. Симферополь» до 10 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 3 ст. 30 п.п. "а,б,е,л,", ч.2 ст. 105 (замах на вбивство) та ч. 2 ст. 228 (незаконне зберігання наркотиків) КК РФ.
Часті головні болі. Також турбують біль у животі та псоріаз.

Затриманий 11.02.2016.

Куку
Емір-Усеін Кемалович
26.06.1976 р.н.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 12.11.2019 «Южным окружным военным судом РФ» до 12 років колонії суворого режиму з обмеженням волі на 1 рік за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має хронічне захворювання: глаукома та колінний синовіт. Три роки тому утворилось новоутворення під колінної чашечкою.

Месутов
Руслан Аметович
11.09.1965 р.н.

Затриманий 10.06.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.08.2021 «Южным окружным военным судом» до 18 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуванням перших 2-х років у в'язниці та 1 рік і 6 місяців обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розгляд апеляції триває.

Мінасов
Еміль Анісович
09.03.1977 р.н.

Затриманий 21.05.2017.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-10 УФСИН России по Саратовской области».
Засуджений 18.07.2017 «Севастопольским городским судом» до 6 років позбавлення волі за ч. 1 ст. 282 «Публічні заклики до порушення ненависті або ворожнечі, а також приниження людської гідності» КК РФ.

Мамутов
Енвер Шевкетович
28.08.1975 р.н.

Затриманий 12.05.2016.

Відбуває покарання в «ФКУ ИК-11 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 24.12.2018 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 16 років 9 місяців колонії суворого режиму та 1 рік і 6 місяців обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5 КК РФ «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч.1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.

Сейтхалілов
Рустем Нарімановіч
18.01.1984 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства Російської Федерації визнана терористичною» КК РФ, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має хронічне захворювання: пролапс мітрального клапана.
Під час перебування у СІЗО погіршився зір та турбує запалення сечостатевої системи.

Межмедінов
Наріман Ризаевич
1965 р.н.

Затриманий 03.02.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Засуджений 20.07.2020 "Черноморским райсудом Крыма" до 8 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 208 КК РФ (участь на території іноземної держави в збройному формуванні, не передбачений законодавством цієї держави, з метою, що суперечать інтересам РФ).

Меметов
Ремзі Шевкаєвич
09.09.1966 р.н.

Затриманий 12.05.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-11 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 24.12.2018 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 8 року 9 місяців колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 «Організація діяльності терористичної організації» членство в забороненій у РФ організації «Хізб ут-Тахрір», ч. 1 ст. 30, ст. 278 «Насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади» КК РФ.
Має хронічне захворювання: гіпертонія другого ступеня.

Суф'янов
Алім Нурітдінович
16.05.1990 р.н.

Затриманий 07.07.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічний тонзиліт.
Під час проходження примусової експертизи у психіатричній лікарні виявили блокаду правого пучка Гіса.

Сулейманов
Ескендер Серверович
1975 р.н.

Затриманий 10.06.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ. Має хронічні захворювання: гастрит, виразкову хворобу 12-палої кишки та хронічний грибок ступнів ніг.

Сухоносова Ганна Станіславівна 1975 р.н.

Затримана 29.09.2017.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-7 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджена 28.02.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 9 років позбавлення волі в колонії загального режиму за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.

Моргунов Володимир Іванович 14.09.1947 р.н.

Затриманий 01.11.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-15 УФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 09.10.2019 Ростовським обласним судом до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з подальшим обмеженням волі терміном на 1 рік за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.
Через похилий вік - 73 роки є різні хронічні захворювання.

Муєдінов Яшар Сейседінович 14.04.1968 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Має хронічне захворювання: простатит. Під час перебування у СІЗО турбує високий тиск та потребує лікування зубів.

Муртаза Сєйран Кємадінович 27.11.1983 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-2 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд. Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір»
Має хронічне захворювання: варикозне розширення вен на ногах.

Мустафаєв Сервер Рустемович 05.05.1986 р.н.

Затриманий 21.05.2018.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 14 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Під час перебування у СІЗО погіршився зір, головний біль та знизився тиск.

Затриманий 10.06.2019.

Нагаєв
Руслан Сейранович
07.06.1964 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.08.2021 «Южным окружным военным судом» до 13 років позбавлення волі в колонії суворого режиму з відбуванням перших 2-х років в тюрмі та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Має захворювання: артроз колінного і ліктьового суглоба та тонзиліт.
Під час перебування у СІЗО виникли ниркова недостатність та гастрит.

Затриманий 10.06.2019.

Омеров
Різа Енверович
03.03.1988 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 12.01.2021 «Южным окружным военным судом» до 13 (перші 2 роки в тюрмі) років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5. «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Під час перебування у СІЗО з'явився біль у спині.

Затриманий 10.06.2019.

Омеров
Енвер Вікторович
09.11.1961 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 УФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 12.01.2021 «Южным окружным военным судом» до 18 (перші 2 роки в тюрмі) років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 1 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Має хронічні захворювання:
ревматизм, гіпотонія, міжреберна невралгія, хронічна алергія.

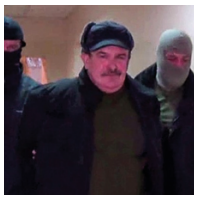
Затриманий 27.03.2019.

Османов
Ерфан Серверович
03.09.1982 р.н.

Утримується в ФКУ «СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».
Під час перебування у СІЗО турбує артеріальний тиск, головний біль та біль в ділянці серця.

Пархоменко
Леонід Сергійович
28.11.1959 р.н.

Затриманий 22.11.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-8 УФСИН России по Ямало-Ненецкому автономному округу».
Засуджений 11.12.2018 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 14 років позбавлення волы в колонії суворого режиму за ст. 275 «Державна зрада» КК РФ.

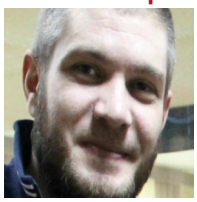
Саганджи
Февзі Меметович
19.02.1994 р.н.

Затриманий 11.04.2018.

Відбуває покарання в ФКУ "Т-2 УФСИН России по Владимирской области".
Засуджений 26.01.2019 «Ленинским районным судом г. Симферополь» до 10 років та 6 місяців позбавлення волі за ч. 2 ст. 208 «Організація незаконного збройного формування або участь у ньому» КК РФ.

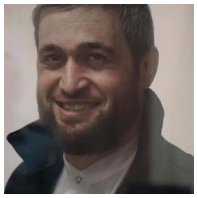
Салєдінов
Айдер Діляверович
21.07.1987 р.н.

Затриманий 12.10.2016.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-2 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 18.06.2019 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 12 років позбавлення волі в колонії суворого режиму за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Має хронічний тонзиліт, фоллікульоз та проблеми з зубами. Періодично знаходиться у ШІЗО.

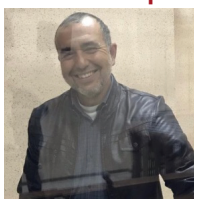
Салієв
Сейран Алімович
04.11.1985 р.н.

Затриманий 11.11.2017.

Утримується в ФКУ «СИЗО-3 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 16.09.2020 «Северо-Кавказским окружным военным судом РФ» до 16 років позбавлення волі в колонії суворого режиму та 1 рік обмеження волі за ч. 2 ст. 205.5 «Участь в діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.

Сейтмеметов
Рустем Абдураманович
28.03.1973 р.н.

Затриманий 11.03.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 29.10.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 13 років колонії суворого режиму з відбуванням перших 3 років та 6 місяців у в'язниці та обмеження волі після відбуття покарання строком на 1 рік за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Має хворічне захворювання: зміщення хребців.

Сейтабдієв
Сейтвелі Ескендерович
16.03.1994 р.н.

Затриманий 27.03.2019.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Ростовской области».
Триває судовий розгляд.
Обвинувачується за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».

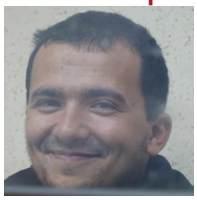
Сейтосманов
Енвер Казимович
10.11.1986 р.н.

Затриманий 10.05.2018.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-16 УФСИН России по Республике Башкортостан».
Засуджений 05.12.2019 «Южным военным судом г. Ростов-на-Дону» до 17 років позбавлення волі та 1 рік обмеження волі за ч. 1 ст. 205.5. «Організація діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Сейтумеров
Осман Шукрійович
04.06.1992 р.н

Затриманий 11.03.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 29.10.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 14 років колонії суворого режиму з відбуванням перших 3 років та 6 місяців у в'язниці та обмеження волі після відбуття покарання строком на 1 рік за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Під час перебування у СІЗО погіршився зір та проблеми із зубам.
Перехворів на пневмонію у складній формі.

Сейтумеров
Сейтумер Шукрійович
26.08.1988 р.н.

Затриманий 11.03.2020.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 29.10.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 17 років колонії суворого режиму з відбуванням перших 3 років та 6 місяців у в'язниці та обмеження волі після відбуття покарання строком на 1 рік та 6 місяців за ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації, яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.
Наразі розглядається апеляційна скарга.
Під час перебування у СІЗО погіршився зір та проблеми із зубами.

Давидов
Марк Анатолійович
23.11.1972 р.н.

Затриманий 11.10.2019.

Утримується в ФКУ «СІЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Засуджений 07.04.2021 «Южным окружным военным судом РФ» до 18 років колонії суворого режиму з відбування перших 2-х років у в'язниці за ч. 1 ст. 30, ч. 2 ст. 35, ч. 1.1 ст. 205.1 «Фінансування тероризму», ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хайят-Тахрир-аш-Шалт», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною».
Наразі триває апеляція.

Мамутов
Айдин Рустемович
16.07.1959 р.н.

Затриманий 22.04.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК-1 УФСИН России по Ставропольскому краю».
Засуджений 24.07.2019 «Киевским районным судом г. Симферополя» до 4 років позбавлення волі за ч. 2 ст. 208 «Організація незаконного збройного формування» КК РФ.

Сташевський
Віктор Володимирович
11.07.1966 р.н.

Затриманий 04.06.2019.

Відбуває покарання в ФКУ «ИК № 6 УФСИН России по Краснодарскому краю».
Засуджений 29.03.2021 «Гагаринским райсудом г. Севастополя» до 6 з половиною років позбавлення волі в колонії загального режиму з обмеженням на публічну діяльність на 7 років та обмеженням волі на 1 рік за ч. 1 ст. 282.2 (участь в екстремістській організації - «Управленческий центр Свидетелей Иеговы в России», ліквідованою у квітні 2017 року Верховним судом Росії і визнаною як екстремістською) КК РФ.

Сулейманов
Руслан Серверович
21.04.1983 р.н.

Затриманий 27.03. 2019.

Утримується в «ФКУ СИЗО-5 ГУФСИН России по Ростовской области».
Наразі триває судовий розгляд.
Обвинувачується у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності терористичної організації» КК РФ, членство в забороненій в РФ організації «Хізб ут-Тахрір».

Османов
Ансар Ісмаілович
22.11.1975 р.н.

Затриманий 09.02.2022.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство.
Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Абдулвапов
Аметхан Неджипович
23.02.1989 р.н

Затриманий 09.02.2022.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство.
Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Сейтосманов
Ернест Казімович
25.09.1985 р.н.

Затриманий 09.02.2022.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство.
Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації «Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

Мустафаєв
Марлен Рамісович
11.03.1988 р.н.

Затриманий 09.02.2022.

Утримується в ФКУ «СИЗО-1 УФСИН России по Республике Крым и г. Севастополю».
Попереднє слідство.
Підозрюється у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 205.5 «Участь у діяльності організації«Хізб ут-Тахрір», яка відповідно до законодавства РФ визнана терористичною» КК РФ.

РОЗДІЛ 3

ПРАВА ДИТИНИ

2006

осіб звернулися про порушення прав

282

моніторингові візити та безвиїзні перевірки

504

позиції до проєктів нормативно-правових актів

ПРАВА ДИТИНИ

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 2 006 осіб щодо порушення прав дітей.
Більшість звернень стосувалися права дитини на піклування та турботу батьків (384), права на соціальний захист (383), права на освіту (243), права на утримання з боку батьків (233), права на захист від насильства (169), права на виховання в сім'ї (149), права на життя та здоровий розвиток (145) тощо.
За результатами їх розгляду направлено 2 645 листів Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ та організацій.
З метою парламентського контролю за додержанням прав дітей Уповноваженим здійснено 282 моніторингові візити в установи і заклади різних форм власності, місцеві органи влади, заклади освіти та інші установи для дітей у рамках реалізації стратегічних напрямів Уповноваженого: моніторингу додержання прав дітей в умовах COVID-19 (80), моніторингу додержання прав дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи (146), моніторингу додержання прав дітей на захист від усіх форм насильства (28) та з інших питань (28). За результатами візитів направлено 413 листів до об'єктів моніторингу та 7 подань Уповноваженого.
Упродовж 2021 року за результатами моніторингу впливу пандемії COVID-19 на права дитини підготовлено та оприлюднено щоквартальні інформаційні та статистичні дані (бюлетені)[1, 2, 3].
У співпраці із міжнародними партнерами – Представництвом Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Офісом Ради Європи в Україні розроблено та опубліковано методичні рекомендації щодо проведення: моніторингу впливу пандемії COVID-19 на захист прав дитини; моніторингу додержання прав дитини в умовах децентралізації влади; моніторингу додержання прав дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів; моніторингу дотримання права дітей на захист від насильства та жорстокого поводження.
Уповноваженим спільно з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні підготовлено та опубліковано Звіт про результати моніторингу судових процесів в Україні «Стандарти правосуддя, дружнього до дитини, та їх втілення в Україні (кримінальний аспект)»[4].

3.1. Права дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи

У зв'язку із ліквідацією у липні 2020 року районних державних адміністрацій, які виконували функції органу опіки та піклування, і передачею їхніх повноважень до новоутворених територіальних громад Уповноваженим здійснювався моніторинг стану додержання прав дітей в умовах адміністративно-територіальної реформи.

[1] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/regulyarne-byuletenya-shhodo-mon%D1%96toringu-stanu-doderzhannya-prav-ditini-v-umovax-pandem%D1%96%D1%97-covid-19/.

[2] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/drugij-%D1%96nformacz%D1%96jnij-byuleten-shhodo-vplivu-nasl%D1%96dk%D1%96v-pandem%D1%96%D1%97-na-prava-d%D1%96tej-v-ukra%D1%97n%D1%96/.

[3] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/pr/tret%D1%96j-%D1%96nformacz%D1%96jnij-byuleten-shhodo-vplivu-nasl%D1%96dk%D1%96v-pandem%D1%96%D1%97-na-prava-d%D1%96tej-v-ukra%D1%97n%D1%96/.

[4] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/uk/vzayemodiya-z-mizhnarordnimi-partnerami

Протягом 2021 року проведено 146 моніторингових візитів. Предметом моніторингу було додержання органами опіки та піклування права дитини на особливий захист і допомогу, що надаються державою, права дитини та сімей з дітьми на отримання соціальних послуг, права дитини на виховання в сім'ї.

Право дитини на особливий захист і допомогу, що надаються державою

У І кварталі 2021 року здійснено 24 безвиїзні перевірки новостворених територіальних громад всіх областей.

ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА ДІТЕЙ НА ОСОБЛИВИЙ ЗАХИСТ І ДОПОМОГУ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ДЕРЖАВОЮ, У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗВОЛІКАННЯМ У СТВОРЕННІ В ТГ СЛУЖБ У СПРАВАХ ДІТЕЙ

За результатами перевірок встановлено порушення права дітей на особливий захист і допомогу, що надаються державою, у зв'язку із зволіканням у створенні в ТГ служб у справах дітей, на які за законодавством покладається безпосереднє ведення справ і координація діяльності стосовно захисту прав дітей. У 7 областях (Волинська, Львівська, Одеська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька) станом на березень 2021 року частка створених служб у справах дітей складала менше 70% від загальної кількості ТГ. Виявлено, що в 12 областях фактична кількість працівників у новостворених службах у справах дітей ТГ становила менше 70% від законодавчо закріпленого нормативу[5].

Приклад

Двадцять п'ятою (43) позачерговою сесією VII скликання Городнянської міської ради (Чернігівська обл.) було прийнято рішення від 10 вересня 2020 року «Про створення Служби у справах дітей Городнянської міської ради» та затверджено Положення про неї. Проте станом на 18 травня 2021 року конкурсний набір профільних фахівців до Служби не оголошено.

За результатами розгляду подання Уповноваженого рішенням Городнянського міського голови від 01.06.2021 № 81-к оголошено конкурс та прийнято на посаду працівників ССД.

З метою моніторингу додержання прав дитини у ТГ, за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні у рамках проєкту «Аналіз впливу реформи децентралізації на дітей» проведено 59 візитів у 20 областях *(Вінницька, Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська)*.

У ході моніторингових візитів виявлено порушення прав дітей на:

життя і охорону здоров'я через відсутність послуг із тимчасового влаштування і догляду за дитиною, що в свою чергу унеможливлює надання відповідного соціального захисту дитини у разі коли вона залишається без батьківського піклування або в родині існує загроза її життю і здоров'ю;

виховання в сім'ї у зв'язку з тим, що не здійснюється підбір кандидатів в усиновлювачі, опікуни, піклувальники, прийомні батьки, батьки-вихователі, не розвиваються сімейні форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

[5] URL:https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/doderzhannya-prav-d%D1%96tej-v-umovax-adm%D1%96n%D1%96strativno-teritor%D1%96alno%D1%97-reformi/

житло у зв'язку з тим, що не вживаються заходи для збереження житла дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яке належить їм на праві власності/користування, та постановки на житловий облік дітей, які не мають житла.

Приклад
До Уповноваженого у серпні 2021 року звернулася дитина-сирота Д. щодо сприяння у забезпеченні її права на житло.
У рамках відкритого провадження встановлено, що всупереч вимог законодавства органом опіки та піклування дитину-сироту не поставлено на житловий облік.
За втручання Уповноваженого розпорядженням Суворовської районної адміністрації Одеської міської ради від 15.11.2021 № 532 неповнолітню Д. взято на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов.
Право дитини-сироти на житло поновлено.

Моніторинг Уповноваженого засвідчив, що адміністративно-територіальна реформа впливає на реалізацію права дітей на особливий захист і допомогу, що надаються державою, у зв'язку із відсутністю нормативного врегулювання повноважень ССД місцевого рівня.

Приклад
Під час моніторингових візитів до сільських та селищних ТГ встановлено, що служби у справах дітей (Вінницька, Київська, Чернігівська області) перебрали на себе питання організації усиновлення, що не передбачено законодавством для сільських та селищних рад.
За результатами розгляду подання Уповноваженого від 18.02.2021 Мінсоцполітики видано наказ від 16.09.2021 № 518 «Про затвердження примірних положень про служби у справах дітей міської, районної у місті, сільської, селищної ради», який зареєстрований в Мін'юсті 26.10.2021 за № 1383/37005.
Діяльність служб у справах дітей у сільських, селищних ТГ приведено у відповідність до законодавства.

Результати моніторингу Уповноваженим доведено до відома Мінсоцполітики, голів обласних державних адміністрацій. До керівників ТГ направлено 217 листів з вимогою усунути виявлені порушення.
Як результат, станом на 01.12.2021 із 1 439 територіальних громад служби у справах дітей створено у 1 422 ТГ (99%).
Проте актуальним є питання кадрового забезпечення служб у справах дітей. Спеціалісти потребують фахової підготовки, оскільки більшість з них не мають досвіду роботи у сфері охорони дитинства.
Як наслідок, у ТГ несвоєчасно здійснюється відібрання дитини у зв'язку із загрозою життю та здоров'ю, не надається або несвоєчасно надається статус дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, що призводить до порушення прав дітей.
У зв'язку з цим Уповноважений у грудні 2021 року звернулась до Мінсоцполітики з вимогою забезпечити навчання та підвищення кваліфікації працівників служб у справах дітей ТГ. У відповідь поінформовано, що з січня 2022 року 50 регіональних тренерів (2 особи від кожного регіону та м. Києва), які пройшли наприкінці 2021 року навчання щодо забезпечення та захисту прав дітей, проведуть тренінги для спеціалістів служб у справах дітей ТГ з метою підвищення їх професійної компетенції.

Право дитини та сімей з дітьми на отримання соціальних послуг

КІЛЬКІСТЬ ФАХІВЦІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ТГ (17 614) ВДВІЧІ МЕНШЕ, НІЖ БУЛО ДО РЕФОРМИ

Моніторингом встановлено, що адміністративно-територіальна реформа та децентралізація призвели до укрупнення громад, ліквідації районних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Середня відстань від центрів надання соціальних послуг становить 110 км. Проте в більшості ТГ відсутні фахівці із соціальної роботи (Деснянська селищна, Остерська міська ТГ Чернігівської області, Димерська селищна ТГ Київської області, Ямницька сільська ТГ Івано-Франківської області) або їх кількість недостатня. За інформацією Нацсоцслужби, кількість фахівців із соціальної роботи в ТГ становить 17 614 одиниць. Це майже вдвічі менше, ніж було в ліквідованих районних центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (32 565 осіб). Зазначене негативно відображається на своєчасному виявленні дітей та сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, та порушує право на отримання якісних соціальних послуг і соціальний супровід сімей з дітьми.

Приклад
Під час моніторингового візиту у травні 2021 року до Деснянської селищної ТГ Чернігівської області встановлено, що через відсутність фахівця із соціальної роботи в громаді не забезпечується право дітей та сімей з дітьми на отримання різних видів послуг.
За результатами реагування Уповноваженого у серпні 2021 року до відділу у справах сім'ї, дітей та молоді, соціального захисту населення працевлаштовано фахівця із соціальної роботи.
Реалізацію права дітей на одержання послуг забезпечено.

Приклад
Під час моніторингового візиту до Лісовогринівецької сільської територіальної громади Хмельницької області у березні 2021 року встановлено, що на території ТГ проживає 1 112 дітей. Утім, працівники ТГ не володіли інформацією щодо кількості дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, що призводило до порушення права дітей на захист та отримання соціальних послуг відповідно до потреб.
За втручання Уповноваженого створено службу у справах дітей, працівниками якої забезпечено ведення обліку дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, та забезпечено їхнє право на захист та отримання соціальних послуг.

За даними Нацсоцслужби, станом на 01.07.2021 в Україні налічується 182,7 тисяч сімей, які охоплені соціальними послугами і мають ознаки складних життєвих обставин. Проте послугою соціального супроводу охоплено лише 15,8 тисяч сімей.
Моніторингові візити свідчать, що основними формами роботи з сім'ями, які охоплені послугою соціального супроводу, є бесіди з батьками, консультування та надання гуманітарної допомоги. Така робота не призводить до позитивних результатів: лише у 20,1 тисяч сімей подолано або мінімізовано складні життєві обставини.

Приклад
До Уповноваженого у серпні 2021 року звернулася громадянка Т. щодо порушення її права як матері на виховання доньки К., 2014 р.н. Дитина заявниці виховується в сім'ї патронатного вихователя, оскільки в будинку, де проживали мати з донькою, відсутні належні умови для проживання. Родина неодноразово була під соціальним супроводом як сім'я, яка опинилася в складних життєвих обставинах. Із заявницею проводилися лише бесіди та надавалися консультації, що не сприяло підвищенню її батьківського потенціалу та усуненню причин потрапляння в складні життєві обставини.
Після влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя Богодухівською міською радою як органом опіки та піклування одразу подано позов до суду про позбавлення громадянки Т. батьківських прав та стягнення аліментів на утримання дитини.
З метою поновлення права громадянки Т. на виховання доньки Уповноваженим відкрито провадження. Заявниця облаштувала для дитини окрему кімнату, зробила косметичний ремонт, стала на облік у Центрі зайнятості. Наразі здійснюється моніторинг додержання процесуальних прав заявниці під час розгляду справи в суді.
Провадження Уповноваженого триває.

З метою усунення формальних підходів у роботі направлено листи до керівників Боярської міської ТГ Київської області, Городищенської міської ТГ Черкаської області, Семенівської міської, Мринської сільської, Деснянської селищної ТГ Чернігівської області. За результатами вжито заходів щодо зміни форм та методів роботи із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах, запровадження проведення фахівцями із соціальної роботи тренінгів для батьків про підвищення їх батьківського потенціалу, забезпечення соціальною роботою відповідно до оцінки потреб сім'ї/особи.

Право дитини та виховання в сім'ї

З 2017 року здійснюється реформування системи інституційного догляду та виховання дітей, метою якої є створення умов для повноцінного виховання та розвитку дитини в сім'ї[6].

Аналіз статистичних даних свідчить про незначне зростання темпів влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сімейні форми виховання порівняно з 2020 роком: усиновлено 1 345 дітей (2020 рік – 1 239), під опіку, піклування влаштовано – 7 108 дітей (2020 рік – 6 929), у прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу – 1 997 дітей (2020 рік – 1 906).

НЕЗНАЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТЕМПІВ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, У СІМЕЙНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ

Як наслідок, це не сприяє забезпеченню права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання в сім'ї, усиновлення, права на належні умови утримання, виховання та розвитку дітей в сім'ях громадян. Така ситуація пов'язана з тривалою передачею справ від ліквідованих РДА до новостворених міських ТГ, до яких перейшли повноваження щодо усиновлення дітей, створення прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу, влаштування в них дітей.

[6] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2017-%D1%80#n23

Приклад
До Уповноваженого у вересні 2021 року звернулася громадянка П. щодо порушення Мелітопольською міською радою права її онуків, які мають статус дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання в сім'ї родичів та встановлення нею опіки над дітьми через зволікання у прийнятті відповідного рішення.
За результатами реагування Уповноваженого рішенням виконавчого комітету Мелітопольської міської ради від 13 жовтня 2021 року громадянку П. призначено опікуном над онуками.
Право дітей на виховання в сім'ї поновлено.

Приклад
Під час моніторингового візиту у травні 2021 року до Остерської міської ТГ Чернігівської області встановлено порушення права усиновлених дітей на достатній життєвий рівень та турботу батьків. Працівниками служби у справах дітей не здійснювався контроль за умовами проживання та виховання таких дітей.
За втручання Уповноваженого службою у справах дітей складено графік відвідування сімей усиновлювачів, забезпечено контроль за умовами утримання і виховання дітей.
Право дітей на достатній життєвий рівень та турботу батьків поновлено.

Реформою деінституціалізації передбачалось запровадити з 2020 року мораторій на влаштування в будинки дитини дітей віком до 3-х років.
Моніторинг Уповноваженого, який здійснювався шляхом безвиїзних перевірок 38 будинків дитини, які функціонують в Україні, виявив порушення права дітей віком до трьох років на виховання в сім'ї, доступу до соціальних та реабілітаційних послуг через те, що не розвиваються послуги та сімейні форми влаштування в громаді. Як наслідок, діти влаштовуються в інституційні заклади.
Якщо на початок 2017 року у будинках дитини перебувало 2 691 дитина, то на початок 2021 року в них виховувалось 2 375 дітей. У II півріччі 2021 року кількість дітей зросла до 2 698 осіб[7].
Уповноважений звернулася у жовтні 2021 року до Мінсоцполітики з вимогою проаналізувати причини перебування кожної дитини в будинках дитини та вжити заходів для забезпечення їхнього права на сімейне виховання або в середовищі, наближеному до сімейного.
За результатами реагування Уповноваженого Нацсоцслужбою заплановано у 2022 році здійснити перевірку причин цілодобового перебування дітей в закладах.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству соціальної політики України, Національній сервісній соціальній службі України забезпечити навчання/підвищення кваліфікації працівників служб у справах дітей, фахівців соціальної роботи територіальних громад.

7 URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/prizvodyat-do-porushennya-prava-na-vixovannya-ditini-v-s%D1%96m%D1%97-v-%D1%96nstitucz%D1%96jn%D1%96-zakladi/.

Міністерству соціальної політики України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству охорони здоров'я України забезпечити реалізацію ІІ етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.08.2017 № 526-р.

3.2. Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї

Право на освіту

Право на освіту дітей з особливими освітніми потребами

Статтею 53 Конституції України визначено, що кожен має право на освіту. Згідно з положеннями Конвенції ООН про права дитини (стаття 23) допомога на забезпечення особливих потреб дитини має на меті забезпечення їй ефективного доступу, зокрема до послуг у галузі освіти.

З метою моніторингу додержання права дітей з особливими освітніми потребами на освіту Уповноваженим проаналізовано інформацію МОН щодо охоплення дітей інклюзивним навчанням та встановлено зростання за останні п'ять років кількісних показників у більш ніж 6 разів: з 4 180 учнів у 2016/2017 навчальному році до 33 тисяч у 2021/2022 навчальному році. Однак потребують забезпечення інклюзією наразі 85 тисяч дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП).

СУБВЕНЦІЯ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗІЇ ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ НЕЕФЕКТИВНО

З 2019 року для розвитку інклюзії з державного бюджету місцевим бюджетам виділяється субвенція в розмірі 504,5 млн грн щороку.

Водночас моніторинг Уповноваженого засвідчив, що субвенція використовується неефективно. Станом на 1 липня 2021 року залишок субвенції становив понад 305 млн грн. Найгірша ситуація у Вінницький, Дніпропетровській, Хмельницькій, Миколаївській, Полтавській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях та м. Києві[8].

Як наслідок, не відкриваються інклюзивні класи, немає відповідних фахівців, а дві третини дітей з ООП навчаються або в інтернатних закладах, або в домашніх умовах та не інтегруються в суспільство, що призводить до порушення їх права на якісні освітні послуги та участь у житті суспільства.

У жовтні 2021 року на засіданні Координаційної ради з питань дотримання прав дитини та сім'ї від МОН отримано інформацію про порушення прав дітей на доступність до отримання послуг з комплексної психолого-педагогічної оцінки їх особливих освітніх потреб з метою реалізації їхнього права на освіту через недостатній розвиток мережі інклюзивно-ресурсних центрів (філій) (далі – ІРЦ) у містах Києві, Дніпрі, Харкові.

За даними МОН, у м. Києві функціонує 10 ІРЦ при нормативній потребі 45, у містах Дніпрі та Харкові функціонує лише по одному ІРЦ при нормативній потребі 14 та 18 відповідно.

За результатом реагування Уповноваженого виконавчим органом Київської міської ради (Київською міською державною адміністрацією) поінформовано, що з метою забезпечення осіб з ООП правом на освіту, у місті Києві у 2022 році планується відкрити чотири філії у структурі діючих ІРЦ

[8] URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-1_2018/Zvit_23-1_2018.pdf.

та один новий ІРЦ. Дніпровською міською радою надано інформацію, що у місті наразі створено та функціонують два ІРЦ на території лівобережної та правобережної частини міст. Наразі проводяться організаційні заходи щодо реєстрації в місті інших ІРЦ. У місті Харкові для охоплення більшої кількості дітей з ООП при комунальному закладі «Харківський інклюзивно-ресурсний центр» 05.08.2021 відкрито філію у Шевченківському районі. Заплановано відкриття ще двох ІРЦ у 2022 та 2023 роках.

На забезпечення прав дітей з ООП впливає реформа деінституціалізації, якою передбачено скорочення мережі спеціальних навчальних закладів та забезпечення умов для розвитку інклюзивного навчання для дітей з ООП шляхом створення інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти та інклюзивних класів у закладах повної загальної середньої освіти. Із вказаного питання до Уповноваженого надходили звернення батьків дітей з Дніпропетровської, Закарпатської, Луганської областей.

Приклад

До Уповноваженого у липні 2021 року надходили звернення із Закарпатської області від батьків дітей з ООП у зв'язку з порушенням права на освіту через ліквідацію спеціальних шкіл-інтернатів області.

За цим фактом Уповноваженим відкрито провадження та у вересні-жовтні 2021 року здійснено моніторингові візити до 6 закладів освіти, до яких переведено дітей та виявлено порушення їх права на якісні освітні послуги. У дітей з ООП не було індивідуальних програм розвитку та індивідуальних навчальних планів (Ужгородська гімназія № 13, Фанчиківська загальноосвітня школа 9 (далі – ЗОШ), Підвиноградівська ЗОШ). У закладах освіти немає вчителів-реабілітологів, вчителів-логопедів, дефектологів (Ужгородська гімназія № 13, Буштинський ліцей, Фанчиківська ЗОШ, Підвиноградівська ЗОШ) та недостатньо асистентів вчителів (Бедевлянський ОЗ ЗСО).

За результатами моніторингу скеровано подання Уповноваженого до Закарпатської обласної ради, лист до Закарпатської обласної держадміністрації. Інформація направлена до тимчасової слідчої комісії (далі – ТСК) та Офісу Генерального прокурора.

За інформацією Закарпатської ОДА, для забезпечення освітніх потреб дітей із інтелектуальними порушеннями, отримання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг прийнято рішення від 23.12.2021 №525 «Про створення Домбоківської спеціальної школи I-II ступенів Закарпатської обласної ради».

ВИЯВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА ДІТЕЙ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, ОСВІТУ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

З питання порушення прав дітей з ООП у зв'язку з реорганізацією комунальних закладів «Верхньодніпровський дитячий будинок-інтернат № 1» Дніпропетровської обласної ради» та «Верхньодніпровський дитячий будинок-інтернат № 2» до Уповноваженого у червні 2021 року звернувся Голова ТСК, народний депутат України Сушко П.В.

У червні та жовтні 2021 року до вказаних закладів здійснено моніторингові візити, під час яких виявлено порушення права дітей на охорону здоров'я, освіту та соціальний захист.

За результатами моніторингу надіслано листи Уповноваженого до Дніпропетровської обласної ради та керівництва Верхньодніпровського дитячого будинку-інтернату № 2.

Уповноважений звернулась до МОН щодо прийняття освітніх програм та забезпечення дітей, які виховуються у дитячих будинках-інтернатах, відповідними підручниками.

За втручання Уповноваженого внесено зміни до щорічної Програми навчання дітей Верхньодніпровського дитячого будинку-інтернату. Комісією МСЕК Дніпропетровської обласної психіатричної лікарні внесені зміни до 102 індивідуальних програм реабілітації вихованців закладу.
МОН надано рекомендації обласним державним адміністраціям щодо організації освітнього процесу в дитячих будинках-інтернатах системи соціального захисту населення.

Порушення права на освіту дітей через недостатність правового регулювання питання відрахування із закладів професійної (професійно-технічної) освіти
На підставі звернення служби у справах дітей Львівської міської ради під час аналізу законодавства Уповноваженим виявлено відсутність законодавчого врегулювання питання відрахування учнів із закладів професійної (професійно-технічної) освіти. На відміну від закладів загальної середньої та вищої освіти при відрахуванні дітей з закладів професійно-технічної освіти не передбачено обов'язку повідомлення служб у справах дітей про можливе відрахування неповнолітніх. Таким чином, діти припиняють навчання без подальшого влаштування до закладів освіти, і органи опіки та піклування залишаються неповідомленими про це. Відтак порушується право дітей на повну загальну середню освіту.
З метою врегулювання окресленої проблеми Уповноваженим у вересні 2021 року направлено запити до Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій та МОН.
Комітетом з питань освіти, науки та інновацій повідомлено, що пропозиції Уповноваженого будуть враховані у законопроєкті «Про професійну (професійно-технічну) освіту», який наразі розробляється.

Порушення права на здобуття вищої освіти дітей з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та окупованих районів Донецької та Луганської областей
За даними МОН, у 2021 році на навчання до закладів вищої освіти через освітні центри «Донбас-Україна» зараховано 1 746 осіб, що на 117 осіб більше, ніж у минулому році. Водночас кількість вступників через освітній центр «Крим-Україна» зменшилась на 60 осіб, 337 осіб проти 397 вступників у 2020 році.
Під час вступної кампанії 2021 року з боку окупаційної влади на непідконтрольних Україні територіях вчинялись перешкоди бажаючим здобувати освіту в Україні. Заборонявся виїзд з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим громадянам України, які досягли віку для отримання паспорта, але не отримали паспорт громадянина України та не можуть підтвердити свою належність до громадянства України.

З БОКУ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ НА НЕПІДКОНТРОЛЬНИХ УКРАЇНІ ТЕРИТОРІЯХ ВЧИНЯЛИСЬ ПЕРЕШКОДИ БАЖАЮЧИМ ЗДОБУВАТИ ОСВІТУ В УКРАЇНІ

З метою сприяння реалізації права на освіту дітей із тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та окупованих територій Донецької та Луганської областей у вишах України Уповноваженим у вересні 2021 року скеровано лист до МОН щодо проведення інформаційно-просвітницької роботи на контрольних пунктах в'їзду/виїзду для перетину лінії розмежування в межах Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим про можливість вступу до вишів України за спрощеною процедурою та за державним замовленням.

МОН поінформовано, що у 2021 році в рамках інформаційної кампанії на КПВВ, районах Луганської та Донецької областей на лінії розмежування, в Херсонській області у закладах освіти цих регіонів, транспорті, ЦНАП, вокзалах розміщено інформаційні матеріали, плакати, буклети. Організовано демонстрацію відеороликів у потягах Інтерсіті, які прямували до м. Краматорська і м. Слов'янська, розміщено плакати на залізничних вокзалах, місцевих інтернет-виданнях та газетах.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій прискорити підготовку та внесення до Верхової Ради України проєкту Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту».

Міністерству освіти і науки України, обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити своєчасний розподіл коштів за КПКВК «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» та контроль за її використанням.

Обласним, Київській міській державним адміністраціям вжити заходів щодо забезпечення дітей з особливими освітніми потребами якісним навчанням, психолого-педагогічними і корекційно-розвивальними послугами.

Органам місцевого самоврядування забезпечити ефективне використання коштів за КПКВК «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» та створення належних умов для надання якісних освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.

Право на охорону здоров'я

Право дітей на захист від інфекційних хвороб

У межах здійснення парламентського контролю Уповноваженим виявлено порушення права новонароджених дітей на захист від інфекційних хвороб у зв'язку із відсутністю вакцин.

Приклад

У лютому 2021 року у ЗМІ виявлено інформацію, що майже 250 дітей, які народились у м. Ужгороді, не отримали щеплення від туберкульозу. Така ж проблема спостерігалась і в інших регіонах України. Водночас Україна посідає п'яте місце за рівнем захворюваності на туберкульоз у дітей серед 53 регіонів, які контролюються Європейським бюро ВООЗ.

Уповноважений звернулася до МОЗ щодо термінового вжиття заходів для забезпечення проведення обов'язкових щеплень вакциною БЦЖ новонародженим дітям.

МОЗ повідомило, що за результатами перемовин, проведених з виробником вакцини від туберкульозу (SERUM INSTITUTE OF INDIA, Pvt. Ltd), та наданих ним документів вакцину БЦЖ зареєстровано в Державному реєстрі лікарських засобів України (реєстрація дійсна до 31 березня 2022 року). За підтримки міжнародної закупівельної організації UNICEF здійснено поставки вакцини в Україну та поновлено обов'язкові щеплення дітей.
За втручання Уповноваженого право дітей на охорону здоров'я та захист від інфекційних хвороб поновлено.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА ДІТЕЙ НА ОХОРОНУ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ НИЗЬКИМ РІВНЕМ ВАКЦИНАЦІЇ

Уповноваженим здійснювався аналіз інформації Центру громадського здоров'я щодо рівня охоплення вакцинацією дітей. Отримані дані свідчать, що упродовж останніх років спостерігається порушення права дітей на охорону життя і здоров'я у зв'язку із низьким рівнем вакцинації відповідно до Календаря профілактичних щеплень.
У першому півріччі 2021 року народилося майже 133 тисячі дітей. Проте рівень охоплення щепленням дітей першого року життя від туберкульозу, поліомієліту, кашлюка, дифтерії, правця становив менше 40%. Отже, 60% дітей не отримали захисту від інфекційних хвороб.
Попри те, що МОЗ здебільшого забезпечило закупівлю вакцин та розподіл їх в регіонах, планові показники профілактичних щеплень в областях не виконані.
Згідно з інформацією Центру громадського здоров'я[9] до кінця поточного року охоплення щепленнями дитячого населення повинно досягнути лише 70%, що є недостатнім для формування колективного імунітету (95%).
З метою забезпечення вакцинацією від інфекційних хвороб більшої кількості дітей у вересні 2021 року Уповноважений звернулась до МОЗ з вимогою негайно вжити відповідних заходів.
МОЗ направлено лист керівникам обласних та Київській міській державним адміністраціям щодо посилення заходів з проведення планової імунізації відповідно до Календаря профілактичних щеплень.
Станом на 1 грудня 2021 року рівень вакцинації відповідно до Календаря профілактичних щеплень становить: від туберкульозу – 74%, поліомієліту – 73%, кашлюка, дифтерії, правця – понад 70%.

Протягом 2021 року Уповноважений сприяла поновленню права дітей з інвалідністю на охорону здоров'я та забезпеченню їх безкоштовними медичними препаратами.

Приклад
До Уповноваженого у лютому 2021 року звернувся громадянин С. щодо захисту права його доньки на належне медичне забезпечення та безкоштовну заміну слухового апарату зі звуковим процесором системи кісткового звукопроведення (Cochlear).
Заявник звертався до ДУ Інститут отоларингології ім. професора О.С. Коломійченка НАМН України з питання заміни слухового апарату, проте безрезультатно.
За результатами реагування Уповноваженого здійснено заміну звукового процесора малолітній дитині. Право дитини поновлено.

[9] https://www.phc.org.ua/news/zaklikaemo-batkiv-nadoluzhiti-propuscheni-scheplennya-ditey-za-vikom-0

Приклад
У вересні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення від громадянки К. про порушення права її дитини на безкоштовне забезпечення медичним препаратом – гормон росту.
За втручання Уповноваженого затверджено наказ МОЗ від 30.09.2021 № 2119 «Про розподіл лікарського засобу «ОМНІТРОП» для дітей хворих на нанізм різного походження закупленого за кошти Державного бюджету України», сина заявниці забезпечено необхідним лікарським засобом.
Право дитини на безкоштовне лікування поновлено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству охорони здоров'я України забезпечити своєчасну закупівлю вакцин та посилити контроль за проведенням вакцинації дітей відповідно до Календаря профілактичних щеплень.

Обласним та Київській міській державним адміністраціям забезпечити своєчасний розподіл вакцин у регіоні та дотримання планових показників вакцинації дітей.

Міністерству охорони здоров'я України, обласним та Київській міській державним адміністраціям посилити інформаційно-роз'яснювальні заходи щодо важливості вакцинації дітей для захисту від інфекційних хвороб.

Право дітей на житло
У 2021 році до Уповноваженого звернулося 70 осіб про порушення права дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на житло (Запорізька, Київська, Одеська, Черкаська, Херсонська, Полтавська, Сумська області, м. Київ).
Порушення пов'язані з тим, що органами місцевого самоврядування, які є органами опіки та піклування, не вживається належних заходів щодо захисту житлових прав дітей.

Приклад
За результатами моніторингового візиту у жовтні 2021 року до Служби у справах дітей та сім'ї Обухівської районної державної адміністрації Київської області виявлено зловживання опікуном своїми правами щодо захисту майнових прав дитини-сироти: заволодіння коштами від продажу будинку, який дитина успадкувала від батьків.
Уповноваженим до Обухівської окружної прокуратури Київської області скеровано матеріали, за результатом вивчення яких до ЄРДР 04.11.2021 внесено відомості про вчинення злочину, передбаченого статтею 167 КК України (Зловживання опікунськими правами).

Уповноважений у Щорічній доповіді за 2018 рік[10] наголошувала на порушенні права осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на житло у зв'язку зі зняттям цієї категорії осіб з житлового обліку після досягнення ними 23-річного віку та незабезпеченням їх житлом.

[10] https://ombudsman.gov.ua/uk/shchorichni-ta-specialni-dopovidi

Упродовж 2021 року до Уповноваженого продовжували надходити звернення від осіб зазначеної категорії про зняття з житлового обліку.

Приклад
До Уповноваженого надійшло звернення К., яка є особою з числа дітей, позбавлених батьківського піклування, щодо поновлення її житлових прав. Особа перебувала на квартирному обліку. Після досягнення нею 23 років без надання житлового приміщення Черкаською міською радою була знята з квартобліку.
Після втручання Уповноваженого громадянку К. поновлено на квартирному обліку та внесено до регіонального списку громадян, які користуються правом позачергового одержання жилих приміщень.

За результатами реагування Уповноваженого Кабінетом Міністрів України було розроблено та внесено на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа» (реєстр. № 3577 від 02.06.2020). Цей законопроєкт схвалений Верховною Радою України та 31 березня 2021 року Закон України від 16.12.2020 № 1095-IX набрав чинності. Законом закріплено право осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, після досягнення ними 23 років на позачергове отримання жилого приміщення.
Станом на 01.11.2021 за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (бюджетна програм КПКВК 2511180) придбано 1 462 житлових приміщень: для осіб до 23 років – 679, для осіб до 35 років – 486, для осіб старше 35 років – 297 (у 2020 році – 1 750, у 2019 році – 1 972, у 2018 – 829 – лише для осіб до 23 років).
Утім, якщо темпи забезпечення житлом будуть збережені, то щороку лише 4,5% осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з квартобліку будуть забезпечуватися житлом (на початок 2021 року на квартобліку перебувало 33 243 особи).
З метою поновлення житлових прав дітей Уповноваженим у жовтні 2021 року ініційовано перед Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету збільшення у проєкті Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» обсягу субвенції за бюджетною програмою КПКВК 2511180 на 569 083 тис. грн.
Проте пропозиція Уповноваженого не врахована. Обсяги субвенції залишилися на рівні 2021 року на суму 810 060,8 тис. грн.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України розробити та внести до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» з метою збільшення субвенції за бюджетною програмою КПКВК 2511180 для придбання житлових приміщень особам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Національній соціальній сервісній службі вжити заходів щодо забезпечення контролю за додержанням житлових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа.

Право на соціальний захист

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 113 осіб стосовно припинення їм виплати послуги «муніципальна няня» внаслідок внесених постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 897 (далі – Постанова № 897) змін до Порядку відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня» (далі – Порядок).

ВИЯВЛЕНО НЕДОДЕРЖАННЯ ПРАВА СІМЕЙ З ДІТЬМИ НА НАЛЕЖНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕНЬ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВИПЛАТИ ПОСЛУГИ «МУНІЦИПАЛЬНА НЯНЯ»

За результатами опрацювання звернень виявлено недодержання права сімей з дітьми на належний соціальний захист внаслідок непоодиноких порушень під час призначення та виплати послуги «муніципальна няня». Основна причина зазначених порушень – це невідповідність програмного забезпечення порталу підсистеми «Е-послуги» змінам, передбаченим Порядком.

Приклад

До Уповноваженого впродовж липня-вересня 2021 року надійшло 7 повідомлень від громадян із м. Запоріжжя та м. Києва через порушення їхнього права із зазначеного питання.

У рамках відкритого провадження направлено вимогу до Мінсоцполітики вжити необхідних заходів для усунення проблем з налаштуванням програмного забезпечення «Е-послуги «муніципальна няня».

За реагуванням Уповноваженого систему доопрацьовано та право заявників та їхніх дітей поновлено.

Порядком передбачена виплата за отримання послуги одному з батьків незалежно від його зайнятості відповідно до Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI у разі здійснення ним догляду за дитиною з інвалідністю. Встановлено, що в деяких регіонах України управління соціального захисту населення при прийнятті рішень про виплати за послугу «муніципальна няня» вимагали документи про зайнятість обох батьків.

Приклад

До Уповноваженого у червні 2021 року звернулася громадянка П., мати дитини з інвалідністю, про порушення управлінням соціального захисту населення Кам'янської міської ради Дніпропетровської області її права на отримання послуги «муніципальна няня» через неправомірну вимогу надати документи, що підтверджують її з чоловіком зайнятість.

За результатами здійснення провадження Уповноваженого Мінсоцполітики надано методичні роз'яснення обласним, Київській міській державним адміністраціям. Право заявниці на належний соціальний захист поновлено.

Виявлено залежність отримання компенсації за надані послуги від додержання муніципальною нянею граничної чисельності дітей, яку вона одночасно може доглядати, відповідно до Порядку, що призводило до порушення права заявників на належний соціальний захист.

Приклад
До Уповноваженого в лютому 2021 року звернулися мешканки м. Рівне у зв'язку із припиненням їм виплати через укладання муніципальною нянею (юридична особа) договору про надання таких послуг одночасно більше, ніж десятьом сім'ям.
На вимогу Уповноваженого внесено зміни до Порядку відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня», яким скасовано обмеження щодо граничної кількості дітей, за якими муніципальна няня може здійснювати догляд (постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 р. № 1323 «Про внесення змін до Порядку відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня»).

Право на піклування та турботу батьків
Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 384 особи про порушення права дітей на піклування та турботу батьків, виховання в сім'ї, що на 20% більше порівняно з 2020 роком (319 осіб). Заявники зверталися щодо невиконання рішення судів та органів опіки та піклування про способи участі у вихованні дітей того з батьків, хто проживає окремо від дитини, визначення її місця проживання, а також щодо самовільної зміни проживання дитини без згоди другого з батьків.
У рамках розгляду цих звернень виявлено факти порушення права батьків на спілкування з дітьми та участі у їх вихованні того з батьків, хто проживає окремо від дитини, у зв'язку із недосконалістю законодавства. Як наслідок, того з батьків, хто не виконує рішення органу опіки та піклування про способи у часті у вихованні дитини, немає можливості притягнути до адміністративної відповідальності, передбаченої законодавством відповідно до частин п'ятої, шостої статті 184 КУпАП.

Приклад
До Уповноваженого у січні 2021 року звернувся громадянин М. про відмову Голосіївською районною у м. Києві держадміністрацією скласти протокол про адміністративне правопорушення через невиконання його колишньою дружиною рішення Дарницької районної у м. Києві держадміністрації про способи участі заявника у вихованні дітей.
Під час здійснення провадження Уповноваженого встановлено прогалини в Інструкції з оформлення посадовими особами органів опіки та піклування матеріалів про адміністративні правопорушення, затвердженої наказом Мінсоцполітики від 06.08.2019 № 120.
На вимогу Уповноваженого Мінсоцполітики підготовлено Рекомендації щодо проблемних питань виконання рішень органів опіки та піклування, складання протоколів про адміністративні правопорушення у вихідні, святкові та неробочі дні. Рекомендації надіслано обласним, Київській міській державним адміністраціям для врахування в роботі та доведення до відома районних державних адміністрацій та виконавчих органів місцевих, районних у містах, сільських та селищних рад.

Ураховуючи актуальність цього питання, Уповноваженим надано роз'яснення щодо вирішення сімейних спорів стосовно виховання дитини, коли один з батьків проживає окремо, які розміщені на сайті[11].
Виявлено, що органи опіки та піклування зволікають у наданні до суду висновку про доцільність визначення місця проживання дитини з одним із батьків.

ОРГАНИ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗВОЛІКАЮТЬ У НАДАННІ ДО СУДУ ВИСНОВКУ ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ З ОДНИМ ІЗ БАТЬКІВ

[11] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/s%D1%96mejnix-spor%D1%96v-stosovno-vixovannya-ditini-koli-odin-z-batk%D1%96v-prozhiva%D1%94-okremo/

За результатами реагування Уповноваженого до керівників органів опіки та піклування за зверненнями громадян з м. Харкова та Київської області із зазначеним питанням рішеннями органів опіки та піклування затверджено відповідні висновки та надіслано до судів.

В Україні існує проблема у способах вирішення спорів між батьками щодо проживання з дитиною та її виховання. Законодавством передбачено три способи вирішення таких спорів: батьками дитини самостійно; органами опіки та піклування; судом.

Аналіз звернень громадян свідчить, що деякі батьки виходять за межі правової процедури та вдаються до протиправних дій: не дозволяють дитині бачитись і спілкуватись зі своєю матір'ю або батьком, і самочинно змінюють місце проживання дитини. Подекуди такі дії супроводжуються силовими методами та домашнім насильством. Про такі факти надходили звернення з Донецької, Запорізької, Київської областей та м. Києва.

При цьому не враховується, що дитина має право на спілкування, турботу та піклування кожного з батьків у рівній мірі.

Приклад

До Уповноваженого в жовтні 2021 року звернулася громадянка Ф. із повідомленням про викрадення її однорічної доньки у м. Запоріжжі у вересні 2021 року. Малолітню дитину було викрадено батьком за участю групи осіб та самочинно перевезено до іншого міста.

При цьому дитина перебувала на грудному вигодовуванні і потребувала постійної присутності матері.

З метою відновлення права дитини на спілкування та виховання обома батьками, а також належного розслідування цього випадку Уповноваженим були направлені листи до органу опіки та піклування, Голови Національної поліції України та Генерального прокурора з вимогою вжити заходів щодо розшуку дитини та притягнення до відповідальності винних осіб.

За цим фактом триває кримінальне провадження та проводяться оперативно-розшукові заходи.

Іншою проблемою є невиконання рішень суду, якими визначено місце проживання дитини або способи участі батька/матері у вихованні дитини через недосконалість правового механізму. Зокрема, відсутність можливості виконавця безперешкодно входити на земельні ділянки, до житлових та інших приміщень у зв'язку з примусовим виконанням рішення суду про відібрання дитини; відсутність заходів примусу за перешкоджання виконавцю здійснювати виконання судових рішень; відсутність процедури залучення спеціалістів для роботи з дітьми під час виконання судових рішень (психологи, треті особи, яким дитина може бути передана на тимчасове виховання).

З огляду на особливу гостроту зазначеного питання та враховуючи, що такі ситуації негативно впливають на права дитини і не відповідають її найкращим інтересам Уповноваженим скеровано листи до:

Голови Національної поліції України з вимогою здійснювати належне досудове розслідування кримінальних проваджень за заявами батьків щодо невиконання рішень судів щодо визначення місця проживання дитини та участі в її вихованні;

Генерального прокурора щодо посилення органами прокуратури контролю за досудовим розслідуванням кримінальних проваджень за заявами батьків щодо невиконання рішень судів стосовно визначення місця проживання дитини та участі у її вихованні.

ПРАВО ДІТЕЙ НА СПІЛКУВАННЯ, ТУРБОТУ ТА ПІКЛУВАННЯ ОБОХ БАТЬКІВ ПОВ'ЯЗАНЕ З НЕОБХІДНІСТЮ НОРМАТИВНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Право дітей на спілкування, турботу та піклування обох батьків пов'язане з необхідністю нормативного врегулювання вирішення сімейних спорів.

Правоохоронці вважають, що випадки вчинення перешкод у спілкуванні з дитиною одним із батьків, викрадення дитини, невиконання рішення суду не містять складу правопорушення та мають розглядатись як цивільні справи та відмовляють батькам у відкритті кримінального провадження.

У листопаді 2021 року Уповноважений звернулася до Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики щодо прискорення розгляду проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння формуванню відповідального батьківства» (реєстр. № 3667 від 16.06.2020), який спрямований на часткове врегулювання сімейних спорів.

За результатами реагування Уповноваженого цим Комітетом на засіданні від 09 листопада 2021 року прийнято рішення рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду проєкту Закону в першому читанні прийняти за основу.

Уповноваженим взято участь у напрацюванні законодавчої ініціативи щодо врегулювання питання визначення місця проживання дитини та способів участі обох батьків у її вихованні під час вирішення батьківських спорів, зокрема запровадження кримінальної відповідальності за викрадення дитини одним із батьків. Наразі законопроєкт готується народними депутатами України для внесення до Верховної Ради України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Національній поліції України вжити заходів для забезпечення належного досудового розслідування кримінальних проваджень за заявами батьків щодо невиконання рішень судів стосовно визначення місця проживання дитини та участі в її вихованні.

Офісу Генерального прокурора вжити заходів для посилення органами прокуратури контролю за досудовим розслідуванням кримінальних проваджень за заявами батьків щодо невиконання рішень судів стосовно визначення місця проживання дитини та участі у її вихованні.

3.3. Права дітей в умовах пандемії COVID-19

У 2021 році предметом моніторингу Уповноваженого було додержання прав дітей у зв'язку із продовженням поширення на території України пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19.

Протягом року проведено 80 моніторингових візитів до закладів дошкільної та загальної середньої освіти, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, дитячих будинків дитини з метою перевірки додержання прав дітей на освіту, безпечне середовище та соціальний захист.

На сайті Уповноваженого оприлюднено щоквартальні інформаційні та статистичні дані моніторингу (бюлетені)[12, 13, 14], які підготовлено за сприяння Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні.

Право на освіту

ПАНДЕМІЯ COVID-19 ВИЯВИЛА НЕГОТОВНІСТЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ДО ЯКІСНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Моніторинг Уповноваженого засвідчив, що пандемія COVID-19 виявила неготовність закладів освіти до якісного функціонування системи дистанційного навчання.

Другий семестр 2020/2021 навчального року, як і у попередньому навчальному році, розпочався з переходу на дистанційну форму навчання. Як наслідок, рівень результатів ЗНО показав низьку якість підготовки вступників.

У 2021 році не подолали пороговий бал з математики 31,11% абітурієнтів (у 2020 році – 12,71%), з історії України –18% (у 2020 році – 13,19%[15]). Показники з української мови та літератури та англійської мови майже відповідають показникам 2020 року.

Порушення права дітей на здобуття освіти виникло через відсутність доступу до швидкісного Інтернету у частині шкіл України.

Встановлено, що до швидкісного Інтернету у 2020/2021 навчальному році було забезпечено доступ лише 15% (2 341) з 14 810 закладів загальної середньої освіти. Доступ до Інтернету із середньою швидкістю становив 52% (7 707), із низькою швидкістю – 32% (4 747) закладів освіти. Не мали доступу до Інтернету – 15 закладів.

На виконання рекомендації Уповноваженого щодо необхідності встановлення доступу до мережі Інтернет закладів освіти, наданих у Щорічній доповіді, Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 28.04.2021 № 453 «Питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення доступності широкосмугового доступу до Інтернету в сільській місцевості»[16] та виділено 500 млн грн субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення доступності широкосмугового доступу до Інтернету в закладах освіти в сільській місцевості.

Станом на 01 січня 2022 року до швидкісного Інтернету забезпечено доступ 99,3% закладам загальної середньої освіти. Проте до цього часу 15 закладів освіти не підключені до Інтернет мережі (Закарпатська область – 14, Хмельницька область – 1). Тому право дітей на освіту в цих регіонах

[12] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/regulyarne-byuletenya-shhodo-mon%D1%96toringu-stanu-doderzhannya-prav-ditini-v-umovax-pandem%D1%96%D1%97-covid-19/

[13] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/drugij-%D1%96nformacz%D1%96jnij-byuleten-shhodo-vplivu-nasl%D1%96dk%D1%96v-pandem%D1%96%D1%97-na-prava-d%D1%96tej-v-ukra%D1%97n%D1%96/

[14] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/pr/tret%D1%96j-%D1%96nformacz%D1%96jnij-byuleten-shhodo-vplivu-nasl%D1%96dk%D1%96v-pandem%D1%96%D1%97-na-prava-d%D1%96tej-v-ukra%D1%97n%D1%96/

[15] URL: https://ru.osvita.ua/test/rez_zno/

[16] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2021-%D0%BF#Text

не забезпечено. До голів зазначених ОДА Уповноваженим направлено запити з вимогою пояснити причини зволікання із підключенням закладів освіти до мережі Інтернет. У відповідь поінформовано, що на кінець 2021 року у Хмельницькій області всі заклади загальної середньої освіти підключені до мережі Інтернет, а у Закарпатській області ще 3 заклади залишаються без такого доступу.

Право дітей на освіту порушується і через відсутність у педагогів необхідного технічного обладнання для проведення онлайн-навчання, зокрема комп'ютерної техніки. За даними МОН, на кінець 2020/2021 навчального року на двох учителів припадав 1 персональний комп'ютер.

За результатами рекомендацій Уповноваженого щодо забезпечення педагогічних працівників необхідним обладнанням, наданих у Щорічній доповіді за 2020 рік, на закупівлю ноутбуків для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти виділено 980 млн гривень з державного бюджету (проєкт «Ноутбук кожному вчителю» - постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 № 453 «Питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення доступності широкосмугового доступу до Інтернету в сільській місцевості»).

Виявлено порушення права дітей на освіту під час використання онлайн-платформ через незахищеність каналів передання інформації, а також випадки несанкціонованого проникнення в освітній процес сторонніх осіб та поширення шкідливої інформації серед учнів.

ВИЯВЛЕНО ВИПАДКИ НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ПРОНИКНЕННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС СТОРОННІХ ОСІБ ТА ПОШИРЕННЯ ШКІДЛИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ СЕРЕД УЧНІВ

Приклад

У листопаді 2021 року у ЗМІ виявлено інформацію, що в декількох закладах м. Луцька із застосуванням онлайн-платформ на моніторах учнів з'явились матеріали із неприйнятним контентом, внаслідок перегляду якого існують ризики завдання дітям моральної шкоди.

За втручання Уповноваженого Департаментом кіберполіції у Волинській області розпочато досудове розслідування, Луцькою міською радою проведено інструктаж вчителів щодо ризиків роботи в онлайн-платформах та шляхів захисту прав дітей під час навчання. Контент вилучено. Права дітей поновлено.

Задля запобігання порушенню прав дітей Уповноваженим підготовлено Рекомендації[17] щодо захисту персональних даних дітей під час використання технологій щодо дистанційного навчання.

Після реагування Уповноваженого Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 12.12.2021 № 1255 «Про затвердження Положення про програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту», яким передбачається створення програмно-апаратного комплексу, що забезпечує захист даних від несанкціонованого доступу, знищення, модифікації шляхом здійснення організаційних і технічних заходів, впровадження засобів та методів технічного захисту інформації.

ДІТИ УРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ ОПИНИЛИСЬ В УМОВАХ ВІДСУТНОСТІ ЗАСОБІВ ДЛЯ ДОСТУПУ ДО НАВЧАННЯ ВДОМА

[17] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/page/zpd/zakonodavstvo/normativno-pravovi-akti/

Порушення права дітей на освіту виникло через відсутність/недостатню кількість у дітей необхідних ґаджетів, відсутність домашнього Інтернету, зокрема, в тих сім'ях, які опинились у складних життєвих обставинах. Діти уразливих категорій опинились в умовах відсутності засобів для доступу до навчання вдома.

До Уповноваженого надійшли звернення від 8 батьків про порушення права їхніх дітей на здобуття якісної освіти через запровадження дистанційного навчання (Харківська область – 1, Київська область – 3, м. Київ – 2, Полтавська область – 1, Сумська область – 1). Станом на 08 листопада 2021 року за такою формою навчання працювали понад 7,3 тис. шкіл (51% від загальної кількості).

З метою поновлення права дітей на освіту у листопаді 2021 року направлено листи до МОЗ, МОН та голів обласних державних адміністрацій щодо перегляду позиції стосовно переведення закладів освіти на дистанційну форму.

Як результат, станом на 18 грудня 2021 року за дистанційною формою навчання працювали 37 шкіл (0,3%).

Право на безпечне освітнє середовище

На виконання рекомендацій Уповноваженого щодо виділення у 2021 році коштів на забезпечення засобами захисту учасників освітнього процесу в школах, наданих у щорічній доповіді за 2020 рік, Кабінетом Міністрів України виділено 20 млн грн на вказані цілі (постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 403 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на заходи, спрямовані на боротьбу з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками під час навчального процесу у закладах загальної середньої освіти»[18]).

Протягом року проведено 67 моніторингових візитів до закладів освіти та зафіксовано порушення прав дітей на безпечне освітнє середовище через невикористання засобів індивідуального захисту педагогічними працівниками під час викладання навчальної дисципліни, недотримання соціальної дистанції між учасниками навчального процесу (Вінницька, Хмельницька, Донецька, Черкаська області); нездійснення термометрії (м. Київ, Тернопільська область); незабезпечення утилізації використаних засобів індивідуального захисту у встановленому законодавством порядку за укладеною угодою на вивіз твердих побутових відходів (м. Київ, Тернопільська, Вінницька, Хмельницька, Луганська області); недостатнє забезпечення працівників закладу засобами індивідуального захисту (Рівненська, Тернопільська області, м. Київ) тощо.

Приклад

Під час моніторингового візиту до ЗОШ № 9 м. Вінниці виявлено порушення права дітей на безпечне освітнє середовище та невиконання вимог постанови головного державного санітарного лікаря України від 22.08.2020 № 50. У закладі не проводилась термометрія учнів та відвідувачів, учні та працівники школи не дотримувались маскового режиму та соціальної дистанції тощо.

Внаслідок реагування Уповноваженого директором закладу освіти видано наказ та усунуто порушення. Право дітей на безпечне освітнє середовище поновлено.

За результатами візитів керівникам закладів та їх засновникам було надіслано 160 листів-реагувань, за результатами яких було усунуто порушення та поновлено право дітей на безпечне освітнє середовище.

[18] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/403-2021-%D0%BF#Text

Право на соціальний захист

СУТТЄВЕ ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ НОВОВИЯВЛЕНИХ СІМЕЙ, ЯКІ ПОТРАПИЛИ В СКЛАДНІ ЖИТТЄВІ ОБСТАВИНИ З 19 797 СІМЕЙ У 2020 РОЦІ ДО 29 124 – У 2021 РОЦІ

У рамках моніторингу Уповноваженого зафіксовано порушення права дітей на соціальний захист через суттєве збільшення кількості нововиявлених сімей, які потрапили в складні життєві обставини та які потребують уваги і допомоги працівників соціальної сфери: з 19 797 сімей у 2020 році до 29 124 – у 2021 році.

Сім'ї стикнулися із безробіттям, зниженням матеріального достатку, збільшенням психологічної напруги в сімейних стосунках, що призвело до збільшення на 150,3% кількості дітей, вилучених з родин через загрозу їх життю і здоров'ю (у червні 2020 року – 318 дітей, у червні 2021 року – 796 дітей).

Право дітей на належний соціальний захист було порушено через недостатню кількість соціальних працівників, працівників служб у справах дітей, а також відсутність механізмів підтримки фахівців, які відвідують родини, що перебувають у СЖО та піддаються ризикам зараження COVID-19 при виконанні своїх посадових обов'язків.

Відбувалось несвоєчасне відібрання дитини у зв'язку із загрозою життю та здоров'ю, ненадання відповідного статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, несвоєчасне виявлення дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, що призводить до порушення права дітей на життя, захист від насильства, виховання в сім'ї, отримання соціальних послуг тощо.

У зв'язку з цим ще у грудні 2020 року Уповноважений звернулась до Міністра соціальної політики України з проханням вжити заходів щодо поширення на посадових осіб служб у справах дітей дії постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 375 «Деякі питання оплати праці (грошового забезпечення) окремих категорій працівників, військовослужбовців Національної гвардії та Державної прикордонної служби, посадових осіб Державної митної служби, осіб рядового та начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, поліцейських, які забезпечують життєдіяльність населення, на період дії карантину, установленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та протягом 30 днів з дня його відміни»[19].

За вимогою Уповноваженого Мінсоцполітики розроблено наказ від 08.12.2021 № 689 «Деякі питання оплати праці працівників соціальної сфери», зареєстрований в Мін'юсті 03.02.2022 за № 135/37471.

Негативний вплив пандемії і, зокрема, обмежувальних заходів на права дитини засвідчує не тільки Уповноважений, а й представники інституцій омбудсманів інших країн. Європейська мережа омбудсманів з прав дитини (ENOC) цього року присвятила свою роботу саме тематиці впливу COVID-19 на права дитини.

Уповноважений та діти з України долучилися до напрацювання рекомендацій омбудсманів з прав дитини щодо дій урядів країн-учасниць у випадку пандемії з метою забезпечення прав та найкращих інтересів дитини.

Спільно напрацьована заява ENOC з рекомендаціями направлені до урядів країн-членів ENOC, зокрема Уповноваженим цей документ направлено і до Уряду України.

[19] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2020-%D0%BF#Text

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству освіти і науки України, Міністерству цифрової трансформації України:
1.Сприяти наданню доступу усіх закладів освіти до високошвидкісного Інтернету.
2.Забезпечити комп'ютерною технікою всіх педагогічних працівників.
3.Вжити заходів щодо убезпечення онлайн-платформ, які використовуються під час освітнього процесу з метою недопущення порушення прав дітей.

Міністерству освіти і науки України прискорити подання на розгляд та затвердження Кабінету Міністрів України проєкту Стратегії цифрової трансформації освіти і науки.

3.4. Право дітей на захист від усіх форм насильства

Право дітей на захист від домашнього насильства
Упродовж 2021 року Уповноваженим здійснювався моніторинг забезпечення права на захист дітей, постраждалих від домашнього насильства.
З цією метою проаналізовано виконання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145 (далі – Державна програма), проведено 28 моніторингових візитів до служб у справах дітей і центрів соціальних служб.
Протягом жовтня – листопада 2021 року здійснено аналіз інформаційних та статистичних матеріалів, які отримано на запит Уповноваженого від обласних та Київської міської державних адміністрацій, стосовно виконання заходів Державної програми, термін виконання яких визначений у 2021 році.

НА РІВНІ ТГ НЕ РОЗРОБЛЕНІ ПРОГРАМИ/ПЛАНИ ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ, ЩО ПРИЗВОДИТЬ ДО ВІДСУТНОСТІ СИСТЕМНОЇ РОБОТИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВА ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Встановлено, що у 100% ОДА затверджено регіональні програми/плани заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Водночас на рівні ТГ відповідні програми/заходи не розроблені, що призводить до відсутності системної роботи у забезпеченні права дитини на захист від домашнього насильства.
Крім того, відповідальних осіб за приймання та реєстрацію заяв і повідомлень про вчинення домашнього насильства та відповідальних за надання допомоги і захисту постраждалим особам, здійснення роботи з кривдниками на території відповідного села/селища призначено у всіх ТГ лише восьми регіонів (Вінницької, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Херсонської, Черкаської, Чернівецької областей та м. Києва). А відповідальних за координацію заходів на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, визначили ТГ п'яти областей (Дніпропетровської, Кіровоградської, Миколаївської, Сумської та Чернівецької).

Станом на кінець вересня 2021 року в 441 (31%) ТГ відповідальні працівники пройшли навчання із міжвідомчого реагування на випадки домашнього насильства, насильства за ознакою статі та жорстокого поводження з дітьми. Низький рівень професійної підготовки призводить до порушення прав дітей на належний захист, що підтверджено під час моніторингових візитів.

Приклад
Під час моніториногового візиту у вересні 2021 року до служби у справах дітей Гайсинської міської ради Вінницької області встановлено, що повідомлення про вчинення домашнього насильства стосовно дітей не фіксуються та не обліковуються. Особа, відповідальна за напрям протидії насильству у ТГ, не володіє інформацією про випадки насильства над дітьми в громаді, не обізнана з інформацією про функціонування гарячих ліній для осіб, постраждалих від домашнього насильства, на сайті громади та служби у справах дітей відсутня інформація про можливість отримання допомоги постраждалими дітьми.
Водночас у Єдиному реєстрі судових рішень виявлено 190 рішень у справах про адміністративні правопорушення про вчинення домашнього насильства, винесених Гайсинським районним судом Вінницької області (зокрема, справ про спричинення тілесних ушкоджень батьком малолітньому сину, вчинення психологічного насильства батьком відносно дитини).
За результатами реагування Уповноваженого забезпечено навчання спеціаліста, відповідального за дотримання прав дітей, які зазнали насильства, та виявлення дітей, які опинились в складних життєвих обставинах. Організовано взаємодію служб у справах дітей із місцевим центром надання соціальних послуг, сектором ювенальної превенції, старостами та навчальними закладами.

Аналіз виконання Державної програми виявив неузгодженість та відсутність єдиних підходів щодо обліку постраждалих від насильства дітей. Як приклад: Житомирська ОДА зазначила, що таких дітей немає на обліку в області, водночас на рівні РДА таких дітей обліковується 16, а на рівні ТГ –172 дитини.
Аналогічна ситуація щодо обліку дітей у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Запорізькій, Кіровоградській, Київській, Луганській, Одеській, Полтавській, Хмельницькій областях та м. Києві.
За ініціативи Уповноваженого з метою здійснення єдиних підходів до обліку постраждалих дітей Мінсоцполітики розроблено проєкт наказу «Про звітування про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі», який станом на 01.01.2021 узгоджується із іншими міністерствами та відомствами.
Важливою умовою захисту прав дітей, постраждалих від насильства, є надання їм своєчасної медичної допомоги. Позитивним прикладом є Дніпропетровська, Полтавська та Чернівецька області, в яких на рівні всіх ТГ наявні кабінети первинної медичної допомоги. Проте в Закарпатській області такі кабінети не створені в жодній територіальній громаді.
Результати аналізу виконання Державної програми у грудні 2021 року направлено до Мінсоцполітики, Нацсоцслужби та головів ОДА з метою вжиття заходів для забезпечення захисту прав дітей, постраждалих від насильства, а також дітей-кривдників, які потребують відповідної допомоги і корекції[20].

[20] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/u-regionah-ne-zabezpecheno-nalezhnim-chinom-zahist-ditej-postrazhdalih-vid-domashnogo-nasilstva-monitoring-upovnovazhenogo.

Моніторингові візити до служб у справах дітей і центрів соціальних служб виявили недотримання спеціалістами вимог Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 585, що призводить до порушення права дітей на захист від насильства.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА, НА НАЛЕЖНИЙ ЗАХИСТ ТА ПІДТРИМКУ, ГАРАНТОВАНІ ДЕРЖАВОЮ

У Гайсинській (Вінницька обл.), Кропивницькій (Кіровоградська обл.), Ріпкинській (Чернігівська обл.) ТГ міждисциплінарна команда утворена формально, її персональний склад не затверджено і фактично вона не функціонує. Необхідно посилити взаємодію із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Також у громадах відсутня доступна інформація про порядок звернення дитини щодо захисту від насильства тощо.

Виявлені недоліки призводять до порушення прав дітей, які стали жертвами домашнього насильства, на належний захист та підтримку, гарантовані державою.

Приклад
У вересні 2021 року під час проведення моніторингового візиту встановлено, що у Подільській районній в м. Києві державній адміністрації не створено Міждисциплінарну команду для забезпечення соціального захисту дітей, які зазнали насильства, відсутні індивідуальні плани соціального захисту для таких дітей, не фіксуються їх потреби, не визначено конкретних заходів та відповідальних за їх виконання, не фіксуються звернення і повідомлення про факти жорстокого поводження з дитиною, вчинення стосовно дитини та/або дитиною домашнього насильства. Діти не отримують належного захисту і підтримки, послуг та інших видів допомог.
За втручання Уповноваженого утворено міждисциплінарну команду та затверджено її склад, забезпечено ведення обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, з метою захисту їх прав та надання їм необхідної допомоги.

Протягом 2021 року Уповноваженим неодноразово отримувались звернення громадян та виявлялись повідомлення в ЗМІ про порушення права на безпечне проживання у родині дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Приклад
До Уповноваженого у вересні 2021 року надійшло звернення громадянки Є. про порушення права на захист від домашнього насильства дитини, яка проживає у дитячому будинку сімейного типу (далі – ДБСТ) (Житомирська обл.), через бездіяльність органу опіки та піклування.
Під час перевірки отриманої інформації встановлено, що працівники служби у справах дітей спонукали дитину повернутися в ДБСТ. Крім того, ними не було здійснено заходів для отримання інформації про те, чи не зазнають насильства інші діти, які влаштовані до цього ДБСТ.
За результатами реагування Уповноваженого органом опіки та піклування прийнято рішення про виведення дитини з ДБСТ, її права поновлено.
Наразі слідчим відділом Житомирського районного управління поліції відкрито кримінальне провадження за статтею 126-1 КК України (Домашнє насильство) і проводиться досудове розслідування.

Випадки насильства стосовно дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виявлені за повідомленнями у ЗМІ в Сумській, Черкаській, Харківській областях.
У грудні 2021 року Уповноважений звернулась до Нацсоцслужби з вимогою посилити контроль за додержанням прав дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які влаштовані в сімейні форми, та забезпечити якісне супроводження прийомних сімей, ДБСТ.
Уповноваженим ініційовано проведення 34 перевірок компетентними органами за фактами порушення прав дітей внаслідок домашнього насильства, які виявлялись під час моніторингу засобів масової інформації.

Приклад
Уповноваженим у ЗМІ виявлено повідомлення про те, що на виклик дитини щодо здійснення батьком домашнього насильства працівники не виїхали. В результаті діти стали свідками вбивства своєї матері.
На вимогу Уповноваженого Головним управлінням Національної поліції в Чернігівській області проведено службове розслідування, за результатами якого виявлено порушення службової дисципліни окремих працівників сектору поліцейської діяльності № 1 Чернігівського районного управління. Зокрема, звільнено двох поліцейських, чергового інспектора попереджено про неповну службову відповідність, начальнику підрозділу оголошено сувору догану.
Інспектору служби «102» оголошено зауваження, а оператору комп'ютерного набору відділу служби «102» – догану.
Висновок службового розслідування направлено до четвертого слідчого відділу територіального управління Державного бюро розслідувань, яким за фактом неналежного реагування працівниками поліції на повідомлення про домашнє насильство відкрито кримінальне провадження за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 367 КК України.

НЕВІДПОВІДНІСТЬ ДАНИХ ПРО ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ ВПЛИВАЄ НА ДОДЕРЖАННЯ ПРАВ ПОСТРАЖДАЛИХ ДІТЕЙ НА ЗАХИСТ І ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДНИХ ПОСЛУГ

За даними Національної поліції України, кількість повідомлень про випадки домашнього насильства, які надходять від дітей, збільшується. За 6 місяців 2021 року від дітей надійшло 3 647 таких повідомлень, а за 9 місяців 2021 року їх кількість збільшилась майже на 200% (6 187 повідомлень).
Моніторингом Уповноваженого виявлено невідповідність даних про випадки домашнього насильства над дітьми в інформації органів, відповідальних за протидію домашньому насильству, що впливає на додержання прав постраждалих дітей на захист і отримання відповідних послуг. Це призводить до формування політики у сфері протидії насильству без врахування об'єктивних показників та реальних потреб у захисті дітей.
За інформацією Офісу Генерального прокурора, за 9 місяців 2021 року потерпілими від злочину, передбаченого статтею 126-1 КК України (Домашнє насильство), визнано 51 дитину (з них 31 особа не досягла 14 років). За даними Національної поліції України, за 9 місяців 2021 року зареєстровано 6 187 заяв і повідомлень від дітей про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством. Водночас Мінсоцполітики на кінець вересня 2021 року обліковано 3 176 дітей, постраждалих від домашнього насильства.

З огляду на розбіжність даних Уповноваженим у вересні 2021 року скеровано запити до органів, відповідальних за протидію домашньому насильству, з метою з'ясування причин невідповідності збору даних про дітей, постраждалих внаслідок домашнього насильства, з метою забезпечення їхнього права на захист.

ДСА України повідомила про внесені зміни до форми звіту судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження в частині обліку потерпілих осіб за статтю та віком. Такі дані відносно постраждалих осіб, у тому числі від злочину, передбаченого статтею 126[1] КК України, будуть відображені у статистичному звіті ДСА України з 2021 року.

Нацсоцслужбою поінформовано служби у справах дітей ОДА та КМДА про необхідність інформування терорганів Нацполіції щодо всіх випадків жорстокого поводження з дітьми, насильства щодо дітей, а також проведення взаємозвірки даних.

Офісом Генерального прокурора та Національною поліцією України повідомлено про продовження спільної роботи над удосконаленням механізму виявлення та обліку дітей, постраждалих від домашнього насильства, у тому числі дітей-свідків.

Право дітей на захист від сексуального насильства

Здійснений Уповноваженим аналіз даних Офісу Генерального прокурора станом на жовтень 2021 року підтверджує зростання кількості випадків щодо сексуального насильства над дітьми. За 10 місяців 2021 року постраждалими від зґвалтування стали 247 дітей. За аналогічний період 2020 року від вказаного злочину потерпіли 184 дітей. Кількість облікованих кримінальних правопорушень за вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку, зросла майже втричі: з 58 у жовтні 2020 року до 161 у жовтні 2021 року. Відповідні дані щодо розбещення неповнолітніх: за 2020 рік кількість випадків – 184, за 2021 рік – 237.

Важливим кроком стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції)» від 18 лютого 2021 р. № 1256-IX.

Уповноваженим неодноразово наголошувалось, що законом не повною мірою імплементовано у законодавство України положення Ланцаротської конвенції, які передбачають вимоги щодо спеціального навчання та компетенції осіб, які беруть участь у розслідуванні кримінальної справи, вимог щодо опитування дитини[21, 22]. Це призводить до повторного травмування дітей, які постраждали внаслідок сексуального насильства.

Уповноваженим у співпраці з Координатором проектів ОБСЄ в Україні проведено дослідження стану дотримання судами і органами опіки та піклування стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у справах кримінального характеру[23].

Пропозиції Уповноваженого враховано у розроблених Кабінетом Міністрів України проєктах законів України «Про юстицію, дружню до дитини» (реєстр. № 5617 від 04.06.2021) та «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України

[21] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/pr/provedeno-robochu-naradu-shhodo-navchannya-standartam-pravosuddya,-druzhnogo-do-ditini/

[22] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/narad%D1%96-ker%D1%96vnik%D1%96v-pravooxoronnix-ta-%D1%96nshix-derzhavnix-organ%D1%96v-shhodo-zaxistu-prav-d%D1%96tej/

[23] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/standart%D1%96v-pravosuddya,-druzhnogo-do-ditini,-ta-%D1%97x-vt%D1%96lennya-v-ukra%D1%97n%D1%96-(krim%D1%96nalnij-aspekt)/

та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини» (реєстр. № 5618 від 04.06.2021). Законопроєктами, серед іншого, передбачено запровадження спеціалізації осіб, які здійснюють кримінальне провадження, учасником якого є неповнолітній, а також регламентовано проведення слідчих (розшукових) дій за участю неповнолітнього.

Під час аналізу законодавства на предмет дотримання прав дитини виявлено прогалину у регулюванні питання захисту дітей від негативного впливу продукції сексуального чи еротичного характеру.

Так, статтею 7 Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20 листопада 2003 року № 1296-IV передбачено захист неповнолітніх від негативного впливу продукції сексуального чи еротичного характеру. При цьому не враховано тієї обставини, що такого негативного впливу можуть зазнавати діти незалежно від віку, в тому числі і ті, хто не досяг 14 років.

За ініціативи Уповноваженого розроблено та внесено до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про захист суспільної моралі» щодо захисту прав та найкращих інтересів дитини» (реєстр. № 5330-1 від 07.04.2021).

Вказаний законопроєкт 15 липня 2021 року прийнято у першому читанні та підготовлено для розгляду Верховною Радою України у другому читанні.

Право на захист дітей від насильства в освітньому процесі

Порушення права на гідне ставлення до дитини в освітньому середовищі (булінг) за останні роки залишається актуальною проблемою. За даними Національної поліції України, у 2021 році складено 248 адміністративних протоколів за статтею 173-4 КУпАП (булінг, цькування учасника освітнього процесу).

До Уповноваженого у 2021 році з питань захисту права учнів на гідне ставлення звернулись 59 осіб. Протягом року в ЗМІ та соціальних мережах виявлено 10 фактів порушення права дитини на гідне ставлення в закладах освіти. За всіма фактами булінгу направлено звернення до керівників закладів освіти з метою забезпечення безпечного освітнього середовища, вільного від насильства, та органів Національної поліції з метою належного розслідування відповідних фактів.

Приклад

У червні 2021 року Уповноваженим в ЗМІ виявлено повідомлення щодо порушення права дитини на гідне ставлення вчителем молодших класів школи I-III ступенів № 58 м. Києва, яка вчинила фізичне насильство над дитиною з особливими освітніми потребами. Свідками ситуації стали й інші учні.

За результатами реагування Уповноваженого вчителя початкових класів звільнено з займаної посади за вчинення аморального поступку не сумісного з продовженням даної роботи, заступнику директора та директору закладу освіти з навчально-виховної роботи оголошено догану. Право дитини на гідне ставлення поновлено.

Уповноваженим у червні 2021 року було скеровано подання до Міністра освіти і науки щодо необхідності підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, зокрема проведення для них психологічних тренінгів, навчання щодо запобігання протиправним діям, проявів жорстокості та насильства в освітньому просторі.

На вимогу Уповноваженого у закладах післядипломної педагогічної освіти впроваджено курси (спецкурси) з питань протидії насильству щодо дітей в освітньому середовищі.

У жовтні 2021 року Уповноваженим ініційовано проведення дослідження разом із Всеукраїнською благодійною організацією Даун синдром щодо впливу насильства на дітей з порушеннями ментального розвитку[24].

Дані дослідження у грудні 2021 року направлено до МОН та Мінсоцполітики з метою належного реагування та недопущення порушення права дітей цієї категорії на освіту, права на гідне поводження та захист від насильства.

ЦЬКУВАННЯ ДІТЕЙ ПЕРЕЙШЛО В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТІР (КІБЕР-БУЛІНГ) ТА СЕРЕДОВИЩЕ СПІЛКУВАННЯ ПІДЛІТКІВ ПОЗА ШКОЛОЮ

Водночас цькування дітей перейшло в інтернет-простір (кібер-булінг) та середовище спілкування підлітків поза школою. Нормами законодавства не охоплені випадки вчинення цькування, наприклад у закладах відпочинку та оздоровлення, спортивних секціях, гуртках, інших осередках дитячого розвитку.

Уповноваженим до Міжфракційного депутатського об'єднання «БУЛІНГ – СТОП!» направлено пропозиції щодо необхідності розширення меж дії чинного законодавства з цього питання.

Пропозиції Уповноваженого враховано у проєкті Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення законодавства щодо протидії булінгу (цькуванню)» (реєстр. № 6393 від 06.12.2021).

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєктів законів:

«Про внесення змін до Закону України «Про захист суспільної моралі» щодо захисту прав та найкращих інтересів дитини» (реєстр. № 5330-1 від 07.04.2021);

«Про юстицію, дружню до дитини» (реєстр. № 5617 від 04.06.2021);

«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо юстиції, дружньої до дитини» (реєстр. № 5618 від 04.06.2021);

«Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення законодавства щодо протидії булінгу (цькуванню)» (реєстр. № 6393 від 06.12.2021).

Міністерству соціальної політики України забезпечити затвердження проєкту наказу «Про звітування про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі».

Міністерству освіти і науки України вжити заходів для забезпечення права на безпечне освітнє середовище дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з порушеннями ментального розвитку.

---

[24] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/uk/upovnovazhenim-inicijovano-doslidzhennya-spilno-z-vseukrayinskoyu-bo-daun-sindrom.

Міністерству освіти і науки, Міністерству охорони здоров'я, Національній поліції України, Національній соціальній сервісній службі України розробити методичні рекомендації щодо механізму ідентифікації дітей, постраждалих від домашнього насильства, у тому числі дітей-свідків.

Офісу Генерального прокурора вжити заходів для внесення змін до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань з метою обліку дітей, які стали свідками домашнього насильства.

Національній поліції України вжити заходів з метою внесення змін до форм обліку зареєстрованих заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством, з метою виокремлення заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства відносно дітей.

Національній соціальній сервісній службі України посилити контроль за додержанням права на захист від домашнього насильства дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які влаштовані в сімейні форми виховання.

Органам місцевого самоврядування:
1. Забезпечити виконання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145.
2. Здійснювати виконання положень Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 р. № 585.

РОЗДІЛ 4

СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

18 588

осіб звернулися про порушення прав

515

моніторингових візитів та безвиїзних перевірок

1 202

позиції до проєктів нормативно-правових актів

СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

У 2021 році до Уповноваженого звернулися 18 588 осіб про порушення соціальних, економічних та культурних прав, що на 70% більше, ніж у 2020 році (10 790).
Збільшення в 2021 році майже в 1,5 разу кількості осіб, які повідомляли про порушення соціальних прав (2021 рік – 11 575 осіб, 2020 рік – 7 225 осіб) свідчить про зниження рівня соціальної захищеності людини в Україні.
В умовах триваючої пандемії COVID-19 виявлено порушення права на охорону здоров'я, зокрема, незабезпечення громадян безоплатним лікуванням за бюджетні кошти у державних та комунальних закладах охорони здоров'я, неотримання громадянами медичної допомоги належної якості.
Поширеними залишаються порушення трудових прав громадян, в тому числі право на своєчасну виплату заробітної плати; офіційне працевлаштування. В умовах пандемії не вирішено питання права працівників комунальних закладів охорони здоров'я на своєчасне отримання винагороди за працю.
Гострою залишається проблема незабезпечення достатнього життєвого рівня та належного соціального захисту, в тому числі проїзду пільговим категоріям громадян. Порушуються права громадян, які опинилися в складних життєвих обставинах, на отримання соціальних послуг.
У сфері освіти актуальна проблема реалізації права здобувачів освіти на доступ до якісної освіти незалежно від місця проживання. Порушуються права громадян на доступ до якісних культурних послуг в умовах реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
Найактуальнішими проблемами у сфері економічних прав для українців у 2021 році були порушення прав споживачів, права власності та житлових прав, права громадян на землю, а також захист права на безпечне для життя та здоров'я довкілля. Загалом про порушення економічних прав до Уповноваженого звернулися 6 753 особи (на 89% більше, ніж у 2020 році – 3 565).
Проблемним питання у сфері дотримання права громадян на землю залишаються низькі темпи інвентаризації земель ТГ через відсутність фінансування та відповідної містобудівної документації, що створює перешкоди для отримання землі громадянами у власність.
Також в умовах глобальних змін клімату українці все більше звертаються до Уповноваженого з питань додержання екологічних прав.

4.1. Право на охорону здоров'я

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 2 868 громадян про порушення права на охорону здоров'я.
Уповноваженим здійснено 21 моніторинг реалізації прав людини і громадянина на медичну допомогу та охорону здоров'я під час запровадження протиепідемічних заходів, на медичну допомогу на вторинному рівні, стану забезпечення фінансування сфери охорони здоров'я, додержання

права на охорону праці медичних працівників, забезпечення лікування хворих пільгових категорій громадян за рахунок бюджетних коштів, забезпечення лікарськими засобами та киснем, хворих на хворобу COVID-19.

Право на безоплатну медичну допомогу у державних та комунальних закладах охорони здоров'я

До Уповноваженого звертались громадяни щодо незабезпечення їх безоплатним лікуванням за бюджетні кошти у державних та комунальних ЗОЗ під час лікування судинних захворювань (м. Київ, Львівська, Дніпропетровська обл.), пульмонологічних захворювань (Львівська, Закарпатська обл.), надання психіатричної допомоги (Вінницька обл.).

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НА ОТРИМАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЧЕРЕЗ НЕДОСТАТНЄ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Моніторинг Уповноваженого встановив, що порушення прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги у державних та комунальних ЗОЗ відбувається через недостатнє фінансування сфери охорони здоров'я, в тому числі програми державних фінансових гарантій медичного обслуговування.

У 2021 році у Державному бюджеті України передбачено на сферу охорони здоров'я, в тому числі і на програму державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, 159,2 млрд грн, що на 38,9 млрд грн більше, ніж у Державному бюджеті 2020 року[1]. Водночас, ураховуючи, що прогнозований ВВП на 2021 рік становить 4 505,9 млрд грн, питома вага видатків на охорону здоров'я на 2021 рік у не перевищує 3,5% ВВП.

На реалізацію програми державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення у Державному бюджету на 2021 рік було передбачено 123,5 млрд грн, на початку 2021 року суму видатків було збільшено до 128,7 млрд грн (2,85% від ВВП), разом із тим це майже в два рази менше визначених законодавством на рівні 5% ВВП (225,3 млрд грн)[2].

Збільшення видатків на 5,2 млрд грн дало можливість в лютому 2021 року збільшити тарифи на медичні послуги з надання хірургічних операцій, стаціонарної допомоги дорослим та дітям, медичної допомоги при гострому мозковому інсульті, гострому інфаркті міокарда, пологах, новонародженим, а також на лікування в амбулаторних умовах[3].

СТАНОМ НА 08.12.2021 28,4 МЛН ОСІБ УКЛАЛИ ДЕКЛАРАЦІЇ З СІМЕЙНИМИ ЛІКАРЯМИ, ЩО СКЛАДАЄ МАЙЖЕ 69% ВІД НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ, ТА НА 2,2 МЛН ОСІБ МЕНШЕ, НІЖ У 2020 РОЦІ (30,6 МЛН ОСІБ)

За даними Держстату, в Україні за період з січня до жовтня 2021 року середня чисельність населення складала 41,3 млн осіб, померло 487 855 осіб, з цієї кількості переважна більшість померли від серцево-судинних захворювань (306 127 осіб) та онкологічних захворювань (55 828 осіб). Особливо потрібно зазначити про 40 014 осіб, які померли від коронавірусної хвороби COVID-19, яка стала третьою за кількістю причиною смерті наших співгромадян. За означений період 2021 року відбулось скорочення населення України на 282 470 осіб.

[1] У 2020 році в Державному бюджеті України передбачено на сферу охорони здоров'я, в тому числі і на програму державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, фінансування на рівні 133,2 млрд грн, або 2,9% від ВВП (4 510,8 млрд грн).

[2] Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення») від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII.

[3] постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2021 р. № 133 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у II-IV кварталах 2021 року».

При цьому, за даними НСЗУ, станом на 08.12.2021 28,4 млн осіб уклали декларації з сімейними лікарями, що складає майже 69% населення України, та на 2,2 млн осіб менше, ніж у 2020 році (30,6 млн осіб).

Значне скорочення кількості укладених декларацій з сімейними лікарями відбулось внаслідок низки причин, зокрема через ліквідацію/реорганізацію центрів первинної медично-санітарної допомоги у зв'язку із зменшенням кількості районів унаслідок адміністративно-територіальної реформи та анулюванням декларацій.

Разом із тим громадяни скаржилися, що не можуть реалізувати своє право на охорону здоров'я через неможливість укласти декларацію у зв'язку з відсутністю у закладах охорони здоров'я достатньої кількості сімейних лікарів.

За даними НСЗУ, кількість лікарів, які надають первинну медичну допомогу, становить 14 570, які працюють у 2 170 надавачів медичних послуг (кількість надавачів за даними НСЗУ[4], що свідчить про значне зменшення кількості лікарів порівняно із 2020 роком, коли станом на 07.10.2020 року кількість лікарів, які надавали первинну медичну допомогу, становила 23 537 осіб, які працювали у 1 709 надавачів медичних послуг[5].

Поширення коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні призвело до чергових хвиль хвороби COVID-19 з більш важким перебігом та значним збільшенням кількості хворих, що обумовило необхідність запровадження додаткових протиепідемічних заходів та обов'язкової вакцинації громадян України проти коронавірусу SARS-CoV-2.

ОБМЕЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ТА ВТІЛЕННЯ ЦИХ ОБМЕЖЕНЬ НА ПРАКТИЦІ МОЖЛИВО ЛИШЕ НА ПІДСТАВІ ЗАКОНУ

З питань обмеження Кабінетом Міністрів України конституційних прав під час запровадження карантину, лише у жовтні–листопаді 2021 року до Уповноваженого звернулося 1 366 громадян, в тому числі 1 103 звернення стосувалося невдоволення державною політикою вакцинації (81%).

Введені карантинні обмеження в цілому мають на меті збереження життя та здоров'я людини, разом із тим обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці можливе лише на підставі закону.

З метою захисту права громадян на охорону здоров'я 06.01.2021 Уповноваженим внесено конституційне подання про відповідність Конституції України (конституційність) окремих положень законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та «Про захист населення від інфекційних хвороб».

За конституційним поданням Уповноваженого Конституційним Судом України 27 січня 2021 року відкрито конституційне провадження. 18.11.2021 питання, що стосується конституційності положень частини четвертої статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» в частині повноважень Кабінету Міністрів України обмежувати права людини і громадянина, віведене в окреме провадження[6].

[4] URL: https://nszu.gov.ua/e-data/dashboard/decl-covid-immunizations)

[5] URL:https://nszu.gov.ua/novini/za-rik-kilkist-paciyentiv-z-deklaraciyami-zbilshilas-na-23-m-330).

[6] URL: https://ccu.gov.ua/novyna/konstytuciyni-podannya

Право на проведення судово-психіатричної експертизи в державних закладах охорони здоров'я

Уповноваженим у 2021 році здійснювалося провадження щодо порушення прав громадян на проведення судово-психіатричної експертизи (далі – СПЕ).

Відповідно до Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-XII судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням СПЕ, повинна здійснюватися виключно державними спеціалізованими установами, а фінансове забезпечення діяльності, пов'язаної з її проведенням відповідно до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII, має здійснюватися за рахунок коштів державного бюджету України.

В ході провадження встановлено, що в Україні переважна більшість СПЕ проводиться у п'яти комунальних ЗОЗ (у Вінницькій, Дніпропетровській, Львівській, Хмельницькій областях та м. Києві) лікарями судово-психіатричними експертами, що не відповідає вимогам Закону України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. Єдиною державною установою, яка здійснює діяльність, пов'язану з проведенням СПЕ, відповідно до чинного законодавства є ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України»[7].

У 2021 році для забезпечення діяльності, пов'язаної з проведенням СПЕ за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам та з обласних бюджетів було виділено кошти значно менші від потреби.

Зокрема, для КНП «Вінницька обласна клінічна психоневрологічна лікарня ім. акад. О.І. Ющенка Вінницької області» виділено коштів на 57,1% від потреби; для КНП «Дніпропетровська багатопрофільна клінічна лікарня з надання психіатричної допомоги» Дніпропетровської обласної ради» – 54% від потреби; для КНП Львівської обласної ради «Львівська обласна психіатрична лікарня» – 84,7% від потреби; для КНП «Хмельницький обласний заклад з надання психіатричної допомоги» – 22% від потреби; Київському міському центру судово-психіатричної експертизи – 9% від потреби.

В УКРАЇНІ НЕ СТВОРЕНО СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Кабінетом Міністрів України затверджено План заходів на 2021–2023 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року[8], яким передбачено розроблення положення про службу СПЕ до IV кварталу 2023 року.

З урахуванням рекомендацій Уповноваженого МОЗ розроблено проєкт нормативно-правового акта, яким передбачається утворення такої служби з січня 2022 року на базі ДУ «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України».

---

[7] Проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про реорганізацію державної установи «Український науково-практичний медичний центр неврології та реабілітації Міністерства охорони здоров'я України» погоджено Уповноваженим листом від 22.11.2021 № 13918.2/12516/1/21/25.4.

[8] URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-na-20212023-roki-z-realizaciyi-koncepciyi-s1215-61021 (офіційний сайт Кабінету Міністрів України)

Право на безоплатне забезпечення донорською кров'ю та її компонентами у державних та комунальних ЗОЗ

Уповноваженим продовжено у 2021 році моніторинг стану виконання МОЗ Плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку національної системи крові на період до 2022 року (далі – План заходів).

Моніторингом встановлено невиконання МОЗ Плану заходів в частині розроблення та впровадження нормативно-правових актів, необхідних для функціонування програми розвитку безоплатного добровільного донорства; формування вартості донорської крові та компонентів крові; механізму співпраці суб'єктів системи крові і ЗОЗ з метою обміну інформацією про запаси компонентів донорської крові; навчальних програм для спеціалістів суб'єктів системи крові.

Невиконання цих завдань призводить до порушень прав донорів та пацієнтів на отримання трансфузіологічних послуг належного рівня; прав спеціалістів закладів системи крові на професійний розвиток та удосконалення кваліфікації.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ДОНОРІВ ТА ПАЦІЄНТІВ НА ОТРИМАННЯ ТРАНСФУЗІОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ

Право на медичну допомогу належної якості

До Уповноваженого надходили звернення громадян щодо порушення клініко-експертними комісіями (КЕК) в адміністративно-територіальних одиницях та МОЗ процедури та термінів проведення клініко-експертної оцінки якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування у ЗОЗ, незгоди із встановленими діагнозами захворювань, обсягами та методами призначеного лікування.

Приклад

У лютому 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин К. з Харківської області щодо непроведення протягом трьох місяців засідання КЕК стосовно надання йому належної медичної допомоги. За результатами вжитих Уповноваженим заходів ДОЗ Харківської ОДА громадянину призначено проведення КЕК.

Результати моніторингу Уповноваженого стану розгляду КЕК звернень громадян підтверджують інформацію, яка надходила до Уповноваженого від громадян, що клініко-експертна оцінка якості надання медичної допомоги та медичного обслуговування триває іноді до 3-6 місяців, тоді як за законодавством процедура клініко-експертної оцінки має бути проведена протягом 30 календарних днів з дня надходження запиту чи звернення фізичної або юридичної особи та може бути продовжена лише на 15 календарних днів.

З метою поновлення прав громадян на медичну допомогу належної якості та щодо комісійного розгляду порушених у зверненнях питань якості медичної допомоги, лікування, встановлених діагнозів клініко-експертними комісіями МОЗ, структурним підрозділам з питань охорони здоров'я ОДА, КМДА Уповноваженим надано відповідні рекомендації до МОЗ та відповідних місцевих органів виконавчої влади.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України

1. Розробити та винести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік», в якому передбачити видатки на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення на рівні 5% ВВП відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII.
2. Забезпечити на перехідний період до створення системи державної служби судово-психіатричної експертизи виділення цільової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення підтримки діяльності закладів охорони здоров'я, пов'язаної з проведенням судово-психіатричної експертизи.

Міністерству охорони здоров'я України

1. Розробити та затвердити нормативно-правові акти щодо функціонування структури Національної системи крові та порядку фінансування її діяльності, що передбачені Стратегією розвитку національної системи крові на період до 2022 року.
2. Розробити та затвердити нормативно-правові акти, необхідні для функціонування системи державної служби судово-психіатричної експертизи.
3. Внести зміни до нормативно-правових актів, якими регулюється порядок реалізації програми медичних гарантій, для відшкодування пацієнту сплачених ним коштів за надані медичні послуги та придбані лікарські засоби в умовах амбулаторного лікування.

4.2. Право на працю

У 2021 році до Уповноваженого надійшло 2 141 повідомлення від громадян щодо порушення трудових прав та прав застрахованих осіб, за результатами розгляду яких було направлено 670 запитів до органів державної влади та місцевого самоврядування, здійснено 3 моніторинги Держпраці та окремих її територіальних органів.

НАЙБІЛЬША СУМА ЗАБОРГОВАНОСТІ (46,6%) ПО ЗАРОБІТНІЙ ПЛАТІ НАЯВНА НА ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Результати здійснюваного Уповноваженим парламентського контролю за додержанням права людини на працю свідчать, що проблема несвоєчасної виплати заробітної плати залишається однією з найгостріших соціальних проблем, яку не вдається вирішити протягом усіх років незалежності України.

Несвоєчасна виплата винагороди за працю є порушенням трудових прав працівників, проголошених статтею 43 Конституції України.

На 01.01.2022 заборгованість перед працівниками сягнула 3,2 млрд грн, що на 22,8% більше порівняно з 01.01.2021[9].

[9] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html.

Перед 1113,8 тис. працівників сума боргу в середньому на одного працівника складає майже 28,1 тис. грн[10].
Найбільша сума заборгованості (41,1%) по заробітній платі наявна на державних підприємствах (додаток 4.1)[11].

Право працівників підприємств державної форми власності на своєчасне отримання винагороди за працю

За інформацією Державної служби з питань праці, на 28.12.2021 346 державні підприємств заборгували працівникам 2,1 млрд грн (додаток 4.2). Серед них 114 підприємств, підпорядкованих міністерствам, і 222 підприємства, підпорядковані іншим центральним органам виконавчої влади[12].
За зверненням Уповноваженого Кабінетом Міністрів України з 01 липня 2021 року відновлено роботу Міжвідомчої робочої групи з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення) (далі – Міжвідомча робоча група)[13].
Моніторинг діяльності Міжвідомчої робочої групи засвідчив, що міністерствами та центральними органами виконавчої влади не забезпечено виконання доручення Прем'єр-міністра України щодо повного погашення заборгованості на економічно активних підприємствах, які мають заборгованість на суму, що не перевищує 15 млн грн, а також погашення 50% такої заборгованості – на економічно активних підприємствах, які мають заборгованість на суму, що перевищує 15 млн грн. За даними Мінекономіки, заборгованість із виплати заробітної плати протягом року зросла на 17,6 %[14].

Приклад
У 2021 році Уповноваженим здійснювалося провадження за колективним зверненням працівників Харківського державного авіаційного виробничого підприємства (далі – ХДАВП), які більш як шість років не отримують заробітну плату (станом на 10.12.2021 працівникам підприємство заборгувало 277,3 млн грн[15]).
ХДАВП перебуває у сфері управління ДК «Укроборонпром»; загальна сума заборгованості із заробітної плати перед працівниками підпорядкованих «Укроборонпрому» підприємств станом на 06.12.2021 складає 732,5 млн грн.
У рамках провадження Уповноваженим надавалися відповідні рекомендації щодо вжиття заходів реагування до Мінекономіки, Міжвідомчої робочій групи, ДК «Укроборонпром», Мін'юсту, ГУНП в Харківській області, розпорядника майна ХДАВП – арбітражного керуючого. За інформацією ДК «Укроборонпром», виплатити працівникам ХДАВП заборгованості із заробітної плати можливо у разі укладання нових державних контрактів. Разом із тим Поновити права працівників на отримання заробітної плати можливо у разі ухвалення Верховною Радою України проєкту Закону

[10] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html.

[11] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html

[12] Держпраці. Перелік підприємств і організацій, підпорядкованих центральним органам виконавчої влади та розташовані на території, яка контролюється українською владою, які мають заборгованість по заробітній платі перед Пенсійним фондом та іншими фондами соціального страхування станом на 28.12.2021.

[13] Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення): Постанова Кабінет Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1007. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-2020-%D0%BF#Text

[14] Міністерство економіки України. Лист вих. № 4708-06/59757-01 від 20.12.2021.

[15] ДК «Укроборонпром» лист від 14.12.2021 № UOP10.3-10863.

України «Про особливості приватизації єдиного майнового комплексу Харківського державного авіаційного виробничого підприємства» (реєстр. № 5799 від 19.07.2021), яким врегульовується питання погашення заборгованості із заробітної плати та ЄСВ працівникам Харківського державного авіаційного виробничого підприємства. Позицію Уповноваженого про підтримку законопроєкту № 5799 надіслано Голові Верховної Ради України.[16]

Про порушення своїх прав на своєчасне отримання заробітної плати та зарахування страхового стажу повідомляли Уповноваженому працівники державних підприємств, що включені до переліку об'єктів малої приватизації.

Приклад
У липні 2021 року до Уповноваженого надійшло колективне звернення працівників ДП «Рівненський автомобільний ремонтний завод» (далі – Підприємство) щодо стверджуваного порушення їхніх прав на своєчасне отримання заробітної плати та зарахування страхового стажу, за яким було відкрито провадження.
У зверненні зазначається, що з березня 2019 року працівникам Підприємства не виплачена заробітна плата на суму 7374 тис. грн, з листопада 2012 року не сплачено до Пенсійного фонду України ЄСВ на суму 8803 тис. грн.
У ході провадження встановлено, що Підприємство було виключено із складу Державного концерну «Укроборонпром» та передано до сфери управління ФДМУ. В межах провадження Уповноваженим було направлено відповідні рекомендації до ФДМУ та Регіонального відділення ФДМУ по Рівненській та Житомирській областях та встановлено, що єдиний майновий комплекс Підприємства включено до об'єктів малої приватизації в 2021 році.
Таким чином, погашення заборгованості Підприємства по заробітній платі буде здійснено новим власником (інвестором) після його приватизації, оскільки іншого механізму погашення заборгованості не передбачено.

Ураховуючи, що строк приватизації може становити п'ять років, поновлення права працівників на отримання заробітної плати та зарахування їм страхового стажу є довготривалим процесом, що призводить до певної соціальної напруги.

У 2021 році критична ситуація щодо заборгованості із виплати заробітної плати була на державних вугледобувних підприємствах, зокрема, на шахтах ДП «Первомайськвугілля», ДП «Краснолиманська», ДП «Селидіввугілля», ДП «Львіввугілля».
Впродовж 2021 року сума заборгованості по заробітній платі на державних вугледобувних підприємствах зросла з 134 млн грн до 254 млн грн (станом на 01.01.2022). Заборгованість по ЄСВ на 30.09.2021 складає 494,8 тис. грн.
Така ситуація змушувала гірників неодноразово вдаватися до акцій протесту, вимагаючи погашення заборгованості по заробітній платі:
квітень – страйки шахтарів ДП «Львіввугілля»;
травень – страйки шахтарів шахти «Гірська» ДП «Первомайськвугілля», ДП «ВК «Краснолиманська» та шахти «Котляревська» ДП «Селидіввугілля»; серпень та грудень – акції протесту гірників ДП «Львіввугілля».

[16] Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Лист вих. № ВР/1.2-14-2406 від 11.02.2022.

За результатами вжитих заходів заборгованість перед шахтарями була погашена частково:

ДП «Первомайськвугілля» станом на 25.05.2021 виплачено 343,9 млн грн, що становить 94,1% від нарахованої заробітної плати, у тому числі за рахунок коштів державного бюджету – 328,5 млн грн[17]; За даними Держпраці, станом на 17.05.2021 заборгованість на шахті «Гірська» ДП «Первомайськвугілля» відсутня повністю[18];

ДП «ВК «Краснолиманська» було виплачено 81,8 млн грн, що становить 57,8% від нарахованої заробітної плати, у тому числі у травні – 31,2 млн гривень. Станом на 24.05.2021 заборгованість на ДП «ВК «Краснолиманська» становила 105 млн грн. За даними Міненерго, у травні 2021 року притягнуто до дисциплінарної відповідальності керівника ДП «ВК «Краснолиманська» та звільнено з посади[19];

шахта «Котляревська» ДП «Селидіввугілля» було виплачено 403,9 млн грн, що становить 80,7% від нарахованої заробітної плати, у тому числі з державного бюджету – 248,3 млн грн. У травні цього року спрямовано 12,3 млн грн бюджетних коштів на аванс травня[20];

ДП «Львіввугілля» за 9 місяців 2021 року нараховано 1 364,5 млн грн заробітної плати з нарахуваннями, на виплату якої, за оперативними даними, станом на 12.10.2021, спрямовано 1 005,0 млн. грн, що становить 73,7% від нарахованої заробітної плати. Залишилась заборгованість з нарахуваннями 359,4 млн гривень.

Питання погашення заборгованості не було вирішено і після спрямування додатково 1 млрд грн із Державного бюджету України у 2021 році на виплату зарплати працівникам державних вугледобувних підприємств[21].

Додатково у грудні 2021 року за рахунок відповідного перерозподілу видатків з інших бюджетних програм[22] з резервного фонду Держбюджету[23] та за кошти безвідсоткової фінансової допомоги[24] перераховано 892 млн грн державним вугледобувним підприємствам для виплати зарплат шахтарям.

За даними Міненерго, станом на 01.01.2022 заборгованість по заробітній платі на державних вугледобувних підприємствах складає 254 млн гривень.

ЗА ДАНИМИ ДЕРЖПРАЦІ, ЗАГАЛЬНА СУМА ЗАБОРГОВАНОСТІ ПО МІНЕНЕРГО СТАНОМ НА 28.12.2021 СКЛАДАЛА БІЛЬШ ЯК 430,6 МЛН ГРН

З метою погашення заборгованості та виплати поточної заробітної плати працівникам державних вугледобувних підприємств 16.12.2021 Верховною Радою України прийнято за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» (реєстр. № 5891-1 від 21.09.2021), яким передбачено кошти на суму 2,4 млрд грн на погашення заборгованості перед працівниками вугледобувних підприємств. Ураховуючи ситуацію із заборгованістю по виплаті заробітної плати, Уповноваженим підтримано положення в Бюджетній декларації на 2022–2024 роки щодо передбачення бюджетних видатків на ліквідацію заборгованості перед шахтарями.

[17] Лист Міненерго від 28.05.2021 № 5694/1/21

[18] Лист Держпраці від 25.05.2021 № 3461/3.1/4.1-21

[19] Лист Міненерго від 27.05.2021 № 5616/1/21.

[20] Лист Міненерго від 27.05.2021 № 5616/1/21.

[21] URL: https://www.kmu.gov.ua/news/1-listopada-na-derzhavni-shahti-bulo-pererahovano-6714-mln-grn-na-zarplati-girnikam.

[22] URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245615997&cat_id=35109.

[23] URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245616992&cat_id=35109.

[24] URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=245617449&cat_id=35109.

Уповноважений також звернулася до Комітету Верховної Ради України з питань бюджету з проханням першочергово розглянути на засіданні Комітету законопроєкт «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» (щодо погашення заборгованості та виплати поточної заробітної плати працівникам державних вугледобувних підприємств)» (реєстр. № 5891-1), який 16.12.2021 було прийнято за основу для його підготовки до другого читання.
З метою погашення заборгованості по заробітній платі на всіх державних підприємствах Уповноваженим рекомендовано Кабінету Міністрів України передбачати в Бюджетній декларації та в державному бюджеті щороку відповідні суми на погашення такої заборгованості.

Право працівників комунальних закладів охорони здоров'я на своєчасне отримання винагороди за працю

ПОРУШЕННЯ ПРАВА МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КОМУНАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА СВОЄЧАСНЕ ОТРИМАННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ

Моніторингом Уповноваженого встановлено порушення права медичних працівників комунальних закладів охорони здоров'я на своєчасне отримання заробітної плати.
За даними Держпраці, станом на 30.08.2021 заборгованість з виплати заробітної плати існувала в 111 закладах охорони здоров'я[25].
За даними галузевої профспілки працівників охорони здоров'я, з липня по листопад заборгованість по заробітній платі медичним працівникам зросла до 340,6 млн грн і станом на 10.11.2021 мала місце в 21 області України[26].
Найбільша сума заборгованості з виплати заробітної плати була у Львівській області – 97,95 млн грн (додаток 4.3).

Приклад
У серпні 2021 року медичні працівники Міської лікарні Соснівської міської ради Львівської області вимушені були розпочати акцію протесту та оголосити голодування через невиплату їм заробітної плати.
Уповноваженим надано рекомендації Держпраці, прокуратурі Львівської області та Червоноградській міській раді. За результатами вжитих заходів поновлено право на отримання заробітної плати працівників цієї лікарні: Червоноградською міською радою виділено лікарні 400 тис. грн на погашення заборгованості, Національною службою здоров'я України – 435 тис. грн.

У ТАРИФАХ НА ОПЛАТУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ, ЩО ФІНАНСУЄТЬСЯ НСЗУ ЗА УКЛАДЕНИМИ ДОГОВОРАМИ, ВІДСУТНЯ ЧАСТКА, ЩО ПОВИННА СПРЯМОВУВАТИСЬ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Однією із причин наявної заборгованості з оплати праці медичним працівникам комунальних закладів охорони здоров'я є відсутність в тарифах на оплату медичних послуг, що фінансується НСЗУ за укладеними договорами, частки, що повинна спрямовуватись на оплату праці.

[25] Держпраці. Лист вих. № 6329/2.0/47-21 від 16.09.2021.

[26] Професійна спілка працівників охорони здоров'я України. Лист вих. № 01-08/317 від 30.11.2021.

Право працівників приватних підприємств на своєчасне отримання заробітної плати
За даними Держстату, станом на 01.01.2022 сума заборгованості по заробітній платі в приватному секторі економіки складає 9,1% від загальної суми боргу, що становить 291,8 млн грн від загальної заборгованості по заробітній платі[27].

Приклад
У червні 2021 року до Уповноваженого надійшло повідомлення від громадянина К. про невиплату йому ТОВ «ВП «Каховські ковбаси» (далі – Товариство) заробітної плати за три місяці. Уповноваженим відкрито провадження у цій справі. У ході провадження надавалися рекомендації Головному управлінню Держпраці у Київській області, Головному управлінню Держпраці в Херсонській області, Держпраці України, Державній податковій службі України, Солом'янському УП ГУНП у м. Києві.
За результатами провадження право працівника на отримання заробітної плати непоновлено у зв'язку з тим, що в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань міститься неактуальна інформація про місцезнаходження Товариства, з огляду на це Держпраці не проведено захід контролю.

Порядок здійснення державного нагляду (контролю) у разі відсутності роботодавця за місцезнаходженням потребує законодавчого врегулювання.
Однією із причин зростання заборгованості по заробітній платі є недієвість положень статті 175 КК України, якою передбачена кримінальна відповідальність за умисну безпідставну невиплату заробітної плати, іншої установленої законом виплати громадянам більш як за один місяць[28] (додаток 4.4).

Право працівників апаратів судів на належну оплату праці
До Уповноваженого в 2021 році надійшло 98 колективних звернень від працівників апаратів місцевих та апеляційних судів різних регіонів, у яких порушувалось питання про низький рівень оплати праці.

Приклад
Заявники повідомляли, що за січень та лютий 2021 року державні службовці судів зі стажем роботи понад 10 років (секретарі судових засідань, секретарі суду, судові розпорядники) отримали заробітну плату в розмірі 4,5–5,0 тис. грн.
У ході провадження Уповноваженим надавались рекомендації НАДС, ДСА, Мінекономіки, Мінфіну, Комітету ВРУ з питань бюджету.
Рекомендації Уповноваженого враховані у прийнятому Верховною Радою України 17.06.2021 Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» щодо збільшення видатків на забезпечення здійснення правосуддя місцевими, апеляційними судами» за № 1558-IX.
Частково права працівників апаратів судів поновлено, збільшено поточні видатки ДСА на 238,9 млн грн, розмір середньої заробітної плати працівників судів забезпечено на рівні 10 859 грн (до змін – 9 489 грн).

[27] Державна служба статистики України. URL: http:// www.ukrstat.gov.ua/express/expres_u.html.

[28] Національна поліція України, Департамент інформаційн-аналітичної підтримки, лист № 562/27/02/2-2022 від 24.01.2022.

Уповноваженим під час здійснюваного провадження встановлено:

з 01.01.2021 зменшено розмір прожиткового мінімуму, з якого визначається розмір мінімального посадового окладу для державних службовців апаратів судів на 168 грн, порівняно з 01.12.2020 (2 270 грн), який складає 2102 грн[29];

наявність різних підходів у визначенні розмірів посадових окладів для працівників апаратів судів та державних службовців для підкатегорій В2 державних органів п'ятого рівня та В3 державних органів четвертого рівня[30] (додаток 4.5).

Право працівників на офіційне працевлаштування

За даними Держстату, кількість неформально зайнятого населення становить 3,0 млн осіб, що складає 19,3% до загальної кількості зайнятого населення[31] (додаток 4.6).

Уповноваженим у 2021 році здійснено три моніторинги органів Держпраці: Державної служби України з питань праці, Управління Держпраці в Сумській області, Головного управління Державної служби України з питань праці у Київській області з питань подолання незадекларованої праці. Моніторингом встановлено, що Шостим апеляційним адміністративним судом 14.09.2021 скасовано Постанову[32], якою визначався порядок здійснення заходів державного контролю за додержанням законодавства про працю з питань виявлення неоформлених трудових відносин. Новий порядок Кабінетом Міністрів України до цього часу не затверджений.

64% ВІД ЗАГАЛЬНОЇ КІЛЬКОСТІ ВИЯВЛЕНИХ НЕЗАДЕКЛАРОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ (5911 ОСІБ) ПРАЦЮВАЛИ У ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ – ПІДПРИЄМЦІВ, ЯКІ Є ПЛАТНИКАМИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ПЕРШОЇ – ТРЕТЬОЇ ГРУП

За даними Держпраці, 64% від загальної кількості виявлених незадекларованих працівників (5911 осіб) працювали у юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, які є платниками єдиного податку першої – третьої груп. Вбачається, що відповідальність у формі попередження за наявність неоформлених трудових відносин не стимулює цю категорію роботодавців до додержання норм трудового законодавства.

Територіальні органи Держпраці не завжди можуть здійснити заходи контролю, спрямовані на недопущення використання незадекларованої праці через відсутність суб'єкта господарювання за місцем реєстрації.

Норми Закону України № 877 «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» щодо повноважень інспекторів праці та порядку проведення контрольних заходів необхідно привести у відповідність до положень Конвенцій МОП №№ 81 та 129.

Права застрахованих осіб за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням

Права застрахованих осіб порушувалися у зв'язку із незарахуванням працівникам страхового стажу у разі несплати роботодавцем ЄСВ.

---

[29] Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15 грудня 2020 року № 1082-IX.

[30] Деякі питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 2017 р. № 358. Питання оплати праці працівників державних органів: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 15.

[31] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_nzn_smpsz_u.htm.

[32] Деякі питання здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 823.

За даними ПФУ, станом на 01.10.2021 сума заборгованість зі сплати ЄСВ до цього органу становить 20,5 млрд грн, в тому числі 17,3 млрд грн заборгованість державних підприємств[33]. Найбільші обсяги заборгованості за підприємствами, що належать до сфери управління Міністерства енергетики України – 11,3 млрд грн, Фонду державного майна України – 2,4 млрд грн, ДК «Укроборонпром» – 0,7 млрд грн.

Приклад
У березні 2021 року до Уповноваженого надійшло колективне звернення працівників Озерянського торфозаводу філії ДП «Житомирторф» (далі – ДП «Житомирторф») про порушення їхнього права на призначення/перерахунок пенсії, отримання матеріального забезпечення, страхових виплат тощо в зв'язку із відсутністю у них необхідного страхового стажу внаслідок несплати керівництвом ДП «Житомирторф» з 2017 року ЄСВ.
З метою поновлення прав працівників на соціальний захист Уповноваженим здійснювалось провадження, яким встановлено, що станом на 06.05.2021 заборгованість із сплати ЄСВ складає 8100 тис. грн[34], при цьому заборгованість із виплати заробітної плати на підприємстві відсутня[35].
ДП «Житомирторф» включено до переліку об'єктів, що підлягають приватизації у 2021 році[36], для погашення заборгованості по сплаті ЄСВ необхідно виставити ДП «Житомирторф» на аукціон із зобов'язаннями покупця погасити цю кредиторську заборгованість. Разом із тим проблема полягає в тому, що майно підприємства арештовано органами ДВС. Накладені заборони унеможливлюють виставлення ДП «Житомирторф» на аукціон.
Для поновлення прав працівників ДП «Житомирторф» на соціальний захист необхідно внести зміни до Закону України «Про виконавче провадження» щодо можливості приватизації єдиних майнових комплексів державних підприємств, активи яких перебувають під арештом та забороною відчуження. Потребує врегулювання на законодавчому рівні і питання зарахування до страхового стажу періоду роботи, за який з вини роботодавця не було сплачено ЄСВ.

Право застрахованих осіб на отримання допомоги по безробіттю

КАБІНЕТОМ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ НЕ ЗАТВЕРДЖЕНО БЮДЖЕТ ФОНДУ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ НА 2021 РІК

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що Кабінетом Міністрів України не затверджено бюджет Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (далі – Фонд) на 2021 рік[37].
За даними Мінекономіки, станом на 27.10.2021 надходження до Фонду не забезпечили потребу у видатках (у січні-вересні середньоденні доходи склали – 64 млн грн, а потреба у видатках – 82 млн грн).

[33] URL: https://www.pfu.gov.ua/2149219-zvit-pro-robotu-organiv-pensijnogo-fondu-ukrayiny-za-9-misyatsiv-2021-roku/

[34] Лист Державної податкової служби України від 07.05.2021 № 453/2/99-00-04-03-02-02

[35] Лист Державної служби України з питань праці від 28.05.2021 № 15035.4/О-4869.3/21/25.2/4237.9

[36] Лист Фонду державного майна України від 16.08.2021 № 10-47-19039.

[37] Міністерство економіки України. Лист від 11.01.2022 № 4802-09/853-01.

За даними Державного центру зайнятості, станом на 15.11.2021 Фонд та його територіальні органи працювали за тимчасовим кошторисом видатків. Державним центром зайнятості лише 26.10.2021 профінансовано допомогу по безробіттю, що була нарахована у третій декаді серпня поточного року.
З метою захисту прав застрахованих осіб Уповноваженим надано рекомендації Кабінету Міністрів України вжити невідкладних заходів, спрямованих на затвердження збалансованого бюджету Фонду на 2021 рік.
Правлінням Фонду 17.12.2021 схвалено проєкт бюджету Фонду на 2021 рік із дефіцитом у 947 млн гривень.

До Уповноваженого надходили звернення осіб передпенсійного віку щодо порушення їх конституційного права на соціальний захист від безробіття в частині скорочення тривалості виплати допомоги по безробіттю.
За даними Мінекономіки, кількість осіб передпенсійного віку, яким у період з квітня 2020 року до вересня 2021 року тривалість виплати допомоги по безробіттю визначалася з урахуванням пункту 3^2 розділу VIII «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» до 270 днів становила 5 283 особи. Стосовно 1027 осіб, яким допомога вже була призначена на строк до 720 календарних днів, прийнято рішення щодо скорочення терміну виплати до 270 календарних днів[38].
З метою поновлення прав застрахованих осіб Уповноваженим надано Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів пропозицію до законопроєкту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» (реєстр. № 6067 від 16.09.2021).

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення від громадянки З. щодо порушення її конституційного права на соціальний захист внаслідок безробіття з незалежних від неї обставин. За зверненням Уповноваженим здійснювалось провадження. За результатами провадження встановлено, що поновити права осіб передпенсійного віку на отримання допомоги по безробіттю тривалістю до 720 календарних днів, які набули права на цю допомогу до 18.04.2020, можливо шляхом внесення відповідних змін до законодавства. Уповноваженим надано відповідні рекомендації Кабінету Міністрів України.

Питання поновлення права на соціальний захист від безробіття осіб передпенсійного віку перебуває на контролі Уповноваженого.

[38] Міністерство економіки України. Лист від 30.09.2021 № 4802-10/47831-01.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України:

1. Передбачати в Бюджетній декларації та державному бюджеті щороку кошти на погашення заборгованості по заробітній платі на державних підприємствах та в бюджетній сфері.
2. Прискорити розгляд і прийняття:

проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо порядку державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства про працю», розроблений Мінекономіки;

проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо врегулювання питання оплати праці працівників судів» (реєстр. № 6311 від 16.11.2021);

проєкту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подання єдиної звітності з єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування і податку на доходи фізичних осіб» (реєстр. № 6120 від 30.09.2021);

проєкту Закону України «Про особливості приватизації єдиного майнового комплексу Харківського державного авіаційного виробничого підприємства» (реєстр. № 5799 від 19.07.2021);

проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» (реєстр. № 6067 від 16.09.2021).

Кабінету Міністрів України:

1. Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05.04.2007 № 877-V щодо врегулювання механізму державного нагляду (контролю) у випадку неможливості проведення перевірки суб'єктів господарювання у зв'язку з їх відсутністю за місцезнаходженням юридичної особи.
2. Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до статті 265 КЗпП щодо посилення відповідальності для юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, які використовують найману працю та є платниками єдиного податку першої-третьої груп за наявність неоформлених трудових відносин.
3. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 306 «Про затвердження Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, встановлених Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2», якими передбачити виплату громадянам допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, які мали право на таку виплату, але припинили трудові відносини до отримання роботодавцем цих коштів.
4. Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 № 358 «Деякі питання оплати праці державних службовців судів, органів та установ системи правосуддя» щодо забезпечення єдиних підходів до оплати праці державних службовців як апаратів судів, так і інших державних органів.

5. Визначити порядок проведення органами Держпраці інспекційних заходів з метою запобігання випадкам незадекларованої праці.

Міністерству фінансів України, Міністерству економіки України розробити законопроєкт, яким передбачити в Бюджетному кодексі України зміни щодо захищених видатків бюджету та включити до них нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на оплату праці працівників бюджетних установ, а також нарахування на заробітну плату.

Міністерству економіки України розробити законопроєкт, яким визначити механізм поновлення права осіб передпенсійного віку, що були звільнені з роботи у період з квітня 2020 року та які набули право на допомогу по безробіттю, на отримання допомоги по безробіттю тривалістю до 720 календарних днів.

Міністерству соціальної політики, Міністерству економіки України розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України законопроєкт щодо порядку зарахування до стажу роботи періоду, за який з вини роботодавця не сплачено ЄСВ.

Фонду державного майна України розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до статті 27 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», в якій передбачити зменшення строку виконання зобов'язань з метою поновлення права громадян на отримання заробітної плати та зарахування їм страхового стажу.

4.3. Право власності

Право на житло

До Уповноваженого протягом 2021 року звернулося 847 осіб про порушення житлових прав громадян.

Конституція України гарантує кожному право на житло та зобов'язує державу створити умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

З метою реалізації права на житло Кабінетом Міністрів України було запроваджено декілька житлових програм для окремих категорій населення.

Протягом 2021 року Уповноваженим здійснювався моніторинг програм щодо забезпечення органами державної влади та обласними адміністраціями житлових прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; права на доступне житло, молодіжне житлове будівництво, кредитування індивідуальних сільських забудовників.

Програма «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (головний розпорядник коштів – Мінсоцполітики)

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що для реалізації житлових прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, кошти з державного бюджету останнього разу виділялись лише у 2013 році.

За даними Мінсоцполітики, потреба у фінансуванні зазначеної вище програми на 2022 рік – 25 367,6 млн грн, яка забезпечила б житлом 21 049 сімей.
З 2013 року по 2021 рік фінансування з державного бюджету на вирішення житлових питань громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, кошти державного бюджету не передбачалося.
За результатами моніторингу забезпечення обласними державними адміністраціями житлових прав громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, встановлено, що в 2021 році за бюджетною програмою «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» не здійснювалося фінансування та не проводилися виплати компенсації за втрачене майно по всім областям України, окрім Житомирської області (5236,6 тис. грн).

Приклад
Уповноваженим протягом 2021 року здійснювалося провадження за зверненням громадянки Ч. щодо невиплати Черкаським відділенням соціального захисту населення відшкодування за самостійно придбане житло у зв'язку з переселенням з території, забрудненої внаслідок Чорнобильської катастрофи. У 2007 році заявниця взяла банківський кредит та придбала двокімнатну квартиру у м. Черкаси. Відповідно до чинного законодавства на дату придбання житла вартість квартири підлягала відшкодуванню за рахунок коштів державного бюджету. Незважаючи на неодноразові звернення заявниці до Мінсоцполітики, міністерство не погашає цю заборгованості, посилаючись на відсутність бюджетного фінансування на вирішення житлових питань громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.
За рекомендаціями Уповноваженого, при підготовці пропозицій до Бюджетної декларації на 2022–2024 роки Мінсоцполітики надано Мінфіну пропозиції щодо включення до обсягу видатків відшкодування за самостійно придбане житло громадянами, які самостійно переселились з радіоактивно забрудненої території та придбали житло, але не отримали компенсації від держави.
Поновити права цієї категорії громадян можна за умови виділення коштів з державного бюджету на фінансування програми «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», проте Державним бюджетом України на 2022 рік фінансування зазначених вище видатків не передбачено.

Програма «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла» (головний розпорядник коштів – Мінрегіон)
Запровадження програми мало на меті надати державну підтримку громадянам на будівництво (придбання) доступного житла та полягає у сплаті державою 30 відсотків або 50 відсотків (для учасників АТО та внутрішньо переміщених осіб відповідно) вартості будівництва (придбання) доступного житла та/або наданні пільгового іпотечного житлового кредиту.
Програма не фінансувалася у 2015–2016 роках.
Починаючи з 2017 року, Мінрегіону в державному бюджеті на 2017 рік було передбачено 30 млн грн, 2018 – 100 млн грн, 2019 – 400 млн гривень.
Протягом 2017–2019 року з державного бюджету було профінансовано програму у значно менших розмірах від потреби, а саме у таких обсягах: 2017 рік – 29,65 млн грн, 2018 рік – 85,26 млн грн, 2019 рік – 346,87 млн гривень.
За рахунок цих коштів отримали підтримку на будівництво (придбання) доступного житла у 2017 році – 91 сім'я, з них 62 сім'ї ВПО; у 2018 році – 237 сімей, з них 171 сім'я ВПО; у 2019 році – 877 сімей, з них 653 сім'ї ВПО.

Загалом з 2017 року по 2020 рік включно державну підтримку було надано 908 сім'ям ВПО, із них 890 – за рахунок коштів державного бюджету, 18 – за рахунок коштів місцевих бюджетів.
Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» (із змінами) видатки у розмірі 100 млн грн на зазначену бюджетну програму було скасовано.
Нестача фінансування є однією з причин формування великих черг осіб, які вже внесені до переліку претендентів на отримання державної підтримки.
За офіційною інформацією Держмолодьжитла, станом на 01.11.2021 загальна кількість зареєстрованих заяв для отримання державної підтримки становила понад 19,5 тисяч, з них майже 12,1 тисяча заяв подано ВПО, 3,3 тисячі – учасниками АТО. Але коштів на виконання програми «Доступне житло» у загальному фонді Держбюджету-2021 не було закладено.

Програма «Надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» (головний розпорядник коштів – Мінрегіон).
Програма не фінансується за рахунок коштів держбюджету з 2015 року.
Фінансування програми пільгового молодіжного кредитування здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів, а також за рахунок коштів статутного капіталу Державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву», порядок використання яких визначено постановою Кабінету Міністрів України від 11.05.2011 № 488.
Було освоєно кошти за рахунок коштів статутного капіталу Державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» (Держмолодьжитло) протягом 2017–2020 року на суму 250,97 млн грн та було надано підтримку для поліпшення житлових умов 424 сім'ям (додаток 4.7).
Станом на 01.11.2021 у Держмолодьжитло зареєстровано 3 643 заяви.
У 2021 році передбачено збільшення статутного капіталу Державної фіскальної служби України (далі – ДСФУ) у розмірі 25,07 млн грн за рахунок державного бюджету.
Законом України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15 грудня 2020 року № 1082-IX фінансування Державної програми забезпечення молоді житлом на 2013–2023 роки за рахунок коштів загального фонду держбюджету не передбачено.

Програма «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла» (головний розпорядник коштів – Мінрегіон)
Починаючи з 2010 року, фінансування зазначеної програми за рахунок загального фонду державного бюджету не здійснюється. Заходи програми фінансуються за рахунок повернених коштів за кредитами, наданими раніше.
З держбюджету було виділено кредитів по зазначеній вище програмі у 2017–2020 роках на суму 145,23 млн грн та надано 424 сім'ям (додаток 4.8).
З місцевих бюджетів було виділено кредитів по зазначеній вище програмі у 2017 -2020 роках на суму 488,88 млн грн та надано 5516 сім'ям (додаток 4.9).
Одним із шляхів забезпечення громадян житлом є реновація застарілого житла.
Мільйони громадян мешкають в будинках, які здебільшого побудовані понад 60 років тому. Лише в Києві загальний обсяг застарілого житла становить 5 395 будинків, в яких проживає близько 570 тис. людей.

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що органами місцевого самоврядування не здійснюється належний контроль щодо стану застарілого житлового фонду та не проводиться його інвентаризація.

ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НЕ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НАЛЕЖНИЙ КОНТРОЛЬ ЩОДО СТАНУ ЗАСТАРІЛОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ ТА НЕ ПРОВОДИТЬСЯ ЙОГО ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ

Зволікання з реконструкцією та відсутність коштів для належного утримання, ремонту та реконструкції житла призводить до прискорення темпів його старіння та виводу з експлуатації у зв'язку з аварійністю.

Тому щороку кількість житла, що потребує негайного ремонту та реконструкції, стрімко збільшується. Основна частина житлового фонду, яка вже перебуває в аварійному та ветхому станах, в Україні розташована в міській місцевості та становить 2% від його загальної кількості – 3340,4 тис. будинків (за даними Держстату станом на 01.01.2021) (додаток 4.10).

Разом із тим проблема реконструкції застарілого житлового фонду найбільш складна у великих містах, де відбувається стрімка та щільна забудова в районах старої забудови, це посилює руйнування будинків, що потребують реконструкції. Наприклад, в м. Києві, чітко простежується, що 20% населення міста проживає в застарілому житловому фонді, а його концентрація зосереджена в центральних районах міста (додаток 4.11).

Якщо негайно не вжити дієвих заходів, то за 5–7 років, коли фізичний знос буде становити близько 80%, вже неможливо буде врятувати наявне житло.

Натепер правовідносини у цій сфері регулюються Законом України «Про здійснення комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» від 2006 року, але він не вирішує проблему реконструкції застарілого житлового фонду на практиці, оскільки його норми не адаптовані до сучасних викликів та містять прогалини щодо додержання прав і свобод людини і громадянина.

Ураховуючи актуальність проблематики та тривалість узгодження розробленого в 2018 році Мінрегіоном законопроєкту «Про внесення змін до Закону України «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» з метою його удосконалення та необхідності внесення змін в частині додержання прав власності громадян Уповноваженим було створено робочу групу, якою напрацьовані пропозиції до цього законопроєкту, зокрема щодо необхідності обов'язкового мінімального (соціального) ремонту в квартирах за програмою реконструкції застарілого житлового фонду, збереження субсидій та встановлення фіксованої суми з оплати комунальних послуг. Пропозиції Уповноваженого надано розробнику законопроєкту.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту закону «Про здійснення комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» (реєстр. № 6458 від 22.12.2021).

Кабінету Міністрів України

1. Опрацювати питання щодо відновлення фінансування житлових програм із загального фонду держбюджету, а саме програм: «Надання державної підтримки для будівництва (придбання) доступного житла», «Державне пільгове кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла», «Надання пільгового довгострокового державного кредиту молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла», а також програми «Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» фінансування в частині потреби для вирішення житлового питання громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Право на захист інтелектуальної власності

Відповідно до статті 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Законодавство України, яке безпосередньо регулює відносини власності, визнає за громадянином виключне право розпоряджатися своїми здібностями до продуктивної і творчої праці.

Наразі питання захисту авторських прав і майнових прав авторів, виплати роялті авторам від авторської продукції є одним із ключових напрямів при забезпеченні дотримання інтелектуальних прав авторів.

Приклад

До Уповноваженого в травні 2021 року звернулася Всеукраїнська професійна спілка працівників музичної індустрії щодо порушення майнових прав авторів та невиконання Мінекономіки рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 20.05.2021 в адміністративній справі № 640/1908/21 щодо незатвердження наказом рішення комісії з акредитації організацій колективного управління від 17.12.2020.

Уповноваженим здійснювалося провадження у цій справі. За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування Мінекономіки затвердило в вересні 2021 року рішення комісії з акредитації організацій колективного управління у сфері публічного сповіщення музичних недраматичних творів із текстом і без тексту, включно з тими творами, що входять до складу аудіовізуальних творів, окрім кабельної ретрансляції. Крім того, інформація про акредитацію організацій колективного управління внесена до Реєстру організацій колективного управління та розміщена на офіційному веб-сайті Мінекономіки.

Майнові права авторів поновлено.

Право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю

До Уповноваженого протягом 2021 року зверталися громадяни щодо порушення їхніх прав державними/приватними виконавцями через блокування коштів на банківських рахунках, призначених для отримання заробітної плати, пенсії, соціальної допомоги та інших соціальних виплат тощо.

Існуючі заходи примусового виконання рішень через їх неурегульованість в частині накладення арешту на кошти, що є іноді єдиним джерелом доходу, призводять до порушення прав людини володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, передбачені статтею 41 Конституції України.

Приклад
До Уповноваженого у листопаді 2021 року звернувся громадянин А., якому державний виконавець наклав арешт на банківський рахунок, який був відкритий у банківській установі для отримання пенсії, з якої за постановою державного виконавця про звернення стягнення на заробітну плату, пенсію, стипендію та інші доходи боржника вже стягуються кошти у розмірі 20% доходу, отриманого за місцем роботи. Розпоряджатися залишком коштів (80%), які є єдиним джерелом його доходу, громадянин А. не може.
За рекомендацією Уповноваженого Мін'юстом та Нацбанком опрацьовано питання щодо необхідності нормативного врегулювання зазначеного питання та підготовки відповідних змін до законодавства, зокрема шляхом визначення у Законі України «Про виконавче провадження» особливостей накладення арешту на поточні рахунки, які використовуються для виплати заробітної плати, аліментів, соціальної допомоги та інших видів соціальних виплат фізичних осіб-боржників. Поновити право громадян на володіння, користування та розпорядження коштами на рахунках в банківських установах у разі накладення арешту приватними або державними виконавцями можна лише шляхом внесення змін до чинного законодавства.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до статті 48 Закону України «Про виконавче провадження» щодо особливостей накладення арешту на кошти на рахунках боржника – фізичної особи, які відкриті для зарахування заробітної плати, пенсії, стипендії на інших соціальних виплат, які є єдиним джерелом існування громадянина.

Право на отримання земельних ділянок у власність і користування
До Уповноваженого протягом 2021 року звернулося 988 осіб про неможливість реалізувати своє право на отримання землі у власність через відсутність інформації про вільні земельні ділянки в територіальних громадах.
Важливою складовою реалізації права громадян на отримання землі у власність є наявність достовірних та повних відомостей щодо площі, складу та якісних характеристик земель, врегулювання суміжних меж. Засобом набуття такої інформації є інвентаризація.
Дані інвентаризації земель необхідні для створення інформаційної бази державного земельного кадастру, регулювання земельних відносин, раціонального використання і охорони земельних ресурсів, ефективного та об'єктивного оподаткування.
Результати моніторингу Уповноваженого 24 ТГ засвідчили, що ТГ планують проведення інвентаризації земель населених пунктів громад, але у них наразі немає фінансової можливості на проведення цих заходів, відсутні генеральний план і схема планування території, які необхідні для початку інвентаризації.
Невиконання місцевими органами самоврядування покладених на них законами обов'язків щодо інвентаризації земель негативно впливає на реалізацію права громадян на землю.

НЕВИКОНАННЯ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ САМОВРЯДУВАННЯ ПОКЛАДЕНИХ НА НИХ ЗАКОНАМИ ОБОВ'ЯЗКІВ ЩОДО ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ НЕГАТИВНО ВПЛИВАЄ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗЕМЛЮ

Приклад
Моніторингом Уповноваженого у липні 2021 року встановлено, що Глевахівською селищною радою Васильківського району Київської області інвентаризація земель проведена лише на території смт Глеваха, в інших населених пунктах ТГ інвентаризації не проведена у зв'язку з обмеженим фінансовим ресурсом.
Рекомендації Уповноваженого враховані при формуванні бюджету ТГ на 2022 рік, яким передбачено кошти на розробку технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації земель на суму 300,0 тис. гривень.
Також розроблено місцеву програму землеустрою Глевахівської селищної територіальної громади на 2022–2024 роки, в заходах якої передбачено проведення інвентаризації земельних ділянок.
Права громадян на землю поновлені.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Територіальним громадам передбачити кошти на виконання робіт з інвентаризації земель, що належать до комунальної власності ТГ (в межах населених пунктів) та провести таку інвентаризацію.

4.4. Право на соціальний захист

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 6 375 осіб про порушення прав людини і громадянина у сфері соціального захисту.
У зверненнях громадяни найчастіше порушували питання пенсійного забезпечення, невиконання рішень суду про призначення (перерахунок) пенсії, отримання державних соціальних допомог, встановлення статусів осіб пільгових категорій (осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи; реабілітованих осіб; осіб з інвалідністю) та пов'язаних із цим соціальних гарантій, реалізації права на отримання житлової субсидії.
У 2021 році Уповноваженим здійснювався моніторинг додержання прав громадян в умовах реформи системи соціального захисту населення (права на своєчасність призначення та отримання державних соціальних допомог та інших виплат безпосередньо в громадах; права на отримання соціальних послуг та інших соціальних гарантій, фінансування яких мають здійснювати місцеві бюджети).

Право на достатній життєвий рівень та належний соціальний захист

ВНАСЛІДОК ЗАТВЕРДЖЕННЯ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМУ НА РІВНІ МАЙЖЕ ВДВІЧІ МЕНШОМУ ВІД ФАКТИЧНОГО ПОРУШУЄТЬСЯ ПРАВО ГРОМАДЯН НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ ТА НАЛЕЖНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

У 2021 році порушувалися права мільйонів громадян на достатній життєвий рівень та належний соціальний захист внаслідок затвердження прожиткового мінімуму на рівні майже вдвічі меншому від фактичного.

З 1 січня 2021 року розмір прожиткового мінімуму на одну особу в розрахунку на місяць становив 2 189 грн, тоді як фактичний розмір[39] у цінах січня 2021 року – 4 114 грн (з урахуванням суми обов'язкових платежів – 4 714 грн).
За даними ПФУ, станом на 1 січня 2022 року пенсію в розмірі до 4,0 тис. грн (еквівалент 145 доларів), що є нижче межі монетарної бідності, визначеної ООН (150 доларів), отримують 7,6 млн (майже 70,2%) пенсіонерів. Середній розмір призначеної пенсії з цільовою грошовою допомогою становить 3991,53 грн.
Такі розміри пенсій не забезпечують громадянам достатній життєвий рівень, гарантований Конституцією України.
Конституційні гарантії права громадян на забезпечення рівня життя не нижчого від прожиткового мінімуму не забезпечуються при виплаті державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, адже розмір останньої визначається з урахуванням показника рівня забезпечення прожиткового мінімуму, який відповідно до статті 9 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» у 2021 році для працездатних осіб становить лише 35% прожиткового мінімуму для цієї категорії осіб.

Моніторингом Уповноваженого виявлено порушення права громадян на отримання коштів, нарахованих за судовими рішеннями про здійснення соціальних виплат, боржниками за якими є структурні підрозділи соціального захисту населення і центри з нарахування та здійснення соціальних виплат.
Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 09.04.2021 № 1434-IX запроваджено бюджетну програму КПКВК 2501290 «Забезпечення виконання рішень суду», за якою Мінсоцполітики на погашення заборгованості за судовими рішеннями передбачено видатки в обсязі 100 млн. гривень. Разом із тим, за інформацією Мінсоцполітики, станом на 01.10.2021 в структурних підрозділах соціального захисту населення обліковується 76 122 судових рішення, на повне виконання яких необхідно 731,7 млн гривень.

Права у сфері пенсійного забезпечення

Права громадян при виконанні органами ПФУ рішень адміністративних судів зобов'язального характеру
На адресу Уповноваженого у 2021 році надходили численні звернення громадян щодо невиплати заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду, погашення якої здійснюється за рахунок коштів державного бюджету.
Здійснюваний Уповноваженим протягом року моніторинг засвідчив, що за рахунок виділених у 2021 році з державного бюджету України коштів на погашення заборгованості, що утворилася внаслідок нарахування (перерахунку) пенсійних виплат на виконання судових рішень (360 млн грн), ПФУ станом на 01.07.2021 здійснено виплати 11 451 особі з датою надходження судових рішень до територіальних органів ПФУ 11 листопада 2019 року.
Потребує врегулювання питання щодо затвердження порядку погашення відповідної заборгованості, оскільки постановою Верховного Суду від 26.05.2021 залишено без змін постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 22.07.2020, якою визнано протиправними та нечинними пункти 1 та 2 постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 649 «Питання погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду», якими такий порядок визначався.

[39] https://www.msp.gov.ua/news/19670.html?PrintVersion

Значна кількість звернень громадян стосувалась неналежного виконання органами ПФУ рішень суду та зменшення розміру пенсійних виплат після виконання територіальними органами ПФУ судового рішення щодо перерахунку пенсії, в окремих випадках повідомлялося й про утримання надміру виплачених раніше сум пенсій унаслідок такого перерахунку.

Приклад
До Уповноваженого у серпні 2021 року звернулася громадянка Б. з м. Чернівці щодо зменшення розміру пенсії після виконання ухваленого на її користь рішення суду про переведення з пенсії за вислугу років, призначеної як особі, звільненій з військової служби на пенсію за віком відповідно до пунктів 10-12 Прикінцевих положень Закону України «Про державну службу» 10 грудня 2015 року № 889-VIII та неправомірного утримання з неї надміру виплачених сум пенсії.
Під час розгляду звернення встановлено, що розмір пенсії заявниці після виконання рішення суду зменшився з 4055,40 грн до 1712,00 грн унаслідок неврахування при обрахунку пенсії даних довідок про складові заробітної плати для призначення пенсії державного службовця, хоча механізм обрахунку цього виду пенсії саме з урахуванням таких даних передбачено чинним законодавством.
Разом із тим із пенсії заявниці неправомірно утримувалася переплата в розмірі 15 245,27 грн, визначена внаслідок перерахунку пенсії на виконання рішення суду, оскільки відповідно до вимог статті 50 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» 9 липня 2003 року № 1058-IV із пенсіонера можуть стягуватися надміру виплачені суми пенсій лише внаслідок зловживань з його боку або подання страхувальником недостовірних даних.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів право заявниці поновлено частково: припинено утримання із пенсії та повернуто неправомірно утримані кошти.

З метою напрацювання шляхів щодо врегулювання проблем, пов'язаних із виконанням судових рішень, Уповноваженим було створено робочу групу, до складу якої увійшли представники Мінсоцполітики, Мін'юсту, Офісу Генерального прокурора, ПФУ, Федерації професійних спілок України та Верховного Суду. За підсумками роботи робочої групи Уповноваженим надані рекомендації Мінсоцполітики та ПФУ щодо врегулювання на законодавчому рівні питання про заборону зменшення розміру пенсії, якщо це відбувається за результатами її перерахунку, на виконання рішення суду.
Вирішенню проблеми виконання судових рішень могло б слугувати запровадження дієвого та ефективного судового контролю за виконанням рішень судів (статті 382, 383 Кодексу адміністративного судочинства України).
На запит Уповноваженого ДСА України поінформовано, що статистика щодо застосування судового контролю не ведеться з 2018 року.
За рекомендаціями Уповноваженого у січні 2021 року до форм звітності внесено зміни щодо обліку судових рішень, за якими встановлено судовий контроль. Відтак буде можливим здійснення моніторингу щодо дієвості та ефективності його застосування.

Право на пенсійне забезпечення державних службовців
До Уповноваженого упродовж 2021 року надходили численні звернення пенсіонерів з числа працівників державної служби щодо непроведенням їм перерахунку пенсії, призначеної відповідно до Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII.

Внесене до Конституційного Суду України у листопаді 2019 року конституційне подання Уповноваженого[40] щодо нарахування та перерахунку пенсій державним службовцям та службовцям органів місцевого самоврядування, за яким відкрите конституційне провадження, до цього часу не розглянуте.

Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення пенсійного законодавства», внесений Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України (реєстр. № 4668 від 28.01.2021), що передбачає проведення перерахунку та осучаснення пенсій особам, які працювали на посадах державних службовців, на загальних підставах – у зв'язку зі збільшенням показника середньої заробітної плати (доходу) по Україні, з якої сплачено страхові внески, та який враховуються для обчислення пенсій, 09.09.2021 прийнято за основу у першому читанні.

Право на отримання пенсій в належному розмірі

До Уповноваженого надходили звернення громадян з питань порушення права на отримання пенсій в належному розмірі, що потребували внесення змін до законодавства.

Приклад

Протягом 2021 року Уповноваженим здійснювалося провадження за зверненням громадянина П. із м. Львова щодо порушення його права на належне пенсійне забезпечення як реабілітованої особи у зв'язку із відмовою територіального органу ПФУ у зарахуванні до страхового стажу в пільговому обчисленні періоду перебування у засланні, факт якого був встановлений у судовому порядку.

Під час провадження встановлено, що ГУ ПФУ у Львівській області заявникові відмовлено у пільговому зарахуванні цього періоду, оскільки Порядком підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсії за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1993 р. № 637, не передбачено підтвердження періоду перебування у засланні на підставі рішення суду, яким встановлюється такий факт, що має юридичне значення.

За рекомендаціями Уповноваженого для врегулювання цього питання Мінсоцполітики спільно з ПФУ розроблено необхідний проєкт акта та як наслідок внесено зміни[41] до вказаного нормативно-правового акта, відповідно до яких до страхового стажу при призначенні пенсії зараховується час тримання особи під вартою, відбування покарання в місцях позбавлення волі та перебування в засланні й на примусовому лікуванні, якщо цей період був встановлений як юридичний факт на підставі судового рішення.

З урахуванням внесених змін до законодавства право заявника поновлено, ГУ ПФУ у Львівській області здійснено перерахунок пенсії (до страхового стажу зараховано в потрійному розмірі час перебування у засланні у періоді, що встановлений в судовому порядку) та доплату пенсії за період з дати набрання 17.08.2021 чинності цими змінами.

[40] Конституційне подання Уповноваженого про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) положень статті 90, підпункту 1 пункту 2 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, частини сьомої статті 21 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» від 07 червня 2001 року № 2493-III.

[41] Постанова Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2021 р. № 829 «Про внесення змін до пункту 12 Порядку підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній».

На контролі Уповноваженого перебувало питання виконання рішення Конституційного Суду України від 7 квітня 2021 року № 1-р(II)/2021, яким визнано неконституційними положення Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII щодо установлення мінімального розміру пенсій для осіб, які отримали інвалідність унаслідок Чорнобильської катастрофи, та пенсій у зв'язку з втратою годувальника внаслідок Чорнобильської катастрофи за рішенням Кабінету Міністрів України. Верховною Радою України у визначений рішенням Конституційного Суду України тримісячний строк прийнято необхідні зміни до законодавства[42] та визначено мінімальні розміри пенсій по інвалідності та у зв'язку з втратою годувальника для зазначеної категорії постраждалих на рівні закону.

Внесеними змінами також враховано рекомендації Уповноваженого щодо визначення рівних умов обчислення пенсій з п'ятикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня відповідного року, для усіх учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС (інших ядерних аварій), щодо яких встановлено причинний зв'язок інвалідності з Чорнобильською катастрофою (іншими ядерними аваріями).

У зв'язку із внесеними змінами до цього Закону Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 09.12.2021 № 1307 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1210 та від 26 вересня 2012 року № 886», в якій враховано рекомендації Уповноваженого щодо необхідності внесення змін до Порядку обчислення пенсій особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в частині застосування при обрахунку пенсії зазначеній категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи єдиного показника середньої заробітної плати (доходу), з якої сплачено страхові внески.

Залишилося неврегульованим питання поновлення пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на виконання рішення Конституційного Суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018.

Право громадян на вільний вибір способу отримання пенсій та соціальних виплат

Постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2021 р. № 277 «Про додаткові заходи щодо організації виплати і доставки пенсій та грошової допомоги за місцем фактичного проживання одержувачів у межах України» передбачалося виплату з 1 вересня 2021 року пенсій та державних грошових допомог виключно через банківські установи.

Уповноваженим висловлено позицію, що положення цієї постанови обмежують права громадян на вільний вибір способу доставки пенсії та грошової допомоги, а також не враховують факту, що на території більшості територіальних громад банківські установи, відділення та банкомати для зняття готівкових коштів відсутні.

Рекомендації Уповноваженого щодо забезпечення права громадян самостійно обирати зручний для них спосіб отримання пенсії чи соціальної допомоги враховані Кабінетом Міністрів України в постанові від 26 травня 2021 р. № 546 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

[42] Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» від 29 червня 2021 року № 1584-IX.

Право реабілітованих осіб або осіб, потерпілих від репресій

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що Національною комісією з реабілітації (далі – Нацкомісія з реабілітації) порушуються строки розгляду та прийняття рішень з питань визнання осіб реабілітованими або потерпілими від репресій.

Станом на 25.03.2021 на розгляді Нацкомісії з реабілітації перебували 1 908 обґрунтованих пропозицій від регіональних комісій з реабілітації щодо визнання осіб реабілітованими або потерпілими від репресій, з них 935 надійшли у 2020 році та 440 у 2021 році. Розглянуто 814 справ.

Станом на 14.12.2021 розглянуто 1 515 справ із 2 671, що надійшли до Нацкомісії.

За інформацією Нацкомісії з реабілітації, її робота та робота регіональних комісій проводилась з урахуванням карантинних обмежень, що й призвело до накопичення справ та порушення термінів їх розгляду.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПІЛЬГИ ЧЕРЕЗ ВІДСУТНІСТЬ БЛАНКІВ ПОСВІДЧЕНЬ РЕАБІЛІТОВАНОЇ ОСОБИ

Моніторингом Уповноваженого встановлено порушення права громадян на пільги через відсутність бланків посвідчень реабілітованої особи.

За інформацією Мінсоцполітики, потреба у бланках посвідчень реабілітованого складає близько 5 000 одиниць.

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що проблема забезпечення бланками посвідчень реабілітованої особи потребує нормативного врегулювання, адже затверджений постановою Кабінету Міністрів Української РСР від 24 червня 1991 р. № 48 «Про заходи щодо реалізації Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» бланк посвідчення реабілітованого не відповідає вимогам Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 17 квітня 1991 року № 962-XII.

За рекомендаціями Уповноваженого Кабінетом Міністрів України прийнято постанови від 19 травня 2021 р. № 535 «Деякі питання реалізації Закону України «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» (якою передбачається затвердження нового зразка посвідчення реабілітованого та порядок його виготовлення) та від 9 грудня 2021 р. № 1296 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для створення і програмно-технічного забезпечення системи інформаційно-аналітичної підтримки, інформаційно-методичного забезпечення та виготовлення бланків посвідчень і нагрудних знаків для системи соціального захисту» (якою вказаний порядок поширено на виготовлення бланків посвідчень реабілітованих осіб).

Моніторингом Уповноваженого також встановлено, що через відсутність бланків посвідчень порушуються права осіб, які одержують державну соціальну допомогу відповідно до Законів України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» від 16 листопада 2000 року № 2109-III та «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю» від 18 травня 2004 року № 1727-IV.

На виконання рекомендації Уповноваженого Мінсоцполітики здійснено перерозподіл бланків посвідчень між регіонами. Права отримувачів державних соціальних допомог поновлено.

Право громадян на отримання житлових субсидій

До Положення про порядок призначення житлових субсидій, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 № 848 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 807, зі змінами та доповненнями (далі – Положення), у квітні 2021 року внесено зміни[43], якими суттєво переглянуто умови призначення громадянам житлових субсидій.

[43] Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 420 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».

Зокрема, ліквідовано комісії, утворені місцевими органами влади, які в окремих випадках залежно від життєвої ситуації, що склалась в родині, могли прийняти рішення про призначення житлової субсидії. Через це громадяни втратили єдину можливість отримати житлову субсидію, тоді як самостійно оплачувати житлово-комунальні послуги не можуть.

Моніторингом Уповноваженого у червні 2021 року виявлено порушення прав громадян на своєчасне одержання з 01.05.2021 житлових субсидій унаслідок того, що структурні підрозділи з питань соціального захисту населення не мали технічної можливості їх призначати з урахуванням внесених змін[44] до Положення

За результатами вжитих заходів Уповноваженим питання було врегульовано: з 25.06.2021 Мінфіном та Мінсоцполітики до регіонів передано дані верифікації та необхідне програмне забезпечення, що забепечило поновлення права громадян на своєчасне отримання житлової субсидії.

Право громадян на пільговий проїзд

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що відбувається порушення прав громадян пільгових категорій на проїзд унаслідок непередбачення органами місцевого самоврядування у своїх бюджетах видатків на компенсаційні виплати перевізникам за пільговий проїзд окремих категорій громадян, а без виплати таких компенсацій перевізники відмовляють громадянам у безкоштовному проїзді.

Окремі ТГ виділяють кошти на компенсацію пільгових перевезень, проте в недостатніх обсягах. При цьому громадяни можуть скористатися правом пільгового проїзду переважно у межах громади, де вони проживають, і за наявності обмежень (щодо кількості поїздок, днів перевезень), хоча право на пільговий проїзд гарантовано законодавством України без будь-яких обмежень.

ВИЗНАЧЕННЯ НА ЗАКОНОДАВЧОМУ РІВНІ ЧІТКОГО МЕХАНІЗМУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ПІЛЬГОВИЙ ПРОЇЗД, ЗОКРЕМА ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЇ, ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Норма статті 91 Бюджетного кодексу України дає право, а не зобов'язує органи місцевого самоврядування передбачати кошти на зазначені цілі в місцевих бюджетах залежно від обсягів пільгових перевезень.

Уповноваженим висловлено позицію щодо визначення на законодавчому рівні чіткого механізму для реалізації права громадян на пільговий проїзд, зокрема визначення суб'єктів його організації, джерел фінансування та відповідальності.

В умовах запровадження протиепідемічних заходів Уповноваженим виявлено порушення права громадян на пільговий проїзд внаслідок прийняття місцевими комісіями з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій рішень щодо призупинення (скасування) або обмеження пільгового проїзду в громадському транспорті.

Приклад

Моніторингом Уповноваженого у IV кварталі 2021 року встановлено, що пунктом 2 протоколу № 38 засідання спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації природного характеру місцевого рівня у м. Дніпро від 16.11.2021 встановлено обмеження щодо пільгових перевезень пасажирів, які відповідно до законодавства користуються такими правами, на міських маршрутах загального користування автотранспорту, електротранспорту і метрополітену. Встановлено час

[44] Постанови Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 420 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України», від 19 травня 2021 р. № 505 «Деякі питання призначення житлових субсидій»

для пільгових перевезень щоденно з 10 год. 00 хв. до 15 год. 00 хв. В інший час пільга не діє.
Комісією з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій виконавчого комітету Старокостянтинівської міської ради Хмельницької області (підпункт 4 пункту І протоколу № 5 від 20.03.2020) прийнято рішення, яким доручено автомобільним перевізникам м. Старокостянтинів призупинити з 23.03.2020 на період дії карантину надання послуг з пільгового перевезення в громадському транспорті пенсіонерів за віком, крім осіб, які працюють в медичних закладах.
Уповноваженим внесено подання головам вказаних комісій з вимогою скасувати зазначене рішення як таке, що порушує права і свободи громадян України, приписи Конституції України, соціального та антидискримінаційного законодавства.
За інформацією спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації природного характеру місцевого рівня, у м. Дніпро права пільгових категорій громадян на проїзд у громадському транспорті поновлено з 09.12.2021.

Право на отримання соціальних послуг

Результати здійснюваного Уповноваженим моніторингу територіальних громад засвідчили порушення прав громадян, які опинилися в складних життєвих обставинах, на отримання соціальних послуг.
Закон України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, що діє з початку 2020 року, повною мірою на практиці не застосовується у зв'язку з відсутністю необхідних підзаконних актів. Не розроблено примірне положення про Територіальні центри надання соціальних послуг, як наслідок – послуги цією установою надаються громадянам за вимогами нечинного Закону України «Про соціальні послуги» 2003 року, які суперечать принципам надання соціальних послуг, визначених чинним законодавством.
За результатами моніторингу діяльності 26 ТГ та їх підрозділів з питань надання соціальних послуг встановлено такі порушення: відсутня належна організація надання соціальних послуг та не дотримуються стандартів їх надання (зокрема, не здійснюється визначення потреб населення в соціальних послугах; неналежним чином організована та проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота серед громадян щодо надання соціальних послуг; якість та обсяг соціальних послуг орієнтовані переважно на фінансові можливості, а не на потреби осіб; не проводиться належні оцінка і прогнозування потреб у соціальних послугах та моніторинг оцінки якості їх надання).
Для усунення порушень Уповноваженим внесено акти реагування об'єктам моніторингу та Мінсоцполітики.
Мінсоцполітики розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)», який доопрацьовано із урахуванням останніх законодавчих змін, висловлених зауважень заінтересованих центральних органів виконавчої влади, соціальними партнерами та направлено на повторне погодження.
Моніторингом Уповноваженого виявлено порушення прав осіб, які перебувають у психіатричних закладах системи охорони здоров'я без наявності медичних показань для подальшого перебування у цих закладах, на отримання соціальних послуг, спрямованих на подолання або мінімізацію негативних наслідків складних життєвих обставин, в яких вони опинилися.

Приклад
Здійснюваним упродовж 2021 року моніторингом Уповноваженого встановлено, що у психіатричній лікарні м. Краматорська тривалий час перебувають 10 осіб (7 із яких є недієздатними і опіку над якими здійснює заклад), які потребують влаштування до установ соціального захисту, оскільки ними втрачено соціальні зв'язки і відсутнє житло. В Обласній клінічній психіатричній лікарні м. Слов'янська перебуває 19 таких осіб. У КНП «Клінічна лікарня «Психіатрія» виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) – 2 особи.
Моніторинг Уповноваженого підтвердив, що органами місцевого самоврядування не вживаються заходи з метою надання зазначеній категорії громадян допомоги у вирішенні питання поселення до закладів соціального спрямування і насамперед допомоги у відновленні документів, що посвідчують особу.
За результатами реагування Уповноваженого Мінсоцполітики доручено обласним, Київській міській держадміністрації вжити заходів з налагодження спільних зусиль задля вирішення питання надання соціальних послуг такій категорії осіб. Робота щодо підготовки пакета документів для прийняття рішення про надання соціальних послуг відповідно до законодавства в регіонах триває.

Крім того, Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 28.10.2021 № 1113 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 576 та від 1 червня 2020 р. № 587», якою врегульовується питання надання комплексних соціальних послуг особам з інвалідністю, особам похилого віку, що страждають на психічні розлади, які потребують соціальних послуг і перебувають у закладах з надання психіатричної допомоги, установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, спеціалізованих установах для осіб, які відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, закладах для бездомних осіб.

Право на отримання компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі
До Уповноваженого надходили звернення громадян щодо порушення їхніх прав на отримання компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (далі – компенсація), яка відповідно до підпункту «а» пункту 4 частини першої статті 89 Бюджетного кодексу України здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Приклад
До Уповноваженого у квітні 2021 року звернувся громадянин Л. з Полтавської області з питання тривалої заборгованості із невиплати призначеної йому компенсації.
Під час здійснюваного Уповноваженим провадження за зверненням заявника встановлено, що заборгованість із виплати компенсації виникала протягом усього періоду її призначення, а причиною такої ситуації є відсутність необхідного фінансування з коштів місцевого бюджету (виділена з бюджету територіальної громади сума коштів для виплати у 2021 році компенсації не покриває загальну потребу в коштах на її виплату).
На кінець липня 2021 року заборгованість з виплати компенсації жителям Кременчуцької міської територіальної громади становила 247,6 тис. гривень.
Уповноваженим надіслано рекомендації до Департаменту соціального захисту населення Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області та до міського голови міста Кременчука.

За рахунок додатково виділених з міського бюджету коштів за відповідною бюджетною програмою заявникові виплачено заборговані кошти з березня 2021 року.
Питання виділення коштів у повному обсязі, необхідних на виплату компенсації, орган місцевого самоврядування зобов'язався вирішити до кінця 2021 року. Проте станом на початок грудня 2021 року заборгованість не погашена. Міському голові м. Кременчука Полтавської області у грудні 2021 року внесено подання Уповноваженого щодо вжиття заходів для виплати заявнику та іншим мешканцям Кременчуцької міської територіальної громади відповідної компенсації.

З огляду на повідомлення про факти порушень прав громадян на отримання компенсації Уповноваженим у III кварталі 2021 року здійснено моніторинг наявності заборгованості з виплати компенсації в розрізі областей та територіальних громад шляхом направлення запиту до Нацсоцслужби.
За результатами опрацювання отриманої інформації від Нацсоцслужби надіслано рекомендації до Мінсоцполітики щодо необхідності врегулювання виявленого проблемного питання на законодавчому рівні шляхом запровадження відповідної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам у разі неспроможності територіальної громади забезпечити виконання фінансових зобов'язань перед населенням у сфері соціального захисту.
За рекомендаціями Уповноваженого, з метою поновлення права фізичних осіб на отримання компенсації за надання соціальних послуг на непрофесійній основі Мінсоцполітики розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо фінансування соціальних послуг», яким передбачено запровадження субвенції на створення умов безбар'єрності у сфері соціальних послуг для дітей та осіб із психічними розладами, невиліковними хворобами.

Право бездомних осіб на соціальний захист
У січні 2021 року здійснено моніторинг заходів, які вживаються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування стосовно соціальної підтримки бездомних осіб.
Моніторингом було охоплено 51 місцевий орган виконавчої влади та орган місцевого самоврядування в 24 областях та м. Києві та здійснено моніторингові візити до 100 пунктів обігріву.
Виявлено непоодинокі випадки відсутності установ та закладів, які надають послугу тимчасового притулку для бездомних осіб (в 11-х об'єктах моніторингу); соціальних патрулів (в 7-х об'єктах); пунктів роздачі їжі (в 9-х об'єктах); санітарно-гігієнічних кімнат (в 50-х об'єктах).
Встановлено, що не здійснюється облік бездомних осіб (в 6-х об'єктах); не надаються послуги з відновлення документів (в 11-х об'єктах); не проводяться медичні огляди/обстеження бездомних осіб (в 6-х об'єктах); не забезпечено бездомних осіб засобами індивідуального захисту (масками) (в 70-х об'єктах).
Під час моніторингових візитів встановлено, що більшість їх працює лише в денний час.
Лише половина відвіданих пунктів обігріву (50) облаштовано санітарно-гігієнічною кімнатою.
Майже всі пункти обігріву потребують укомплектування (оновлення) медичними виробами для надання першої медичної допомоги (аптечками).
Уповноваженим надано рекомендації керівництву об'єктів моніторингу щодо усунення виявлених порушень, а також Мінсоцполітики щодо опрацювання виявлених системних питань надання соціальних послуг бездомним особам.

Мінсоцполітики розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів запобігання бездомності до 2026 року», який є комплексним документом, що визначає завдання органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо запобігання та зменшення бездомності, реалізації бездомними особами прав і свобод, передбачених Конституцією та законами України, шляхи і способи розв'язання проблеми бездомності.
Уповноваженим вживалися заходи реагування з метою захисту прав бездомних осіб за повідомленнями про конкретні випадки порушення прав таких осіб.

Приклад
За результатами моніторингу ЗМІ у січні 2021 року стало відомо, що бездомний громадянин Н. (перебував на території м. Києва) не має документа, що посвідчує особу, упродовж останніх років проживає на вулиці, має проблеми зі здоров'ям, унаслідок травмування нижньої кінцівки та не може самостійно пересуватися.
За втручання Уповноваженого громадянину Н. надано необхідну медичну допомогу в медичному закладі м. Києва. Департаментом соціальної політики виконавчого комітету Київської міської ради вирішено питання про поселення його до Київського міського центру комплексного обслуговування бездомних осіб в с. Ясногородка та надано допомогу у відновленні документів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення пенсійного законодавства» щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» (реєстр. № 4668 від 28.01.2021).

Кабінету Міністрів України
1. Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкти щодо:
забезпечення прав осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та ветеранів війни відповідно до рішення КСУ від 17 липня 2018 року № 6-р/2018;
внесення змін про недопущення зменшення розміру пенсійних виплат після проведення їх перерахунку на виконання рішення суду.
2. Розглянути та затвердити:
проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Основних напрямів запобігання бездомності до 2026 року»;
проект постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг)».
3. Здійснити заходи щодо визначення потреби у коштах на погашення заборгованості за рішеннями судів і на виконання програм, пов'язаних із пенсійним забезпеченням та соціальним захистом населення, та передбачити їх у Державному бюджеті України.

Міністерству соціальної політики України
1. Завершити розроблення нормативних актів для забезпечення реалізації положень Закону України «Про соціальні послуги».
2. Опрацювати питання перегляду на законодавчому рівні джерел фінансування компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі (шляхом запровадження відповідної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам).

Національній комісії з реабілітації забезпечити додержання строків розгляду та прийняття рішень з питань визнання осіб реабілітованими або потерпілими від репресій.

Пенсійному фонду України здійснювати контроль за додержанням територіальними органами прав громадян при призначенні (перерахунку) пенсій відповідно до ухвалених на їх користь судових рішень.

Місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування вжити заходів для забезпечення права громадян на отримання соціальних послуг та інших соціальних гарантій, фінансування яких має здійснюватися за рахунок місцевих бюджетів.

4.5. Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля

У 2021 році до Уповноваженого звернулося 477 громадян про порушення їхнього права на безпечне для життя та здоров'я довкілля.
Уповноваженим здійснено 36 моніторингів додержання екологічних прав людини у сфері поводження з відходами, а також додержання права на безпечне для життя та здоров'я атмосферне повітря.

Право у сфері поводження з відходами
Найбільше громадяни скаржилися на порушення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля органами місцевого самоврядування внаслідок порушення законодавства у сфері поводження з відходами.

Приклад
До Уповноваженого у серпні 2021 року звернувся громадянин К. щодо бездіяльності Маловільшанської сільської ради з питання ліквідації несанкціонованого звалища відходів, на якому здійснюється безконтрольне розміщення продуктів тваринного походження (рештки тварин). За реагування Уповноваженого працівниками Держекоінспекції Столичного округу проведено позапланову перевірку та зобов'язано Маловільшанську сільську раду забезпечити у повному обсязі ліквідацію несанкціонованого і неконтрольованого звалища на підпорядкованій території.
Право мешканців Маловільшанської територіальної громади на безпечне довкілля поновлено частково: проводиться ліквідація відходів, здійснюються контроль за вивезенням решток тварин та заходи щодо формування земельної ділянки для розміщення об'єкта поводження з відходами.

В Україні за 2020 рік утворилось понад 54 млн куб. м побутових відходів, які накопичуються на 6 тис. сміттєзвалищ і полігонів загальною площею майже 9 тис. га. Кількість перевантажених сміттєзвалищ становить 4,3% (261 од.), а 14% (868 од.) не відповідають нормам екологічної безпеки. З 1 542 сміттєзвалищ, які потребують паспортизації. У 2020 році фактично паспортизовано лише 93 одиниці. З 424 сміттєзвалищ, які потребують рекультивації, рекультивовано лише 24 (5,7%)[45].
Крім того, відсутність систем збирання газу на сміттєзвалищах та полігонах часто має наслідком виникнення пожеж. За отриманою від ДСНС інформацією на полігонах (звалищах) твердих побутових відходів впродовж 2020 року виникла 501 пожежа, за 9 місяців 2021 року – 268 пожеж.
Уповноваженим проведено 22 моніторингові візити щодо дотримання екологічних прав людини у сфері поводження з відходами, за результатами яких встановлено такі порушення:

- експлуатація сміттєзвалищ, що не відповідають встановленим природоохоронним законодавством вимогам;
- недотримання встановлених Правил експлуатації полігонів побутових відходів, затверджених наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 01.12.2010 № 435 (допускається змішування відходів, безконтрольне ввезення відходів для захоронення, відсутній моніторинг стану ґрунтових вод, ґрунтів (або здійснення такого моніторингу з порушеннями), систем збирання і знезараження фільтрату, біогазу;
- невиконання приписів контролюючих органів щодо усунення порушень вимог природоохоронного законодавства.

Тривале відтермінування вирішення цих системних порушень призводить до погіршення стану складових елементів навколишнього природного середовища (ґрунтів, водних ресурсів, повітря) та, як наслідок – спричиняє загрозу життю та здоров'ю людей.
У 2021 році Уповноваженим було проведено дослідження стану виконання Міндовкілля, Мінрегіоном, Мінекономіки Національного плану управління відходами до 2030 року (далі – Національний план)[46].

ВСТАНОВЛЕНО НЕВИКОНАННЯ АБО НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ ОКРЕМИХ ЗАХОДІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАНУ МІНДОВКІЛЛЯ ТА МІНЕКОНОМІКИ

За результатами проведеного моніторингу встановлено невиконання або неналежне виконання окремих заходів Національного плану Міндовкілля та Мінекономіки. Міндовкілля не забезпечено виконання пункту 92 Національного плану щодо розроблення та подання Кабінету Міністрів України проєкту акта про створення мережі регіональних потужностей для екологічно безпечного перероблення (рециклінгу) відходів тваринного походження.
Переважна більшість заходів Національного плану може бути реалізована у разі прийняття проєкту Закону «Про управління відходами» (реєстр. № 2207-1-д від 04.06.2020, який 21.07.2020 прийнято у першому читанні).

Право на безпечне атмосферне повітря
У 2020 році Україна посіла 8 місце серед країн Європи та 43 місце у світі у рейтингу забруднення повітря, погіршивши свої позиції порівняно з 2019 роком[47].

[45] Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2020 рік. URL: https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/terretory/stan-sfery-povodzhennya-z-pobutovymy-vidhodamy-v-ukrayini-za-2020-rik-2/

[46] Національний план управління відходами до 2030 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 117-р, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text

[47] URL:https://www.iqair.com/world-most-polluted-cities?continent=59af92ac3e70001c1bd78e52&country=oXWcN3EgQtqQ9P4dc&state=&page=1&perPage=50&cities=

За даними ВООЗ, щороку у світі майже 7 мільйонів людей передчасно помирають від хвороб, спричинених забрудненням повітря[48].

Проведені 6 моніторингів в рамках виконання Стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого на 2021 рік щодо дотримання права людини на безпечне для життя та здоров'я атмосферне повітря засвідчили наявність системних проблем, серед яких:

- неефективне здійснення Держекоінспекцією, Держпродспоживслужбою державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог природоохоронного, санітарного законодавства;
- неналежне здійснення органами місцевого самоврядування заходів для забезпечення дотримання права людини на безпечне атмосферне повітря;
- недостатнє інформування населення про стан атмосферного повітря.

Приклад

У червні 2021 року моніторингом Уповноваженого встановлено, що Горішньоплавнівською міською радою інформування населення про стан атмосферного повітря здійснюється раз на рік за результатами річного звіту або за потреби на міському радіо чи телебаченні, що не відповідає вимогам законодавства у частині оперативності такого інформування.

На виконання рекомендацій Уповноваженого Горішньоплавнівська міська рада наразі інформує населення про стан атмосферного повітря щомісяця.

ПЕРШИМ КРОКОМ ДО ЧИСТОГО ТА БЕЗПЕЧНОГО ПОВІТРЯ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ МАЄ СТАТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО МОНІТОРИНГУ ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ

Першим кроком до чистого та безпечного повітря для українців має стати впровадження ефективного державного моніторингу забруднення атмосферного повітря.

Для цього необхідним є здійснення державного моніторингу атмосферного повітря відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 827 «Деякі питання здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря» (чинна з 05.09.2019) (далі – Постанова № 827)[49].

Моніторинг Уповноваженого стану впровадження центральними органами виконавчої влади, обласними державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря засвідчив, що цей процес відбувається дуже повільно і знаходиться початковому етапі.

Відповідно до Постанови № 827 (у редакції від 17.09.2020) ОДА, КМДА, міські ради зобов'язані були протягом одного року з дня набрання чинності цією постановою (до 05.09.2020) подати для погодження Міндовкілля програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря.

Проте форму Програми державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря було затверджено лише у 2021 році (наказом Міндовкілля від 25.02.2021 № 147). Необхідна для розроблення програм постанова набула чинності лише 5 травня 2021 року, при тому, що термін подання проєктів програм Міндовкіллю визначено до 1 липня 2021 року.

[48] URL: https://www.un.org/en/observances/clean-air-day

[49] https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2019-%D0%BF#Text

Станом на 30.12.2021 Міндовкілля отримало на погодження 27 проєктів програм, з них погоджено – 13. Міндовкілля до цього часу не розроблено Порядок розроблення та затвердження планів поліпшення якості атмосферного повітря.
Несвоєчасність розроблення Міндовкілля, ОДА та виконавчими органами міських рад програм державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря, відсутність планів поліпшення якості атмосферного повітря мають наслідком порушення права людини на безпечне для життя та здоров'я довкілля.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону «Про управління відходами» (реєстр. № 2207-1-д від 04.06.2020).
Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України
1. Забезпечити своєчасне виконання заходів, передбачених Національним планом управління відходами до 2030 року.
2. Забезпечити загальну організацію та координацію суб'єктів моніторингу атмосферного повітря для належного впровадження державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря.

Міністерству економіки України забезпечити своєчасне виконання заходів, передбачених Національним планом управління відходами до 2030 року.

Обласним державним адміністраціям, Київській міській державній адміністрації, виконавчим органам міських рад (суб'єктам моніторингу атмосферного повітря відповідно до Постанови № 827):
1. Розробити та затвердити програми державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря.
2. Встановити пункти спостережень за станом атмосферного повітря та забезпечити ведення спостереження за рівнями забруднювальних речовин в межах території відповідної зони або агломерації.

4.6. Право на освіту і культуру

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернувся 260 громадян щодо реалізації їхнього прав у сфері освіти та здійснено 6 (42 об'єкти) моніторингів стану виконання місцевими органами управління освітою обласних державних адміністрацій, закладами професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти чинного законодавства, направлено 176 листів із відповідними рекомендаціями, здійснювався контроль за їх виконанням.

Права здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти
Результати розгляду повідомлень громадян та моніторингу Уповноваженого засвідчили наявність проблемних питань щодо реалізації права здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти на доступ до якісної освіти незалежно від місця проживання.

Значною проблемою функціонування системи професійної (професійно-технічної) освіти залишається зменшення контингенту здобувачів професійної освіти, скорочення мережі таких закладів. За 30 років незалежності України кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти зменшилась майже вдвічі (з 1 285 у 1991 році до 708 у 2021 році).

ЗА 30 РОКІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ КІЛЬКІСТЬ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ ЗМЕНШИЛАСЬ МАЙЖЕ ВДВІЧІ (З 1 285 У 1991 РОЦІ ДО 708 – У 2021 РОЦІ)

У Дніпропетровській області середня наповнюваність закладів професійної (професійно-технічної) освіти становить 387 осіб, контингент здобувачів освіти у 21 (39%) закладі освіти менше 300 осіб. У Харківській області триває об'єднання малокомплектних закладів з метою створення в майбутньому потужних багатопрофільних і багаторівневих професійних коледжів; в результаті кількість закладів з наповнюваністю менше 300 осіб щороку зменшується і у 2021/2022 навчальному році становить лише 4 заклади.

Моніторингом також встановлено, що в Дніпропетровській та Харківській областях не затверджено регіональні програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2020–2027 роки на виконання Плану заходів до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року[50].

Повільними темпами впроваджується дуальна форма здобуття освіти в перевірених областях. Лише 11 (36%) закладів професійної (професійно-технічної) освіти та 26 підприємств різних форм власності м. Харкова і області впроваджують дуальну форму здобуття освіти. Аналогічна ситуація і в Дніпропетровській області, де таку роботу здійснюють у 18 (34%) закладах. За даними МОН, у 2021 році у 217 (30%) закладах професійної (професійно-технічної) освіти застосовуються лише елементи дуальної освіти з відповідальністю здебільшого закладів, а не роботодавців.

Проблемним є питання щодо передачі майна закладів професійної (професійно-технічної) освіти із державної у комунальну власність. За даними МОН, з 2016 року Урядом прийнято рішення про передачу цілісних майнових комплексів лише 146 (24,7%) державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що підлягають передачі, у спільну власність територіальних громад[51]. Водночас у Дніпропетровській та Харківській областях не передано жодного такого закладу.

Разом із тим здійснюваний Уповноваженим моніторинг додержання МОН та місцевими органами виконавчої влади, зокрема органами управління освітою Дніпропетровської та Харківської ОДА прав учнів (слухачів) у сфері професійної (професійно-технічної) освіти засвідчив, що позитивно вирішуються окремі питання розвитку професійної (професійно-технічної) освіти, доступу учнів (слухачів) до якісних освітніх послуг.

Розпочато розроблення професійних та освітніх стандартів, запроваджено дуальну форму здобуття освіти, створено регіональні ради професійної (професійно-технічної) освіти, які беруть участь у формуванні регіональної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти.

Щорічно проводяться Всеукраїнські конкурси професійної майстерності серед здобувачів професійної (професійної-технічної) освіти у тому числі конкурс «WORLDSKILLS UKRAINE».

[50] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 508-р. «Про затвердження Плану заходів до Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року».

[51] URL:https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/informacia-mayno-po/2021/09/09/Inform.peredachi.derzh.vlasn.oblasty.09.09.21.

Підвищено розмір мінімальної академічної стипендії здобувачам професійної (професійно-технічної) освіти з 490 до 1250 гривень на місяць.

За останні п'ять років за рахунок коштів державного бюджету (350 млн грн) на базі діючих закладів професійної (професійно-технічної) освіти створено 184 навчально-практичних центри галузевого спрямування. Цьогоріч на створення навчально-практичних центрів Уряд виділив 150 млн грн, які скеровано 62 закладам[52].

Права здобувачів вищої освіти

За звітний період до Уповноваженого найчастіше зверталися здобувачі вищої освіти, а також їхні батьки або особи, які їх замінюють, для відновлення права на здобуття вищої освіти, отримання документа про освіту з оскарженням питань проведення реорганізації закладів освіти.

ВСТАНОВЛЕНО ФАКТИ НЕОБҐРУНТОВАНОГО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЩОДО РЕОРГАНІЗАЦІЇ (ЛІКВІДАЦІЇ) ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність зазначених питань підтверджується і результатами проведеного моніторингу щодо реалізації прав людини і громадянина у сфері вищої освіти: встановлено факти необґрунтованого прийняття рішень щодо реорганізації (ліквідації) закладів вищої освіти, неналежного реагування на скарги здобувачів вищої освіти, незабезпечення рівного доступу до освіти, здобутої на певному освітньому рівні.

Моніторингом Уповноваженого щодо реалізації Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про вищу освіту» встановлено, що з 1 липня 2021 року було заборонено створення і функціонування територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти в Києві, Харкові, Львові, Дніпрі та Одесі (підпункт 201 пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про вищу освіту»). Лише у квітні 2021 року МОН було надано рекомендації керівникам закладів вищої освіти усіх форм власності та сфери управління до 18 червня 2021 року вжити вичерпних дій для своєчасного ухвалення рішень щодо організації або припинення таких підрозділів.

Приклад

До Уповноваженого в травні 2021 року звернулися 32 здобувачі освіти заочного відділення Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (далі – Інститут) з оскарженням питання його реорганізації шляхом передачі до Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» (далі – НТУ «Дніпровська політехніка»), оскільки вважали, що це суперечить принципу вільного вибору закладу вищої освіти, гарантованого положеннями статті 4 Закону України «Про вищу освіту».

У рамках відкритого Уповноваженим провадження встановлено, що Інститут реорганізовано на виконання Указу Президента України від 05.11.2020 № 487/2020 «Про впорядкування використання об'єктів державної власності, що перебувають в управлінні Державного управління справами, та розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 147-р «Деякі питання реорганізації закладів освіти».

[52] URL:https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-koncepciyi-derzhavnoyi-cilovoyi-socialnoyi-programi-rozvitku-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-na-2022-2027-roki

Рекомендації Уповноваженого, спрямовані на забезпечення прав здобувачів вищої освіти та працівників Інституту, надані керівництву закладу освіти, враховані Вченою радою НТУ «Дніпровська політехніка» при ухваленні рішення про утворення в закладі відповідних профільних підрозділів, в яких студенти продовжують навчання відповідно до спеціальностей, обраних ними при вступі, а також їм гарантовано збереження розміру оплати за навчання відповідно до раніше укладених договорів.
Забезпечено додержання трудових прав та соціальних гарантій працівників Інституту. Станом на 01 жовтня 2021 року 98 із 149 працівників продовжують свою трудову діяльність у складі колективу НТУ «Дніпровська політехніка».

Уповноваженим було рекомендовано МОН забезпечити реалізацію права громадян України, які навчаються у територіально відокремлених структурних підрозділах, на вільний вибір закладу вищої освіти, форми здобуття вищої освіти і спеціальності, відповідно до положень абзацу другого частини першої статті 4 Закону України «Про вищу освіту».
Завдяки заходам, вжитим Уповноваженим, МОН прийнято рішення щодо продовження до кінця 2021 року періоду завершення реорганізації та ліквідації територіально відокремлених структурних підрозділів закладів вищої освіти.
Також за рекомендацією Уповноваженого МОН надано роз'яснення, що заборона створення та функціонування територіально відокремлених структурних підрозділів в містах Києві, Харкові, Львові, Дніпрі та Одесі не стосується приватних закладів вищої освіти, в яких відповідно до статті 27 Закону України «Про вищу освіту» структура та порядок роботи структурних підрозділів визначено статутом закладу.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (реєстр. № 4207 від 12.10.2020) і проєкту Закону України «Про професійну освіту» (реєстр. № 4207-1 від 26.10.2020).

Кабінету Міністрів України
Розробити та затвердити нормативно-правові акти щодо:
- чіткого розподілу повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади в управлінні та фінансуванні закладів професійної (професійно-технічної) освіти та визначити їх відповідальність;
- підвищення оплати праці педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до Закону України «Про освіту».

Міністерству освіти і науки України
1. Забезпечити виконання Плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 року № 508-р.

2. Завершити передачу цілісних майнових комплексів закладів професійної (професійно-технічної) освіти з державної до комунальної власності та повноважень з управління закладів професійної (професійно-технічної) освіти на обласний рівень і їх фінансування.
3. Сприяти поширенню практики здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти за дуальною формою.
4. Вжити заходів щодо унормування дистанційного навчання як форми здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти.

Право на отримання доступних культурних послуг

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 16 громадян щодо забезпечення реалізації їхніх прав у сфері культури та здійснено 10 моніторингів стану виконання місцевими органами управління у сфері культури ОДА, закладами культури чинного законодавства, направлено 78 листів із відповідними рекомендаціями, здійснено контроль за їх виконанням.

НЕНАЛЕЖНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ КУЛЬТУРНИМИ ПОСЛУГАМИ ВНАСЛІДОК СКОРОЧЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ

У зверненнях громадяни найчастіше порушували питання неналежного забезпечення населення культурними послугами внаслідок скорочення мережі закладів культури.

Уповноваженим здійснено моніторинг стану виконання МКІП Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами[53].

Одним із найважливіших заходів, виконаних у 2021 році, стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» від 29 квітня 2021 р. № 1432-IX щодо загальних засад надання населенню культурних послуг».

Моніторингом Уповноваженого встановлено, що через незатверджені мінімальні стандарти забезпечення громадян культурними послугами, порушуються права громадян на доступ до якісних культурних послуг в умовах реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Здійснюваний Уповноваженим моніторинг додержання права людини і громадянина на доступ до культурних цінностей, культурної спадщини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі засвідчив, що на тимчасово окупованому півострові мають місце порушення використання культурної спадщини. Непоодинокими є випадки умисного знищення, руйнування чи псування пам'яток історії та культури, незаконного проведення пошукових, археологічних робіт, вивезення культурних цінностей з півострова.

Приклад

За результатами моніторингу ЗМІ у червні 2021 року встановлено, що на території м. Феодосія, в старовинному поселенні Кітей, стародавньому місті Акра та на інших об'єктах російськими археологами Федеральної державної бюджетної установи культури «Державний Ермітаж» проводяться незаконні розкопки.

На території музею «Херсонес-Таврійський» розпочату заміну плитки, яка має історичну цінність та перебуває під охороною ЮНЕСКО.

[53] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 355.

Такі дії суперечать нормам міжнародного гуманітарного права про забезпечення і захист пам'яток на окупованій території, зокрема Гаазької конвенції 1954 року.
Прокуратурою Автономної Республіки Крим та м. Севастополя було відкрито 23 кримінальні провадження за 85 фактами умисного знищення, руйнування чи псування пам'яток історії та культури, серед яких захоплення 32 об'єктів нерухомості пам'ятки національного значення «Ханський палац», що входить до складу Бахчисарайського державного історико-культурного заповідника, шляхом так званих робіт з реконструкції. Офісом Генерального прокурора України у серпні 2021 року було направлено повідомлення до Міжнародного кримінального суду про військові злочини проти культурної спадщини в анексованому Криму.
Виконавча рада ЮНЕСКО 16 жовтня 2021 року прийняла рішення про моніторинг ситуації в Автономній Республіці Крим. ЮНЕСКО привертає увагу до порушень прав людини, руйнувань культурної і природної спадщини та інших порушень цінностей ЮНЕСКО в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим та м. Севастополі[54].

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України:
1. Розробити та затвердити порядок надання субвенцій і дотацій з державного бюджету, які мають спрямовуватися на забезпечення гарантованого державою для кожного громадянина України обсягу культурно-мистецьких послуг, на розвиток сфери культури і мистецтв окремих об'єднаних територіальних громад; наближення рівня заробітних плат працівників культури до рівня середніх заробітних плат у державі.
2. Затвердити мінімальні стандарти забезпечення громадян культурними послугами.

Міністерству культури та інформаційної політики України:
1. Забезпечити постійний контроль за виконанням Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 355-р.
2. Розробити та подати на затвердження Кабінету Міністрів України мінімальні стандарти забезпечення громадян культурними послугами.

4.7. Соціальні, економічні та культурні права під час запровадження протиепідемічних заходів

Право на отримання медичної допомоги у державних та комунальних закладах охорони здоров'я в умовах поширення на території України хвороби COVID-19
Уповноваженим здійснено моніторинг стану надання медичної допомоги громадянам у закладах охорони здоров'я, що надають первинну, екстрену та вторинну (спеціалізовану) і третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу пацієнтам з хворобою COVID-19 у Запорізькій, Київській, Тернопільській, Рівненській, Чернігівській та Чернівецькій областях.

[54] URL: https://crimea.suspilne.media/ua/news/5864

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ ГРОМАДЯН НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗОПЛАТНО ТА НА ПІЛЬГОВИХ УМОВАХ ЛІКАРСЬКИМИ ЗАСОБАМИ

Моніторингом зафіксовано випадки відмови пацієнтам у госпіталізації через відсутність вільних ліжко-місць у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, які надають стаціонарну медичну допомогу пацієнтам з хворобою COVID-19, у Чернігівської, Чернівецькій, Тернопільській, Київській, Запорізькій областях.

Також моніторингом встановлено, що у спеціалізованих ЗОЗ, які визначені для госпіталізації пацієнтів з хворобою COVID-19, був відсутній необхідний перелік лікарських засобів для лікування таких пацієнтів, зокрема фавіпіравір відсутній в ЗОЗ Запорізької, Київської, Чернівецької областях; ремдесевір відсутній в ЗОЗ Чернігівської області.

Виявлено системне порушення прав пільгових категорій громадян на забезпечення безоплатно та на пільгових умовах лікарськими засобами в Запорізькій, Київській, Тернопільській, Рівненській, Чернігівській та Чернівецькій областях у разі амбулаторного лікування хвороби COVID-19.

Приклад

У лютому 2021 року до Уповноваженого звернулися громадяни Г. (Івано-Франківська обл.) та С. (Запорізька обл.) щодо лікування за власні кошти з приводу коронавірусної хвороби COVID-19 в спеціалізованих закладах охорони здоров'я для лікування пацієнтів з хворобою COVID-19.

За результатами вжитих заходів Уповноваженим встановлено, що нормативно-правовими актами, якими регулюється порядок реалізації програми медичних гарантій, не передбачено здійснення відшкодування пацієнту сплачених ним коштів за надані медичні послуги та придбані лікарські засоби. Поновити право можливо за умови внесення відповідних змін до чинного законодавства.

Моніторингом виявлено випадки непроведення за бюджетні кошти ПЛР-тестування на виявлення хвороби COVID-19, зокрема у Запорізькій – 675, Київській – 742, Тернопільській – 16, Чернівецькій – 2830 та у Чернігівській областях – 5.

За результатами моніторингу у 10 областях України щодо забезпеченості киснем ліжок у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, які надають стаціонарну медичну допомогу пацієнтам з хворобою COVID-19, в тому числі у 5 областях з найбільшими показниками захворюваності на COVID-19 станом на листопад 2021 року, встановлено, що найкраща ситуація є в Запорізькій та Дніпропетровській областях, де на 100% ліжка забезпечені подачею кисню за допомогою різного технічного обладнання, в тому числі кисневими концентраторами, централізовано від кисневих балонів та від кисневих станцій. В інших областях відсоток забезпечення киснем спеціалізованих ліжок становить від 82,4% до 98% (додаток 4.12).

Право медичних працівників на охорону праці в умовах підвищеного ризику зараження на хворобу COVID-19

КІЛЬКІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ЗАХВОРІЛИ НА COVID-19, СТАНОВИТЬ 111 667 ОСІБ

Уповноваженим продовжено у 2021 році моніторинг додержання прав медичних працівників під час розслідування випадків гострих професійних захворювань на хворобу COVID-19.

ХВОРОБУ COVID-19 ВИЗНАНО ПРОФЕСІЙНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ У 11 541 МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА

За інформацією МОЗ та Держпраці, станом на 01.01.2022 на COVID-19 захворіло 111 667 працівників ЗОЗ, з них померло 1 157. До Держпраці надійшло 60 843 повідомлення про гостре професійне захворювання на хворобу COVID-19, за якими розпочато розслідування, в тому числі стосовно 930 летальних випадків.

Станом на 01.01.2022 в цілому по Україні було завершено розслідування 51 578, в тому числі 701 летальних, випадків інфікування медичних працівників на хворобу COVID-19, а стосовно 9 207, в тому числі 30 летальних, випадків було продовжено терміни розслідування. З числа розслідуваних випадків захворювання на хворобу COVID-19, 11 541, в тому числі 218 летальних, випадків пов'язано з виконанням професійних обов'язків в умовах підвищеного ризику зараження на хворобу COVID-19 та визнано професійним захворюванням.

Як свідчать дані моніторингу, найбільша кількість випадків, що визнані професійним захворюванням серед працівників ЗОЗ, які захворіли на гостре професійне захворювання COVID-19, виявлено у Київській – 1 227 (10,6%), Черкаській – 1 067 (9,2%), Хмельницькій областях – 864 (7,4%), м. Києві – 834 (7,2%). Найменша кількість у Полтавській – 55 (0,47%), Сумській – 143 (1,2%), Закарпатській областях - 132 (1,1%) випадків.

Уповноваженим було ініційовано внесення змін до нормативно-правових актів, що стосуються проведення розслідування гострих професійних захворювань працівників. Протягом 2021 року спільно з МОЗ, Мінекономіки, Держпраці було напрацьовано зміни до відповідних наказів МОЗ щодо спрощення процедури розслідування гострих професійних захворювань.

З метою забезпечення рівності та недискримінації за ініціативи Уповноваженого до проєкту змін включено положення щодо поширення дії спрощеної процедури розслідування на випадки інфікування медичних працівників на хворобу COVID-19, які розпочато до затвердження зазначених нормативно-правових актів.

Право застрахованих осіб на отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації

У Державному бюджеті України на 2021 рік не було передбачено коштів на надання фінансової допомоги Фонду для виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації.

Приклад

До Уповноваженого протягом 2021 року надходили звернення застрахованих осіб, у яких зазначалося про порушення їхнього права на отримання допомоги по частковому безробіттю на період карантину/або надзвичайної ситуації, передбаченого статтею 471 Закону України «Про зайнятість населення». За результатами розгляду звернень встановлено, що зазначена виплата з 01.01.2021 до прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття», якою виділено з Державного бюджету України 459,5 млн грн, не здійснювалася[55].

[55] Про виділення коштів для надання фінансової допомоги Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/979-2021-%D0%BF#Text

За даними Мінекономіки, лише 28.10.2021 перераховано до Фонду для виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації кошти на суму 401 793, 4 тис. грн.

Порядком[56] надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, передбачено, що право на цю виплату мають лише особи, які перебувають у трудових відносинах. З метою захисту прав застрахованих осіб, які мали право, але не отримали допомогу по частковому безробіттю через несвоєчасність її фінансування Фондом, Уповноваженим рекомендовано Кабінету Міністрів України внести зміни до постанови[57] щодо виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину застрахованим особам, зокрема працівникам, з якими припинено трудові відносини.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України вирішити питання щодо виплати допомоги по частковому безробіттю на період карантину застрахованим особам, зокрема працівникам, з якими припинено трудові відносини.

Право осіб з інвалідністю на отримання транспортних послуг в умовах карантинних заходів

Уповноваженим у травні–липні 2021 року здійснено моніторинг стану забезпечення прав осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю з порушеннями опорно-рухового апарату та органів зору на отримання протягом 2018–2020 років послуг з безоплатного перевезення транспортним засобом спеціалізованого призначення через спеціально створені служби перевезень (соціального таксі), що функціонують при органах місцевого самоврядування.

ПРОТЯГОМ 2020 РОКУ ТА ПЕРШОГО ПІВРІЧЧЯ 2021 РОКУ ЖОДНОГО АВТОМОБІЛЯ В РАМКАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕДБАЧЕНОЇ НА ЦІ ЦІЛІ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ МІНСОЦПОЛІТИКИ НЕ ПРИДБАНО

Моніторингом охоплено 1 484 територіальні громади по всій Україні.

Встановлено, що протягом 2018–2019 років територіальним громадам передано 73 спеціально обладнані автомобілі для перевезення осіб з інвалідністю. Протягом 2020 року та першого півріччя 2021 року жодного автомобіля в рамках реалізації передбаченої на ці цілі бюджетної програми Мінсоцполітики не придбано.

У період карантину, коли діяли обмеження щодо безперешкодного пересування громадян, зокрема через перевезення в громадському транспорті лише працюючих громадян на підставі спеціальних перепусток, скасування (обмеження) пільгового проїзду осіб з інвалідністю, роботу відповідних служб для перевезень осіб з інвалідністю органами місцевого самоврядування не було належним чином забезпечено.

[56] Про затвердження Порядку надання та повернення коштів, спрямованих на фінансування допомоги по частковому безробіттю на період карантину та/або надзвичайної ситуації, встановлених Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 р. № 306. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/306-2020-%D0%BF#Text

[57] Там само.

Не створено жодної спеціальної служби перевезень (соціального таксі) на території Закарпатської та Херсонської областей.
При жодній службі перевезення (соціального таксі) не створено окремої диспетчерської служби. Також відсутня можливість онлайн-замовлення особою транспортної послуги.
Не надаються транспортні послуги особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, які мають порушення органів зору.
Недостатньою є інформаційно-роз'яснювальна робота серед осіб з інвалідністю стосовно функціонування транспортних служб та механізму реалізації їхнього права на отримання відповідних послуг.
За результатами моніторингу надано рекомендації головам ОДА, КМДА, Мінсоцполітики та МОЗ.
Мінсоцполітики враховано рекомендації Уповноваженого щодо нормативного врегулювання питання обов'язкової наявності диспетчерської служби або спеціальної телефонної лінії, онлайн-сервісу для замовлення особою послуги з перевезення шляхом внесення відповідних змін до законодавства[58].

Права членів сімей померлих медичних працівників, смерть яких настала внаслідок інфікування хворобою COVID-19

Із прийняттям змін до законодавства[59] медичного працівника, смерть якого настала внаслідок інфікування хворобою COVID-19, прирівняно за своїм статусом до військовослужбовця, який проходив військову службу, смерть якого настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних із виконанням обов'язків військової служби. Членам сім'ї такого працівника, його батькам та утриманцям наділено усіма правами та гарантіями, передбаченими законодавством України для членів сім'ї, батьків та утриманців військовослужбовців, які проходили військову службу та смерть яких настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва, захворювання, пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби.
Проте вказані норми законодавства на практиці не реалізуються, оскільки не визначено порядку надання відповідного статусу та видачі посвідчення такій категорії громадян.
Уповноваженим надано рекомендації Кабінету Міністрів України щодо вжиття невідкладних заходів для врегулювання окресленого питання на нормативному рівні, за рекомендаціями Уповноваженого Прем'єр-Міністр України надав відповідне доручення МОЗ, Мінсоцполітики та Міноборони.

НЕ ВИЗНАЧЕНО ПОРЯДКУ НАДАННЯ СТАТУСУ ТА ВИДАЧІ ПОСВІДЧЕННЯ ЧЛЕНАМ СІМЕЙ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ ПОМЕРЛИ ВНАСЛІДОК ІНФІКУВАННЯ ХВОРОБОЮ COVID-19

[58] Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 р. № 779 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 189».

[59] Закон України «Про внесення змін до статті 39 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо додаткових гарантій прав медичних та інших працівників, зайнятих у сфері захисту населення від інфекційних хвороб, та членів їх сімей» від 07 травня 2020 року № 588-IX.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України розробити і затвердити порядок забезпечення гарантованих законом соціальних гарантій членам сімей померлих медичних працівників, смерть яких настала внаслідок інфікування коронавірусною хворобою (COVID-19).

Права громадян на професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту в умовах карантину

У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕ ЗАБЕЗПЕЧЕНО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЙОГО УЧАСНИКАМИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

Уповноваженим здійснювався моніторинг додержання права на рівний доступ до вищої освіти та до професійної (професійно-технічної) й фахової передвищої освіти під час запровадження протиепідемічних заходів, якими було охоплено 14 закладів вищої освіти, 25 департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

За результатами моніторингу порушень прав здобувачів освіти у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти не встановлено.

Водночас з'ясовано, що в закладах вищої освіти не забезпечено отримання відповідної інформації щодо організації освітнього процесу його учасниками. На офіційних сайтах перевірених закладів вищої освіти відсутня інформація про порядок організації навчання за дистанційною формою. Не розміщено інформації щодо рекомендацій закладам вищої освіти стосовно організації освітнього процесу в умовах запровадження обмежувальних заходів; гарячої лінії щодо організації у закладах вищої освіти дистанційного навчання; зворотного зв'язку з учасниками освітнього процесу, не роз'яснено порядок звернень у разі виникнення питань, труднощів при дистанційній формі навчання, недотриманні прав учасників освітнього процесу й на офіційному сайті МОН.

Органами управління освітою Донецької, Закарпатської, Київської, Кіровоградської, Луганської, Львівської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Хмельницької, Черкаської ОДА не висвітлюється інформація про порядок організації навчання за дистанційною формою навчання у закладах професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти на їх офіційних сайтах.

Департаментами освіти і науки Вінницької, Дніпропетровської, Івано-Франківської та Миколаївської ОДА не створено офіційних сайтів, що унеможливлює отримання громадянами актуальної інформації у сфері освіти регіону.

За результатами наданих Уповноваженим рекомендацій МОН розроблено методичні рекомендації щодо організації поточного, семестрового контролю та атестації здобувачів фахової передвищої та вищої освіти із застосуванням дистанційних технологій навчання, впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти; організованого закінчення навчального року, надіслано рекомендації керівникам закладів фахової передвищої та вищої освіти.

Також МОН скеровано рекомендації керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки ОДА, КМДА, керівникам закладів професійної (професійно-технічної) освіти щодо організації освітнього процесу в закладах професійної (професійно-технічної) освітив умовах пандемії. Керівникам

місцевих органів управління освітою доведено результати моніторингу для усунення виявлених недоліків та сприяння створенню безпечних умов у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та фахової передвищої освіти для здобувачів освіти, які не мають доступу до інформаційно-комунікаційних технологій та дітей, які потребують індивідуального підходу в навчанні.

Культурні права під час запровадження протиепідемічних заходів

Моніторингом Уповноваженого щодо забезпечення реалізації культурних прав громадян під час запровадження протиепідемічних заходів встановлено, що переважна більшість музейних закладів Києва, Львова, Одеси, Полтави, Харкова частково перейшли на дистанційні формати комунікації з відвідувачами, завдяки вжитим заходам організовано відкритий простір спілкування.

Потужну інституційну підтримку музеїв надано Українським культурним фондом. Майже 1 млн грн було отримано Харківським літературним музеєм на підтримку і розвиток закладу та відшкодування витрат на придбання дезінфікуючих засобів і засобів захисту.

Місцеві програми у сфері розвитку музейної справи діють лише у містах Києві та Полтаві. У містах Львові, Одесі, Харкові таких програм немає.

МУЗЕЙНА ГАЛУЗЬ ПОТЕРПАЄ ВІД НЕДОСТАТНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ

Музейна галузь потерпає від недостатнього фінансування. Передбачені кошти в місцевих бюджетах на утримання комунальних музейних закладів не забезпечують їх розвиток. Додаткові кошти, які компенсували б витрати музеїв через закритий характер їхньої роботи у період локдауна, отримано не було.

Проблемним є кадрове забезпечення музейних закладів, оскільки галузь налічує працівників на 83 % від потреби.

4.8. Соціальні, економічні та культурні права в умовах реформ

Право на отримання доступної вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги в умовах реформування системи охорони здоров'я

З метою забезпечення територіальної доступності якісної медичної допомоги населенню законодавством України передбачено створення госпітальних округів як сукупності ЗОЗ, що забезпечують медичне обслуговування населення відповідної території[60].

Порядок створення госпітальних округів та перелік опорних закладів охорони здоров'я госпітальних округів затверджуються Кабінетом Міністрів України[61]. Питання планування розвитку мережі закладів охорони здоров'я комунальної форми власності, реорганізації чи перепрофілювання закладів охорони здоров'я самостійно з урахуванням плану розвитку відповідного госпітального округу покладено на органи місцевого самоврядування.

[60] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-20#n16

[61] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/589-2020-%D0%BF#n8

За результатами проведеного Уповноваженим моніторингу додержання прав людини і громадянина на охорону здоров'я на вторинному рівні надання медичної допомоги у шести областях України встановлено таке:

у Волинській області у 2017 році створено 3 госпітальні округи, які в 2020 році були реорганізовані в єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду госпітального округу, але не затверджено плану розвитку госпітального округу, ще вносяться зміни до переліку ЗОЗ, визначених опорними у госпітальному окрузі, створення спроможної мережи ЗОЗ не завершено;

у Київській області у 2017 році створено 4 госпітальні округи, які у 2020 році були реорганізовані в єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду госпітального округу, затверджено план його розвитку, затверджено перелік ЗОЗ, визначених опорними в госпітальному окрузі, але створення спроможної мережи ЗОЗ не завершено;

у Житомирській області у 2017 році створено 4 госпітальні округи, які в 2020 році були реорганізовані в єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду, затверджено план розвитку госпітального округу, визначено перелік ЗОЗ, які є опорними в госпітальному окрузі, та створено спроможну мережу ЗОЗ;

у Миколаївській області у 2018 році створено 4 госпітальні округи, які в 2019 році були реорганізовані в єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду, затверджено перелік ЗОЗ, які є опорними у госпітальному окрузі, створено спроможну мережу ЗОЗ;

у Хмельницькій області у 2017 році створено 3 госпітальні округи, які в 2019 році були реорганізовані у єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду, затверджено план розвитку госпітального округу, затверджено перелік ЗОЗ, які є опорними у госпітальному окрузі, створення спроможної мережи ЗОЗ завершено;

у Чернігівській області у 2017 році створено 4 госпітальні округи, які в 2020 році були реорганізовані в єдиний госпітальний округ, створено госпітальну раду, затверджено план розвитку госпітального округу, але визначення переліку ЗОЗ, які є опорними у госпітальному окрузі, та створення спроможної мережи ЗОЗ не завершено (додаток 13).

Встановлено, що у більшості областей госпітальні округи було реорганізовано у 2020–2021 роках. Також не завершено у госпітальних округах створення спроможної мережі ЗОЗ вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги, що відповідає вимогам законодавства щодо створення госпітальних округів за станом матеріально-технічного забезпечення ЗОЗ, структури стаціонарних відділень у ЗОЗ, територіальної доступності ЗОЗ.

СТВОРЕННЯ ГОСПІТАЛЬНИХ ОКРУГІВ МАЙЖЕ НЕ ВПЛИНУЛО НА ЯКІСТЬ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ, ДОСТУПНІСТЬ ДО СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА НЕ СПРИЯЛО СУТТЄВОМУ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ЗОЗ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

Таким чином, неможливе покращення забезпечення територіальної доступності якісної медичної допомоги населенню при створенні госпітальних округів в областях. Створення госпітальних округів майже не вплинуло на якість надання медичної допомоги, доступність до спеціалізованої медичної допомоги та не сприяло суттєвому розвитку мережі ЗОЗ у сільській місцевості.

Також створення госпітальних округів не вплинуло на стан фінансування комунальних ЗОЗ у вказаних областях за рахунок місцевих програм фінансування сфери охорони здоров'я. За даними офіційного сайту НСЗУ, на час моніторингу ЗОЗ районного та обласного підпорядкування всіх областей, що визначені для створення спроможної мережі у госпітальних округах, уклали договори з НСЗУ про надання медичної допомоги населенню, забезпечували надання безоплатної медичної допомоги громадянам у межах програми медичних гарантій.

Право на своєчасність призначення та отримання державних соціальних допомог та інших виплат в умовах реформи системи соціального захисту населення

Уповноваженим у III кварталі 2021 року здійснено безвиїзний (дистанційний) моніторинг додержання прав людини і громадянина на своєчасність призначення та отримання державних соціальних допомог та інших виплат в умовах реформи системи соціального захисту населення шляхом направлення запитів до Державного підприємства «Інформаційно обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України», Міністерства цифрової трансформації України, Мінсоцполітики, а також обласних державних адміністрацій (від яких отримано інформацію в розрізі 1 438 територіальних громад).

Моніторингом встановлено, що внаслідок реформи чисельність фахівців органів соціального захисту населення скорочено на 40%.

У структурі 104 територіальних громад (7,2%) 12-х областей (Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Одеська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська) не забезпечено утворення підрозділів з питань соціального захисту населення чи діяльності окремих уповноважених осіб на виконання таких функцій.

УНАСЛІДОК РЕФОРМИ ЧИСЕЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ СКОРОЧЕНО НА 40%

Не забезпечено надання адміністративних послуг соціального характеру, прийому відповідних документів для призначення державної соціальної допомоги в 4 громадах (0,3%) 3-х областей (Дніпропетровська, Івано-Франківська, Черкаська).

У восьми структурних підрозділах з питань соціального захисту населення новоутворених районних державних адміністрацій 3-х областей (Івано-Франківська, Львівська, Харківська) не створені віддалені підрозділи за територіальним принципом на базі ліквідованих структурних підрозділів з питань соціального захисту населення.

Не забезпечено організацію надання соціальних послуг відповідно до чинного законодавства в 175 громадах (12,2%) 13-х областей (Вінницька, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька).

Така ситуація впливає на додержання прав жителів громад на своєчасність отримання усіх видів державної соціальної допомоги, отримання вразливими групами населення та особами і сім'ями, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальних послуг, яких потребує особа/сім'я.

Місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування не забезпечено поінформованості громадян щодо змін в організації прийому та оброблення заяв та інших документів для призначення усіх видів соціальної підтримки.

На момент запровадження єдиного механізму прийому від громадян всіх заяв та документів у сфері соціального захисту (01.07.2021) до програмного комплексу «Соціальна громада» (далі – ПК «Соціальна громада» не були підключені ТГ Луганської (15%), Одеської (5%), Київської (3%) областей.

Виконання ТГ функцій щодо прийому-передачі документів через ПК «Соціальна громада» ускладнювалось тим, що для працівників ТГ не проводилось відповідних навчань щодо роботи з програмним комплексом.

ПК «Соціальна громада» не взаємодіє з іншими програмним забезпеченням у сфері соціального захисту, зокрема АСОПД/КОМТЕХ, ЄДАРП, ПК «Житлові субсидії».

З метою підвищення правової поінформованості громадян щодо нового механізму реалізації їхнього права на отримання відповідних видів державної соціальної підтримки Уповноваженим розроблено відповідні інформаційні матеріали, які були надіслані місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування.
Уповноваженим надіслано рекомендації головам обласних державних адміністрацій та Мінсоцполітики.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству соціальної політики України забезпечити взаємодію ПК «Соціальна громада» з іншими програмним забезпеченням у сфері соціального захисту населення.

Право на отримання у власність земель сільськогосподарського призначення та розпорядження ними в умовах реформи децентралізації
Право громадян на отримання земельного паю виникло у 1995 році на підставі Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 08.08.1995 № 720/95.
Наділення громадян паями та отримання ними відповідних сертифікатів, а в подальшому і державних актів на право приватної власності на ці земельні ділянки (паї) означає, що земельні ділянки перебувають не в користуванні, а є власністю цих пайовиків, тобто вони наділені правомочностями щодо володіння, користування та розпорядження (право на передачу в оренду, право продажу).
Земельний кодекс України наразі містить правові механізми отримання безоплатно у приватну власність земельних ділянок різного цільового призначення, зокрема сільськогосподарського, для ведення фермерського, особистого селянського господарства, садівництва, у межах норм безоплатної приватизації.
Дві третіх земель сільськогосподарського призначення вже розподілені. Ці землі мають своїх власників, а це – близько 7 млн громадян.
Незважаючи на те, що значна частка сільськогосподарських земель перебуває у приватній власності громадян, інші громадяни не позбавлені права отримати земельні ділянки в межах, визначених Земельним кодексом України.
Реформа децентралізації наділила територіальні громади можливістю розпоряджатися землями сільськогосподарського призначення і надавати їх громадянам.
Передача земель сільськогосподарського призначення з державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад відбувається відповідно до Указу Президента України від 15 жовтня 2020 року № 449/2020 «Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин» та постанови Кабінету Міністрів України від 16.11.2020 № 1113 «Деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин».
Уповноваженим протягом червня–липня 2021 року здійснено моніторинг 24 територіальних органів Держгеокадастру з метою дослідження стану передачі з державної власності у комунальну власність територіальних громад земель сільськогосподарського призначення. Моніторингом встановлено, що вже передано у комунальну власність ТГ близько 2,5 млн гектарів, процес пе-

редачі земельних ділянок триває. Окремі проблемні питання, що виникають в процесі передачі земель, вирішуються по мірі їх виявлення.

Так, за даними Головного управління Держгеокадастру у Львівській області, передачі підлягали сформовані земельні ділянки, за матеріалами інвентаризації 2013 та 2018–2020 років. У межах сформованого масиву фактично розміщені окремі ділянки або їх частини, право власності на які посвідчене державними актами на право приватної власності на землю старого зразка, проте відомості не було внесено до Державного земельного кадастру. Право громадян на отримання земель сільськогосподарського призначення поновлюється шляхом внесення відповідних змін або ж виготовлення технічної документації із землеустрою.

Після набрання чинності пункту 24 Розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України землями комунальної власності територіальних громад вважаються всі землі державної власності, розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Територіальним громадам прискорити процес державної реєстрації земельних ділянок як комунальної форми власності, що розташовані за межами населених пунктів.

Права громадян на доступ до якісних культурних послуг та збереження базової мережі закладів культури в умовах реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади

Внаслідок реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, зокрема у зв'язку з укрупненням районів, актуальним постало питання збереження базової мережі закладів культури та якості надання населенню культурних послуг.

З метою недопущення масової ліквідації (реорганізації) закладів культури Уповноваженим за власною ініціативою було відкрито провадження у справі захисту прав громадян на доступ до якісних культурних послуг та трудових прав працівників закладів культури, оскільки в процесі створення нових територіальних громад та ліквідації районних державних адміністрацій мали місце випадки масової ліквідації таких закладів.

За результатами проведеного у першому кварталі 2021 року моніторингу, яким було охоплено Вінницьку, Закарпатську, Запорізьку, Київську, Кіровоградську, Львівську, Тернопільську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку, Чернігівську ОДА, встановлено порушення прав громадян на доступ до якісних культурних послуг.

Факти недотримання вимог законодавства, а також зволікання з вирішенням питань передачі закладів культури у власність укрупнених територіальних громад, мали місце у більшості перевірених областей. На порушення вимог частини третьої статті 22 Закону України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року № 2778-VI, без погодження з МКІП, у Вінницькій, Закарпатській, Запорізькій, Львівській, Хмельницькій, Чернівецькій областях було ліквідовано/реорганізовано 70 закладів культури. Значною залишається кількість непереданих у власність ТГ закладів культури (398) у Львівській, Вінницькій, Хмельницькій, Запорізькій, Чернівецькій областях (додаток 14).

Приклад
У ІІІ кварталі 2021 року Уповноваженим здійснювалося провадження за зверненням мешканців м. Кременчук, яким встановлено, що Кременчуцькою міською радою, всупереч рішення МКІП щодо заборони реорганізації Кременчуцької центральної бібліотечної системи для дорослих та Кременчуцької міської центральної бібліотечної системи для дітей, 30.06.2021 прийнято рішення «Про внесення змін до найменування та реорганізацію комунальних закладів культури Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області».
На виконання наданих Уповноваженим рекомендацій у цій справі МКІП звернулося до Генерального прокурора. Завдяки вжитим заходам Полтавським окружним адміністративним судом було відкрито провадження у серпні 2021 року стосовно зупинення дії зазначеного рішення Кременчуцької міської ради та заборони підписувати статут Комунального закладу культури «Кременчуцька міська публічна бібліотека», а також вчиняти дії щодо державної реєстрації змін до установчих документів.
Провадження у судовій справі триває. Наразі бібліотечні заклади функціонують.

СТАН ЗАКЛАДІВ КУЛЬТУРИ ВПЛИВАЄ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРАВ ГРОМАДЯН У СФЕРІ КУЛЬТУРИ ТА СВІДЧИТЬ ПРО ІСНУЮЧУ ЗАГРОЗУ ЛІКВІДАЦІЇ АБО ПЕРЕПРОФІЛЮВАННЯ ТАКИХ ЗАКЛАДІВ

У зазначених областях майже 8% закладів культури знаходяться в аварійному стані, 19% – потребують капітального ремонту, 10% – не опалюється, що негативно впливає на стан реалізації прав громадян у сфері культури та свідчить про існуючу реальну загрозу ліквідації таких закладів або їх перепрофілювання.
За результатами моніторингу Уповноваженим рекомендовано МКІП забезпечити збереження базової мережі закладів культури та додержання прав громадян на доступ до якісних культурних послуг.
Результати повторного моніторингу засвідчили покращення ситуації щодо передачі закладів культури у власність укрупнених ТГ у Запорізькій, Львівській, Тернопільській та Чернівецькій областях.
При цьому з порушенням вимог частини третьої статті 22 Закону України «Про культуру» від 14 грудня 2010 року № 2778-VI (без погодження з МКІП) ліквідовано 25 бібліотек 18 клубних закладів у Вінницькій області, 3 бібліотеки – у Закарпатській області.

Приклад
До Уповноваженого у жовтні 2011 року надійшло колективне звернення від батьків дітей міста Ужгорода та Ужгородського району, керівників закладів освіти міста, вихователів та педагогів щодо захисту прав дітей на користування спеціалізованою бібліотекою для дітей та юнацтва. Зокрема, стурбованість заявників була викликана намірами Закарпатської обласної ради реорганізувати Закарпатську обласну бібліотеку для дітей та юнацтва шляхом приєднання її до обласної бібліотеки для дорослих.
За результатами втручання Уповноваженого та активної участі громадськості 28.10.2021 відхилено розгляд питання щодо реорганізації Комунального закладу «Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва» Закарпатської обласної ради на сесії Закарпатської обласної ради.

Проблемні питання збереження базової мережі закладів культури та погіршення якості надання населенню культурних послуг підтверджуються також і в повідомленнях громадян, що надходять до Уповноваженого.

Приклад
До Уповноваженого у травні 2021 року надійшло колективне звернення від мешканців міста Умань Черкаської області щодо виключення з базової мережі закладів культури бібліотек-філій для дорослих № 1, 2, 3, 4, 6, а також бібліотеки-філії для дітей № 1.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів збережено бібліотеку-філію № 1 для дітей міста Умань.
За результатами моніторингу та розгляду звернень громадян Уповноваженим надано рекомендації МКІП та Закарпатській, Полтавській, Черкаській ОДА щодо збереження базової мережі закладів культури.

Для забезпечення населення культурними послугами у процесі реформи децентралізації влади органам місцевого самоврядування необхідно вжити дієвих заходів щодо формування нових можливостей культурного розвитку в регіонах, розроблення механізму покращання фінансування сфери культури.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України запровадити ефективну модель фінансування системи забезпечення населення культурними послугами.

Міністерству культури та інформаційної політики України
1. Вжити заходів щодо формування спроможної системи управління у сфері культури в об'єднаних територіальних громадах.
2. Затвердити порядок формування базової мережі закладів культури місцевого рівня в частині визначення чітких вимог до здійснення реорганізації (ліквідації) закладів культури.

Місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування
1. Забезпечити збереження базової мережі закладів культури.
2. Сприяти здійсненню належних заходів щодо збереження кадрового потенціалу закладів культури, покращенню організації роботи щодо підвищення кваліфікації працівників культури, модернізації системи стимулів
у сфері культурно-мистецької діяльності.
3. Вжити заходів щодо зміцнення та оновлення матеріально-технічної та навчально-методичної бази закладів і установ культури, забезпечити їх безперервну роботу.

РОЗДІЛ 5

ПРАВА ВІЙСЬКОВО-СЛУЖБОВЦІВ, ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ПЕНСІОНЕРІВ З ЧИСЛА ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ ЗІ СЛУЖБИ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

495

осіб звернулися про порушення прав

198

моніторингових візитів та безвиїзних перевірок

319

позицій до проєктів нормативно-правових актів

ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ПОЛІЦЕЙСЬКИХ, ПЕНСІОНЕРІВ З ЧИСЛА ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ ЗІ СЛУЖБИ, ВЕТЕРАНІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

У 2021 році особовий склад органів сектору безпеки і оборони в умовах триваючої збройної агресії Російської Федерації проти України, щоденної складної ситуації в зоні ООС, ризикуючи життям, продовжував виконання бойових завдань із забезпечення національної безпеки і оборони України з одночасним проведенням заходів із нарощування бойового складу та відновлення боєздатності військ.

Загострення ситуації з нелегальними мігрантами та біженцями на польсько-білоруському кордоні, яке відбулось одночасно з проведенням Російською Федерацією агресивних спеціальних операцій по дестабілізації внутрішньої ситуації в Україні, змусило вжити невідкладних превентивних заходів, спрямованих на забезпечення державної безпеки, конституційних прав і свобод громадян, а також охорони правопорядку.

Завдяки невідкладним діям сил органів сектору безпеки і оборони вдалося забезпечити контроль за ситуацією та належний рівень охорони державного кордону з метою недопущення міграційної кризи та протидії протиправній діяльності на його білоруській ділянці, а також необхідний рівень безпеки і стабільності в зоні проведення ООС.

У межах застосованих державою обмежувальних протиепідемічних заходів у зв'язку з поширенням на території України хвороби COVID-19 пріоритетними зусиллями держави були: створення безпечних умов проходження служби військовослужбовців та поліцейських, надання їм, а також ветеранам війни, зокрема учасникам АТО/ООС, визначених законом пільг, гарантій та компенсацій, забезпечення соціального захисту їхніх родин.

Незважаючи на те, що із 27 липня 2020 року діє режим повного припинення вогню на лінії бойового зіткнення між підрозділами ООС ЗСУ та російськими окупаційними військами, рішення про яке було прийнято 22 липня 2020 року на засіданні Тристоронньої контактної групи з мирного врегулювання ситуації в Донецькій і Луганській областях, незаконні збройні формування, організовані РФ на території ОРДЛО, продовжують порушувати режим тиші, обстрілювати українських військових і здійснювати провокації. Не минає й тижня, аби Україна не втрачала когось зі своїх захисників через такі дії бойовиків.

Бойові втрати в районі проведення ООС у 2021 році склали 79 військових, ще 249 – дістали поранення. Здійснено 2 653 обстріли з боку ОРДЛО.

З метою здійснення парламентського контролю за додержанням прав і свобод цих категорій осіб у 2021 році Уповноваженим здійснено 128 моніторингових візитів та 70 безвиїзних перевірок військових частин, органів військового управління, інших органів сектору безпеки і оборони, органів соціального захисту населення.

У 2021 РОЦІ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ ООС:
БОЙОВІ ВТРАТИ – 79 ВІЙСЬКОВИХ
ДІСТАЛИ ПОРАНЕННЯ – 249
ЗДІЙСНЕНО ОБСТРІЛІВ – 2 653

Основними порушеннями прав поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених зі служби, ветеранів та членів їх сімей, виявленими під час моніторингів, є: питання незабезпечення житлом та відсутність фінансування для надання житла, недостатнє забезпечення речовим майном, невиплати матеріальної та вихідної допомоги, обмеження щодо додаткових відпусток.

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулося 495 працівників сектору безпеки і оборони щодо невиплати в повному обсязі додаткових видів грошового забезпечення, премій, надбавок, матеріальної та вихідної допомоги, нарахування і перерахунку пенсій, призову громадян на строкову військову службу, невиконання державними органами рішень судів, а також питання, пов'язані з призначенням, переведенням та звільнення зі служби.

З метою поновлення прав громадян та упередження виявлених порушень у майбутньому Уповноваженим надіслано до органів державної влади та місцевого самоврядування більш як 1 тисячу листів з відповідними рекомендаціями.

5.1. Права військовослужбовців та призовників

Право на житло

НЕДОСТАТНЄ ФІНАНСУВАННЯ ОРГАНІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ПРИЗВОДИТЬ ДО ПОРУШЕНЬ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОВИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Аналіз звернень громадян до Уповноваженого та моніторинг під час виїзних візитів/безвиїзних перевірок реалізації прав військовослужбовців і працівників правоохоронних органів на соціальний захист свідчить, що недостатнє фінансування органів сектору безпеки і оборони призводить до порушень гарантованого Конституцією України та законами прав цієї категорії громадян на забезпечення житловими приміщеннями.

У зв'язку з цим на квартирній черзі лише у ЗСУ перебуває близько 47 тисяч військовослужбовців та ветеранів військової служби, частина з яких очікують на житло з 1992 року. Виявлено також випадки порушення командуванням військових частин вимог статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII (далі – Закон № 2011) щодо порядку забезпечення військовослужбовців житлом для тимчасового проживання, які мають системний характер для всіх військових формувань і правоохоронних органів в усіх регіонах держави.

У ЧЕРЗІ НА ОТРИМАННЯ ЖИТЛА ПЕРЕБУВАЄ 47 ТИС. ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ

З урахуванням великих квартирних черг щорічні обсяги введення житла, заплановані Міноборони (зокрема, 725 квартир у 2021 році), є недостатніми. Повільно здійснюється і введення в експлуатацію гуртожитків та казарм поліпшеного планування для проживання військовослужбовців рядового і сержантського складу, які проходять службу за контрактом.

Залишається без вирішення і визначене колегією Міноборони у грудні 2020 року завдання щодо опрацювання у 2021 році змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 450 «Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, розвідувальних органів, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби

транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднайом (найом) ними житлових приміщень» (далі – Постанова № 450) стосовно підвищення розмірів компенсаційної виплати військовим за піднайом житла.

Як свідчить аналіз підсумків 38 безвиїзних перевірок, у 2021 році військовослужбовці ЗСУ та інших військових формувань отримували вказані виплати у розмірі навіть меншому, ніж це передбачено Постановою № 450. Зокрема, Міноборони у 2021 році згідно з затвердженим наказом не доплачувало військовослужбовцям щомісяця від 370 грн до 1110 грн цієї компенсації порівняно з визначеними Кабінетом Міністрів України максимальними розмірами її виплати.

Приклад

Під час проведення безвиїзної перевірки стану дотримання житлових прав військовослужбовців Південного регіонального управління Держприкордонслужби України у червні 2021 року було виявлено заборгованість з виплати зазначеної компенсації за період березень-травень поточного року 1073-м військовослужбовцям усіх підпорядкованих Управлінню прикордонних загонів на загальну суму 1 млн 100 тис. грн. Після втручання Уповноваженого зазначену заборгованість було погашено.

Ще однією причиною порушень житлових прав є те, що, бюджетні кошти, передбачені на виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян» від 02.09.2015 № 728 (далі – Постанова № 728), для виплати військовослужбовцям, які перебувають на квартирній черзі, компенсації за належне їм до отримання житлове приміщення, розподіляються керівництвом органів сектору безпеки і оборони нерівномірно по територіальним органам військового управління та областям, у яких дислокуються військові частини, що викликає нарікання особового складу.

Також, незважаючи на неодноразові рекомендації Уповноваженого, надані керівництву військових частин та органів військового управління за підсумками моніторингових візитів/безвиїзних перевірок органів та підрозділів ЗСУ, Держприкордонслужби, СБУ і НГУ не виконується і вимога статті 12 Закону № 2011 щодо обов'язку військової частини орендувати житло для військовослужбовців, яких не було забезпечено службовим житлом або житлом для постійного проживання.

При цьому, зокрема, згідно із Інструкцією з організації забезпечення військовослужбовців Держприкордонслужби та членів їх сімей жилими приміщеннями, затвердженою наказом МВС від 18 січня 2021 року № 26, оренду житла у її грошовому еквіваленті прирівняно до розміру грошової компенсації за піднайом житла, що нівелює законодавчо закріплений обов'язок відомства по забезпеченню військовослужбовців орендованим житлом, оскільки громадяни України не мають бажання здати житло в оренду військовій частині за таку незначну суму. Попереднім наказом Адміністрації Держприкордонслужби від 20 грудня 2007 року № 1040 було передбачено можливість укладення договорів за середньою вартістю такої оренди по області, в яких дислокується підрозділ. Таким чином, існуюча нині система забезпечення військовослужбовців житлом не спроможна вирішити актуальні проблеми у житловій сфері. Водночас Міноборони не виконало пункт 704 Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України

від 24.03.2021 № 276-р, яким було передбачено опрацювання Концепції забезпечення житлом військовослужбовців ЗСУ та членів їх сімей, яка містила 6 альтернативні підходи до вирішення цього питання.

Також, незважаючи на прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення окремих питань виконання військового обов'язку та ведення військового обліку» від 30 березня 2021 року № 1357-IX, відповідно до якого військовослужбовці, котрі мають 20 і більше років вислуги та звільняються по закінченню контракту, не виключаються з квартирної черги, з метою реалізації цього права залишається необхідність у внесенні відповідних змін до низки підзаконних актів, якими регулюються питання забезпечення житлом військовослужбовців.

Наразі при надходженні черги на житло, зазначені особи не зможуть отримати за нього грошову компенсацію, передбачену Постановою № 728, оскільки її дія поширюється лише на військових, яких було звільнено зі служби за віком, за станом здоров'я та у зв'язку зі скороченням штатів.

У зв'язку з зазначеним у листопаді 2021 року Уповноваженим надіслано до Міноборони рекомендації щодо опрацювання та подання у встановленому порядку відповідних змін до чинного законодавства. Наразі вказане питання опрацьовується структурними підрозділами Міноборони.

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (ПОЛІЦЕЙСЬКИХ) НОСИЛИ СИСТЕМНИЙ ХАРАКТЕР ТА СТОСУВАЛИСЯ МАЙЖЕ УСІХ ОРГАНІВ ТА ПІДРОЗДІЛІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Право на своєчасне отримання належного грошового та інших видів забезпечення

Як свідчать 63 моніторингові візити до військових частин і поліцейських підрозділів, проведені у 2021 році, а також аналіз звернень більш ніж 100 військовослужбовців і поліцейських до Уповноваженого зі зазначених питань, у поточному році ЗСУ іншим військовим формуванням і правоохоронним органам не вдалося вирішити питання своєчасної виплати додаткових видів грошового забезпечення: матеріальної допомоги на оздоровлення, для вирішення соціально-побутових питань, одноразової грошової допомоги при укладанні першого контракту, підйомної допомоги. Зазначені порушення прав військовослужбовців (поліцейських) мали системний характер та стосувалися майже всіх органів та підрозділів сектору безпеки і оборони, незалежно від їх відомчої належності та районів дислокації.

Приклад

У червні 2021 року до Уповноваженого звернувся працівник поліції П., якого на підставі судового рішення було поновлено на службі у поліції у зв'язку з неправомірним звільненням за скороченням штатів. Виконавши рішення суду, ГУНП у Харківській області впродовж тривалого часу не сплачувало заявнику грошове забезпечення, мотивуючи це відсутністю у штаті посади, з якої було звільнено поліцейського. Після втручання Уповноваженого право заявника було поновлено, належне поліцейському грошове забезпечення виплачено у повному обсязі.

Приклад
У серпні 2021 року до Уповноваженого звернувся колишній поліцейський К., якому ГУНП у Харківській області не було виплачено одноразову грошову допомогу при звільненні з посиланням на відсутність коштів. Після втручання Уповноваженого виплату здійснено у повному обсязі.
У березні 2021 року до Уповноваженого звернулися колишні військовослужбовці ЗСУ громадяни А., П. і С. зі скаргами на порушення їхнього права на повний розрахунок з усіх належних на день звільнення видів забезпечення. Після втручання Уповноваженого порушення прав усунуто - здійснено усі виплати заявникам у повному обсязі.

Станом на початок вересня 2021 року заборгованість Міноборони з обов'язкових виплат військовослужбовцям становила 1 млрд 465,8 млн гривень. З цього питання Уповноваженим було направлено звернення до Міністра оборони України та Першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економіки щодо термінового внесення змін до бюджету на 2021 рік.
08 жовтня 2021 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» № 1807-IX, яким, зокрема, до бюджету Міноборони на 2021 рік додатково спрямовано 4 млрд 091 млн 599 тис. грн на погашення заборгованості з виплат грошового забезпечення.

Статтею 9 Закону № 2011 та статтею 125 Кодексу цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року № 5403-VI закріплено, що держава гарантує військовослужбовцям і рятувальникам достатнє грошове забезпечення в обсязі, що відповідає умовам служби та стимулює збереження кваліфікованих кадрів. Водночас, як засвідчили результати проведених впродовж 2021 року 30 моніторингових візитів до військових частин ЗСУ, 6 моніторингових візитів до органів Держприкордонслужби та 14 моніторингових візитів до підрозділів цивільного захисту, рівень їх грошового забезпечення є нижчим середнього рівня заробітної плати по області, в якій дислокується підрозділ, та не може забезпечити достатній рівень життя персоналу зазначених органів та членів їх родин. Аналогічна ситуація склалася навколо поліцейських, розмір грошового забезпечення яких не переглядався останніх 6 років і є значно нижчим, ніж у співробітників інших правоохоронних органів, таких як НАБУ, ДБР, СБУ. Вказані дискримінаційні підходи в оплаті праці, як свідчать 19 проведених моніторингових візитів до підрозділів Національної поліції України, призводять до масового звільнення поліцейських та неукомплектованості особового складу поліцейських підрозділів.
Так, під час моніторингових візитів до структурних підрозділів Бучанського районного управління поліції у серпні–жовтні 2021 року було встановлено, що рівень грошового забезпечення поліцейського без досвіду служби становить 10 000 грн і є незмінним впродовж декількох років. При цьому розмір середньої заробітної плати по м. Ірпінь у 2021 році зріс на 16% та становить 12 114 грн.
За підсумками моніторингових візитів до підрозділів поліції Уповноваженим було надіслано рекомендації до МВС та Національної поліції України щодо необхідності перегляду рівня грошового забезпечення поліцейських шляхом внесення змін до відповідних нормативно-правових актів. Вказані рекомендації наразі опрацьовуються цими органами.

НЕОБХІДНО ПЕРЕГЛЯНУТИ РІВЕНЬ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ШЛЯХОМ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО ВІДПОВІДНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Право на відпустку

Аналіз поточної ситуації у сфері дотримання та захисту права військовослужбовців на відпочинок свідчить, що в Україні тривалий час не вирішується питання щодо поновлення права цієї категорії громадян на отримання під час дії особливого періоду додаткової оплачуваної відпустки, передбаченої законом учасникам бойових дій, права військовослужбовців-жінок на додаткову відпустку для жінок, які мають дітей, чи грошової компенсації при звільненні за невикористані дні цієї відпустки, а також додаткових оплачуваних відпусток у зв'язку з навчанням, що є грубим порушенням права громадян на відпочинок, охорону материнства-дитинства і освіту.

При цьому, незважаючи на те, що зазначена у постанові Верховного Суду від 16 травня 2019 року у зразковій справі № 620/4218/18 правова позиція щодо здійснення виплати грошової компенсації військовослужбовцям при звільненні зі служби усіх невикористаних ними під час дії особливого періоду днів додаткової відпустки, стосується зокрема соціальної відпустки жінкам-військовослужбовцям, які мають дітей, органами безпеки та оборони такі виплати не здійснюються, що змушує їх звертатися до суду за захистом своїх прав.

За підсумками безвиїзних перевірок, проведених у квітні–травні 2021 року, до Оперативних командувань ЗСУ і НГУ, СБУ та Адміністрації Держприкордонслужби Уповноваженим направлено рекомендації щодо поновлення права жінок-військовослужбовців, які мають дітей, на отримання компенсації при звільненні зі служби за дні невикористаної під час дії особливого періоду додаткової відпустки. СБУ та НГУ зазначені рекомендації взяті до виконання – вказана компенсація виплачується в повному обсязі.

Як вбачається з аналізу звернень 265 громадян, отриманих Уповноваженим впродовж 2021 року, також мали місце випадки порушення права військовослужбовців ЗСУ на продовження тривалості щорічної відпустки на період їх перебування під час неї на лікуванні, що передбачене статтею 101 Закону № 2011.

Приклад

У квітні 2021 року до Уповноваженого звернулася військовослужбовець В. зі скаргою на дії керівництва Вишгородського районного територіального центру комплектування та соціальної підтримки Київської області у зв'язку з відмовою у продовженні тривалості щорічної відпустки на час її перебування під час такої відпустки на лікуванні. Після втручання Уповноваженого право заявниці поновлено – їй виплачено грошову компенсацію за невикористані дні відпустки.

Військовослужбовці НГУ звертаються також через відмову у наданні щорічної основної відпустки у визначений затвердженим командуванням військової частини графіком період, що порушує їхнє право на відпустку.

Приклад

У квітні 2021 року до Уповноваженого звернувся військовослужбовець НГУ Ф. зі скаргою на дії командування військової частини, пов'язані з відмовою у наданні йому відпустки у визначений графіком час. Після отримання рекомендацій Уповноваженого командуванням військової частини заявнику було невідкладно надано відпустку.

За підсумками 19 моніторингових візитів, проведених до підрозділів Національної поліції України упродовж 2021 року, та розгляду звернень колишніх працівників поліції також встановлено порушення права поліцейських на отримання при звільненні зі служби грошової компенсації за всі невикористані ними під час проходження служби дні відпустки.

Так, на відміну від загальних принципів законодавства України, яке регламентує питання відпусток і заробітної плати, частиною десятою статті 93 Закону України «Про Національну поліцію України» від 02 липня 2015 року № 580-VIII (далі – Закон № 580) поліцейським, які звільняються з поліції, передбачено грошову компенсацію лише за невикористану в рік звільнення відпустку (тривалість якої обчислюється пропорційно з розрахунку однієї дванадцятої частини відпустки за кожен повний місяць служби в рік звільнення). При цьому за невикористані відпустки у попередні роки перед роком звільнення компенсацію не передбачено.

З метою поновлення прав поліцейських на відпочинок Уповноваженим до МВС у листопаді 2021 року надіслано рекомендації щодо розроблення і внесення відповідних змін до законодавства, які у встановленому порядку взяті до опрацювання відповідними підрозділами МВС.

Додержання прав, пов'язаних з проходженням служби

Результати 44 моніторингових візитів до військових частин і органів військового управління, проведених впродовж 2021 року, та розгляду звернень 230 громадян до Уповноваженого засвідчили системні порушення прав військовослужбовців у сфері проходження ними військової служби, наявність низки порушень прав, пов'язаних із проходженням служби, які потребують невідкладного комплексного вирішення, зокрема:

- порушення права військовослужбовців на звільнення зі служби у зв'язку із закінченням контракту, а поліцейських – за власним бажанням;
- незаконне переміщення військовослужбовців на посади, які не відповідають їх підготовці за фахом;
- безпідставне утримання військовослужбовців ЗСУ та Держприкордонслужби у розпорядженні командирів з обмеженням у грошовому забезпеченні понад визначений законом строк;
- незбереження за військовослужбовцями, призваними на військову службу чи прийнятими на неї за контрактом під час дії особливого періоду, середнього заробітку за попереднім місцем роботи тощо.

До цього часу командуванням органів військового управління та військових частин ЗСУ не вжито заходів щодо звільнення зі служби осіб, які уклали впродовж 2014–2016 років контракти «до закінчення особливого періоду», та не виявили бажання укласти новий контракт на визначений строк, як це передбачено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби» від 06 грудня 2016 року № 1769-VIII, і за яким звільнення цієї категорії військовослужбовців мало завершитися до кінця 2018 року. Однак, як свідчать перевірки Оперативних командувань Сухопутних військ та Повітряних командувань ЗСУ, а також 5 Територіальних управлінь НГУ станом на листопад 2021 року майже 3 000 таких осіб проходили службу в ЗСУ та 291 особа – у НГУ. При цьому у низці випадків зазначеним особам продовжують чинити перешкоди у реалізації їхнього права на звільнення зі служби.

Приклад
У липні 2021 року до Уповноваженого надійшли звернення військовослужбовців Б. і М. зі скаргою на дії керівництва Луганського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, пов'язані із відмовою у звільненні їх з військової служби у зв'язку із закінченням контракту, який ними було укладено «до закінчення особливого періоду». Після втручання Уповноваженого зазначених військовослужбовців звільнено з військової служби у зв'язку з закінченням строку контракту.

ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ПОТРЕБУЄ НЕВІДКЛАДНОГО ПРИВЕДЕННЯ У ВІДПОВІДНІСТЬ ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО НАЦІОНАЛЬНУ ПОЛІЦІЮ»

Пунктом 7 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 580 Кабінету Міністрів України доручено в місячний строк привести у відповідність до цього закону нормативно-правові акти. Незважаючи на це, впродовж 2015–2021 років неврегульовано питання проходження служби поліцейськими, що призводить до численних скарг та порушень прав цієї категорії осіб, зокрема і на звільнення за власним бажанням, без дотримання передбаченого пунктом 68 Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів УРСР від 29 липня 1991 року № 114 (далі – Постанова № 114) тримісячного строку попередження керівництва про таке звільнення. Більш як 30% скарг, які надійшли впродовж 2021 року до Уповноваженого від поліцейських, стосувалися саме зазначеного питання.

Приклад
У липні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення працівниці поліції С. із скаргою на дії посадових осіб ГУНП у Донецькій області, які, посилаючись на Постанову № 114, не звільняють з поліції за власним бажанням у визначений нею строк у зв'язку з набуттям права на пенсію. Після втручання Уповноваженого заявницю було звільнено з поліції за власним бажанням.

Права призовників та резервістів
Згідно з вимогами статті 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 № 2232-XII строкову військову службу мають проходити громадяни України чоловічої статі, придатні за станом здоров'я.
На виконання рекомендацій Уповноваженого Міноборони розроблено і внесено зміни постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.2021 № 100 до Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом, згідно з якими придатність до військової служби цієї категорії громадян стала визначатися військово-лікарською комісією, а не одноособово лікарем Територіального центру комплектування та соціальної підтримки.
Незважаючи на це, змінити у повному обсязі якість медичного огляду під час визначення придатності призовників на військову службу не вдалося.

Приклад
У серпні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення матері військовослужбовця строкової служби НГУ К., якого було визнано придатним за станом здоров'я до проходження строкової військової служби незважаючи на наявні захворювання. Після втручання Уповноваженого здійснено повторне обстеження стану здоров'я сина заявниці військово-лікарською комісією, під час якого встановлено непридатність особи до проходження військової служби. Військовослужбовця звільнено з військової служби за станом здоров'я.

Аналіз отриманих у 2021 році звернень 29 призовників, які надійшли до Уповноваженого, а також проведених у жовтні 2021 року 25 перевірок стану додержання обласними державними адміністраціями права громадян на проходження альтернативної (невійськової) служби свідчить, що на даний час Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12 грудня 1991 року № 1975 (далі – Закон № 1975) потребує суттєвого удосконалення. Про необхідність цього Уповноваженим наголошувалося у Щорічній доповіді про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2020 рік[1].

Зокрема, впродовж 2021 року місцевими державними адміністраціями було відмовлено у проходженні альтернативної (невійськової) служби 40 призовникам через несвоєчасне подання ними відповідних заяв. Найбільшу кількість таких відмов було прийнято у Рівненській, Черкаській та Івано-Франківській областях. В обґрунтування своїх дій зазначені органи державної влади посилалися на положення статті 9 Закону № 1975, якою передбачено, що для вирішення питання про направлення на альтернативну службу громадяни повинні подати письмову заяву не пізніше, ніж за два календарні місяці до початку встановленого законодавством періоду проведення призову на строкову військову службу.

Однак у частині другій статті 35 Конституції України передбачено вичерпний перелік підстав, за яких може бути обмежене право на альтернативну (невійськову) службу, у якому відсутня така підстава, як порушення особою, чиї релігійні переконання не дозволяють їй проходити строкову військову службу, строку подання відповідної заяви чи інших процедур. Аналогічні положення містяться в частині другій статті 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Конституція України та міжнародні договори, які відповідно до частини першої статті 9 Конституції України та статті 19 Закону України «Про міжнародні договори України», є частиною національного законодавства України, мають вищу юридичну силу (перевагу над іншими внутрішньодержавними законодавчими актами), а тому право особи на альтернативну службу є абсолютним і не може обмежуватися строком її звернення з відповідною заявою.

ПРАВО ОСОБИ НА АЛЬТЕРНАТИВНУ СЛУЖБУ Є АБСОЛЮТНИМ І НЕ МОЖЕ ОБМЕЖУВАТИСЯ СТРОКОМ ЇЇ ЗВЕРНЕННЯ З ВІДПОВІДНОЮ ЗАЯВОЮ

З урахуванням цього положення статті 9 Закону № 1975 має бути приведено у відповідність до вимог статті 35 Конституції України та частини другої статті 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

[1] Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2020 рік. Стор. 238

Приклад
У квітні 2021 року до Уповноваженого надійшло звернення призовника Б. щодо порушення посадовими особами Департаменту соціальних питань та охорони здоров'я Южноукраїнської міської ради його права на проходження альтернативної (невійськової) служби. Незважаючи на додану до заяви довідку Релігійної організації «Свідки Єгови» про те, що заявник є її активним членом, міська рада відмовила у направленні призовника для проходження альтернативної служби у зв'язку з відсутністю додаткових документів, що підтверджували б істинність релігійних переконань Б. Після втручання Уповноваженого Южноукраїнською міською радою прийнято рішення про направлення призовника Б. для проходження альтернативної (невійськової) служби.

Приклад
Уповноваженим прийнято рішення щодо вступу у справу на стороні позивача С., який звернувся до Івано-Франківського окружного адміністративного суду з позовом щодо визнання неправомірною відмови Івано-Франківської ОДА в його направленні для проходження альтернативної (невійськової) служби через пропущення строку подання заяви. За результатами розгляду справи 19 листопада 2021 року рішенням суду розпорядження Івано-Франківської ОДА про відмову у направлені позивача для проходження альтернативної (невійськової) служби скасовано та зобов'язано адміністрацію прийняти нове рішення про його направлення для проходження цього виду служби.

З метою запобігання порушенням прав громадян на проходження альтернативної (невійськової) служби Уповноваженим до обласних державних адміністрацій було надіслано роз'яснення щодо неприпустимості відмови призовникам у направленні для проходження альтернативної служби з підстав несвоєчасного подання ними відповідної заяви, оскільки таке рішення суперечить статті 35 Конституції України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України розробити та внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян» від 02.09.2015 року № 728 з метою поширення її дії на звільнених з військової служби осіб, які відслужили 20 років і більше та звільнилися на пенсію по закінченню контракту.

Міністерству оборони України, Міністерству внутрішніх справ України вжити заходів щодо розроблення та затвердження нормативних документів, необхідних для реалізації механізму підвищення рівня винагороди військовослужбовців, поліцейських та рятувальників до рівня не нижче середнього рівня заробітної плати по регіону дислокації відповідного підрозділу з метою забезпечення достатнього грошового забезпечення особового складу в обсязі, що відповідає умовам служби, та стимулює закріплення кваліфікованих кадрів.

Міністерству внутрішніх справ України розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України Положення про проходження служби працівниками Національної поліції.

Міністерству оборони України забезпечити виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби» від 06 грудня 2016 року № 1769 -VIII в частині звільнення з військової служби громадян України, з якими впродовж 2014–2016 років було укладено контракт про проходження військової служби «до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію», і які після набрання чинності цим Законом не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду (не уклали новий контракт), або забезпечити укладення з цією категорією громадян нового контракту на визначений строк.

5.2. Права ветеранів війни і військової служби, а також осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб»

Право на житло

До Уповноваженого протягом 2021 року надійшло звернення 29 ветеранів військової служби зі скаргами щодо порушень у сфері забезпечення житлом. Найбільше таких звернень отримано від ветеранів ЗСУ та Держприкордонслужби.

Зокрема, скарги ветеранів-прикордонників стосувалися невиконання керівництвом цієї служби норм Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» від 24 березня 1998 року № 203/98, зокрема у частині виключення житлових приміщень із числа службових.

Приклад

Восени 2020 року до Уповноваженого звернувся ветеран-прикордонник, учасник бойових дій громадянин М. щодо невиключення Адміністрацією Держприкордонслужби квартири, займаної його родиною, з числа службових, що призвело до позбавлення заявника права на житло. Після направлення подання Уповноваженого у листопаді 2021 року право громадянина М. поновлено – квартиру, у якій він разом із родиною проживав на момент звільнення з військової служби, рішенням керівництва вказаного органу виключено з числа службових.

Під час проведених 28 моніторингових візитів до органів соціального захисту населення України, зокрема: Вінницької, Запорізької, Київської та Полтавської областей було здійснено перевірку додержання житлових прав учасників бойових дій, насамперед осіб, на яких поширюється чинність постанови Кабінету Міністрів України «Питання забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» від 18 квітня 2018 року № 280.

ОБСЯГИ ФІНАНСУВАННЯ У 2021 РОЦІ ЖИТЛА НЕ ВІДПОВІДАЮТЬ НАЯВНІЙ КІЛЬКОСТІ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДНОЇ ГРОШОВОЇ ДОПОМОГИ

За результатами проведених моніторингів встановлено, що надані органами соціального захисту населення у 2020 році обсяги фінансування у 2021 році житла не відповідають наявній кількості учасників бойових дій, які мають право на отримання відповідної грошової допомоги.
За результатами вжитих Уповноваженим заходів реагування 8 жовтня 2021 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» № 1807-IX, відповідно до якого збільшено фінансування на забезпечення житлом вказаної категорії осіб на суму 530,45 млн гривень.

Право на належне пенсійне забезпечення
У 2021 році до Уповноваженого надійшло понад 120 звернень від осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-XII (далі – Закон № 2262), щодо порушень права на належне пенсійне забезпечення, зокрема перерахунок пенсій.

ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ЩО ВИНИКАЄ ВНАСЛІДОК ПЕРЕРАХУНКІВ ПЕНСІЙ ЗА РІШЕННЯМ СУДІВ, НЕ ВИПЛАЧУЄТЬСЯ З ОГЛЯДУ НА НЕДОСТАТНЄ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВОЮ

Аналіз таких заяв засвідчив, що існує системність у невиконанні органами ПФУ чинного законодавства з питань пенсійного забезпечення, зокрема відмови у проведенні перерахунку пенсій на підставі оновлених довідок про повне грошове забезпечення, а також невиконаних судових рішень з питань виплати, призначення та перерахунку пенсій.
Наразі перерахунки пенсій проводяться територіальними органами ПФУ лише за рішеннями судів. При цьому заборгованість, що виникає внаслідок перерахунків пенсій за рішенням судів, не виплачується з огляду на недостатнє фінансування держави.
За інформацією ПФУ, станом на жовтень 2021 року в автоматизованій базі даних обробки пенсійної документації (електронних пенсійних справах) обліковуються дані по 64,9 тисяч судових рішеннях щодо призначення/перерахунку/виплати пенсій, фінансування яких здійснюється за рахунок державного бюджету, в тому числі призначених згідно із Законом № 2262, на виконання яких належить виплатити 5,3 млрд гривень.
Водночас постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження бюджету Пенсійного фонду України на 2021 рік» від 17 лютого 2021 року № 126 передбачено лише 360 млн грн на погашення заборгованості з пенсійних виплат за рішеннями суду, якими на органи ПФУ покладено зобов'язання з нарахування (перерахунку) пенсійних та інших пов'язаних з ними виплат, що фінансуються з державного бюджету.
Але Верховний Суд у своїх рішеннях неодноразово вказував на те, що відсутність чи скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення будь-яких виплат (постанови Верховного Суду від 22 червня 2010 року у справі № 21-399во10, від 7 грудня 2012 року у справі № 21-977во10, від 3 грудня 2010 року у справі № 21- 44а10).
Між тим мають місце випадки неповного та необ'єктивного розгляду працівниками територіальних органів ПФУ заяв і документів, поданих органами сектору безпеки і оборони для призначення і нарахування пенсій особам, звільненим з військової служби, що порушує право вказаної категорії осіб на отримання належного пенсійного забезпечення.

Приклад
У жовтні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин В. щодо відмови ГУ ПФУ в Чернігівській області у призначенні пенсії по інвалідності відповідно до Закону № 2262. Завдяки реагуванню Уповноваженого поновлено порушене право на соціальний захист – в жовтні 2021 року громадянину В. призначена пенсія по інвалідності з дати подання заяви (червень 2021 року). Виплата пенсії громадянину В. здійснюється з листопада 2021 року (з доплатою пенсії за період з дати призначення пенсії).

Після звернення Уповноваженого до Мінсоцполітики щодо зменшення диспропорцій у розмірах пенсій, призначених військовослужбовцям, особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції), поліцейським та деяким іншим особам, за поданням Мінсоцполітики, Кабінет Міністрів України 14 липня 2021 року прийняв постанову № 713 «Про додатковий соціальний захист окремих категорій осіб» (далі – Постанова № 713), якою з 1 липня 2021 року особам, яким призначено пенсію до 1 березня 2018 року, встановлено щомісячну доплату на суму 2 000 грн до розмірів їх пенсій, визначених Законом № 2262 станом на 1 березня 2018 року.
Проте встановлено 4 випадки недодержання норм цієї постанови територіальними органами ПФУ.

Приклад
У вересні 2021 року до Уповноваженого звернувся військовий пенсіонер Л. щодо відмови ГУ ПФУ в Донецькій області у встановленні до пенсії по інвалідності, призначеної відповідно до Закону № 2262, щомісячної доплати, передбаченої Постановою № 713. Завдяки реагуванню Уповноваженого в жовтні 2021 року громадянину Л. встановлено до пенсії по інвалідності щомісячну доплату в розмірі 2 000 грн (з доплатою вказаної виплати з початку дії Постанови № 713).

Незважаючи на постійні заходи, які вживаються Уповноваженим, питання належного перерахунку військових пенсій остаточно не вирішено.

ІНДЕКСАЦІЯ ПЕНСІЙ НЕ ВИРІШУЄ ПРОБЛЕМУ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕРАХУНКУ ВІЙСЬКОВИХ ПЕНСІЙ

Кабінетом Міністрів України подано до Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення пенсійного забезпечення» (реєстр. № 4668 від 28.01.2021), підготовлений Мінсоцполітики, яким передбачається, зокрема, вирішення питання подальшого перерахунку військових пенсій шляхом їх індексації.
Водночас вирішення питання проведення перерахунків військових пенсій потребує законодавчого врегулювання, зокрема шляхом прийняття Верховною Радою України проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо відновлення дії попередніх редакцій норм зазначеного Закону» (реєстр. № 2141 від 13.09.2019). Про це було наголошено у Щорічних доповідях Уповноваженого за 2019 та 2020 роки. У грудні 2020 року законопроєкт прийнято Верховною Радою України в першому читанні. Разом із тим у 2021 році вказаний проєкт Закону не подано до другого читання.

Право на соціальний захист

Аналіз звернень, що надходять до Уповноваженого від членів родин військовослужбовців, які загинули (під час бойових дій на сході України або виконання обов'язків військової служби), свідчить про неналежне ставлення посадових осіб територіальних центрів комплектування і соціальної підтримки до вирішення проблемних питань вказаної категорії осіб (зокрема, надання статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця, а також призначення та отримання одноразової грошової допомоги, на яку мають право члени сім'ї, батьки та утриманці загиблого (померлого) військовослужбовця).

Приклад

У червні 2021 року до Уповноваженого звернувся адвокат В., який діяв в інтересах матері курсанта Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, загиблого під час навчання в авіакатастрофі, щодо відмови Вінницького обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки в наданні статусу члена сім'ї загиблого і відповідно порушенні права матері курсанта Х. на отримання пільг для членів сімей загиблих військовослужбовців.

Завдяки реагуванню Уповноваженого питання надання статусу члена сім'ї загиблого військовослужбовця було вирішено.

Приклад

У грудні 2020 року до Уповноваженого звернулась громадянка С. – мати загиблого капітана ЗСУ щодо порушення Запорізьким об'єднаним територіальним центром комплектуванням та соціальної підтримки її права на виплату одноразової грошової допомоги як члену сім'ї загиблого військовослужбовця, котрий брав участь в ООС на захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України.

Уповноважений звернулася з вимогою до Міноборони щодо вжиття заходів, спрямованих на поновлення порушеного права заявниці. Завдяки реагуванню Уповноваженого у серпні 2021 року громадянці С. виплачено одноразову грошову допомогу в розмірі 1 576 500 грн.

Під час проведення протягом 2021 року 28 моніторингових візитів до органів соціального захисту населення стосовно реалізації прав осіб з інвалідністю внаслідок війни було з'ясовано, що здебільшого в цих установах відсутні в достатній кількості бланки «Посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни», передбачені додатком 2 до постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі посвідчень і нагрудних знаків ветеранів війни» від 12.05.1994 № 302 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 632).

Зазначене перешкоджає особам вказаної категорії повною мірою користуватися гарантіями соціального захисту, передбаченими Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII.

З метою вжиття невідкладних заходів щодо забезпечення права цієї категорії осіб на отримання відповідних чинному законодавству посвідчень Уповноваженим у липні 2021 року було направлено подання до Міністра у справах ветеранів України.

Як насідок, у вересні 2021 року Мінветеранів України було укладено договір про закупівлю бланків посвідчень, згідно з яким у жовтні поточного року вказаним відомством отримано 50 000 бланків посвідчень відповідного зразка. Мінветеранів було здійснено розподіл зазначених бланків по структурним підрозділам з питань соціального захисту населення обласних та Київської міської державних адміністрацій.

Право на санаторно-курортне лікування

Порядком забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2011 року № 446 (далі – Порядок № 446), передбачено, що путівками до санаторно-курортних закладів забезпечуються лише особи, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист» від 24 березня 1998 року № 203/98 та які отримують пенсію відповідно до Закону № 2262.

Проте Порядком не регламентовано надання путівок ветеранам військової служби, які отримують пенсію за іншими законами, чим позбавлено права ветеранів на отримання санаторно-курортного лікування. Зазначене порушення права може бути усунене лише в законодавчому порядку.

НЕ РЕГЛАМЕНТОВАНО НАДАННЯ ПУТІВОК ВЕТЕРАНАМ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ПЕНСІЮ ЗА ІНШИМИ ЗАКОНАМИ, ЧИМ ПОЗБАВЛЕНО ПРАВА ВЕТЕРАНІВ НА ОТРИМАННЯ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ЛІКУВАННЯ

За результатами виконання рекомендацій Уповноваженого, наданих у Щорічних доповідях за 2019 рік та 2020 рік, Міноборони розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 року № 446», яким передбачається врегулювання вказаної проблеми. Однак на сьогодні відповідний акт Кабінету Міністрів України не затверджено.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо відновлення дії попередніх редакцій норм зазначеного Закону» щодо перерахунку та виплати військових пенсій (реєстр. № 2141 від 13.09.2019).

Кабінету Міністрів України внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 року № 446 «Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей» у частині забезпечення державними органами путівками до санаторно-курортних закладів ветеранів військової служби, які отримують пенсію за іншими законами.

РОЗДІЛ 6

ПРАВА ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ПРОТИ УКРАЇНИ

4 648

осіб звернулися про порушення прав

44

моніторингові візити та безвиїзні перевірки

43

позиції до проєктів нормативно-правових актів

ПРАВА ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ ПРОТИ УКРАЇНИ

Збройна агресія Російської Федерації проти України, яка триває майже вісім років, продовжує призводити до втрати людських життів, як цивільних, дітей, так і військових, та завдає значних руйнувань житла цивільного населення, інфраструктури в населених пунктах уздовж лінії зіткнення.

Протоколи I та II до Женевських конвенцій «Про захист цивільного населення під час війни» 1949 року[1] зобов'язують держави вживати всіх можливих заходів щодо захисту населення та цивільних об'єктів, які перебувають під їх контролем, від наслідків військових дій.

Через недодержання зазначених норм міжнародного гуманітарного права Російською Федерацією та підконтрольними їй окупаційними адміністраціями порушується право на життя та безпеку жителів тимчасово окупованих територій України.

ЧЕРЕЗ НЕДОДЕРЖАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ ТА ПІДКОНТРОЛЬНИМИ ЇЙ ОКУПАЦІЙНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ ПОРУШУЄТЬСЯ ПРАВО НА ЖИТТЯ ТА БЕЗПЕКУ ЖИТЕЛІВ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

За даними Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, у 2021 році внаслідок загострення безпекової ситуації в зоні конфлікту жертвами стали 110 цивільних осіб, з них 25 осіб загинули, у тому числі 4 дитини, 85 осіб – дістали поранення, в тому числі 8 дітей.

Протягом 2021 року у зв'язку із порушеннями прав громадян України, які залишилися на тимчасово окупованих територіях України, та внутрішньо переміщених осіб до Уповноваженого звернулось 4 648 осіб (на 10% більше, ніж у 2020 році – 3 765 осіб).

У своїх зверненнях громадяни повідомляли про порушення права на соціальний захист, пенсійне забезпечення, свободу пересування, зокрема виїзду та в'їзду з/на тимчасово окупованих територій України, отримання житла, майнових прав.

З метою здійснення парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод осіб, які постраждали від збройного конфлікту проти України, та з урахуванням інформації про порушення, викладеної у зверненнях громадян, у 2021 році Уповноваженим здійснено 44 моніторингові візити до органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Результати моніторингу засвідчили, що порушення прав цивільного населення, яке постраждало від збройного конфлікту, висвітлені у щорічних доповідях Уповноваженого за 2018–2020 роки, продовжують мати місце і в 2021 році – залишаються невирішеними питання належного соціального та пенсійного забезпечення, реалізації житлових прав, компенсації за втрачене (знищене) та пошкоджене майно, соціального захисту членів сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

[1] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199; https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200;

6.1. Права цивільного населення, яке постраждало від наслідків тимчасової окупації та збройного конфлікту

Право на визначення правового статусу жертв збройного конфлікту

Згідно з Основними принципами і керівними положеннями, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм у галузі прав людини (прийнято ООН 25.07.2005)[2] жертвами вважаються особи, які зазнали збитків індивідуально чи колективно, включаючи фізичну або психічну шкоду, душевне страждання, матеріальні втрати або суттєвий утиск їх основоположних прав, внаслідок дій або бездіяльності, які є грубими порушеннями міжнародних норм у сфері прав людини.

НЕВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ТА КОЛА ОСІБ, ЯКІ НАЛЕЖАТЬ ДО ЖЕРТВ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ, ПОРУШУЄ ЇХ ПРАВО НА СОЦІАЛЬНИХ ЗАХИСТ ТА КОМПЕНСАЦІЮ

Тобто жертвами є всі, хто зазнав утисків своїх прав і свобод. У випадку збройної агресії Російської Федерації проти України – ВПО та громадяни, які залишились на непідконтрольній Уряду України території.

Однак наразі український законодавець досі не визначив в повному обсязі статус та коло осіб, які належать до жертв збройного конфлікту, що порушує їх право на соціальних захист та компенсацію.

На сьогодні це питання врегульовано лише частково відносно окремих категорій осіб.

З початку військової агресії Російської Федерації проти України 77 тис. дітей, які зазнали психологічної травми та/або поранення, отримано статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» від 05.04.2017 № 268. Це надало їм право на позачергове зарахування до дитячих садків, забезпечення безкоштовним харчуванням в школах та раз на рік оздоровлення в дитячих таборах.

149 цивільним особам встановлено статус особи з інвалідністю внаслідок війни та надано пільги на отримання безоплатних комунальних послуг, проїзду та придбання ліків згідно із Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII.

Цей статус надається тільки у випадках отримання інвалідності внаслідок поранень чи інших ушкоджень здоров'я, одержаних від вибухових речовин, боєприпасів і військового озброєння на території проведення АТО/ООС.

За результатами проведеного протягом червня 2021 року моніторингу Донецької та Луганської ВЦА щодо встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни виявлено, що частина постраждалих осіб не можуть реалізувати своє право на його отримання через відсутність необхідних підтверджуючих документів, передбачених постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 306 «Деякі питання встановлення зв'язку інвалідності з пораненнями чи іншими ушкодженнями здоров'я». Крім того, значна кількість громадян взагалі не обізнані про таку можливість та пільги, що передбачають цей статус.

З метою забезпечення реалізації прав постраждалих осіб на його встановлення на офіційному Інтернет-сайті Уповноваженого було розміщено відповідні роз'яснення[3] та направлено рекомендації Уповноваженого керівництву Донецької та Луганської ВЦА щодо надання допомоги постраждалим особам в оформленні документів для отримання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни.

---

[2] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_e53#Text

[3] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/rozyasnennya-shhodo-vstanovlennya-statusu-osobi-z-%D1%96nval%D1%96dn%D1%96styu-vnasl%D1%96dok-v%D1%96jni/

Уповноважений у липні 2021 року звернулася до Віце-прем'єр-міністра України – Міністра з питань тимчасово окупованих територій України щодо необхідності законодавчого визначення статусу жертв збройного конфлікту, норм соціального та правового захисту цивільного населення, постраждалого від збройної агресії Російської Федерації проти України, запровадження єдиної державної системи обліку осіб, які загинули, зазнали поранень, матеріальних втрат та чиї права були порушені внаслідок збройної агресії.
Досі питання не вирішено.

Право членів сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, на з'ясування долі та місця перебування їх рідних
Через збройний конфлікт Російської Федерації проти України зниклими безвісти у Донецькій та Луганській областях вважаються 258 осіб.
У 2021 році Уповноваженим продовжено моніторинг додержання прав членів сімей осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, відповідно Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII (далі – Закон № 2505-VIII).
Результати моніторингу свідчать, що позитивних зрушень у реалізації цього Закону у 2021 році не відбулось.
Усі засідання, проведені Комісією з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин (далі – Комісія) з початку її створення (2 – у 2020 році, 4 – у 2021 році) мали організаційний характер. Питання щодо початку розшуку зниклих осіб, а також надання їм статусу зниклих безвісти Комісією не розглядалися.

ПИТАННЯ ЩОДО ПОЧАТКУ РОЗШУКУ ЗНИКЛИХ ОСІБ ТА НАДАННЯ ЇМ СТАТУСУ ЗНИКЛИХ БЕЗВІСТИ КОМІСІЄЮ НЕ РОЗГЛЯДАЛИСЯ

Уповноваженим у серпні та жовтні 2021 року направлялися звернення до Прем'єр-міністра України щодо забезпечення виконання покладених на Комісію функцій та необхідності передбачення фінансування для забезпечення її діяльності, які не мали належного реагування. Видатки на забезпечення роботи Комісії у державному бюджеті України на 2022 рік не передбачені.
Крім того, досі не забезпечено утворення Єдиного реєстру зниклих без вісти, який необхідний для забезпечення ефективного розшуку таких осіб.
Наслідком бездіяльності Комісії та зволікання із початком розшуку осіб, зниклих безвісти, є порушення права їх сімей на з'ясування долі та місця перебування рідних, передбачене статтею 24 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень, до якої Україна приєдналася 17 червня 2015 року, та права на соціальний захист, гарантованого Законом № 2505-VIII, зокрема, на одержання пенсії по втраті годувальника.

Проведений Уповноваженим аналіз норм Закону № 2505-VIII засвідчує низку недоліків, які можуть сприяти порушенням прав людини, зокрема щодо документального підтвердження підстав надання статусу особи, зниклої безвісти за особливих обставин.
Так, статтею 4 цього Закону визначено, що такий статус може надаватися за заявою родичів або за рішенням суду. Такі різні способи набуття статусу (за тривалістю, необхідністю обґрунтування) можуть розглядатись як дискримінація стосовно членів сімей, осіб зниклих безвісти.

Для забезпечення ефективних заходів щодо розшуку осіб зниклих безвісти та додержання прав їхніх рідних Закон № 2505-VIII потребує доопрацювання. Мін'юстом було розроблено відповідний законопроєкт, який через низку суперечливих норм, які не узгоджуються з міжнародними правовими стандартами, не був підтриманий Уповноваженим. Наразі проєкт доопрацьовується Мін'юстом.

Право на пенсійне забезпечення

Упродовж 2021 року до Уповноваженого звернулося 848 осіб щодо порушення прав ВПО на отримання пенсійного забезпечення.

Причиною таких звернень стала невиплата заборгованості з пенсій пенсіонерам-ВПО, яка виникла через застосування засобів верифікації, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 05.11.2014 № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» (далі – Постанова № 637).

У РАЗІ НЕМОЖЛИВОСТІ З РІЗНИХ ПРИЧИН ПРОХОДЖЕННЯ ПЕНСІОНЕРАМИ ВЧАСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПЕНСІЙНІ ВИПЛАТИ ПРИПИНЯЛИСЬ

Згідно із вимогами Постанови № 637 для отримання пенсійних виплат пенсіонери повинні були кожні 60 днів виїжджати на підконтрольну Уряду України територію для проходження верифікації. У разі неможливості з різних причин проходження пенсіонерами вчасної ідентифікації пенсійні виплати припинялись.

Поновлення пенсійних виплат здійснювалось з дати особистого звернення пенсіонера до відділення ПФУ. При цьому за попередній період, коли особа не мала змогу пройти верифікацію (від 1 місяця до декілька років) – пенсія не виплачувалась.

Приклад

У вересні 2021 року до Уповноваженого звернулись ВПО Г. та Л. щодо порушення права на отримання заборгованості з пенсійних виплат. Г. не отримував пенсійні виплати з листопада 2019 року по серпень 2021 року, Л. - за період з лютого по квітень 2019 року.

За результатами реагування Уповноваженого пенсія заявникам за вказані періоди виплачена органами ПФУ.

Право заявників на пенсійні виплати поновлено.

Відповідно до Прикінцевих положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17 березня 2020 року № 530-IX, до завершення в країні карантинних заходів проведення верифікації щодо ВПО було призупинено.

За період застосування Постанови № 637 утворилась заборгованість з пенсійних виплат, в тому числі підтверджена за рішеннями судів, перед 279 тис. пенсіонерами-ВПО на суму 11,48 млрд гривень.

За результатами врахування рекомендацій Уповноваженого, наданих у Щорічній доповіді за 2020 рік[4], щодо врегулювання цього питання Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 10.11.2021 № 1165 «Про затвердження Порядку виплати пенсій (щомісячного довічного

[4] URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/schoricha-dopovid-2020.pdf.

грошового утримання), не виплачених за період до місяця відновлення їх виплати, внутрішньо переміщеним особам та особам, які відмовилися відповідно до пункту 1 частини першої статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи і зареєстрували місце проживання та постійно проживають на контрольованій Україною території».
Відповідно до зазначеної постанови пенсійні виплати за минулий період проводяться отримувачам за окремою програмою, передбаченою в бюджеті Пенсійного фонду України на відповідну мету.

Через рішення АТ «Ощадбанк» щодо припинення дії платіжних карток для ВПО з 1 січня 2022 року 700 тисяч пенсіонерів-ВПО, які проживають на тимчасово окупованих територіях та отримують пенсії від України, могли втратити право на їх виплату.
За сприяння Уповноваженого досягнуто домовленостей з АТ «Ощадбанк» щодо продовження терміну дії банківських карток пенсіонерів-ВПО до 1 квітня 2022 року.
Для подальшого одержання послуг АТ «Ощадбанк» з отримання виплат ВПО мають до 31.03.2022 звернутися до відділення банку щодо перевипуску таких карток. Враховуючи, що із 7 КПВВ на Сході України частково пропуск здійснюється лише через КПВВ «Станиця Луганська» і КПВВ «Новотроїцьке» зі значними обмеженнями, отримати нові картки зможе невелика частина пенсіонерів. Це матиме наслідком порушення їхнього права на пенсію та позбавить засобів до існування.

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ПЕНСІОНЕРІВ-ВПО НА ОДЕРЖАННЯ ПЕНСІЙ ЧЕРЕЗ АТ «ОЩАДБАНК» З 01 КВІТНЯ 2022 РОКУ ЗАЛИШАЄТЬСЯ НЕВИРІШЕНИМ

Наразі питання забезпечення права пенсіонерів-ВПО на одержання пенсій через АТ «Ощадбанк» з 01 квітня 2022 року залишається невирішеним.

Потребує законодавчого врегулювання питання виплати пенсій для осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Так, на початок окупації окремих районів у Донецькій та Луганській областях на обліку в органах ПФУ перебували 1 278, 2 тисяч осіб. З них 612 тисяч пенсіонерів за вісім років жодного разу не зверталися за отриманням пенсії. За інформацією Пенсійного фонду України, розрахункова сума заборгованості перед ними становить майже 77 млрд гривень.
Відповідно до вимог чинного законодавства реалізувати своє право на одержання пенсійних виплат зможуть лише пенсіонери з тимчасово окупованих територій сходу України, які отримають статус ВПО.
Фактично це є дискримінацією таких осіб за статусом ВПО, оскільки, щоб одержати пенсію, вони зобов'язані прибути на підконтрольну Уряду України територію, що через блокування окупаційними адміністраціями роботи КПВВ є досить проблематичним.
Крім того, необхідно звернути увагу на порушення права на призначення пенсійних виплат ВПО.
Страховий стаж для призначення пенсії органами Пенсійного фонду обчислюється відповідно до статті 24 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09 липня 2003 року № 1058-IV за даними, що містяться в системі персоніфікованого обліку. За періоди до впровадження системи персоніфікованого обліку – на підставі документів та в порядку, визначеному законодавством, що діяло до набрання чинності цим Законом, а також даних, включених до реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

З 2014 року внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ЄСВ) з тимчасово окупованих територій до бюджету Пенсійного фонду не надходять. У разі відсутності достатнього страхового стажу для призначення пенсії, особи, які звернулися за її призначенням, мають підтвердити страховий стаж відповідними документами (до впровадження системи персоніфікованого обліку).

Оскільки відповідно до Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 року № 2268-VIII діяльність збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях є незаконною, а будь-який виданий у зв'язку з такою діяльністю акт є недійсним і не створює жодних правових наслідків, органи Пенсійного фонду України не враховують документи (трудові книжки, довідки про заробітну плату, довідки, що підтверджують роботу із шкідливими умовами, і які дають право на призначення пенсії на пільгових умовах і у пільгових розмірах), видані установами, підприємствами, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях.

У справах №№ 263/11008/15а та 723/1789/15-а, в яких оскаржувались дії органів ПФУ щодо неврахування довідок про періоди та характер роботи, виданих підприємствами на тимчасово окупованій території, суди вважають за необхідне врахування інформації стосовно стажу роботи, оскільки це не стосується періоду тимчасової окупації, а пов'язана із захистом соціальних, конституційних прав громадян України.

Можливістю розв'язання зазначеної проблеми є розроблення механізму легалізації інформації, що міститься в документах, виданих підприємствами (установами, організаціями), які зареєстровані та продовжують здійснювати свою діяльність на тимчасово окупованих територіях, що сприятиме захисту прав і законних інтересів громадян України.

МЕХАНІЗМ ВИПЛАТИ ПЕНСІЙ МЕШКАНЦЯМ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ СУТТЄВО ОБМЕЖУЄ ЇХНІ ПРАВА ТА МАЄ ДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР

На даний час діє механізм виплати пенсій для мешканців тимчасово окупованих територій за умови виїзду на підконтрольну Україні територію та взяття їх на облік як ВПО. Призначення (поновлення виплати) пенсії ВПО здійснюються на підставі отриманих органом ПФУ відомостей, що містяться в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб. Зазначений механізм суттєво обмежує існуючі права таких осіб, а окремі положення мають дискримінаційний характер.

ПФУ мотивує такі вимоги неможливістю отримати доступ до паперових пенсійних справ мешканців тимчасово окупованих територій, як наслідок – відсутністю підстав для взяття таких осіб на пенсійних облік без довідки ВПО; проведення обов'язкової верифікації – необхідністю відстежування фактів смерті отримувачів пенсійних виплат для запобігання неправомірним виплатам.

При визначенні для ВПО спрощеного порядку здійснення пенсійних виплат за даними електронної пенсійної справи, органами Пенсійного фонду України продовжується витребування з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя паперових пенсійних справ пенсіонерів, які зареєстровані на півострові.

Необхідність запиту паперової пенсійної справи з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя передбачена лише для осіб, які зареєстровані та проживають

на півострові, що визначено Порядком виплати пенсії та надання соціальних послуг громадянам України, які проживають на території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 234.
Натомість органи ПФУ продовжують направляти запити про витребування пенсійних справ пенсіонерів з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя незалежно від того, чи проживають ці особи на цій території, чи в інших регіонах України.
Процес отримання від органів Російської Федерації паперових пенсійних справ мешканців тимчасово окупованого півострова може тривати не один місяць, що позбавляє їх пенсійних виплат на тривалий строк. В окремих випадках надходять документи про припинення виплати пенсії без надсилання пенсійної справи.

Приклад
У грудні 2021 року до Уповноваженого звернулась громадянка Н., яка виїхала з Автономної Республіки Крим на підконтрольну Україні територію, щодо захисту її права на пенсійне забезпечення.
У червні 2021 року заявниця зверталась до управління ПФУ в Чернівецькій області із заявою про переведення виплати пенсії за новим місцем проживання. Органом ПФУ 02.07.2021 та на виконання рекомендацій Уповноваженого повторно 24.11.2021 було направлено запити до Пенсійного фонду Російської Федерації щодо витребування пенсійної справи заявниці.
Однак поновити її право на отримання пенсії наразі неможливо через ненадходження пенсійної справи з Російської Федерації.

Право на забезпечення житлом ВПО

За роки окупації залишається невирішеною проблема забезпечення права ВПО на житло.

ЗА РОКИ ОКУПАЦІЇ ЗАЛИШАЄТЬСЯ НЕВИРІШЕНОЮ ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ВПО НА ЖИТЛО

Переважна більшість з 1 474 тисяч ВПО вирішила житлове питання самостійно (купили або орендують житло).
Станом на 1 січня 2022 року 6 188 осіб мешкають у 154 місцях компактного проживання: у санаторіях, на базах відпочинку, гуртожитках, модульних містечках, у зайнятих самостійно приміщеннях, які не придатні для проживання.
Кабінетом Міністрів України запроваджено низку програм, які передбачають отримання ВПО державної підтримки для придбання житла, або ж отримання ними соціального чи тимчасового житла.

НА ДЕРЖАВНОМУ РІВНІ Й ДОСІ ВІДСУТНІ ОФІЦІЙНІ ДАНІ ЩОДО ПОТРЕБ ВПО У ЖИТЛІ ТА ЧИСЕЛЬНОСТІ ВПО, ЯКИМ ЖИТЛО БУЛО НАДАНО ЗА ПІДТРИМКИ ДЕРЖАВИ АБО ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У 2021 році за бюджетною програмою «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України» Мінреінтеграції розподілено 113,6 млн грн 94 громадам з 23 областей України на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт чи придбання житла для ВПО, з яких фактично реалізовано 78,4 млн грн (62%) від запланованої суми. Програма передбачає співфінансування 30% з місцевого бюджету та 70% із державного бюджету.

За рахунок цих коштів до фондів соціального та тимчасового житла для ВПО протягом року було включено 264 об'єкти нерухомості, що надало можливість забезпечити житлом більш як 686 ВПО. При цьому на державному рівні й досі відсутні офіційні дані щодо потреб ВПО у житлі та чисельності ВПО, яким житло було надано за підтримки держави або органів місцевого самоврядування. До повноважень Мінреінтеграції або іншого центрального органу виконавчої влади наразі не віднесено збір та узагальнення інформації про попит ВПО на житло та рівень забезпечення ним.

Право на компенсацію за завдану майнову (матеріальну) шкоду цивільному населенню, що постраждало від збройного конфлікту

Під час бойових дій, пов'язаних із збройною агресією Російської Федерації проти України, завдано значної матеріальної шкоди цивільному населенню, об'єктам державної та комунальної власності. Упродовж цього періоду Урядом вживалися заходи щодо подолання негативних наслідків конфлікту, відновлення пошкоджених та знищених об'єктів різної форми власності, в тому числі житла цивільних осіб.

Постановою Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 № 767 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації» передбачено виплату грошової компенсації за житлові будинки (квартири), які були зруйновані на контрольованій Україною території.

У Державному бюджеті України було збільшено видатки для виплати грошової компенсації з 20 млн грн (2020 рік) до 114 млн грн (2021 рік), що дало змогу виплатити грошову компенсацію 509 постраждалим, які подали заяви на її отримання. Загальна сума виплат у 2021 році склала 113,8 млн грн або 99% від запланованої суми.

За результатами розгляду звернень громадян та проведених 9 моніторингових візитів та безвиїзних перевірок органів державної влади у Донецькій та Луганській областях встановлено порушення права постраждалих осіб на отримання грошової компенсації за завдану майнову (матеріальну) шкоду.

Зокрема, така компенсація не виплачувалась особам, житло яких було зруйноване, але у подальшому власними силами чи за допомогою гуманітарних організацій частково відбудовано чи полагоджено.

Приклад

У жовтні 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка З. у зв'язку із відмовою у наданні грошової компенсації за житло, яке було зруйноване у 2015 році, оскільки це житло було частково відремонтовано З.

За результатами реагування Уповноваженого Кабінетом Міністрів України прийнято постанову від 09.12.2021 № 1301 «Про внесення змін до Порядку надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією Російської Федерації», яким закріплено право громадян на компенсацію за зруйноване житло, що було частково або повністю відбудовано.

Право постраждалої громадянки З. на отримання грошової компенсації поновлено.

ПИТАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЧИ РЕСТИТУЦІЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЦИВІЛЬНИМ ОСОБАМ ТА ЇХ ЖИТЛУ (МАЙНУ) ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ, ЗАКОНОДАВЧО НЕ ВРЕГУЛЬОВАНІ, ВНАСЛІДОК ЦЬОГО ПОРУШУЄТЬСЯ ПРАВО ВПО НА ВІДПОВІДНУ КОМПЕНСАЦІЮ

На сьогодні єдиним засобом відшкодування збитків постраждалим особам за завдану їм майнову шкоду є механізм надання компенсації за зруйноване житло відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 № 767. Питання компенсації чи реституції шкоди, завданої цивільним особам та їх житлу (майну) під час збройного конфлікту, законодавчо не врегульовані. Внаслідок цього порушується право ВПО на відповідну компенсацію.

Крім того, проведений Уповноваженим моніторинг нормативно-правових актів України у сфері виплати компенсації за зруйноване або пошкоджене внаслідок збройної агресії майно виявив відсутність уніфікованого порядку фіксації та документування заподіяної шкоди, єдиних підходів до документування, оцінки, зберігання та акумулювання відповідної інформації. Така ситуація зумовлює звернення постраждалих осіб до суду за захистом своїх прав на компенсацію.

При цьому національна судова практика (зокрема, постанова Верховного Суду від 04 березня 2020 року у справі № 237/557/18-ц[5]) визначає, що механізм надання компенсації особам, майно яких було знищено або пошкоджено внаслідок збройної агресії, повинно бути запроваджено на рівні закону, як це передбачено статтею 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», а не підзаконного акта (постанов Уряду).

У Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії» (реєстр. № 5177 від 01.03.2021), яким передбачено врегулювання зазначених питань, в тому числі щодо виплати компенсації за пошкоджене майно (житло). Уповноваженим підтримано цей законопроєкт.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про захист права власності та інших речових прав осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії» (реєстр. № 5177 від 01.03.2021).

Кабінету Міністрів України

1. Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт закону щодо визначення статусу жертв збройного конфлікту, норм соціального та правового захисту цивільного населення, постраждалого від збройної агресії Російської Федерації проти України, запровадження єдиної державної системи обліку осіб, які загинули, зазнали поранень, матеріальних втрат та чиї права були порушені внаслідок збройної агресії.
2. Розробити та затвердити нормативні документи щодо запровадження уніфікованого порядку фіксації та документування заподіяної шкоди за зруйноване або пошкоджене внаслідок збройної агресії майно, єдиних підходів до документування, оцінки, зберігання та акумулювання відповідної інформації.

[5] URL:https://reyestr.court.gov.ua/Review/88337626

3. Включити до повноважень Мінреінтеграції або іншого центрального органу виконавчої влади збір та узагальнення інформації про попит ВПО на житло та рівень забезпечення ним шляхом внесення змін до відповідного положення про такий орган.
4. Розробити та затвердити механізм легалізації інформації, що міститься в документах, виданих підприємствами (установами, організаціями), які зареєстровані та здійснюють/здійснювали свою діяльність на тимчасово окупованих територіях.

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України вжити заходів щодо створення та впровадження Єдиного державного реєстру обліку об'єктів, яким заподіяно шкоду внаслідок збройного конфлікту.

Міністерству юстиції України внести на розгляд до Кабінету Міністрів України проект змін до Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» від 12 липня 2018 року № 2505-VIII щодо забезпечення ефективних заходів щодо розшуку осіб зниклих безвісти та додержання прав їхніх рідних.

Обласним державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування, військово-цивільним адміністраціям:
1. Забезпечити надання допомоги постраждалим особам у зборі документів, необхідних для отримання грошової компенсації за зруйноване або пошкоджене внаслідок збройної агресії майно.
2. Передбачити в місцевих програмах окремі заходи щодо надання соціально-психологічних, реабілітаційних послуг цивільному населенню, постраждалому внаслідок збройної агресії, інформування про можливість одержання допомоги та компенсацій.

6.2. Право на документування внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на окупованих територіях

Відповідно до пункту 8 Положення про паспорт громадянина України, затвердженого постановою Верховної Ради України від 26.06.1992 № 2503-XII, паспорт зразка 1994 року, в який не вклеєно фотокарток при досягненні його власником 25- та 45-річного віку, вважається недійсним.
Згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 1109 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 289 і від 25.03.2015 № 302», скасовано норми щодо отримання послуги з вклеювання фотокартки до паспорта громадянина України зразка 1994 року при досягненні 25- та 45-річного віку у день звернення особи.
На виконання зазначеної постанови така послуга надається у загальному порядку і займає до 5 діб, а у разі потреби проведення додаткової перевірки поданої заявником інформації – до 30 календарних днів.
У зв'язку з цим особи, які прибувають з тимчасово окупованих територій України для того, щоб виконати вимоги законодавства щодо дійсності своїх паспортів, повинні залишатися на підконтрольній Уряду України території на строк, необхідний для проведення процедури вклеювання фотокартки.

Внаслідок реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 1109 порушується право мешканців окупованих територій України на документування паспортами громадян України, оскільки при прийнятті зазначених змін Урядом не враховано, що через неможливість залишити роботу, домогосподарство або відсутність коштів мешканці окупованих територій не зможуть перебувати на підконтрольній Уряду України території протягом такого строку, а отже їхні паспорти громадян України буде визнано недійсними.

Приклад
У грудні 2021 року до Уповноваженого звернувся Б. через порушення його права на документування паспортом громадянина України. Б. постійно проживає на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та виїхав на підконтрольну Україні територію з метою отримання послуги з вклеювання фотокартки до паспорта громадянина України при досягненні 25-річного віку. Отримати таку послугу він не зміг, оскільки для її проведення територіальним органом ДМС був встановлений строк до 30 діб.
За втручання Уповноваженого питання оформлення паспорта громадянину Б. органами ДМС було вирішено у триденний строк.
Право заявника поновлено.

Ситуація ще більше ускладнюється тим, що на сьогодні з 7 КПВВ на сході України окупаційними адміністраціями заблокована повністю робота 5 КПВВ, частково – 2 КПВВ (дозволяється перетин лінії розмежування 1-2 рази на тиждень). Внаслідок цього мешканці окупованих територій окремих районів Донецької та Луганської областей, які прибули на підконтрольну Уряду України територію, не мають змоги залишатися на ній більш ніж декілька годин.

ОБМЕЖЕНО ПРАВО ВПО ТА ГРОМАДЯН, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ, НА ОДЕРЖАННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ ТА ПІДТВЕРДЖУЮТЬ ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

Внесені постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 1109 зміни у Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 302 (далі– Порядок № 302), обмежили право ВПО та громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, на одержання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України.
Відповідно до нової редакції пункту 43 Порядку № 302 визначено, що для одержання таких документів за відсутності документів з фотокарткою/відцифрованим образом обличчя особи, отриманих з державних, єдиних реєстрів, інших інформаційних баз та за результатами перевірок, за якими особу не ідентифіковано, проводиться процедура встановлення особи шляхом опитування свідків. При цьому наведено вичерпний перелік осіб, які можуть бути свідками: один із членів сім'ї особи (у тому числі колишня дружина/чоловік) чи її родич або сусіди (не менше двох).
Внаслідок цього ВПО та мешканці окупованих територій, які через об'єктивні обставини, пов'язані з впливом збройної агресії Російської Федерації проти України, не можуть залучити в якості свідків таких осіб (відсутність родичі, втрачені родинні або сусідські зв'язки), не зможуть одержати документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України.

Приклад
У грудні 2021 року до Уповноваженого звернулася громадянка Ч. з числа ВПО про порушення права на отримання паспорта та ідентифікаційного коду замість вкрадених. Громадянка Ч. не має близьких родичів, чоловіка, житло винаймає, у зв'язку з чим не має можливості проходження процедури встановлення особи відповідно до законодавства.
Уповноваженим у грудні 2021 року скеровано рекомендації до Віце-прем'єр-міністра України – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України та Міністра внутрішніх справ України щодо внесення змін до Порядку № 302 стосовно розширення переліку осіб, які можуть бути свідками під час проведення процедури встановлення особи.
На сьогодні зміни до нормативно-правового акта не внесено.

Відповідно до статті 317 ЦПК України особа може звернутись в будь-який суд для встановлення факту народження або смерті, якщо цей факт настав на тимчасово окупованій території. Заяви суд розглядає в день звернення заявників.
За подання такої заяви особа згідно із Законом України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI має сплати судовий збір у сумі 454 гривні.
За даними Мін'юсту, на підставі спрощеної судової процедури видано українські свідоцтва про народження для понад 35 тисячам громадян з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та майже 50 тисяч – для громадян з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь. Водночас, за оцінками міжнародних організацій на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях за 8 років народилося близько 111 тисяч дітей, в Автономній Республіці Крим – приблизно 141 тисяча дітей.

ПОРУШЕНО ПРАВО МЕШКАНЦІВ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ НАРОДЖЕННЯ АБО СМЕРТІ

За результатами проведеного Уповноваженим аналізу звернень громадян та правозахисних організацій щодо порушення прав мешканців окупованих територій України на оформлення документів щодо встановлення фактів народження або смерті встановлено, що значна частина таких осіб недостатньо обізнана про порядок проведення такої процедури, звернення до суду, надання документів тощо. Крім того, вони не завжди мають фінансову можливість сплатити судовий збір.

Приклад
У 2021 році до Уповноваженого звернулись 44 особи, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, щодо сприяння в отриманні українського свідоцтва про народження дитини.
За результатами розгляду всім заявникам було надано роз'яснення щодо процедури отримання документів, що мають юридичне значення, з них 9-ти особам надано допомогу у складанні заяви до суду та забезпечено юридичний супровід до фактичного отримання відповідного свідоцтва від органі юстиції.

Забезпеченню реалізації права мешканців окупованих територій України на одержання документів щодо встановлення фактів народження або смерті сприятиме запровадження адміністративної процедури їх видачі на заміну судової.

На виконання рекомендацій Уповноваженого у Плані реалізації у 2021–2023 роках Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року, затвердженому розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 28.10.2021 №1364-р., перебачено завдання Мінреінтеграції щодо розроблення та подання Уряду проекту акта щодо запровадження адміністративної процедури державної реєстрації фактів народження та смерті, які відбулися на тимчасово окупованих територіях.
Для забезпечення можливості цих громадян України на одержання відповідних документів необхідним є також внесення змін до Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року№ 3674-VI щодо звільнення від сплати судового збору під час звернення до суду для встановлення фактів народження та смерті на тимчасово окупованих територіях.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Кабінету Міністрів України
1. Розробити та подати на розгляд до Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674-VI щодо звільнення від сплати судового збору під час звернення до суду для встановлення фактів народження та смерті на тимчасово окупованих територіях.
2. Внести зміни до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 04.06.2014 № 289 і від 25.03.2015 № 302 в частині розширення переліку осіб, які можуть бути свідками під час проведення процедури встановлення особи (цивільні партнери, співмешканці, однокласники тощо).

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерству юстиції України розробити та подати на розгляд до Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження адміністративної процедури державної реєстрації фактів народження та смерті, які відбулися на тимчасово окупованих територіях.

6.3. Права осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей

Право на свободу пересування та доступ до базових послуг
Протягом 2021 року до Уповноваженого звернулися 618 осіб щодо порушення їхнього права на свободу пересування, яка у 2021 році була ускладнена незаконними діями окупаційних адміністрацій Російської Федерації.
У 2021 році із 7 КПВВ, які знаходяться на лінії розмежування (три КПВВ– в Луганській області та чотири КПВВ – в Донецькій області), щоденний пропуск здійснювався лише через КПВВ «Станиця Луганська» і частково – через КПВВ «Новотроїцьке».

У травні 2021 року окупаційною владою Російської Федерації запроваджено низку обмежень на перетин КПВВ «Станиця Луганська» у Луганській області. Жителі тимчасово окупованої території Луганської області мають можливість лише один раз на місяць в'їжджати на неї. У виняткових випадках (на лікування, навчання, догляд за близьким родичом, на похорон рідних тощо) перетин КПВВ частіше одного разу на місяць можливий лише за спеціальним дозволом окупаційної влади. З жовтня 2021 року введено аналогічні обмеження і на виїзд з тимчасово окупованої території Луганської області.

За даними Держприкордонслужби, кількість осіб, які перетнули КПВВ «Станиця Луганська», зменшилась на 40% (у вересні 2021 року КПВВ «Станиця Луганська» перетнули понад 71 тисяча осіб, у жовтні 2021 року – менш ніж 27 тисяч осіб).

БЛОКУВАННЯ ОКУПАЦІЙНИМИ АДМІНІСТРАЦІЯМИ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ У ЛУГАНСЬКІЙ ТА ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТЯХ РОБОТИ КПВВ ПРИЗВОДИТЬ ДО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ, А ТАКОЖ НА ДОСТУП ДО БАЗОВИХ ПОСЛУГ

Рух через КПВВ «Новотроїцьке» у Донецькій області окупаційна влада Російської Федерації розблоковує двічі на тиждень – у понеділок та п'ятницю.

Блокування окупаційними адміністраціями тимчасово окупованих територій у Луганській та Донецькій областях роботи КПВВ призводить до порушення прав громадян на свободу пересування, а також на доступ до базових послуг (майже 90% осіб перетинають лінію розмежування з метою отримання медичних, соціальних, освітніх чи адміністративних послуг).

Не маючи змоги виїхати з тимчасово окупованих територій через КПВВ, всупереч вимогам законодавства, українські громадяни вимушені прибувати на контрольовану Україною територію через державний кордон з Російською Федерацією.

Результати проведеного Уповноваженим у січні–лютому 2021 року моніторингу свідчать, що чисельність притягнутих до адміністративної відповідальності громадян України, які порушили порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України або виїзду з неї, складала до 99% щомісяця від загальної кількості виявлених Держприкордонслужби адміністративних правопорушень.

За неодноразовими зверненнями Уповноваженого з 01.03.2021 Держприкордонслужби було прийнято рішення про застосування до порушників покарання у виді усного зауваження.

За ініціативи Уповноваженого і підтримки Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополь, національних меншин і міжнаціональних відносин Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення зміни до розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» щодо тимчасових підстав незастосування адміністративних стягнень та заходів впливу за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України або виїзду з неї» від 29 червня 2021 року № 1583-IX, яким врегульовано питання незастосування адміністративних стягнень та заходів впливу за порушення порядку в'їзду з/на тимчасово окупованої території України, якщо такі порушення настали з підстав гуманітарного характеру.

Моніторинг Уповноваженого виявив, що протягом місяця після вступу в дію Закону № 1583- IX органами Держприкордонслужби за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану терито-

рію України або виїзду з неї складено протоколи про адміністративні правопорушення лише щодо 195 осіб, що становить 7% від загальної кількості виявлених Держприкордонслужби адміністративних правопорушень.

ПОРУШЕННЯ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ, НА ВИБІР ГРОМАДЯНСТВА

Право на свободу вибору громадянства та одержання документів

Протягом 2021 року до Уповноваженого зверталися правозахисні організації щодо порушення права громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, на вибір громадянства.

Окупаційною владою активно проводиться процес документування мешканців цих територій паспортами Російської Федерації – вже видано понад 600 тисяч паспортів. Під страхом звільнення з роботи примусово документувалися паспортами медики, вчителі, працівники бюджетної сфери та підприємств.

У 2021 році 230 тисяч громадян України, що мешкають на тимчасово окупованій території і примусово набули громадянство Російської Федерації, були вивезені на територію держави-окупанта для участі у голосуванні до Держдуми Російської Федерації.

У ході здійснення Уповноваженим моніторингу ЗМІ щодо додержання прав громадян на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей встановлено, що 01 січня 2022 року вступив у дію так званий «закон про громадянство», яким, серед іншого, визначено підстави отримання громадянства Російської Федерації в результаті його обрання під час зміни державного кордону Російської Федерації (оптації), що свідчить про наміри країни-окупанта інтегрувати тимчасово окуповані території сходу України до законодавчого простору Російської Федерації.

Крім того, згідно з нормами цього «закону» особи, які вже отримали громадянство, можуть зареєструвати свою новонароджену дитину як громадянина Російської Федерації у будь-якому РАГСі на території країни незалежно від свого місця проживання.

Ураховуючи обмеження щодо виїзду з окупованих територій через блокування роботи КПВВ, підконтрольні Російській Федерації псевдодержавні утворення змушують реєструвати дітей, які народжуються на цих територіях, громадянами держави-агресора, у єдиний доступний спосіб офіційної реєстрації та документування таких цих дітей. Внаслідок чого особи позбавляються права вибору громадянства для себе та своїх дітей.

Одночасно окупаційні адміністрації вводять обмеження для використання виданих Україною документів, що посвідчують особу, та інших документів у зв'язку з тим, що вони надруковані українською мовою.

Так, згідно із введеним в дію 08 січня 2021 року на окупованій території Луганської області так званого «закону про державну мову»[6] всі документи, які мають юридичне значення та видані після 03 червня 2020 року, підлягають обов'язковому перекладу на російську мову.

---

[6] URL:https://glava-lnr.info/sites/default/files/documents/pdf/zakon-luganskoy-narodnoy-respubliki-o-gosudarstvennom-yazyke-luganskoy-narodnoy-respubliki.pdf

На тимчасово окупованій території Донецької області запроваджено так званий «закон про внесення змін у деякі закони ДНР та про порядок застосування документів, які оформлені та (або) містять відомості українською мовою»[7], відповідно до якого, починаючи з 1 березня 2023 року, підлягатимуть перекладу на російську мову, засвідченому нотаріально, всі документи, що мають юридичне значення.

Зазначені обмеження призводять до порушення прав громадян України, які мешкають на тимчасово окупованих територіях, на одержання базових послуг (соціальних, медичних, освітніх), офіційне працевлаштування та інших.

З метою привернення уваги до зазначених порушень міжнародної спільноти та посилення санкційного тиску на Російську Федерацію Уповноваженим висвітлювались ці порушення під час виступів на сесіях та інших заходах Ради ООН з прав людини, зустрічей з моніторинговими місіями та іншими міжнародними правозахисними організаціями.

Право на охорону здоров'я під час пандемії COVID-19

Результати розгляду звернень правозахисних організацій та моніторингу відкритих джерел інформації свідчать про порушення прав громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, на охорону здоров'я та медичне забезпечення під час пандемії COVID-19.

У відділеннях медичних закладів, обладнаних для хворих на COVID-19, відсутні ліки та кисень, не вистачає кваліфікованого медичного персоналу, що ставить під загрозу життя громадян.

Окупаційні адміністрації проводять активну вакцинацію мешканців окупованих територій вакциною «SPUTNIK- light» та «Sputnik-V», які не відповідають вимогам Всесвітньої організації охорони здоров'я та не сертифіковані. При цьому отримати QR-код щодо вакцинації, який дає змогу вакцинованим громадянам відвідувати певні заклади, установи та громадські місця, можуть лише громадяни, що отримали паспорти псевдодержавних утворень.

На виконання рекомендацій Уповноваженого з жовтня 2021 року МОЗ надано можливість жителям тимчасово окупованих територій здійснити вакцинацію від COVID-19 сертифікованими вакцинами на підконтрольній Україні території.

Для забезпечення громадян з тимчасово окупованих територій тестами та засобами захисту у грудні 2021 року Уповноважений звернулась до МКЧХ. Питання перебуває на розгляді.

Право власності

Під час моніторингу ЗМІ встановлено порушення прав власності громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території Донецької області.

Окупаційною адміністрацією видано так звану «Постанову Уряду ДНР від 13.10.2021 № 77-1 «Про деякі питання обстеження нерухомого майна, розташованого на території ДНР», яким передбачено створення «Міжвідомчої комісії з питань обстеження об'єктів нерухомого майна», затверджено порядок його обстеження, та доручено направляти до зазначеної комісії звернення щодо визнання нерухомого майна власністю окупаційної адміністрації.

---

[7] URL: https://dnrsovet.su/zakonodatelnaya-deyatelnost/prinyatye/zakony/zakon-donetskoj-narodnoj-respubliki-o-vnesenii-izmenenij-v-nekotorye-zakony-donetskoj-narodnoj-respubliki-i-o-poryadke-primeneniya-dokumentov-oformlennyh-i-ili-soderzhashhih-svedeniya-na-ukrainskom-ya/

«Комісією» здійснюються заходи щодо виявлення та обліку «безхазяйного» майна, яке переходить у власність псевдодержавного утворення. У зв'язку з відсутністю господарів запроваджена практика віднесення такого майна до категорії «від померлого».
Аналогічно проводиться «націоналізація» майна на тимчасово окупованій території Луганської області відповідно до так званого «закону про податкову систему» та постанов «ради міністрів ЛНР», де заходи з вилучення «безхазяйного» майна на користь окупаційної адміністрації проводяться так званим «державним комітетом податків і зборів ЛНР».

Приклад
У листопаді 2021 року розміщено 404 оголошення щодо майна (житлових і нежитлових приміщень, транспортних засобів та іншого майна громадян України), яке було виявлено та визнано власністю окупаційної влади.
За результатами звернення Уповноваженого до Генерального прокурора України Слідчим відділом 2 управління (з дислокацією у м. Маріуполь Донецької області) та слідчим відділом 3 управління (з дислокацією у м. Сєвєродонецьк Луганської області) ГУ Служби безпеки України в Донецькій та Луганській областях за процесуального керівництва відповідно Донецької та Луганської обласних прокуратур розпочато досудові розслідування у кримінальному провадженні за фактами примусового вилучення майна цивільного населення на тимчасово окупованій території, невиправданого військовою необхідністю, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 438 КК України (Порушення законів та звичаїв війни).
Триває досудове розслідування.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерству закордонних справ України звернутися до міжнародних правозахисних організацій щодо можливості придбання та подальшої передачі на тимчасово окуповані території Донецької та Луганської областей тестів для діагностування та медичних препаратів для лікування хвороби COVID-19.

Офісу Генерального прокурора забезпечити ефективний нагляд за дотриманням процесуального законодавства під час проведення досудового розслідування злочинів, передбачених частиною першою статті 438 КК України (Порушення законів та звичаїв війни).

6.4. Права осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та м. Севастополя

Право на свободу від примушення служити у збройних силах Російської Федерації
Проведений Уповноваженим у 2021 році моніторинг ЗМІ та відкритих джерел інформації виявив системні порушення прав мешканців тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на свободу від примушення служити в збройних силах Російської Федерації.

З ПОЧАТКУ ОКУПАЦІЇ ДЕРЖАВОЮ-АГРЕСОРОМ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ БУЛО ПРИМУСОВО ЗАЛУЧЕНО ПОНАД 35 ТИС. КРИМЧАН, З НИХ 85% НАПРАВЛЕНІ ДО ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН НА ТЕРИТОРІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Всупереч вимогам статті 51 IV Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни, якою встановлено заборону змушувати осіб, які знаходяться під її захистом, служити у збройних чи допоміжних силах, Російська Федерація реалізує політику систематичного призову жителів окупованого півострова до лав збройних сил Російської Федерації.

З початку окупації державою-агресором незаконно проведено 14 призовних кампаній, в ході яких на військову службу було примусово залучено понад 35 тисяч кримчан, з них 85% – направлено до військових частин на території Російської Федерації.

За відмову служити в лавах окупаційних збройних сил Російської Федерації кримчан безпідставно притягують до кримінальної відповідальності. Згідно з даними партнерських правозахисних організацій[8] з початку окупації до так званих «судів» Автономної Республіки Крим передано 275 кримінальних справ за ухиляння від служби в армії держави-окупанта.

З них за 266 справами уже ухвалено вироки із застосуванням статті 328 Кримінального кодексу Російської Федерації (штраф у розмірі 25 тисяч рублів або позбавлення волі до 5 років), ще 9 справ перебувають на стадії розгляду.

В освітніх установах півострова проводиться агітація вступу до збройних сил Російської Федерації, зокрема у Джанкойському ліцеї, Кримському федеральному університеті (Таврійський національний університет).

Під час моніторингу ЗМІ виявлено інформацію, що до штату 57 шкіл м. Севастополя введено посади «замполіта» – радника директора з виховної роботи та підвищення військово-патріотичного виховання.

На півострові дітей активно залучають до проведення військових заходів, у серпні 2021 року вони брали участь у проведенні військового форуму «Армія 2021».

Про порушення прав мешканців тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на свободу від примушення служити в збройних силах Російської Федерації Уповноваженим поінформовано Раду ООН з прав людини, ОБСЄ та інші міжнародні правозахисні організації.

Право на охорону здоров'я під час пандемії COVID-19

За результатами розгляду звернень партнерських правозахисних організацій встановлено порушення прав жителів тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на своєчасну та належну медичну допомогу в умовах зростання захворюваності на COVID-19.

Так, у 2021 році на півострові показники захворюваності, госпіталізації та смертей, спричинені COVID-19, були критичними – місця для госпіталізації хворих на COVID-19 були заповнені на 95%.

Окупаційна влада здійснює тиск на жителів півострова та працівників установ і організацій щодо обов'язкового щеплення російськими вакцинами, які не схвалені Всесвітньою організацією охорони здоров'я та не сертифіковані.

З метою отримання документа, що підтверджує проходження повного курсу вакцинації від COVID-19, включених ВООЗ до переліку дозволених для використання в надзвичайних ситуаціях,

[8] URL: https://crimeahrg.org/uk/za-misyacz-sudi-krimu-vinesli-7-virokiv-za-uhilennya-vid-prizovu-do-armi%d1%97-rf/

жителі тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя вимушені виїжджати поза межі півострова для проведення щеплення.
За сприяння Уповноваженого проводилася інформаційно-роз'яснювальна робота щодо можливості вакцинації на підконтрольній Уряду України території та отримання відповідних сертифікатів безпосередньо на КПВВ «Чонгар» та «Каланчак», де з 1 грудня 2021 року відкрито пункти вакцинації.

Право власності
Відповідно до указу президента Російської Федерації від 20.03.2020 № 201 встановлено заборону особам без російського громадянства володіти землею в прибережних районах тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим.
Згідно з російським законодавством громадяни іноземних держав не мають права володіти земельними ділянками на прикордонних землях. На них покладається обов'язок відчужити таку земельну ділянку протягом одного року.
У випадку, якщо вказані громадяни не дотримаються цього обов'язку, така земельна ділянка може бути примусово продана з публічних торгів або примусово експропрійована на користь муніципальної/федеральної влади. При цьому компенсація, передбачена російським законодавством, не відповідає ринковій вартості цих земельних ділянок.
За результатами моніторингу ЗМІ встановлено, що внаслідок цього, починаючи з березня 2021 року, майже 12 000 іноземних громадян, включаючи громадян України, яких Російська Федерація відносить до іноземців, втратять своє право власності на землю.
Загалом це громадяни 55 країн (України, Німеччини, Вірменії, Естонії, Литви, Латвії та інших), яким належать 11 572 земельні ділянки, у тому числі 9 747 (понад 82%) – громадянам України.
Протягом 2021 року прокуратурою Автономної Республіки Крим та м. Севастополь вже ідентифіковано 250 жертв, у яких знесли нерухому власність, ще у 3702 осіб окупаційна влада вилучила земельні ділянки загальною площею 355 га.
У своїх так званих «рішеннях» підставами для вилучення власності окупаційною адміністрацією вказувалось незаконність передачі земельних ділянок у власність, відсутність оригіналів документів в архівах на півострові, віднесення земель до місць особливого режиму (після 2014 року), незаконність дозволів на будівництво, виданих українськими органами.
Відповідно до статті 8(2)(a)(iv) Римського статуту і статей 53 та 147 IV Женевської конвенції знищення та привласнення чужого майна окупаційною владою забороняється, такі дії кваліфікуються як воєнні злочини.
За даними фактами прокуратурою Автономної Республіки Крим та м. Севастополя здійснюється досудове розслідування відповідно до частини першої статті 438 КК України (Порушення законів та звичаїв війни).

Право на свободу віросповідання
Всупереч нормам статті 9 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод окупаційною адміністрацією Російської Федерації в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі порушується право на свободу віросповідання – за роки окупації з 49 українських православних організацій залишилось лише 6. Зменшилася кількість священнослужителів з 22 до 4, через репресії священики не в змозі здійснювати обряди і молебні у церквах, зазнають переслідувань, більшість з них були змушені покинути тимчасово окуповані території.

Приклад
Під час моніторингу ЗМІ у серпні 2021 року встановлено, що підконтрольний Російській Федерації так званий «Білогірський районний суд» незаконно засудив архімандрита Даміана, настоятеля чоловічого монастиря Святого Димитрія Солунського Кримської єпархії Православної церкви України до штрафу у розмірі 15 тисяч російських рублів «за незаконну місіонерську діяльність»[9]. Підставою для покарання священнослужителя стало звершення молитви на території свого приватного помешкання.
Уповноважений звернулась до міжнародної спільноти щодо посилення дипломатичного і санкційного тиску на Російську Федерацію та засудження дій, які порушують права громади Православної церкви України на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

ОКУПАЦІЙНА ВЛАДА НАМАГАЄТЬСЯ ВІДІБРАТИ ЧЕРЕЗ СУД ПРИМІЩЕННЯ КАФЕДРАЛЬНОГО ХРАМУ СВЯТИХ ВОЛОДИМИРА І ОЛЬГИ ТА ЄПАРХІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ У М. СІМФЕРОПОЛЬ

У 2017 році Верховний суд Росії заборонив церкву «Свідки Єгови», визнавши її екстремістською. В рамках переслідування «Свідків Єгови» в Автономній Республіці Крим на кінець листопада 2021 року були позбавлені волі 5 осіб, 9 осіб обмежені у переміщенні: 7 з них перебувають під домашнім арештом, 2 – під підпискою про невиїзд.
Окупаційна влада намагається відібрати через суд приміщення кафедрального храму святих Володимира і Ольги та єпархіального управління в м. Сімферополь. Видано приписи громаді знести збудований незадовго перед окупацією храм у мм. Євпаторія і Севастополь.
Уповноваженим протягом 2021 року було проведено низку зустрічей з представниками Моніторингової місії ООН, ОБСЄ, МКЧХ щодо захисту права на свободу світогляду на окупованих територіях, привернуто увагу до цього питання під час виступів на сесіях Ради ООН та під час доповіді Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні.

Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля
До Уповноваженого надходили звернення від громадян, які проживають на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя щодо порушення екологічних прав. Громадяни зазначають про забруднення Чорного моря, погіршення водозабезпечення та інші екологічні проблеми, спричинені недбалістю окупаційної влади. Через збільшення кількості суден, що курсують вздовж тимчасово окупованих територій півострова, зростає число випадків розливу нафти у Чорному та Азовському морях.
Проведення у 2021 році Російською Федерацією систематичних військових навчань, вибухи боєприпасів у морі суттєво забруднюють морське середовище та призводять до загибелі морських тварин, як наслідок – загинуло 300 дельфінів.
Інтенсивне викачування підземних прісних вод має наслідком появу солончаків, а зміна русла гірських річок загрожує існуванню прісноводних риб та комах, занесених до Червоної книги України.

[9] URL: http://www.golos.com.ua/article/349591

ЗА РОКИ ОКУПАЦІЇ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОМУ ПІВОСТРОВІ ЗБІЛЬШИЛАСЬ КІЛЬКІСТЬ СТИХІЙНИХ СМІТТЄЗВАЛИЩ ТА НЕЧИСТОТ, ЯКІ СКИДАЮТЬСЯ В ЧОРНЕ ТА АЗОВСЬКЕ МОРЯ

За роки окупації на тимчасово окупованому півострові збільшилась кількість стихійних сміттєзвалищ та нечистот, які скидаються в Чорне та Азовське моря.
Значної шкоди екології півострова завдає знищення 100 тисяч дерев і 116 тисяч чагарників (з них 363 хвойних та листяних дерева в Козачій бухті м. Севастополя), видобуток будівельного каменю на горі Агармиш, незаконне видобування корисних копалин загальнодержавного значення біля м. Балаклава, видобуток прісної води з під Азовського моря та розорення 20 тисяч га степових ділянок, що підтверджується Державним космічним агентством України.

Такі дії Російської Федерації суперечать статті 35 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 08.06.1977 щодо належного поводження із довкіллям під час воєнних дій, та порушують право мешканців Автономної Республіки Крим та м. Севастополя на доступ до чистого та здорового навколишнього середовища, визнаного рішенням Ради ООН з прав людини від 8 жовтня 2021 року на 48-й сесії в Женеві базовим людським правом.
Про виявлені порушення Уповноважений поінформувала міжнародні правозахисні інституції та закликала не послаблювати міжнародний тиск на Російську Федерацію, оскільки тільки повна деокупація територій дасть змогу припинити порушення прав людини.

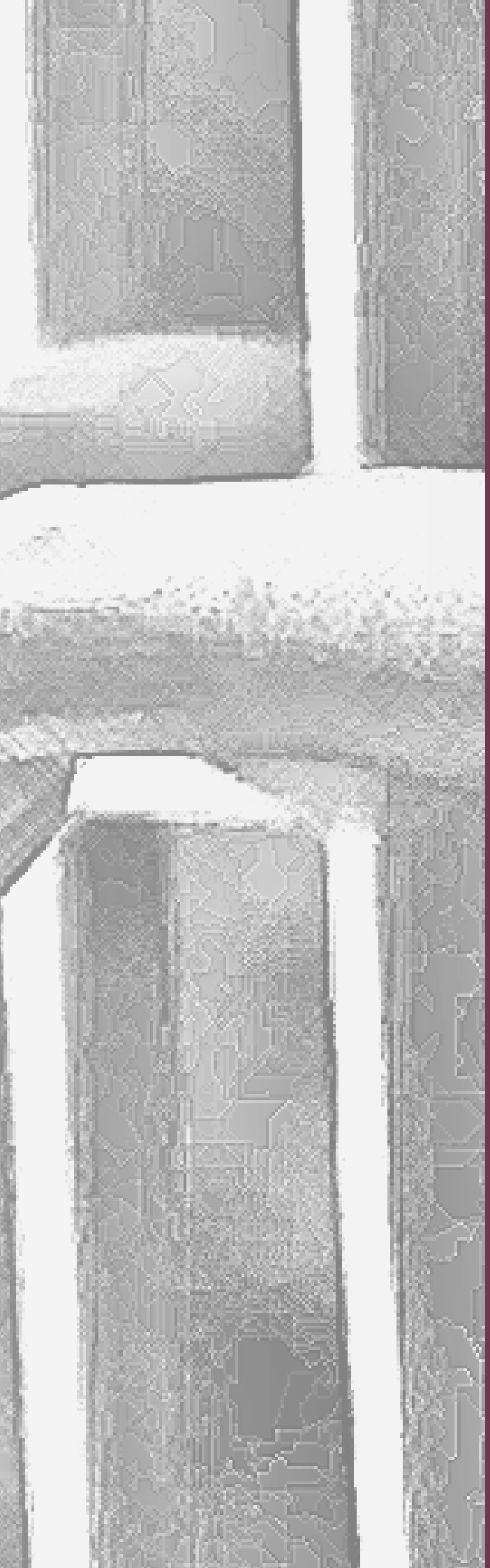
Вирішення питання поновлення прав людини на тимчасово окупованих територіях України повинно здійснюватися в рамках послідовної, системної державної політики в процесі деокупації, яка має включати конкретний перелік заходів, що має здійснити держава в процесі реінтеграції тимчасово окупованих територій. З цією метою Мінреінтеграції розроблено проєкт Закону України «Про державну політику перехідного періоду», в якому враховано низку пропозицій Уповноваженого. Законопроєкт отримав висновок Венеційської комісії і внесений на розгляд Верховної Ради України (реєстр. № 5844 від 09.08.2021).

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про засади державної політики перехідного періоду» (реєстр. № 5844 від 09.08.2021).

Міністерству закордонних справ України забезпечити постійне інформування міжнародної спільноти про порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях України.

РОЗДІЛ 7

ПРАВО ЛЮДИНИ НЕ БУТИ ПІДДАНОЮ КАТУВАННЮ, ЖОРСТОКОМУ, НЕЛЮДСЬКОМУ АБО ТАКОМУ, ЩО ПРИНИЖУЄ ЇЇ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЮ ЧИ ПОКАРАННЮ

3 677

осіб звернулися про порушення прав

981

моніторинговий візити та безвиїзна перевірка

79

позицій до проєктів нормативно-правових актів

ПРАВО ЛЮДИНИ НЕ БУТИ ПІДДАНОЮ КАТУВАННЮ, ЖОРСТОКОМУ, НЕЛЮДСЬКОМУ АБО ТАКОМУ, ЩО ПРИНИЖУЄ ЇЇ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЮ ЧИ ПОКАРАННЮ

У 2021 році до Уповноваженого звернулися 3 677 осіб зі скаргами на порушення прав людини в місцях несвободи, з яких:
близькі та рідні осіб, які утримуються в місцях несвободи – 1556 (45%);
засуджені – 727 (21%);
особи, взяті під варту – 229 (7%).

80% (2728) скарг, що надійшли до Уповноваженого стосуються порушення прав людини в установах ДКВС України та медичних закладах ЦОЗ ДКВС України. Найчастіше надходили скарги щодо порушення прав утримуваних осіб на неналежні умови тримання – 45% та медичну допомогу – 45%.
За кожним фактом, викладеним у повідомленнях, проведено перевірки, за результатами яких Уповноваженим направлено акти реагування до органів влади з метою поновлення прав утримуваних осіб.

Кількість регулярних, незалежних відвідувань НПМ будь-якого місця, що перебуває під юрисдикцією та контролем держави, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені свободи, за останні роки зросла більш ніж у 2 рази.
Станом на 01.01.2021 кількість місць несвободи в Україні становила 3 753, в яких утримувалось більш як 200 тисяч осіб.
У 2021 році Уповноваженим проведено 981 візит НПМ до місць несвободи усіх типів з метою моніторингу додержання прав осіб, які в них тримаються, у тому числі стану забезпечення заходів із запобігання та поширення хвороби COVID-19. Зокрема, до установ, віднесених до сфери управління Мінсоцполітики – 294, МВС – 219, Мін'юсту – 151, МОЗ – 72, МОН – 71, Міноборони – 10, ДМС – 1, ДПС – 2, судів – 160.

СТАНОМ НА 01.01.2021 КІЛЬКІСТЬ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ В УКРАЇНІ СТАНОВИЛА 3 753, В ЯКИХ УТРИМУВАЛОСЬ БІЛЬШ ЯК 200 ТИСЯЧ ОСІБ

Протягом року 131 громадський монітор долучився до відвідувань місць несвободи у форматі «Омбудсман+».
Моніторинговими візитами охоплено 25% усіх місць несвободи, що є найвищим показником із моменту впровадження НПМ в Україні.
За результатами візитів та розгляду повідомлень громадян встановлено порушення прав утримуваних осіб, а саме: права на захист від катувань та жорстокого поводження, права на свободу та особисту недоторканність, гідні умови тримання, права на охорону здоров'я та медичну допомогу, права на захист тощо.
За зверненнями Уповноваженого до правоохоронних органів щодо порушення прав осіб в місцях несвободи розпочато досудове розслідування у 30 кримінальних провадженнях.

До органів державної влади за результатами моніторингових візитів НПМ направлено 2 371 лист з рекомендаціями щодо усунення недоліків, які призводять до порушень прав осіб у місцях несвободи.

Відповідно до стратегічних напрямів діяльності Уповноваженого у 2021 році проведено моніторинг додержання прав осіб на охорону здоров'я та медичну допомогу у медичних закладах ЦОЗ ДКВС України та закладах з надання психіатричної допомоги.

За результатами моніторингу підготовлено спеціальну доповідь «Стан додержання прав ув'язнених на медичну допомогу під час реформування системи охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України у період 2018–2021 років». Готується спеціальна доповідь «Стан додержання прав осіб з психічними розладами та з інтелектуальною недостатністю в закладах соціального захисту населення та охорони здоров'я».

7.1. Право на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання

Зобов'язання держави вживати ефективні законодавчі, адміністративні, судові та інші заходи для запобігання актам катувань на будь-якій території під її юрисдикцією закріплені у Загальній декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Міжнародному пакті про громадянські й політичні права.

У статті 28 Конституції України проголошено, що ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Частиною першою статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання визначено поняття «катування», що означає навмисне заподіяння особі сильного болю або фізичного чи морального страждання з метою отримання відомостей чи визнання, або покарання її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких вона підозрюється, коли такі дії вчиняються державними посадовими особами чи іншими особами, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди.

Частиною другою статті 4 цієї Конвенції передбачено, що кожна держава-сторона встановлює відповідні покарання з урахуванням тяжкості за такі злочини.

Положення КК України наразі не повною мірою відповідають нормам, визначеним у Конвенції, внаслідок чого винні посадові особи, як правило, уникають відповідальності, про що неодноразово наголошувалось Уповноваженим у своїх доповідях.

З метою приведення положень статті 127 КК України (Катування) у відповідність до міжнародних стандартів, а саме визначення спеціального суб'єкта вчинення такого злочину Кабінетом Міністрів України внесено на розгляд до Верховної Ради України законопроект (реєстр. № 5336, 05.04.2021). Прискорення розгляду Верховною Радою України цього законопроекту та його прийняття удосконалить процедуру притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб за фактами катування, адже безкарність таких осіб призводить до системного порушення державою права осіб на захист від катувань, жорстокого нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання.

У 2021 році порушення права затриманих на захист від катувань фіксувались у **30% відвіданих (200 із 970)** органах та підрозділах Національної поліції України, а саме надмірне застосування фізичної сили поліцейськими під час затримання.
Протягом 2021 року до закладів охорони здоров'я звернулось 935 осіб з повідомленнями про завдані працівниками поліції під час затримання тілесні ушкодження. За такими зверненнями правоохоронними органами до ЄРДР внесено відомості та розпочато досудове розслідування у 315 кримінальних провадженнях.

ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ ДО ЄРДР ВНЕСЕНО ВІДОМОСТІ ТА РОЗПОЧАТО ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У 315 КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Приклад
Під час моніторингового візиту у січні 2021 року до Подільського УП ГУНП в місті Києві встановлено, що до затриманого громадянина К. викликалася бригада швидкої медичної допомоги у зв'язку з наявними у нього тілесними ушкодженнями, які, з його слів, нанесли працівники поліції під час затримання.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора, ДБР внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною другою статті 365 КК України (Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу). Досудове розслідування триває.

У 35% відвіданих органів та підрозділів поліції **(55 із 135)** невикоріненою є практика довготривалого перебування затриманих осіб в службових кабінетах та коридорах в без поміщення їх до кімнат для затриманих. У зв'язку з цим порушується право осіб на доступ до харчування, питної води та відпочинку.

Приклад
Під час моніторингового візиту у квітні 2021 року до Сумського РУП ГУНП в Сумській області встановлено, що затриманих осіб не поміщають до кімнати для затриманих. За результатами вивчення службової документації встановлено, що затримані особи перебувають у РУП тривалий час (від 9 до 13 годин). Під час перебування в РУП затримані не були забезпечені необхідним харчуванням, питною водою, не мали вільного доступу до санітарних вузлів та можливості відпочинку у нічний час.
За результатами моніторингового візиту ГУНП в Сумській області проведено службове розслідування, винних посадових осіб притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

У своїх доповідях ЄКПТ зазначає, що незабезпечення харчуванням та відсутність доступу затриманих осіб до питної води та санітарних вузлів вважається жорстоким поводженням.
На порушення вимог підпункту 10 пункту 3 наказу Національної поліції України від 21.07.2017 № 747 «Про оголошення вироків судів стосовно колишніх поліцейських» опитування і процесуальні дії із затриманими особами проводяться в службових кабінетах слідчих, які не обладнані системами відеоспостереження і архівації даних із відеокамер, що підвищує ризик неналежного поводження із затриманими працівниками поліції.

Такі порушення є системними, що підтверджується результатами моніторингових візитів НПМ до Сумського РУП ГУНП в Сумській області (візит 20.04.2021), ВП № 2 (м. Чигирин) Черкаського РУП ГУНП в Черкаській області (візит 06.04.2021), Чернігівського РУП ГУНП в Чернігівській області (візит 06.04.2021), Волноваського РУП ГУНП в Донецькій області (візит 07.04.2021), ВП № 1 Лубенського РВ ГУНП в Полтавській області (візит 03.06.2021), Хмельницького РУП ГУНП в Хмельницькій області (візит 08.06.2021) та інших.

ПРОДОВЖУЮТЬ ВИЯВЛЯТИСЯ ФАКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТОРТУР ДО УВ'ЯЗНЕНИХ ІНШИМИ В'ЯЗНЯМИ ТА ПРИХОВУВАННЯ АДМІНІСТРАЦІЄЮ УСТАНОВ ТАКИХ ФАКТІВ

Під час моніторингових візитів до СІЗО продовжують виявлятися порушення прав в'язнів на захист від катування, а саме факти застосування тортур до ув'язнених іншими в'язнями за підбурюванням керівництва установ, а також приховування адміністрацією установ таких фактів.

Повідомлення, які надходять до Уповноваженого від правозахисних організацій та адвокатів щодо застосування катувань до осіб, які утримуються в установах ДКВС, знаходять підтвердження під час проведення цільових моніторингових візитів НПМ з метою дослідження питання щодо порушення окремого права людини в місцях несвободи.

Приклад

У травні 2021 року до Уповноваженого звернулась адвокат К. щодо катувань її підзахисного Б. у ДУ «Київський СІЗО». З метою перевірки інформації, викладеної у зверненні, здійснено цільовий моніторинговий візит до зазначеної установи. Під час візиту проведено конфіденційне спілкування із ув'язненим Б., який повідомив про вчинення відносно нього постійного психологічного тиску іншими ув'язненими, а також вчинення фізичного насилля невідомими особами, а саме обливання окропом з метою отримання зізнання у вчиненні злочину. У зв'язку із цим ув'язнений вчинив спробу самогубства через повішення.

Під час огляду моніторинговою групою ув'язненого Б. виявлено тілесні застарілі опіки та синці на тілі. Відповідно до записів в медичній документації встановлено, що після прибуття до установи тілесних ушкоджень не виявлено. У службовій документації відсутні будь-які відомості щодо наявних тілесних ушкоджень ув'язненого та спроби його самогубства. Правоохоронні органи не поінформовано.

На вимогу моніторингової групи проведено медичний огляд Б., інформація про факт виявлення тілесних ушкоджень облікована у службовій документації та поінформовано органи прокуратури. За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими ДБР здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною другою статті 127 КК України. Досудове розслідування триває.

Приклад

Під час моніторингового візиту у травні 2021 року до ДУ «Софіївська ВК (№ 45)» за результатами вивчення службової документації встановлено, що згідно із записом у Книзі обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, під час огляду засудженого Ч. виявлено множинні тілесні ушкодження. Під час проведення конфіденційного засуджений Ч. повідомив, що тілесні ушкодження він отримав в ДУ «Дніпровська УВП (№ 4)» перед етапуванням до

ДУ «Маріупольський СІЗО». Зокрема, ув'язнені ДУ «Дніпровська УВП (№ 4)» наносили йому тілесні ушкодження та вимагали кошти.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування за частиною першою статті 127 КК України (Катування). Досудове розслідування триває.

Порушення прав в'язнів на особисту безпеку встановлено у **65% (65 із 120)** відвіданих установ ДКВС України.

Закритість та наявність субкультури в пенітенціарних установах створюють підґрунтя для застосування насилля до новоприбулих в установу осіб. Членами моніторингових груп виявляються факти одночасного проживання з новоприбулими особами днювальних з числа засуджених, яким адміністрація установи делегувала право здійснення постійного нагляду за такими засудженими, контролю за їх поведінкою, дотриманням ними правил внутрішнього розпорядку дня та виконання господарських робіт. Така практика піддає новоприбулих в'язнів ризику жорстокого поводження та експлуатації з боку інших засуджених та порушує їхнє право на рівність та гідність.

ДЕЛЕГУВАННЯ АДМІНІСТРАЦІЯМИ УСТАНОВ ПРАВА ЗДІЙСНЕННЯ ПОСТІЙНОГО НАГЛЯДУ ЗА НОВОПРИБУЛИМИ ЗАСУДЖЕНИМИ ІНШИМ ЗАСУДЖЕНИМ ПОРУШУЄ ЇХ ПРАВО НА РІВНІСТЬ ТА ГІДНІСТЬ

У своїх доповідях ЄКПТ постійно наголошує на необхідності боротьби із негативним впливом неформальної тюремної ієрархії, яка призводить до порушення прав засуджених на особисту безпеку.

Суспільного резонансу набули факти катування в'язнів у ДУ «Бердянська виправна колонія (№ 77)». За результатами звернень народних депутатів України та громадських організацій щодо порушення прав в'язнів у зазначеній установі, а саме фактів жорстокого побиття, а також вимагання грошових коштів у родичів засуджених, за дорученням Уповноваженого лише у 2021 році проведено 4 моніторингових візити (2019-1; 2020-1).
Порушення прав в'язнів на захист від катувань фіксувалися під час всіх моніторингових візитів, а саме:

- наявність в установі неформальних відносин між різними групами засуджених, що обумовлені існуванням в їхньому середовищі субкультури, яка побудована та ґрунтується на залякувані новоприбулих осіб до установи;
- нагляд за новоприбулими в`язнями здійснюють засуджені з так званого числа «активу», на яких адміністрацією установи покладено обов'язок ведення загального обліку засуджених та стеження за режимом та розпорядком дня в дільниці, що надає таким особам привілейоване становлення над іншими;
- заборона новоприбулим особам сидіти та лежати на ліжках у вільний час;
- засуджені з числа «активу» вишиковували новоприбулих в'язнів у вільний час колонами на території дільниці та примушували тривалий час стояти на місці (нерухомо) з метою виховної роботи тощо.

За результатами моніторингових візитів органами прокуратури внесено відомості в ЄРДР та розпочато досудове розслідування у кримінальних провадженнях за частиною другою статті 365 КК України (Перевищення влади або службових повноважень), частиною другою статті 127 КК України (Катування), частиною другою статті 364 КК України (Зловживання службовим становищем), частиною другою статті 189 КК України (Вимагання, вчинене повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням свого службового становища). Досудове розслідування триває.

За інформацією Мін'юсту, заплановано ліквідацію державної установи «Бердянська виправна колонія № 77» та відкриття на її базі пілотного проєкту державної установи нового типу системи виконання покарань з новітніми методиками роботи з ув'язненими. Штат нової установи мав бути оновлений.

Під час моніторингових візитів до зазначеної установи (25.11.2021 та 15.12.2021) встановлено, що Бердянську виправну колонію № 77 не ліквідовано. Замість ліквідації відбулася оптимізація діяльності цієї установи шляхом зміни її рівня безпеки, а саме Бердянську виправну колонію № 77 (установа мінімального рівня безпеки) перейменовано в Приморську виправну колонію № 145 (установа максимального рівня безпеки). У зв'язку з тим, що ліквідації установи (Бердянська ВК № 77) не відбулося – трудові відносини з працівниками не припинялися. Станом на 15.12.2021 у новоствореній установі залишився персонал, який працював у Бердянській ВК № 77.

ФІКСУЮТЬСЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВА ПІДОПІЧНИХ НА ЗАХИСТ ВІД КАТУВАНЬ – ЇХ ІЗОЛЯЦІЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИЧНОГО НАСИЛЬСТВА ПЕРСОНАЛОМ ЗАКЛАДІВ

За результатами моніторингових візитів до установ соціального захисту населення фіксуються порушення права підопічних на захист від катувань, а саме їх ізоляція та застосування фізичного насильства персоналом закладів. Зі слів підопічних, таким чином керівництво закладів залякує та карає їх за неналежну поведінку.

Приклад
Під час моніторингового візиту у липні 2021 року до КУ СОР Білопільський ДБІ моніторинговою групою проведено огляд підопічних та виявлено тілесні ушкодження в одного з них. За результатами конфіденційного спілкування з підопічними інтернату встановлено факти постійного фізичного насильства до них, зокрема нанесення їм тілесних ушкоджень працівником інтернату з метою покарання за відмову у виконанні робіт з господарського обслуговування.
За зверненням Уповноваженого до органів поліції за даним фактом внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною першою статті 125 КК України (Умисне легке тілесне ушкодження).
Досудове розслідування триває.

Відповідно до Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, персонал закладів з надання психіатричної допомоги повинен забезпечувати умови та обставини застосування гамівних засобів, які не погіршують психічний та фізичний стан пацієнтів, до яких вони застосовуються. Ізолювання може мати короткочасну заспокійливу дію.

Ізоляція підопічних з метою покарання зафіксовані у 40% (100 із 250) відвіданих інтернатних закладів, що призводить до порушення їх прав на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання.

Приклад
Під час моніторингового візиту у травні 2021 року до Яришівського психоневрологічного БІ Вінницької обласної ради виявлено дві кімнати-ізолятора, в яких, зі слів підопічних, їх зачиняють на тривалий термін з метою покарання (на пів року). Один з ізоляторів не обладнано туалетною кімнатою, ліжка старі з панцирною сіткою, вікна заґратовані. Облік ізоляції підопічних не здійснювався.
Адміністрація не заперечувала застосування в закладі ізоляції, пояснюючи це бажанням самих підопічних знаходитись в таких кімнатах.
За результатами візиту Уповноваженим надіслано лист реагування щодо неприпустимості довготривалої ізоляції підопічних.
За інформацією керівництва закладу, проведено службове розслідування, за результатами якого адміністрація не вбачає порушень прав підопічних на захист від катування та жорстокого поводження.

У **60% (27 із 56)** моніторингових візитів до психіатричних лікарень встановлено порушення прав пацієнтів на захист від катувань. Всупереч наказу МОЗ України від 24.03.2016 № 240 «Про затвердження Правил застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації» продовжується системна практика застосування саморобних ременів для фізичного гамуванні пацієнтів, які за своїм психічним станом представляють небезпеку для себе або інших осіб. Використання саморобних ременів створює загрозу травмування пацієнтів, що є неприпустимим відповідно до пункту 40 рекомендацій КЗК «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих»[1].

У 60% (27 ІЗ 56) МОНІТОРИНГОВИХ ВІЗИТІВ ДО ПСИХІАТРИЧНИХ ЛІКАРЕНЬ ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ НА ЗАХИСТ ВІД КАТУВАНЬ

Такі факти встановлено за результатами моніторингових візитів до КНП «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Івано-Франківської обласної ради» (візит 04.08.2021), КНП «Кіровоградський обласний наркологічний диспансер» Кіровоградської обласної ради (візит 20.07.2021), КНП Львівської обласної ради «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» (візит 16.02.2021), КНП Львівської обласної ради «Львівський обласний клінічний психоневрологічний диспансер» (візит 16.02.2021), КНП «Мелітопольський заклад з надання психіатричної допомоги» Запорізької обласної ради (візит 18.03.2021) та інших.

[1] URL: https://rm.coe.int/16806cceb5

У **34% (16 з 56)** закладів з надання психіатричної допомоги не ведеться облік пацієнтів до яких застосовано фізичне обмеження. Не документування медичним персоналом фактів фізичного гамування створює загрозу надмірного застосування фізичного обмеження пацієнтів, зловживання такими заходами та використання методів гамування в якості покарання.

Приклад
Під час проведення моніторингового візиту у серпні 2021 року до КНП «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Івано-Франківської обласної ради» членами моніторингової групи виявлено чоловіка, до якого на момент проведення візиту була застосована фізична фіксація саморобними ременями. У відповідній службовій документації відсутні будь-які відомості про зазначений факт.
На вимогу моніторингової групи фізичну фіксацію пацієнта припинено, факт фізичної фіксації внесено до службової документації.

Відсутність обліку фактів отримання пацієнтами тілесних ушкоджень під час перебування на стаціонарному лікуванні є системною проблемою у закладах охорони здоров'я з надання психіатричної допомоги. У **80% (42 із 56) відвіданих закладів** виявлені такі факти. Ведення обліку травматизму хворих у закладах з надання психіатричної допомоги не передбачено жодним нормативно-правовим актом, що унеможливлює їх належне розслідування та може призвести до порушення прав пацієнтів на захист від катування.

Приклад
Під час візиту у вересні 2021 року до КНП «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я» Одеської обласної ради», моніторинговою групою виявлено чоловіка з переломом нижньої кінцівки. Як повідомив персонал, чоловік отримав тілесні ушкодження під час падіння в коридорі відділення. Зазначений факт не відображено у жодній службовій документації.
Моніторинговою групою під час візиту в серпні 2021 року до КНП «Одеська обласна психіатрична лікарня № 2» Одеської обласної ради» виявлено жінку з тілесними ушкодженнями лицевої частини голови. Як повідомив персонал, жінка отримала тілесні ушкодження під час падіння з ліжка, що підтвердила сама пацієнтка. Фіксації зазначеного випадку у медичній чи службовій документації не виявлено.
За результатами візитів на виконання рекомендацій Уповноваженого у зазначених закладах заведено відповідні журнали та забезпечено контроль за їх веденням.

Надані Уповноваженим рекомендації[2] МОЗ щодо імплементації окремих положень Стамбульського протоколу у закладах з надання психіатричної допомоги, зокрема щодо проведення тілесного огляду пацієнтів та документування випадків отримання ними тілесних ушкоджень – не виконані.

[2] URL: https://old.ombudsman.gov.ua/files/2021/zvit_2020_rik_.pdf

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Верховній Раді України прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України (реєст. № 5336 від 05.04.2021) щодо приведення змісту статті 127 КК України у відповідність до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України, Міністерству внутрішніх справ України розробити та затвердити відомчі нормативно-правові акти щодо імплементації положень Керівництва ООН з ефективного розслідування та документування катувань та інших жорстоких, нелюдських та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарань (Стамбульського протоколу) з метою належного документування фактів катувань, інших жорстоких та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Міністерству внутрішніх справ України розробити та затвердити нормативно-правовий акт щодо забезпечення харчуванням і питною водою осіб затриманих за підозрою у вчиненні злочину, які тривалий час (понад 3 години) перебувають в органах поліції, та не можуть утримуватися в кімнатах для затриманих у зв'язку з їх відсутністю або з припиненням функціонування через невідповідність національним та міжнародним стандартам та з інших причин.

Міністерству охорони здоров'я України розробити та затвердити наказ, щодо забезпечення унормування порядку проведення тілесного огляду при госпіталізації та під час перебування в закладах з надання психіатричної допомоги, опитування щодо тілесних ушкоджень і фіксації їх виявлення, а також повідомлення про них відповідні правоохоронні органи.

Обласним, Київській міській державним адміністраціям
Забезпечити контроль у закладах з надання психіатричної допомоги за застосуванням ременів фіксації при фізичному гамування пацієнтів/підопічних.

7.2. Право на свободу та особисту недоторканність

У статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод регламентовано, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. Зазначена норма міжнародного права імплементована у статті 29 Конституції України.
КПК України визначено підстави та порядок затримання уповноваженою службовою особою без ухвали слідчого судді, суду особи, підозрюваної у вчиненні злочину, за який передбачене покарання у виді позбавлення волі. Крім того, Кодексом визначено, що особа є затриманою з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою чи в приміщенні, визначеному цією особою.

СИСТЕМНИМ ЗАЛИШАЄТЬСЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗАТРИМАНОЇ ОСОБИ НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

За результатами моніторингових візитів до органів та підрозділів Національної поліції встановлено, що системним залишається порушення прав затриманої особи на свободу та особисту недоторканність. Такі порушення виявлено **у 50% (82 із 166)** відвіданих органах та підрозділах поліції. Як і в попередні роки[3], фіксуються тримання затриманих осіб без належного документування факту затримання.

Приклад
Під час моніторингового візиту в квітні 2021 року до ІТТ № 2 ГУНП в Чернігівській області встановлено, що громадянина Л. затримано о 17:00 24.03.2020 на підставі ухвали слідчого судді Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, про що заначено в протоколі про затримання. При конфіденційному спілкуванні громадянин Л. повідомив моніторам, що працівники поліції його затримали о 17:00 23.03.2020 у м. Ніжині та доставили Ніжинського ВП, де всю ніч утримували в службовому кабінеті, прикутого кайданками до лави. Тобто громадяни Л. протягом доби утримувався в Ніжинському ВП ГУНП в Чернігівській області без складання будь-яких процесуальних документів.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною першою статті 371 КК України (Завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою). Досудове розслідування триває.

Аналогічні порушення встановлені у Дарницькому УП ГУНП у м. Києві (візит 13.01.2021), Яворівському ВП ГУНП у Львівській області (візит 21.01.2021), Печерському УП ГУНП у м. Києві (візит 02.02.2021), Рожнятівському відділенні Калуського ВП ГУНП в Івано-Франківській області (візит 03.02.2021), ВП на станції № 1 Дніпровського ВП ГУНП в Дніпропетровській області (візит 11.02.2021), Баранівському ВП Новгород-Волинського ВП ГУНП в Житомирській області (візит 17.02.2021), Червоноградському РУП ГУНП у Львівській області (візит 13.04.2021), Шепетівському РУП ГУНП в Хмельницькій області (візит 03.06.2021) та інших.

Відповідно до статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III, особи, яким надається психіатрична допомога, мають права і свободи громадян, передбачені Конституцією України та законами України. Обмеження їх прав і свобод допускається лише у випадках, передбачених Конституцією України, відповідно до законів України. Зокрема, такі особи мають право і на відмову від надання психіатричної допомоги, за винятком випадків її надання в примусовому порядку, передбаченому законом.
Порушення права пацієнтів на свободу та особисту недоторканність, до яких не застосовано госпіталізацію у примусовому порядку відповідно до статті 14 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III, фіксуються за результатами моніторингових візитів до психіатричних лікарень. Зокрема, пацієнти утримуються у психіатричних лікарнях, попри їх відмову від продовження лікування. Згоду на тривале перебування таких пацієнтів надають близькі особи.

[3] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/provisions/reports/

Приклад
Під час моніторингового візиту в лютому 2021 року до КНП Львівської обласної ради «Львівська обласна психіатрична лікарня «Заклад» виявлено порушення права на свободу пацієнта Б., якого госпіталізовано до лікарні у 2015 році за його усвідомленою згодою. Перебуваючи безперервно на стаціонарному лікуванні, Б. висловлював бажання припинити лікування. Проте його не виписано з лікарні та не застосовано госпіталізацію у примусовому порядку відповідно до статті 14 Закону України «Про психіатричну допомогу». Моніторинговою групою встановлено, що виписка пацієнтів зі стаціонару відбувається лише за згодою їх родичів.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР та розпочато кримінальне провадження за частиною першою статті 146 КК України (Незаконне позбавлення волі або викрадення людини). Досудове розслідування триває.

Аналогічні порушення прав пацієнтів зафіксовано у КП «Острозька обласна психіатрична лікарня» РОР (візит 27.04.2021), КНП Київської обласної ради «Обласне психіатрично-наркологічне медичне об'єднання» (візит 26.05.2021).
За результатами реагування Уповноваженого пацієнтів виписано із психіатричних лікарень.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній міграційній службі України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерству оборони України, Службі безпеки України, Державному бюро розслідувань, Державній судовій адміністрації України, обласним державним адміністраціям та обласним радам забезпечити ефективний внутрішній контроль за додержанням прав людини в підпорядкованих підрозділах, де утримуються чи можуть утримуватися особи.

7.3. Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло

За результатами аналізу проведених моніторингових візитів до місць несвободи усіх типів встановлено системне порушення права утримуваних осіб на належні умови тримання та достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Такі порушення фіксуються у 90% моніторингових візитах.

45% звернень, які надходять до Уповноваженого від в'язнів, їх родичів та адвокатів стосуються порушення прав на гідні умови тримання в установах ДКВС. За дорученням Уповноваженого здійснено цільові моніторингові візити до Київського, Хмельницького, Кропивницького, Сумського, Черкаського СІЗО та ДУ «Дніпровська установа виконання покарань (№ 4)». За результатами візитів факти, викладені у скаргах, підтвердилися. Встановлено, що на порушення вимог статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України, статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення»

від 30.06.1993 № 3352-XII, правила 13 Мінімальних стандартних правил ООН щодо поводження з в'язнями та пункту 18.1 Європейських пенітенціарних правил норма площі на одну особу в окремих камерах менша 4 кв. м для засуджених та 2,5 кв. м для ув'язнених осіб. Стіни та стеля в камерах вкриті пліснявою, сантехнічні прилади потребують заміни, ліжка розташовані в притул одне до одного тощо.

Приклад
Під час моніторингового візиту в червні 2021 року до ДУ «Дніпровська УВП № 4» перевірено інформацію, викладену у скаргах адвокатів та представників правозахисних організацій щодо порушень прав в'язнів на належні умови тримання. За результатами візиту встановлено, що деяким в'язням не виділено індивідуальних спальних місць, внаслідок чого порушується їх право на восьмигодинний сон у нічний час та гідні умови тримання. Зокрема, виявлено: камеру, площа якої розрахована на утримування 5 осіб, де утримувалось 7 осіб (на одну особу припадає 1,95 кв. м), камеру, площа якої розрахована на утримування 3 осіб, де утримувалось 7 осіб, на одну особу припадає 1,95 кв. м.
За результатами моніторингового візиту на виконання рекомендацій Уповноваженого Дніпропетровською обласною прокуратурою внесено акти прокурорського реагування, винних осіб притягнуто до відповідальності.
Також органами прокуратури внесено низку вказівок установі щодо негайного припинення використання приміщень, тримання у яких становить безпосередньо загрозу для життя та здоров'я в'язнів.

У **80% (120 із 135)** відвіданих об'єктів моніторингу встановлено порушення прав засуджених та осіб, які тримаються під вартою на належні умови тримання, зокрема:
перенаповнення установ,
неналежні санітарно-побутові умови,
відсутність вентиляції та належного освітлення тощо.

Приклад
Під час моніторингового візиту у вересні 2021 року до ДУ «Львівська УВП № 19» встановлено, що приміщення збірного відділення перебувають в антисанітарному стані та потребують проведення ремонтних робіт. Моніторинговою групою виявлено пацюків у приміщеннях установи, розташованих на першому поверсі, наявні отвори в підлозі. В одній з камер було виявлено мертвого щура. На вимогу моніторингової групи в установі проведено дезінфекцію та дератизацію приміщень.

ПЕРЕВИЩЕННЯ КІЛЬКОСТІ УТРИМУВАНИХ ОСІБ У 1,5–2 РАЗИ ЗА ПЛАНОВЕ НАПОВНЕННЯ

Незмінною є ситуація з перенаповненням в окремих установах виконання покарань, а саме перевищення кількості утримуваних осіб у 1,5–2 рази за планове наповнення.

Приклад
Під час моніторингового візиту в серпні 2021 року до ДУ «Херсонський СІЗО» виявлено порушення прав ув'язнених на належні умови тримання, зокрема перенаселення слідчого ізолятора. В установі утримується 432 особи за планового наповнення 277 осіб, у зв'язку з чим не дотримується встановлена норма жилої площі на одну особу. У більшості камер ліжка розміщено у три яруси.
За зверненням Уповноваженого Офісом Генерального прокурора внесено акт реагування щодо припинення використання приміщень СІЗО.

У своїх рішеннях ЄСПЛ неодноразово наголошував, що у разі неможливості держави гарантувати кожному ув'язненому умови, які відповідають статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, найбільш доречним рішенням проблеми переповненості буде зменшення кількості утримуваних осіб шляхом частішого використання заходів, не пов'язаних з триманням під вартою, і шляхом мінімізації використання попереднього ув'язнення.
З моменту ухвалення першого рішення щодо умов тримання під вартою в Україні («Невмержицький проти України» 05.04.2005) ЄСПЛ виніс 55 рішень, встановлюючи порушення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з неналежними умовами тримання під вартою у слідчих ізоляторах.
30.05.2020 ЄСПЛ прийняв остаточне рішення у справі «Сукачов проти України», в якому доведено факт порушення в установах попереднього ув'язнення статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
У своєму рішенні ЄСПЛ зазначив, що справа «Сукачов проти України» стосується системної проблеми неналежних умов утримання в'язнів, та надав рекомендації Уряду України щодо:

- необхідності приведення умов тримання засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у відповідність до міжнародних стандартів;
- надання ефективних превентивних і компенсаційних засобів правового захисту щодо неналежних умов тримання під вартою;
- вжиття заходів щодо зменшення переповненості слідчих ізоляторів;
- створення спеціального органу державної влади для нагляду за установами виконання покарань і слідчими ізоляторами.

На виконання рішення ЄСПЛ Кабінетом Міністрів України розроблено проєкти Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо заходів, спрямованих на поновлення прав засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у зв'язку з неналежними умовами тримання» (реєстр. № 5652 від 11.06.2021) та «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо заходів, спрямованих на поновлення прав засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у зв'язку з неналежними умовами тримання» (реєстр. № 5653 від 11.06.2021).
Зазначеними законопроєктами пропонується передбачити заходи запобігання та відшкодування для поновлення прав осіб, які тримаються в неналежних умовах в установах ДКВС.
Водночас проєктом Закону України № 5652 не враховані рекомендації, викладені у пункті 159 рішення ЄСПЛ «Сукачов проти України», а саме щодо виплати грошової компенсації особам, які не перебувають під вартою, як однієї з форм відшкодування за неналежні умови тримання.

У разі невиконання рішень ЄСПЛ до держави-порушниці можуть бути застосовані санкції, зокрема, позбавлення права голосу, призупинення членства або виключення з членства Ради Європи.

Порушення прав затриманих та заарештованих осіб на належні умови тримання в ІТТ зафіксовано **у 32% (12 із 52)** моніторингових візитах. На порушення вимог пункту 11 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пункту 18.2 Європейських пенітенціарних правил в камерах недостатнє природне та штучне освітлення, відсутній доступ до свіжого повітря, відсутні постільні речі та засоби гігієни, недотримано норм харчування.

Приклад
Під час проведення моніторингового візиту в квітні 2021 року до ІТТ № 1 ГУНП в Чернігівській області встановлено, що рівень природного та штучного освітлення в камерах складає від 36 до 42 Lux при нормі не менше 100 Lux, конструкція вікон камер не дозволяє утримуваним особам власноручно відчиняти кватирки для провітрювання, утримуваним видається одне простирадло та рушник.
За результатами моніторингового візиту на виконання рекомендацій Уповноваженого недоліки усунуто.

Такі самі порушення виявлено за результатами візитів національного превентивного механізму до ІТТ № 2 та № 3 ГУНП в Чернігівській області (візити 07.04.2021, 11.10.2021), ІТТ № 1 ГУНП в Хмельницькій області (візит 08.06.2021), ІТТ № 1 ГУНП у Рівненській області (візит 23.06.2021), ІТТ № 3 ГУНП в Миколаївській області (візит 06.07.2021) та інших.

Системним залишається порушення права підопічних/пацієнтів на гідні та безпечні умови перебування у закладах соціального захисту населення та закладах охорони здоров'я, а саме:

- переповнення кімнат;
- порушення права на приватність підопічних під час проведення гігієнічних та медичних процедур;
- відсутність функціональних ліжок для ліжкових хворих;
- відсутність доступу до питної води;
- недотримання норм харчування.

У 75% ЗАКЛАДІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я СИСТЕМНИМ Є ПОРУШЕННЯ ПРАВА НА ГІДНІ УМОВИ ПЕРЕБУВАННЯ

У 75% (168 із 250) моніторингових візитах до зазначених закладів виявлені порушення прав утримуваних осіб на гідні умови перебування.

Приклад
Під час моніторингового візиту у квітні 2021 року до Будищенського ПНІ встановлено порушення «Державних будівельних норм В.2.2-18:2007 Заклади соціального захисту населення», зокрема житлові кімнати для осіб з ліжковим режимом утримання переповнені. У кімнаті, розрахованій на перебування 2 ліжковохворих, площею 14 кв. м, проживало четверо підопічних. У санітарних вузлах немає дверцят, що порушує право підопічних на гідність.

За результатами візиту на виконання рекомендацій Уповноваженого керівництвом закладу переглянуто комплектування житлових кімнат у відділенні для ліжковохворих осіб та забезпечено дотримання санітарних норм.
Під час проведення моніторингового візиту в квітні 2021 року до КНП «Обласна психіатрична лікарня с. Орлівка» Рівненської обласної ради встановлено, що в палатах температура повітря становила 13-15°С. Відділення потребують ремонту. На стелях в палатах пацієнтів наявні тріщини та видимі ознаки протікання даху. В дощову погоду пацієнти вимушені переставляти ліжка, щоб на них не капала вода. Частина матраців та постільна білизна застарілі, зношені, брудні та потребують заміни.
За результатами моніторингового візиту на виконання рекомендацій Уповноваженого Рівненською обласною державною адміністрацією вжито заходів щодо усунення виявлених недоліків.

У 85% відвіданих місць несвободи усіх типів встановлюються порушення прав осіб з інвалідністю на доступ до будівель і споруд. Зокрема, на порушення вимог ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд відсутні зовнішні пандуси, поручні та інші розумні пристосування для маломобільних осіб. Внутрішні дверні прорізи не обладнано відповідними порогами, що може призвести до травмування осіб, які пересуваються на кріслах колісних. Санітарні кімнати не обладнано відповідно до потреб осіб з інвалідністю.

У 85% ВІДВІДАНИХ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ УСІХ ТИПІВ ВСТАНОВЛЮЮТЬСЯ ПОРУШЕННЯ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ДОСТУП ДО БУДІВЕЛЬ І СПОРУД

Зазначені порушення виявлено у СВ ТЦ Річківської сільської ради Білопільського району Сумської області (візит 26.05.2021), СВ ТЦ в умовах цілодобового перебування комунальної організації «Центр надання соціальних послуг Кожанської селищної ради» (візит 26.05.2021), Дніпровській філії «Спеціальний заклад з надання психіатричної допомоги» ДУ «Центр психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю Міністерства охорони здоров'я України» (візит 23.06.2021), Орлівському ПНІ (візит 28.09.2021), Великорибальському психоневрологічному БІ (07.07.2021).

Рекомендації Уповноваженого щодо вжиття відповідних заходів з метою поновлення прав осіб з інвалідністю на доступ до будівель та житлових приміщень у зазначених вище закладах виконані частково. За інформацією керівництва закладів, виконати рекомендації у повному обсязі неможливо у зв'язку із недостатнім фінансуванням.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Центральним органам виконавчої влади (Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній міграційній службі України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерству оборони

України), Службі безпеки України, Державному бюро розслідувань, Державній судовій адміністрації України, обласним, Київській міській державним адміністраціям та обласним радам:

1. Забезпечити повноцінне фінансування, утримання та діяльність органів, установ, закладів, в яких утримуються особи; привести умови тримання в них відповідно до санітарно-гігієнічних вимог, встановлених законодавством України та європейськими стандартами.
2. Вжити вичерпних заходів для організації безбар'єрного простору у приміщеннях місць несвободи відповідно до ДБН України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд».

Міністерству внутрішніх справ України розробити, затвердити та забезпечити виконання норм забезпечення осіб, які перебувають в ІТТ, постільними речами, столовими наборами, милом та синтетичними миючими засобами, а також медичним інвентарним і витратним майном. Зазначена рекомендація не виконана.

7.4. Право на охорону здоров'я та медичну допомогу

Порушення права осіб, які перебувають в місцях несвободи, на охорону здоров'я та медичну допомогу встановлено у **98% (961 із 979)** відвіданих об'єктах моніторингу.

Відповідно до Рекомендації Європейського бюро ВООЗ працівники охорони здоров'я, особливо лікарі, що забезпечують медичне обслуговування ув'язнених або затриманих осіб, повинні охороняти їх фізичне та психічне здоров'я і забезпечувати лікування захворювань такої ж якості та рівня, що забезпечується особам, які не є ув'язненими або затриманими.

У 98% ВІДВІДАНИХ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА УТРИМУВАНИХ ОСІБ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я ТА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Незважаючи на те, що майже чотири роки поспіль триває анонсована Мін'юстом реформа системи охорони здоров'я ДКВС України, стан додержання прав осіб, які утримуються в установах ДКВС, на охорону здоров'я та медичну допомогу перебуває на вкрай низькому рівні.

Майже половина звернень, які надходять до Уповноваженого від засуджених, осіб, які тримаються під вартою, та їх рідних щодо порушення прав людини в місцях несвободи, стосується ненадання належної медичної допомоги в'язням в установах ДКВС. Найчастіше заявники скаржаться на нестачу ліків, непроведення в'язням необхідної діагностики, зокрема у закладах МОЗ, та неотримання необхідного лікування, що підтверджується результатами моніторингових візитів.

Приклад

З метою перевірки фактів, викладених у зверненнях родичів засуджених М., Б. та Ш. щодо порушення їх прав на належну медичну допомогу, проведено цільовий моніторинговий візит до ДУ «Дар'ївська виправна колонія (№ 10)». Під час візиту встановлено, що інформація, викладена у зверненнях, підтвердилась. Зокрема, через неукомплектованість штату Дар'ївської багапрофільної лікарні № 10 філії ДУ «ЦОЗ ДКВС України» лікарем стоматологом-хірургом засуджені, яким

встановлено діагноз «Остеоміліт» з гнійно-некротичним процесом у кістковій тканині щелепи, що може мати тяжкі наслідки для їх здоров'я, не отримують необхідного лікування. Їм надаються лише рекомендації щодо проходження курсу антибактеріальної терапії.
За результатами візиту Уповноваженим направлено рекомендації ЦОЗ ДКВС щодо вжиття необхідних заходів з метою поновлення прав засуджених на медичну допомогу. Рекомендації не виконано.

За результатами моніторингових візитів НПМ до медичних установ ЦОЗ ДКВС встановлено системні недоліки в їх діяльності, які мали місце і до запровадження реформи пенітенціарної медицини, а саме:

- критична неукомплектованість посад лікарів у медичних частинах;
- відсутність стаціонарів, інфекційних ізоляторів, ізоляторів для тримання осіб з психічними розладами;
- неналежне надання спеціалізованої та вузькоспеціалізованої медичної допомоги в'язням;
- неналежний рівень обстеження в'язнів на туберкульоз та надання медичної допомоги хворим на різні форми туберкульозу;
- неналежний рівень обстеження в'язнів на ВІЛ-інфекцію та надання медичної допомоги хворим на ВІЛ/СНІД;
- неналежне забезпечення медичних частин необхідним обладнанням та медикаментами тощо.

У 100% відвіданих медичних частинах та лікарнях ЦОЗ ДКВС України встановлено порушення прав в'язнів, хворих на вірусний гепатит С, на належну медичну допомогу. Всупереч вимог «Стандартів медичної допомоги при вірусному гепатиті С у дорослих», затверджених наказом МОЗ України від 15.01.2021 № 51, таким в'язням не проводиться якісне ПЛР-тестування після позитивних результатів проведення лабораторного обстеження на наявність антитіл до ВГС, у зв'язку з чим вони не отримують необхідного лікування.

У 100% ВІДВІДАНИХ МЕДИЧНИХ ЧАСТИНАХ ТА ЛІКАРНЯХ ЦОЗ ДКВС УКРАЇНИ ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВ В'ЯЗНІВ, ХВОРИХ НА ВІРУСНИЙ ГЕПАТИТ С, НА НАЛЕЖНУ МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

В'язням, хворим на ВІЛ, не проводиться безкоштовне обстеження на рівень CD4 клітин, на порушення вимог «Клінічного протоколу антиретровірусної терапії ВІЛ-інфекції у дорослих та підлітків», затвердженого наказом МОЗ України від 12.07.2010 № 551. Такі порушення виявлено у **100% (у 120 об'єктах моніторингу)** відвіданих медичних частин ЦОЗ ДКВС, що призводить до неналежного контролю за наданням таким хворим необхідної медичної допомоги.
За результатами реагування Уповноваженого філіями ЦОЗ ДКВС розпочато процес укладаннями договорів з приватними лабораторіями для проведення необхідних лабораторних досліджень.
В установах ЦОЗ ДКВС не проводиться хіміопрофілактика туберкульозу у ВІЛ-інфікованих осіб на порушення Уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Ко-інфекція (туберкульоз/ВІЛ-інфекція/СНІД)», затвердженого наказом МОЗ України від 31.12.2014 № 1039.

Приклад
Під час моніторингового візиту у червні 2021 року до медичної частини ДУ «Полицька ВК (№ 76)» встановлено, що 7 ВІЛ-інфікованим засудженим, які перехворіли на туберкульоз, не проводиться хіміопрофілактика через відсутність медичного препарату ізоніазид в аптеці, що може призвести до рецидиву захворювання.
За результатами візиту направлено рекомендації Уповноваженого щодо забезпечення права ВІЛ-інфікованих осіб на надання необхідної медичної допомоги. На виконання рекомендацій медичну частину забезпечено лікарськими препаратами в повному обсязі.

У 60% (35 із 65) відвіданих медичних закладах ЦОЗ ДКВС відсутні інфекційні ізолятори для хворих на туберкульоз на порушення вимог «Стандарту інфекційного контролю для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим на туберкульоз», затвердженого наказом МОЗ від 01.02.2019 № 287.

Приклад
Під час моніторингового візиту в травні 2021 року до медичної частини в ДУ «П'ятихатська ВК № 122» виявлено інфекційний ізолятор, розрахований на тримання 1 хворого на туберкульоз, що унеможливлює розміщення інфекційних хворих осіб окремо від інших засуджених у разі спалаху інфекційних захворювань в установі.
За результатами моніторингового візиту до ЦОЗ ДКВС направлено рекомендації Уповноваженого щодо необхідності забезпечення дотримання інфекційного контролю в установі. Рекомендації не виконано.

ЦОЗ ДКВС не забезпечено обов'язкового укладання філіями в областях договорів про оплату консультативних послуг з приватними лабораторіями та лікувальними закладами МОЗ України, що порушує право в'язнів на належну медичну допомогу.

Приклад
Під час моніторингових візитів у вересні 2021 року до Львівської багатопрофільної лікарні № 19 встановлено, що засудженим, хворим на онкологічні захворювання, відмовлено КНП ЛОР «Львівський обласний клінічний діагностичний центр» у проведенні діагностичної медичної допомоги, необхідної для призначення подальшого лікування.
За результатами моніторингового візиту надано рекомендації Уповноваженого щодо необхідності укладання договорів про оплату консультативних послуг у приватних лабораторія або закладах МОЗ. За інформацією, наданою філією ЦОЗ ДКВС у Львівській області, у Львівській багатопрофільній лікарні № 19 не передбачено надання паліативної допомоги. Рекомендації Уповноваженого не виконані.

ВІДСУТНІСТЬ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ТА ВИРОБІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НЕ ЗАБЕЗПЕЧУЄ НАЛЕЖНОГО ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ В'ЯЗНІВ

У 60% (35 із 65) відвіданих медичних частин та лікарень ЦОЗ ДКВС встановлено, що аптеки не забезпечені лікарськими засобами відповідно до Національного переліку лікарських засобів

та клінічних протоколів надання медичної допомоги, затверджених МОЗ України, та виробами медичного призначення, які необхідні для лікування. Відсутність лікарських засобів та виробів медичного призначення не забезпечує належного лікування хворих в'язнів.

Приклад
Під час моніторингового візиту в червні 2021 року до медичної частини № 34 філії ЦОЗ ДКВС у Дніпропетровській та Донецькій областях встановлено, що засудженій Ф. відповідно до рекомендацій лікаря призначено препарат еутирокс (левотироксину натрію). Через відсутність в аптеці медичної частини вказаного лікарського засобу засуджена змушена купувати лікарський засіб за власний рахунок.
За результатами моніторингового візиту рекомендації Уповноваженого щодо проведення закупівлі зазначеного препарату не виконано.

Через відсутність у **30% (15 із 65)** медичних закладів ЦОЗ ДКВС лікарів-психіатрів в'язні з психічними та невротичними розладами на порушення вимог статті 25 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22.02.2000 № 1489-III не отримують необхідної психіатричної допомоги.

Приклад
Під час моніторингового візиту в червні 2021 року до медичної частини ДУ «Дніпровська УВП № 4» встановлено, що в камері-палаті соматично хворих осіб ув'язнений Б. ізольований у зв'язку з психотичним розладом, лікарем-психіатром не оглядався та не отримував необхідної психіатричної допомоги.
На виконання наданих за результатами візиту рекомендацій Уповноваженого ув'язненому проведено огляд лікарем-психіатром, залученим із закладу МОЗ, та призначено лікування.

Під час моніторингових візитів до органів та підрозділів Національної поліції встановлено порушення прав затриманих на медичну допомогу, що може призвести до тяжких наслідків та летальних випадків.

Приклад
Під час моніторингового візиту в лютому 2021 року до Шевченківського УП ГУНП в м. Києві за результатами вивчення службової документації встановлено, що затриманий о 00:55 29.01.2021 громадянин В. (перебував в управлінні поліції з 06:55 до 18:40) скаржився працівникам поліції на біль у ділянці лівого плеча. Проте швидка допомога но нього була викликана працівниками поліції лише о 15:21, тобто через 15 годин після затримання.
Лікарем екстреної медичної допомоги при огляді затриманого виявлено вогнепальне поранення та надано необхідну медичну допомогу.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора за даним фактом внесено відомості до ЄРДР та розпочато досудове розслідування у кримінальному проваджені за частиною першою статті 127 КК України (Катування). Досудове розслідування триває.

У 80% перевірених ІТТ (26 із 32) відсутні медичні аптечки для надання домедичної допомоги утримуваним особам, або їх склад не відповідає мінімальній потребі. Уповноваженим у своїх доповідях неодноразово[4] надавалась рекомендація МВС щодо необхідності прийняття відповідного нормативно-правового акта з метою врегулювання зазначеного питання. Рекомендація не виконана.

Системним є порушення права підопічних на медичну допомогу у закладах соціального захисту, а саме неналежне виконання посадових обов'язків медичного персоналу та ненадання необхідної медичної допомоги підопічним, що призводить до тяжких наслідків.

Приклад
Під час моніторингового візиту в травні 2021 року до Яришівського психоневрологічного БІ Вінницької обласної ради виявлено двох підопічних з гострим порушенням мозкового кровообігу. За наявності у підопічних ознак невідкладного стану персоналом ПНІ не здійснено жодних дій щодо їх госпіталізації до закладу охорони здоров'я з метою діагностики та лікування, що становило пряму загрозу їхньому життю.
На вимогу членів моніторингової групи здійснено виклик бригади екстреної медичної допомоги, в результаті чого підопічних госпіталізовано до закладу охорони здоров'я та проведено відповідне лікування.
За зверненням Уповноваженого до органів прокуратури за даним фактом внесено відомості до ЄРДР, Національною поліцією розпочато кримінальне провадження за частиною першою статті 139 КК України (Ненадання допомоги хворому медичним працівником). Досудове розслідування триває.

Низький рівень забезпечення права на охорону здоров'я та медичну допомогу в закладах соціального захисту населення зумовлений, зокрема, відсутністю ліцензій на здійснення господарської діяльності з медичної практики **(у 30 із 100 відвіданих закладів)**, неукомплектованістю штатних посад лікарів та медичних працівників **(25 із 100)**, відсутністю ліків **(32 із 100)**, непроведення профілактичних медичних оглядів підопічних **(54 із 100)**.

Непроведення своєчасного діагностування та належного лікування соматичних захворювань у підопічних виявлено у **80% (45 із 57)** закладів соціального захисту населення. Зазначене призводить до погіршення їх стану здоров'я.

Приклад
Під час моніторингового візиту в січні 2021 до Ново-Білицького ПНІ Київської міської ради встановлено, що недієздатний підопічний С. має хронічне захворювання – випадіння прямої кишки. Лікар-проктолог після кожного огляду надавав рекомендації щодо планового хірургічного лікування. Керівництвом закладу не забезпечено проведення оперативного лікування для хворого.
За результатами реагування Уповноваженого поновлено право підопічного на охорону здоров'я та медичну допомогу, а саме – проведено операційне втручання.

[4] URL: https://ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/provisions/reports/

Аналогічні порушення виявлено в Антопільському ПНІ (візит 12.05.2021), Панютинському ПНІ (візит 08.06.2021), Орлівському ПНІ (візит 28.09.21) та інших.

За результатами візитів до закладів з надання психіатричної допомоги у **55% (26 з 47)** виявлено порушення прав пацієнтів на охорону здоров'я та медичну допомогу.

За результатами моніторингових візитів національного превентивного механізму встановлено факти призначення пацієнтам постійного прийому декількох психотропних препаратів одночасно. Лікарі не переглядають доцільність та об'єм медикаментозного лікування пацієнтів антипсихотичними препаратами (нейролептиками). Пацієнти роками приймають одночасно по три або більше таких препаратів у високих дозах, незважаючи на широкий спектр побічних ефектів від прийому такої кількості зазначених препаратів.

ПАЦІЄНТИ РОКАМИ ПРИЙМАЮТЬ ОДНОЧАСНО ПО ТРИ АБО БІЛЬШЕ ТАКИХ ПРЕПАРАТІВ У ВИСОКИХ ДОЗАХ, НЕЗВАЖАЮЧИ НА ШИРОКИЙ СПЕКТР ПОБІЧНИХ ЕФЕКТІВ ВІД ПРИЙОМУ ТАКОЇ КІЛЬКОСТІ ЗАЗНАЧЕНИХ ПРЕПАРАТІВ

Приклад

Під час моніторингового візиту в лютому 2021 року до комунального некомерційного підприємства Львівської обласної ради «Львівська обласна психіатрична лікарня «Заклад» встановлено, що частина пацієнтів була виснажена, деякі не реагували на запитання моніторингової групи під час спілкування. За результатами вивчення медичної документації виявлено, що пацієнти приймають по три або більше антипсихотичних препаратів у високих дозах без перегляду доцільності такого призначення та його впливу на психічний і соматичний стан.

За результатами моніторингового візиту на виконання рекомендацій Уповноваженого керівництвом установи забезпечено дотримання вимог клінічних протоколів призначення психотропних препаратів.

Зазначені порушення виявлено також у Ходорівському ПНІ (візит 22.02.2021), КНП «Обласний заклад з надання психіатричної допомоги Івано–Франківської обласної ради» (візит 04.08.2021), КНП «Обласна психіатрична лікарня с. Орлівка» Рівненської обласної ради (візит 28.04.2021).

У закладах з надання психіатричної допомоги встановлено порушення права пацієнтів на належну медичну допомогу. Всупереч вимогам наказу Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.1995 № 147 «Про гематологічний контроль при лікуванні лепонексом (клозапіном)», порушується протокол лікування пацієнтів зазначеним препаратом. Зокрема, надмірне використання цього препарату без систематичного проведення контролю картини крові може призвести до тяжких наслідків для здоров'я пацієнтів, зокрема, летальних випадків. У **80% (48 із 57)** відвіданих закладів такий контроль не проводиться.

Такі порушення є системними, що підтверджується результатами моніторингових візитів до КНП «Чернігівська обласна психоневрологічна лікарня» Чернігівської обласної ради (візит 19.01.2021), КНП «Обласний медичний спеціалізований центр» Житомирської обласної ради (візит 26.01.2021),

КНП «Клінічна лікарня «Психіатрія» Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (візит 13.01.2021), КНП Львівської обласної ради «Львівська обласна клінічна психіатрична лікарня» (візит 16.02.2021), КНП «Олександрійська психіатрична лікарня Кіровоградської обласної ради» (візит 21.07.2021) та інших.
На виконання рекомендацій Уповноваженого у відвіданих закладах забезпечено проведення системного гемолітичного контролю пацієнтам, які приймають препарати з діючою речовиною лепонексом (клозапіном).

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Центральним органам виконавчої влади (Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній міграційній службі України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерству оборони України), Службі безпеки України, Державному бюро розслідувань, Державній судовій адміністрації України, обласним, Київській міській державним адміністраціям та обласним радам забезпечити внутрішній контроль за додержанням прав людини на охорону здоров'я та медичну допомогу в підконтрольних центральним органам виконавчої влади місцях несвободи.

Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України забезпечити контроль за наданням необхідного соматичного лікування пацієнтам, які тривалий час перебувають на лікуванні в закладах з надання психіатричної допомоги та соціального захисту населення.

Міністерству юстиції України, Центру охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України:
1. Забезпечити укомплектування вакансій працівників у медичних частинах державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України».
2. Забезпечити контроль за вжиттям заходів щодо недопущення поширення інфекційних хвороб серед ув'язнених та засуджених осіб.

Міністерству внутрішніх справ України розробити та затвердити нормативно-правовий акт з метою забезпечення органів та підрозділів поліції засобами медичного призначення для надання домедичної допомоги.

7.5. Право на професійну правничу допомогу

У статті 59 Конституції України визначено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. У Законі України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI визначено категорію осіб, які мають право на отримання такої допомоги від держави на безоплатній основі. До таких категорій населення, зокрема віднесено осіб, які перебувають у місцях несвободи, та визначено перелік правових послуг, які вони можуть отримати.
Під час моніторингових візитів до місць несвободи усіх типів продовжують фіксуватися порушення права осіб на професійну правничу допомогу, а саме ненадання або неналежне надання безоплатної правової допомоги утримуваним особам.

Системними є порушення прав затриманих на захист в органах та підрозділах Національної поліції, зокрема неповідомлення або повідомлення через тривалий час Центрів з надання вторинної правової допомоги про затримання осіб. Такі порушення встановлено у **50% (74 із 165) моніторингових візитів.**

Приклад
Під час моніторингового візиту в січні 2021 року до Дарницького УП ГУНП в місті Києві за результатами вивчення Журналу інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги затриманим Дарницького УП встановлено факти несвоєчасного (через 5–9 годин) повідомлення центру про затримання громадян.
За зверненням Уповноваженого до Офісу Генерального прокурора внесено відомості до ЄРДР, за якими здійснюється досудове розслідування у кримінальному провадженні за частиною першою статті 374 КК України (Порушення права на захист). Досудове розслідування триває.

Порушення права на захист підсудних та засуджених осіб виявлено у **50% (62 із 125)** моніторингових візитів до судів. У приміщеннях для підсудних (засуджених) на порушення вимог Державних будівельних норм України В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» не обладнано кімнати для конфіденційного спілкування адвоката з підсудними (засудженими), що унеможливлює реалізацію їхнього права на конфіденційне побачення. Через відсутність приміщення для ознайомлення з матеріалами справи підсудні ознайомлюються з ними безпосередньо у залі суду, що порушує їхнє право на захист.

Такі порушення зафіксовано за результатами моніторингових візитів до Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області (візит 13.01.2021), Городнянського районного суду Чернігівської області (візит 02.02.2021), Васильківського міськрайонного суду Київської області (візит 02.03.2021), Новокаховського міського суду Херсонської області (візит 18.03.2021), Овруцького районного суду Житомирської області (візит 13.05.2021) та інших.

У 80% (У 30 ІЗ 45) ВІДВІДАНИХ ІНТЕРНАТНИХ УСТАНОВАХ ВСТАНОВЛЕНО ПОРУШЕННЯ ПРАВА ПІДОПІЧНИХ НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ

За інформацією ДСА України, виконати рекомендації Уповноваженого щодо облаштування відповідних приміщень у судах здебільшого неможливо у зв'язку із недостатнім фінансуванням.

У **80% (у 30 із 45)** відвіданих інтернатних установах встановлено порушення права підопічних на професійну правничу допомогу. Зокрема, не забезпечено співпрацю закладів з регіональними центрами з надання правової допомоги. В закладах відсутні скриньки для звернень та інформаційні стенди з контактами центрів з надання безоплатної правової допомоги Уповноваженого, органів прокуратури тощо. Підопічним не роз'яснюються їхні права та не доводиться до відома інформація про можливість самостійного звернення за захистом своїх прав.

Системність таких порушень підтверджується моніторинговими візитами до Ходорівського ПНІ (візит 22.02.2021), Орлівського ПНІ (візит 24.02.2021), Новоборівського ПНІ (візит 04.03.2021), Преславського ПНІ (візит 16.03.2021), Стеблівського ПНІ (візит 13.04.2021), Новоаштраханського ПНІ (візит 20.05.2021), Піско-Радьківського ПНІ (візит 09.06.2021) та інших.

За результатами моніторингових візитів на виконання рекомендацій Уповноваженого керівництвом закладів здійснюються заходи щодо налагодження співпраці з регіональними центрами з надання правової допомоги.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

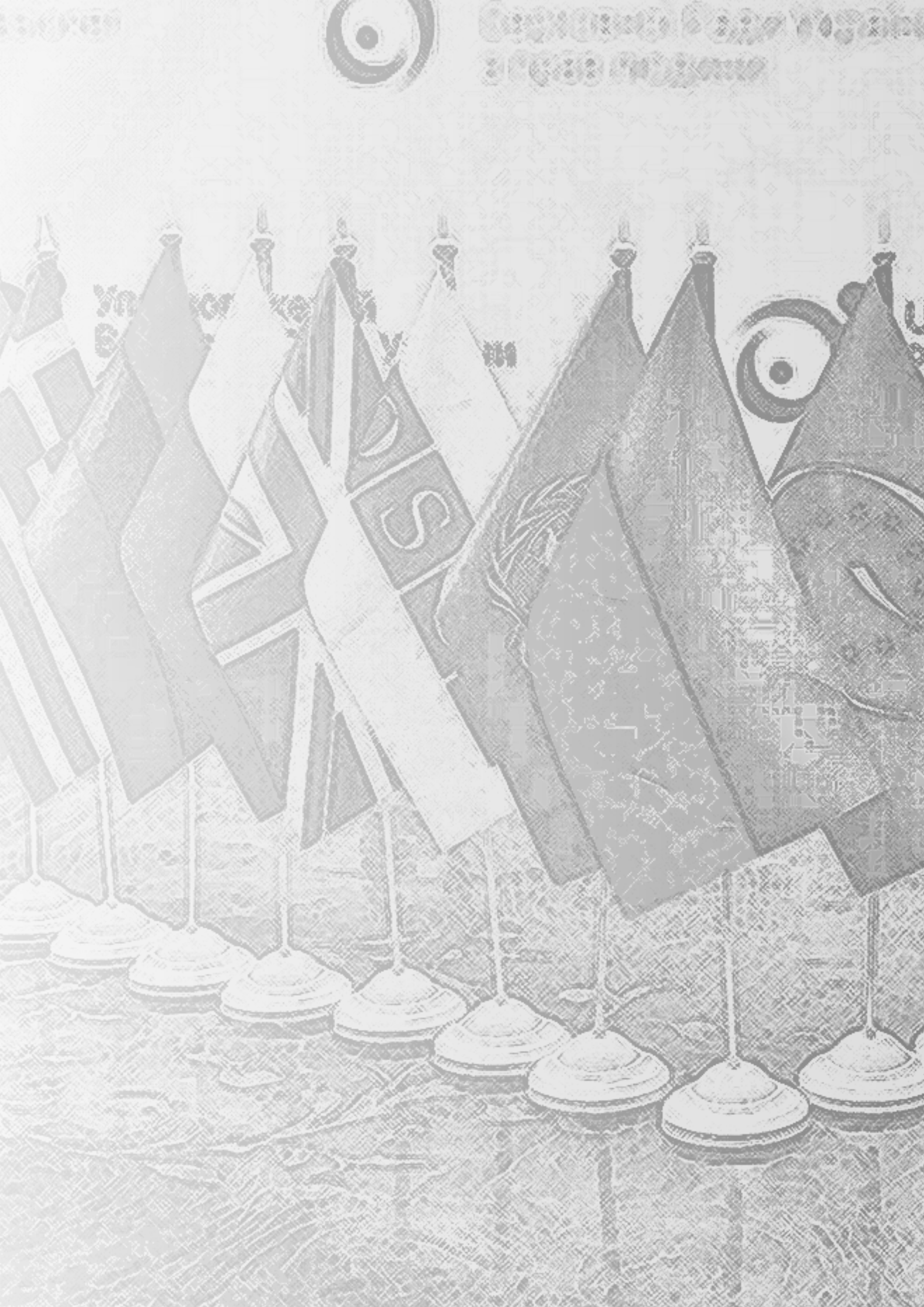
Міністерству внутрішніх справ України, Національній поліції України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державній міграційній службі України забезпечити додержання права на захист утримуваних осіб відповідно до чинного законодавства України.

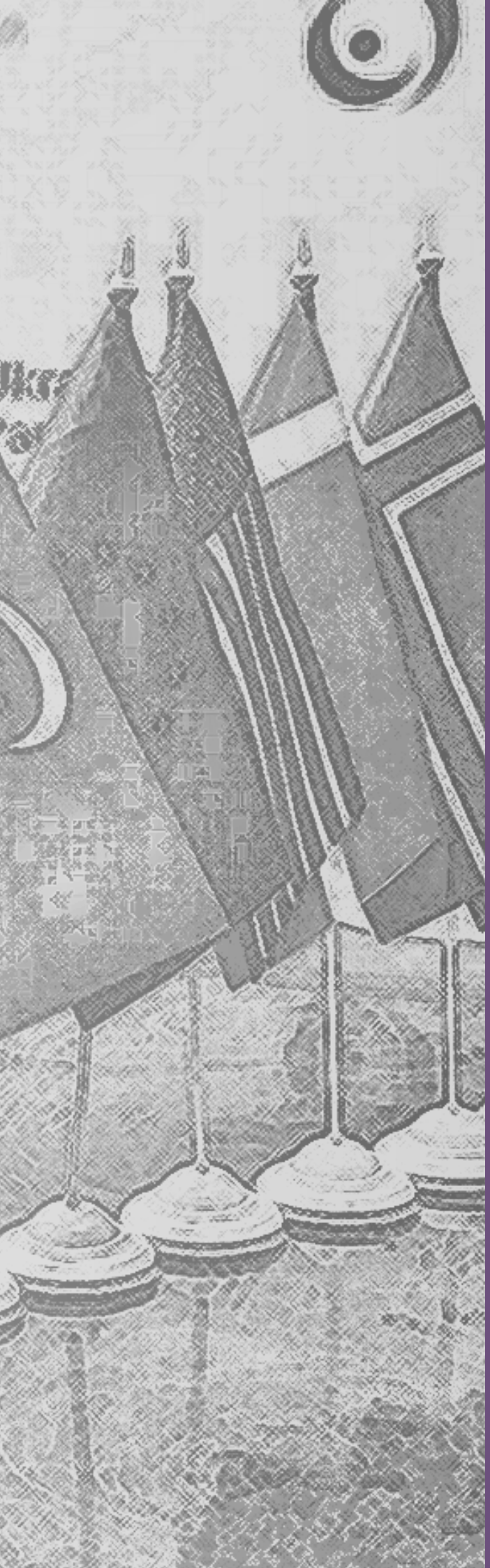
Міністерству соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я України, обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити в установах соціального захисту населення та закладах з надання психіатричної допомоги розміщення інформації в доступній формі про права осіб з інвалідністю, номери телефонів гарячих ліній, посадових осіб, зокрема Уповноваженого та центру з надання безоплатної правової допомоги, до яких можна звернутися особам із розладами психіки.

Обласним, Київській міській державним адміністраціям забезпечити контроль за налагодженням співпраці з установами соціальної сфери та регіональними центрами з надання безоплатної правової допомоги.

Міністерству юстиції України забезпечити контроль за діяльністю Координаційного центру з надання правової допомоги щодо належного надання адвокатських послуг особам, які перебувають у місцях несвободи.

Координаційному центру з надання правової допомоги забезпечити контроль за належним наданням безоплатної первинної та вторинної допомоги затриманим особам та особам, які перебувають у місцях несвободи.

РОЗДІЛ 8

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

301

особа звернулася про порушення прав

5

меморандумів (угод) про співпрацю з міжнародними та іноземними правозахисними організаціями

39

зустрічей з представниками міжнародних та іноземних правозахисних організацій

ЗАХИСТ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

У 2021 році Уповноваженим здійснювалась взаємодія з міжнародними організаціями та об'єднаннями національних інституцій з прав людини, зарубіжними омбудсманами, а також проводився моніторинг додержання прав громадян України за кордоном.

Уповноважений взяла участь у 30 заходах ООН, Ради Європи, ОБСЄ, ЄС, ENNHRI, GANHRI, IOI, набула членства в Асоціації омбудсманів Середземномор'я (АОМ), провела 39 зустрічей (онлайн та офлайн) з високопосадовцями цих інституцій, їх представниками і послами зарубіжних країн в Україні. У рамках виконання функції національного превентивного механізму Уповноважений здійснила візити до Грузії, Туреччини, Вірменії, Греції.

Протягом року до Уповноваженого надходили звернення громадян України, які постійно або тимчасово перебувають за кордоном. Всього звернувся 301 громадянин, переважно щодо порушення прав дітей, свавільного обмеження (позбавлення) особи свободи чи особистої недоторканності, порушення рівних правових можливостей процесуального характеру, соціальних і трудових прав. У відповідь на звернення Уповноваженим вживались заходи для захисту та поновлення прав людини і громадянина.

8.1. Співробітництво з міжнародними організаціями

Організація Об'єднаних Націй

Уповноважений, маючи статус акредитації «А» відповідно до Паризьких принципів, взяла участь у 46-й, 47-й та 48-й сесіях Ради ООН з прав людини, в ході яких інформувала міжнародну спільноту про порушення прав людини і основоположних свобод на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, у Донецькій та Луганській областях, наголошувала на необхідності продовження і посилення тиску на країну-агресора для звільнення всіх незаконно утримуваних громадян України як на окупованих територіях, так і в Російській Федерації.

У своїй заяві на 46-й сесії у березні 2021 року Уповноважений наголосила, що на тимчасово окупованих територіях України продовжуються незаконні арешти, затримання, а також обмежуються основні права та свободи громадян. Уповноважений наразі не має можливості проводити моніторинг додержання конституційних прав і свобод громадян на цих територіях, оскільки Російська Федерація продовжує блокувати доступ до них, ігноруючи виконання резолюції ГА ООН від 16 грудня 2020 року «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, Україна».

Під час участі в 47-й сесії у липні 2021 року Уповноважений зазначила, що тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим і міста Севастополь залишили понад 50 тисяч громадян України, більшість з яких – кримські татари. Порушуючи статтю 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, окупаційна «влада» провела (і продовжує проводити) примусову паспортизацію мешканців Автономної Республіки Крим, а також продовжила переслідування

(станом на липень 2021 року) 131 громадянина України за надуманими звинуваченнями, з них 113 – незаконно утримувалися у місцях позбавлення волі, включаючи 78 кримських татар.

У своєму відеозверненні до учасників 48-ї сесії Ради ООН з прав людини у жовтні 2021 року Уповноважений привернула увагу до проблеми проведення незаконних призовних кампаній та примусової паспортизації жителів тимчасово окупованих територій. Примусова паспортизація мала на меті змусити громадян взяти участь у виборах до Держдуми держави-агресора (вересень 2021 року). Уповноважений закликала застосувати усі можливі засоби впливу на Російську Федерацію з метою зупинення репресій проти громадян України та відновлення територіальної цілісності нашої держави.

Протягом року Уповноважений провела онлайн та офлайн зустрічі з Координаторкою системи ООН в Україні та гуманітарною координаторкою О. Лубрані, Головою Моніторингової місії ООН в Україні М. Богнер, Постійною представницею ПРООН в Україні Д. Ґерчевою, Представниками УВКБ ООН в Україні П. Матеу та К. Л. Біллінг, Головами Представництва Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні Л. Сільвандер та М. Шахіном, Представницею ООН Жінки в Україні Е. Квапіловою.

Ці зустрічі і переговори мали на меті посилення захисту прав людини, особливо вразливих груп населення, зокрема, внутрішньо переміщених осіб, дітей, мігрантів, біженців, національних меншин, осіб з інвалідністю.

Одним з результатів активізації взаємодії з представництвами ООН стало підписання 25 червня 2021 року Меморандуму про взаєморозуміння між Уповноваженим та Структурою ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок. Укладення цього документа спрямовано на інституціоналізацію співробітництва з однією з найвпливовіших агенцій ООН, що в подальшому сприятиме забезпеченню і просуванню гендерної рівності та розширенню прав жінок в Україні відповідно до міжнародних стандартів, передбачених, у тому числі, Конвенцією ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінською платформою дій, Резолюцією Ради Безпеки ООН «Жінки, мир, безпека», Цілями сталого розвитку до 2030 року.

У рамках реагування на міграційну кризу на кордоні Республіки Білорусь та країн Європейського Союзу, Уповноваженим спільно з ПРООН в Україні розроблено та виготовлено 3 000 примірників методичних рекомендацій і роз'яснень щодо проведення моніторингів соціальних прав і свобод військовослужбовців, а також додержання прав і свобод громадян, включаючи біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту, а також розлучених із сім'єю дітей, які не є громадянами України, у період надзвичайного стану.

З метою узгодження позицій та об'єднання зусиль з міжнародними партнерами на тлі загрози розвитку аналогічної кризи на кордоні України з Республікою Білорусь Уповноважений ініціювала та 21 листопада 2021 року провела нараду з представниками Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Україні, Міжнародної організації з міграції в Україні та правозахисних громадських організацій.

Окрім цього, Уповноваженого включено до складу Міжвідомчого координаційного штабу, створеного для протидії можливій міграційній кризі на кордоні з Білоруссю, засідання якого відбулись у грудні 2021 року.

Рада Європи та Парламентська Асамблея Ради Європи

У рамках взаємодії з Радою Європи та Парламентською Асамблеєю Ради Європи Уповноважений провела зустрічі з Комісаром Ради Європи з прав людини Дунею Міятович – у квітні 2021 року під час візиту Дуні Міятович в Україну та у грудні 2021 року в режимі онлайн. У ході зустрічі у квітні Уповноважений поінформувала Комісара про порушення прав людини державою-агресором на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, у тому числі про незаконні призовні кампанії, порушення прав власності, права на освіту рідною мовою, права на свободу віросповідання, свободу думки. За результатами зустрічі було досягнуто домовленості про посилення співпраці з питань захисту прав незаконно утримуваних Російською Федерацією громадян України, зокрема про сприяння Дунею Міятович у відновленні їхніх прав та якнайшвидшого звільнення.

У ході онлайн зустрічі у грудні Уповноважений повідомила Комісару про основні результати своєї робочої поїздки до Грузії у листопаді 2021 року на прохання громадянина України С. відвідати його у в'язниці. Однак зустрічі Уповноваженого з ув'язненим, а також окремі зустрічі з керівником пенітенціарної установи № 18 та головним лікарем медичного закладу цієї установи не відбулись з огляду на ненадання грузинською владою відповідних дозволів.

Уповноважений поінформувала про неприпустимі умови утримання громадянина С. в медзакладі без кваліфікованого персоналу та належного обладнання, про необхідність забезпечити йому цілодобовий і терміновий доступ до багатопрофільних медичних послуг, звернувшись з проханням до Дуні Міятович застосувати всі доступні механізми для чинення тиску на владу Грузії з метою забезпечення громадянина України С. належним лікуванням.

Під час зустрічі з делегацією Ради Європи на чолі з Генеральним директором Генерального директорату з прав людини та верховенства права К. Джакомопулосом 02 липня 2021 року Уповноважений наголосила, що Російська Федерація, повністю нехтуючи нормами міжнародного права, переслідує за релігійними переконаннями, порушує право на освіту рідною мовою, мілітаризує дітей, здійснює незаконний призов до лав російської армії, переміщує на тимчасово окупований Кримський півострів громадян Російської Федерації, натомість депортуючи звідти українських громадян.

У липні 2021 року Уповноважений зустрілася з співдоповідачами Комітету Парламентської Асамблеї Ради Європи з питань дотримання обов'язків і зобов'язань державами-членами Ради Європи для обговорення питань додержання прав людини на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України та можливості звернення мешканців цих територій до Уповноваженого. Поінформувала спецдоповідачів, що для опрацювання звернень громадян з тимчасово окупованих територій створено умови, у тому числі шляхом запровадження посад представника Уповноваженого з дотримання прав жителів Автономної Республіки Крим та міста Севастополь (з розташуванням офісу в м. Херсон) та представника Уповноваженого з дотримання прав жителів Донецької та Луганської областей (з розташуванням офісів у містах Лисичанськ, Слов'янськ і Маріуполь). Представники Уповноваженого безпосередньо спілкуються з громадянами, які перетинають лінію розмежування як з Автономною Республікою Крим, так і з окупованими районами Донецької та Луганської областей, фіксують порушення та вживають заходи для захисту і поновлення їхніх прав.

У вересні і листопаді 2021 року Уповноважений провела зустрічі з представниками Венеційської комісії (офлайн і онлайн). В ході зустрічей було обговореного проєкт Закону України № 5844 «Про державну політику перехідного періоду», ініційований Кабінетом Міністрів України, та його альтернативи, а також проєкт Закону України № 5599 «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну або політичну вагу в суспільному житті (олігархів)».

Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Уповноважений взяла участь у Додатковій нараді ОБСЄ у людському вимірі на тему демократичного законотворення у квітні 2021 року, 21-й Конференції високого рівня Альянсу із протидії торгівлі людьми у червні 2021 року та Семінарі у людському вимірі ОБСЄ на тему протидії насильству проти жінок та дівчат у листопаді 2021 року.

Під час першого візиту в Україну нової Голови ОБСЄ А. Лінде у січні 2021 року Уповноважений разом з нею відвідала район проведення ООС на Донбасі, зокрема – КПВВ «Золоте».

Уповноважений провела зустрічі з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин К. Абдрахмановим (у березні онлайн, та вересні оффлайн). Увагу Верховного комісара ОБСЄ було привернуто до того факту, що на тимчасово окупованих територіях в Автономній Республіці Крим та окремих районах Донецької та Луганської областей продовжуються переслідування громадян України з проукраїнськими поглядами, а також – за проукраїнську позицію родичів, які проживають на підконтрольній Уряду України території. Також поінформовано про скасування окупаційною «владою» статусу української мови як державної, що призведе до припинення визнання документів, оформлених українською. «ДНР» заборонила використання будь-яких документів українською мовою. Водночас «ЛНР» ухвалила рішення визнавати документи, видані українською мовою до 2019 року. Документи, видані після цього терміну, не визнаються.

Під час зустрічі з директором Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ М. Мекаччі у травні 2021 року Уповноважений зазначила, що порушуючи міжнародні конвенції, окупаційна влада в Автономній Республіці Крим дискримінує корінне населення, переслідує людей за політичними та релігійними мотивами та незаконно ув'язнює громадян України. Крім того, громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, обмежують у навчанні українською мовою.

У червні 2021 року Уповноважений зустрілася з Координаторкою гуманітарної підгрупи Тристоронньої контактної групи Ш. Реландер для обговорення питання мешканців тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, пошуку зниклих безвісти та необхідності негайного звільнення цивільних заручників та українських військовополонених.

Також відбулася низка зустрічей з Головою Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні Я.Х. Чевіком, під час яких Уповноважений порушувала питання проблематики, пов'язаної з реєстрацією новонароджених дітей на тимчасово окупованих територіях Луганської та Донецької областей, питання запровадження перехідного правосуддя.

Уповноважений ініціювала та вперше провела тристоронню зустріч за участю заступника Міністра оборони України О. Поліщука, голови Моніторингової місії ООН в Україні М. Богнер та голови Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ Я.Х. Чевіка. Під час зустрічі було обговорено ситуацію у зоні російсько-українського воєнного конфлікту та відбувся обмін інформацією щодо втрат серед

цивільного населення та виявлених порушень прав людини на тимчасово непідконтрольних Уряду України територіях. Було досягнуто домовленості щодо проведення за потреби координаційних зустрічей задля посилення співпраці у сфері захисту прав громадян на тимчасово окупованих територіях України.

Європейський Союз (ЄС)

У рамках Угоди про Асоціацію Уповноважений у травні 2021 року взяла участь у сьомому засіданні Діалогу з прав людини між Україною та ЄС, під час якого відзначила постійну підтримку ЄС у питаннях політичного та санкційного тиску на державу-агресора, а також наголосила на важливості надання державним органам України експертної підтримки у провадженні проєвропейських реформ та імплементації міжнародних стандартів щодо додержання прав людини. Необхідно ухвалити законопроєкт щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом ЄС, яким передбачити встановлення адміністративної відповідальності за поширення мови ворожнечі. Крім того, потребує ухвалення законопроєкт про цивільне партнерство для різностатевих і одностатевих пар.

Уповноважений закликала представників ЄС не послаблювати санкції та міжнародний тиск на Російську Федерацію з метою захисту прав громадян України і звільнення всіх її громадян, які незаконно утримуються на території Російської Федерації та тимчасово окупованих територіях України.

У жовтні 2021 року Уповноважений зустрілася зі Спеціальним Представником ЄС з прав людини Е. Гілмором. Під час зустрічі обговорено питання додержання прав дітей, забезпечення гендерної рівності, прав національних та сексуальних меншин, а також перспективи ратифікації Верховною Радою України Стамбульської конвенції. Уповноважений поділилася досвідом щодо моніторингу додержання в Україні прав ромської національної меншини у 2020 році, під час якого виявлено, зокрема, системні порушення права на освіту та медичну допомогу, особливо в період пандемії COVID-19.

Уповноважений взяла участь у Координаційній зустрічі проєкту Ради Європи «Посилення захисту національних меншин, включаючи ромів, та мов меншин в Україні», що відбулась у жовтні 2021 року. Під час заходу поінформувала Голову Офісу Ради Європи в Україні С. Ньорлова та інших учасників, що в 2021 році на час проведення заходу до неї надійшло 67 повідомлень про порушення свободи від дискримінації за ознакою етнічного (національного) походження, 22 – за мовною ознакою. Значна частина повідомлень про порушення свободи від дискримінації за ознакою етнічного (національного) походження стосується порушень прав громадян України ромської національності.

Зустріч з С. Ньорловим була також проведена Уповноваженим у грудні 2021 року з метою надання представнику Ради Європи в Україні оновлених даних стосовно фактів порушень прав людини в Україні з початку 2021 року.

У рамках розвитку інституційної спроможності Уповноваженого проведено низку експертних консультацій з представниками Консультативної Місії Європейського Союзу в Україні (КМЄС). Результатом цієї роботи стало підписання у грудні 2021 року Робочої домовленості між Уповноваженим та КМЄС. Документом передбачено проводити спільні заходи у межах мандатів сторін та затверджених ними стратегічних напрямів. Планується співпрацювати для запобігання та проти-

дії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, сприяння гендерній рівності, протидії торгівлі людьми, протидії злочинам на ґрунті ненависті, захисту прав спільнот ЛГБТІК.

Міжнародна комісія з питань зниклих безвісти

У липні 2021 року Уповноважений провела зустріч з Генеральним директором Міжнародної комісії з питань осіб, зниклих безвісти, К. Бомбергер. Під час зустрічі сторони обмінялись досвідом та обговорили перспективи взаємодії України з Міжнародною комісією з пошуку та ідентифікації осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, захисту прав їхніх родичів та надання сприяння з розробки відповідних законодавчих актів у цій сфері.

Уповноважений наголосила на тому, що внаслідок збройної агресії Російської Федерації на тимчасово окупованих територіях окремих районів Донецької та Луганської областей 258 осіб вважаються зниклими безвісти за особливих обставин, і робота щодо їх пошуку має здійснюватися у рамках Тристоронньої контактної групи відповідно до Мінських домовленостей, реалізація яких заблокована російською стороною.

8.2. Співробітництво з омбудсманами, об'єднаннями омбудсманів та установами іноземних держав

З метою поглиблення співробітництва з омбудсманами іноземних держав після послаблення протиепідемічних обмежень, виконуючи функції НПМ, Уповноважений здійснила візити до Грузії, Турецької Республіки, Грецької Республіки та Республіки Вірменія.

Під час візиту до Грузії у вересні 2021 року Уповноважений зустрілась із Громадським захисником Грузії Н. Ломджарією, Державним інспектором Грузії Л. Толорая та Міністром юстиції Грузії Р. Брегадзе.

Під час зустрічі Уповноваженого з Громадським захисником Грузії Н. Ломджарією були обговорені питання результатів здійснення моніторингу додержання прав людини на окупованих територіях України і Грузії, захисту прав внутрішньо переміщених осіб, подолання наслідків збройного конфлікту і питання реінтеграції. Уповноважений поінформувала про заходи, що вживаються для отримання відомостей про стан додержання прав українських громадян на тимчасово окупованих територіях та в Російській Федерації, у тому числі незаконно ув'язнених громадян України. Були узгоджені подальші кроки щодо взаємодії у напрямах реалізації національного превентивного механізму, протидії торгівлі людьми та захисту прав постраждалих осіб, а також обміну позитивними практиками просвітницької роботи з населенням. Уповноважений та Громадський захисник Грузії підписали Меморандум про співробітництво та провели спільну прес-конференцію.

Уповноважений і Державний інспектор, сферою відповідальності якої є захист персональних даних, проаналізували результати та узгодили напрями подальшої спільної роботи відповідно до двостороннього Меморандуму про співпрацю 2020 року. Вивчення грузинського досвіду функціонування незалежного наглядового органу у сфері захисту персональних даних є для України важливим, адже одним із питань виконання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС є ратифікація Протоколу про внесення змін до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою

обробкою персональних даних (Конвенції № 108+). Реалізація цього документа потребує розмежування функцій між Уповноваженим, який здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини, та наглядовим органом у сфері захисту персональних даних. Уповноважений поінформувала колегу про підготовку нової редакції Закону України «Про захист персональних даних».

Уповноважений обговорила з Міністром юстиції Грузії Р. Брегадзе питання щодо наявності фактів передачі Грузією із значним затриманням (до одного року) документів про згоду або відмову в передачі ув'язнених громадян України, що є порушенням Договору між Україною і Грузією про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання від 1997 року.

Уповноважений повідомила, що Міністерством юстиції Грузії з травня 2021 року не розглянуто звернення Мін'юсту стосовно 8 громадян України, які виявили бажання бути переведеними на територію України, зокрема: 6 – стосувалися додаткової інформації та копій процесуальних документів, 2 – щодо згоди на передачу наших співгромадян в Україну. З метою оперативного надання Україні необхідних процесуальних документів та ухвалення найближчим часом рішення щодо відправки справ цих осіб в Україну, Уповноважений передала Міністру юстиції Грузії списки таких громадян України разом із копіями запитів Мін'юсту, а також висловила готовність сприяти налагодженню належної взаємодії міністерств юстиції України та Грузії з питань переведення засуджених відповідно до положень вказаного Договору. Наразі усі зазначені вище документи українській стороні надано.

Уповноважений здійснила моніторинговий візит до 8 громадян України, які відбувають покарання в пенітенціарному закладі № 15 (Мцхета, с. Ксані). Під час візиту нею зафіксовано порушення права на отримання належної медичної допомоги, а також права відбувати покарання в Україні.

У Турецькій Республіці у вересні 2021 року проведено зустрічі із Головним Омбудсманом Туреччини Ш. Малкочем, Головою Національної інституції з прав людини та рівності Туреччини М. Кілічем, ректором Наукового університету Анталії І. Юксеком, Головним прокурором провінції Анталія Х. Іналом, Головою окружного Апеляційного суду Анталії О. Оздеміром, президентом асоціації журналістів Анталії М. Єні.

Уповноважений обговорила з Головним Омбудсманом Туреччини питання незаконно ув'язнених Російською Федерацією громадян України, зокрема переслідуваних за політичними мотивами, йому було передано список з іменами кримських татар, які перебувають в ув'язненні на території Росії та тимчасово окупованого Криму, у тому числі у зв'язку зі звинуваченням їх у належності до партії Хізб ут-Тахрір. Уповноважений звернулась з проханням сприяти поверненню українських політв'язнів в Україну. Також обговорено питання подальшої взаємодії щодо додержання прав громадян на території двох країн та у питаннях протидії торгівлі людьми.

Під час візиту Уповноважений та Голова Національної інституції з прав людини та рівності Туреччини М. Кіліч підписали Меморандум про взаєморозуміння. Метою документа є забезпечення співпраці у сфері запобігання та недопущення порушень прав осіб, які перебувають у місцях несвободи на територіях наших держав.

Уповноважений провела зустрічі з Головою окружного Апеляційного суду Анталії О. Оздеміром та Головним прокурором міста Анталія Х. Іналом, у ході яких передала список із 7 ув'язнених громадян України, які на даний час перебувають в установах виконання покарань м. Анталія, з вимогою

перевірити умови їх утримання та недопущення порушення їхніх процесуальних прав. Окрему увагу було привернуто справі, яка розглядається в суді міста Анталія. Двох громадян України – кримських татар звинувачують в участі в партії Хізб ут-Тахрір. Уповноважений наголосила на необхідності забезпечення українських громадян неупередженим і прозорим судовим розглядом та належним правовим захистом.

У жовтні 2021 року Уповноважений здійснила робочий візит до Грецької Республіки для участі у Генеральній Асамблеї (ГА) Асоціації омбудсманів Середземномор'я (АОМ). Під час заходу учасники ГА в ході відкритого голосування одностайно ухвалили рішення про прийняття Уповноваженого до складу повноправних членів АОМ.

У своєму виступі Уповноважений поінформувала членів Асоціації про наслідки окупації Російською Федерацією Автономної Республіки Крим, м. Севастополь та окремих районів Донецької і Луганської областей України. Вона закликала учасників АОМ не залишати поза увагою Асоціації питання порушення прав людини на тимчасово окупованих територіях України.

Під час заходів ГА АОМ Уповноважений мала зустріч з Президентом Грецької Республіки К. Сакелларопулу, на якому звернулась із проханням сприяти вирішенню найближчим часом питання підписання грецькою стороною Договору між Україною та Грецькою Республікою про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками. З метою практичної реалізації положень Конвенції про передачу засуджених осіб 1983 року Уповноважений наголосила на необхідності укладення відповідної угоди між Україною та Грецькою Республікою.

Також відбулись двосторонні зустрічі Уповноваженого з омбудсманами Грецької Республіки А. Поттакісом, Республіки Хорватія Т. Шимонович Ейнвальтер, Республіки Кіпр М. Стиліану-Лоттідес і Головою Комісії єдності та протидії корупції Йорданського Хашимітського Королівства М. Хеджазі. У ході зустрічей було обговорено питання взаємодії з метою захисту прав громадян України у цих країнах; відбувся обмін досвідом щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО), протидії торгівлі людьми, щодо національного превентивного механізму, а також запропоновано активізувати взаємодію у 2022 році як на двосторонньому рівні, так і в рамках АОМ.

Під час зустрічі з Омбудсманом Республіки Кіпр М. Стиліану-Лоттідес було обговорено питання захисту прав жителів окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, забезпечення ВПО житлом, а також соціальних гарантій для дітей, осіб, загиблих під час збройного конфлікту. Досягнуто домовленостей щодо отримання від кіпрської сторони законодавчих напрацювань для можливого використання у законотворчій діяльності в Україні.

Уповноважений відвідала з моніторинговим візитом пенітенціарний заклад у м. Нафпліон, де відбувають покарання 14 громадян України. Результати опитування громадян засвідчили у цілому задовільний стан їх утримування. Проте ув'язнені В. та С. зазначили, що їм другий рік поспіль не проводиться обстеження здоров'я та не надається кваліфікована медична допомога. Також отримано скарги щодо незабезпечення їх теплими речами, ненадання можливості користуватись бібліотекою у зв'язку з відсутністю в ній літератури українською мовою, а також неналежного забезпечення засобами гігієни і доступу до телефонного зв'язку з членами сім'ї. Інформація про проблеми була доведена Уповноваженим до керівника установи для їх оперативного вирішення, а також до Посла України в Грецькій Республіці з проханням взяти питання на контроль.

Про проблемні питання українців, які перебувають у грецьких пенітенціарних закладах, та необхідність оперативного сприяння їх вирішенню було повідомлено Уповноваженим Омбудсману Грецької Республіки А. Поттакісу під час зустрічі з ним. Досягнуто домовленостей про сприяння Омбудсмана Греції з питань надання українським ув'язненим кваліфікованої медичної допомоги, одержання текстів вироків та інших процесуальних документів зрозумілою для них мовою, забезпечення доступу до них перекладачів, організації зв'язку з українськими консулами, а також вирішення інших питань режиму їх утримання. На зустрічі також обговорено проблеми моніторингу примусового повернення нелегальних мігрантів. Попередньо домовились про обмін візитами в 2022 році для продовження двосторонньої взаємодії.

Під час візиту до Республіки Вірменія у жовтні 2021 року Уповноважений провела робочі зустрічі з Президентом Вірменії А. Саркісяном і Захисником прав людини Вірменії А. Татояном.

На зустрічі з Президентом А. Саркісяном Уповноважений відзначила позитивний досвід взаємодії між інституціями омбудсманів України та Вірменії та висловила вдячність за підтримку Вірменією рішення щодо продовження мандата Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ на сході України. Президент Вірменії привітав активізацію співпраці між омбудсманами України та Вірменії, зокрема щодо вивчення практик пошуку зниклих безвісти осіб, висловив готовність сприяти такій спільній роботі, зазначивши, що право рідних дізнатися їхню долю має бути дотримано за будь-яких умов. Із Захисником прав людини Республіки Вірменія А. Татояном були обговорені питання просвітницької діяльності омбудсманів, практики реалізації НПМ, законодавчих та інституційних засад діяльності, а також інструменти, які використовуються задля забезпечення додержання та захисту прав людини, зокрема з питань пошуку зниклих безвісти осіб. За результатами зустрічі підписано Меморандум про співробітництво між Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини і Захисником прав людини Вірменії.

У рамках взаємодії з об'єднаннями омбудсманів та обміну кращими практиками у сфері захисту прав і свобод людини Уповноважений взяла участь у Генеральній Асамблеї та Світовій Конференції IOI «Надання голосу тим, хто без голосу» (травень 2021 року, онлайн). Уповноважений підтримала Дублінську декларацію, яка має на меті посилити роль національних інституцій з прав людини у процесах демократичного урядування, дотримання рівних прав і свобод, особливо в контексті пандемії COVID-19, та досягнення цілей сталого розвитку. За підсумками голосування Дублінську декларацію було ухвалено одностайно.

8.3. Захист прав громадян України за кордоном

Відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» Уповноваженим вживаються заходи щодо захисту прав громадян України, у тому числі тих, які перебувають за кордоном.

Протягом 2021 року до Уповноваженого звернувся 301 громадянин України, який перебував за кордоном в таких країнах: Австрія, Афганістан, Бельгія, Грузія, Греція, Єгипет, Ірак, Китай, Канада, Польща, Росія, Йорданія, ОАЕ, Сирія, Туреччина, Чехія, Франція, Палестина.

У своїх зверненнях громадяни України за кордоном повідомляли про порушення прав дитини, соціальних та трудових прав, права на ефективний засіб юридичного захисту, права на рівний доступ до правосуддя, права на повагу до людської гідності, про дискримінацію за ознакою мови, національності, громадянства.

Найчастіше громадяни зверталися про порушення прав дитини на життя з батьками та захист життя і здоров'я. Після розлучення батьків дитина залишалась з одним із них. Як наслідок, обмежувалося, у тому числі силовими методами, право дитини на спілкування з обома батьками.

Приклад

У серпні 2021 року до Уповноваженого звернулась мати чотирирічної дитини, яку після візиту до батька не повернули з Йорданії до матері в Україну. Натомість батько звернувся до матері з вимогою виплатити 50 тисяч доларів в обмін на повернення дитини, погрожуючи її життю та здоров'ю. За результатами реагування Уповноваженого йорданською поліцією було виявлено дитину в критичному стані у притулку, батька заарештовано. Наразі дитина залишається в притулку до вирішення судом Йорданії питання про опіку над нею.

У ході візиту до Грецької Республіки у жовтні 2021 року під час зустрічі з Головою Комісії єдності та протидії корупції Йорданського Хашимітського Королівства М. Хеджазі Уповноважений звернулася з проханням сприяти поверненню цієї дитини до матері в Україну та вирішенню аналогічних питань щодо інших дітей, зокрема – забезпеченню спілкування з ними у ситуаціях, коли батьки розлучилися і діти з різних причин залишилися на території Йорданії.

Йорданський Омбудсман погодився надати таку допомогу та надалі співпрацювати з питань забезпечення додержання прав українців на території Йорданії.

Серед звернень про порушення прав громадян України за кордоном надходили повідомлення щодо порушення їхніх трудових та економічних прав.

Приклад

У травні 2021 року до Уповноваженого звернувся громадянин України, моряк Т. Питання полягало у необхідності забезпечення прав громадянина Т. на одержання медичної допомоги та отримання належної йому заборгованої роботодавцем заробітної плати і повернення в Україну з судна. За результатами звернень Уповноваженого до Міністерства закордонних справ України, посольств України в Китайській Народній Республіці та у Мексиканських Сполучених Штатах було поновлено порушені права громадянина України Т., громадянин повернувся в Україну 17 серпня 2021 року.

Громадяни, які подорожували до зарубіжних країн, звертались до Уповноваженого у зв'язку з їх недопущенням на територію цих країн або депортацією. У результаті вжитих Уповноваженим заходів реагування на звернення громадян МЗС дипломатичні та консульські установи України, а також омбудсмани і урядові установи зарубіжних країн здійснили кроки з метою додержання прав громадян України з питань оскарження депортації.

Приклад
У травні 2021 року до Уповноваженого звернулась громадянка України Б., яка була затримана в міжнародному аеропорту міста Стамбул Турецької Республіки представниками компетентних органів Туреччини та в подальшому незаконно утримувалась протягом 6 годин у спеціальному приміщенні аеропорту. Громадянка Б. прибула до Туреччини з метою отримання консультацій щодо подальшого лікування у стамбульській лікарні її батька – інваліда I групи. Турецькою міграційною службою їй було безпідставно відмовлено у в'їзді попри існуючий між Україною і Туреччиною режим безвізових поїздок.
Результатом звернення Уповноваженого до МЗС України, Національного бюро Інтерполу в Україні, Посла Туреччини в Україні, а також Головного Омбудсмана Туреччини стало оперативне вирішення проблемної ситуації, включаючи скасування заборони на в'їзд до Туреччини громадянки Б. та усунення перешкод для лікування її батька.

Моніторинг Уповноваженим реагування консульських посадових осіб України на звернення до них громадян України за кордоном виявив необхідність підвищення рівня кваліфікації працівників консульської служби у сфері додержання прав і свобод людини і громадянина.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Міністерству закордонних справ України:
1. Започаткувати тренінги для посадових осіб, які відряджаються у довготермінові відрядження для роботи в дипломатичних та консульських установах України, щодо проведення моніторингу додержання прав і свобод громадян України, які перебувають за кордоном, зокрема в місцях позбавлення волі.
2. Забезпечити обов'язкове інформування Уповноваженого щодо усіх випадків порушення прав громадян України за кордоном, про заходи реагування дипломатичних та консульських посадових осіб у цьому контексті, про потреби щодо надання сприяння Уповноваженим з метою поновлення прав людини, громадян України.

Міністерству юстиції України ініціювати укладення Договору між Україною та Грецькою Республікою про передачу осіб, засуджених до позбавлення волі, для подальшого відбування покарання.

Міністерству освіти і науки України запровадити освітні програми з прав і свобод людини і громадянина на факультетах, відділеннях, кафедрах міжнародних відносин у вищих навчальних закладах, які підпорядковані МОН.

РОЗДІЛ 9

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ, ВИКЛАДЕНИХ У ЩОРІЧНІЙ ДОПОВІДІ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ПРО СТАН ДОДЕРЖАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ЗА 2020 РІК

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Верховній Раді України	
1	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту боржників при врегулюванні простроченої заборгованості» (реєстр. № 4241 від 21.10.2020) *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»).*	**Виконано** Закон України від 19.03.2021 № 1349-IX
2	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судовий збір» (щодо сприяння зверненню до суду з заявою про встановлення факту народження)» (реєстр. № 3635 від 11.06.2020) *(підпункт 1.2.2 «Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** законопроєкт Верховною Радою України не розглянуто
3	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу)» (реєстр. № 0931 від 29.08.2019) *(підпункт 1.2.4 «Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** законопроєкт у другому читанні та в цілому не прийнято
4	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі» (реєстр. № 3908-1 від 03.08.2020) *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** Закон України від 01.07.2021 № 1604-IX
5	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень проти журналістів» (реєстр. № 3633 від 11.06.2020) *(пункт 1.4 «Свобода думки і слова» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** Закон України прийнято 02.02.2021 та направлено на підпис Президенту України 09.02.2021

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
6	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо забезпечення права на інформацію та захисту журналістської діяльності» (реєстр. № 5040 від 08.02.2021) *(пункт 2.1 «Право на інформацію» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєт (реєстр. № 5040 від 08.02.2021) знято з розгляду 07.09.2021. Зареєстровано новий законопроєкт (реєстр. № 6136 від 06.10.2021) з аналогічних питань
7	Прискорити розгляд та прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» (реєстр. № 3475 від 14.05.2020) *(пункт 2.2 «Право на звернення громадян до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано частково** Закон України прийнято 16.11.2021. Повернуто з пропозиціями Президента України 10.12.2021
8	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Виборчого кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо особливостей організації підготовки та проведення виборів у період дії карантину, установленого з метою запобігання поширенню на території України особливо небезпечних і небезпечних інфекційних хвороб, та вдосконалення окремих положень виборчого законодавства» (реєстр. № 4117 від 18.09.2020) *(пункт 2.3 «Право обирати і бути обраним» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт Верховною Радою України не розглянуто
9	Прискорити розгляд та прийняття проєктів законів щодо судової реформи *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано** прийнято закони України від 13.07.2021 № 1629-IX та від 14.07.2021 № 1635-IX
10	Прискорити розгляд та прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо питань застосування допоміжних репродуктивних технологій» (реєстр. № 3488 від 15 травня 2020 року) (пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)	**Не виконано** законопроєкт 07.09.2021 знято з розгляду

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
11	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про державний екологічний контроль» (реєстр. № 3091 від 19.02.2020) *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** проєкт закону прийнято у першому читанні 15.07.2021
12	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ратифікацію Конвенції Міжнародної організації праці № 173 1992 року про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця» (реєстр. № 3332 від 13.04.2020) *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт у першому читанні не розглянуто
13	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення пенсійного законодавства» щодо підвищення рівня пенсійного забезпечення окремих категорій осіб» (реєстр. 4668 від 28.01.2021) *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** законопроєкт прийнято у першому читанні 09.09.2021
14	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації права на пенсію» (реєстр. № 2083-д від 26.11.2019) *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** законопроєкт Верховною Радою України не розглянуто
15	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо внесення відомостей про зареєстроване місце проживання громадян України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, а також оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України» (реєстр. № 4564 від 31.12.2020) *(пункт 5.2 «Права громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** Закон України від 30.11.2021 №1916-IX

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
16	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (реєстр. № 2343 від 29.10.2019) щодо надання військовослужбовцям під час дії особливого періоду оплачуваних додаткових відпусток, передбачених законом, учасникам бойових дій, відпусток у зв'язку з навчанням *(пункт 6.1 «Права військовослужбовців та призовників» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Не виконано** законопроєкт у другому читанні та в цілому не прийнято
17	Прискорити розгляд і прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» щодо відновлення дії попередніх редакцій норм зазначеного Закону» щодо перерахунку та виплати військових пенсій (реєстр. № 2141 від 13.09.2019) *(пункт 6.3 «Права осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», а також ветеранів військової служби» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Не виконано** законопроєкт у другому читанні та в цілому не прийнято
18	Прискорити розгляд та прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення» (щодо імплементації окремих стандартів Ради Європи) (реєстр. № 0882 від 29.08.2019) *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** законопроєкт у другому читанні та в цілому не прийнято
Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин		
19	Доопрацювати та внести на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 року № 2297-VI (*підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»*)	**Виконано** на розгляд до Верховної Ради України внесено законопроєкт від 07.06.2021 № 5628

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
20	Ініціювати проведення парламентських слухань з питань додержання прав осіб, які тримаються під вартою та засуджених, на медичну допомогу за результатами реформування системи охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України *(пункт 7.4 «Право на охорону здоров'я та медичну допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** парламентські слухання не проведено. Питання розглядалось на засіданнях Комітету
	Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики	
21	Прискорити подання на розгляд Верховної Ради України проєкту Закону України «Про медіа» (реєстр. № 2693 від 27.12.2019) *(пункт 1.4 «Свобода думки і слова» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не внесено
	Комітету Верховної Ради України з питань правової політики	
22	Ініціювати розроблення та прийняття Закону України про внесення змін до Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII щодо забезпечення права на громадянство та отримання паспорта громадянина України неповнолітніми особами, щодо яких застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано частково** законопроєкт не розроблено. Питання врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 1109
	Кабінету Міністрів України	
23	Розробити та затвердити Національний план дій з реалізації Конвенції про права осіб з інвалідністю на період до 2025 року *(підпункт 1.2.1 «Додержання принципу недискримінації за ознакою інвалідності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2021 № 285-р

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
24	Затвердити Стратегію запобігання всім формам дискримінації ромської національної меншини та включення в українське суспільство тих її представників, які опинились у складних життєвих обставинах, на період до 2030 року та План заходів на 2021 рік щодо її реалізації *(підпункт 1.2.2 «Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано частково** Стратегію схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.07.2021 № 866-р План дій на 2021 рік щодо реалізації Стратегії не затверджено
25	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар з урахуванням майнових і немайнових прав, зокрема, володіння та наслідування майна, утримання одного партнера іншим у разі непрацездатності, конституційного права несвідчення проти свого партнера *(підпункт 1.2.4 «Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідний захід включено до Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р
26	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» щодо доповнення визначення терміна «дискримінація» ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності *(підпункт 1.2.4 «Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не внесено
27	Розробити та внести в установленому порядку до Верховної Ради України проєкт Закону України про національні меншини України *(підпункт 1.2.5 «Додержання принципу недискримінації за мовною ознакою» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не внесено
28	Включити до проєкту Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» видатки на забезпечення належного функціонування телеканалів, які здійснюють мовлення мовами національних меншин *(підпункт 1.2.5 «Додержання принципу недискримінації за мовною ознакою» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідні видатки не передбачено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
29	Внести в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** МЗС подано на розгляд Президентові України документи щодо ратифікації Конвенції
30	Розробити та затвердити Державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому та насильству за ознакою статі на період до 2022 року *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145
31	Забезпечити створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі відповідно до статті 16 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** за інформацією Мінсоцполітики, відповідно до Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 № 1353-р, створення та впровадження реєстру передбачається у 2022–2025 роках
32	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення доповнень до статті 214 КПК України щодо визначення критеріїв прийнятності заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
33	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін та доповнень до статті 36 КПК України з метою узгодження її з положеннями статті 131-1 Конституції України та статті 2 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (зі змінами) в частині повноважень прокурора по нагляду за додержанням вимог КПК України слідчими, дізнавачами під час розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
34	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення доповнень до КУпАП щодо запровадження відповідальності дізнавача, слідчого за невиконання письмових вказівок процесуального керівника у кримінальному провадженні» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
35	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення доповнень до статті 12 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, затвердженого Законом України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII, дія якого поширюється на поліцейських та осіб рядового і начальницького складу Державного бюро розслідувань, щодо визнання дисциплінарним проступком умисне або внаслідок грубої недбалості допущення порушення прав людини і основоположних свобод» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
36	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення доповнень до статті 382 КК України щодо розширення переліку судових рішень, за невиконання яких передбачена кримінальна відповідальність, ухвалою слідчого судді» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
37	Розробити і подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін та доповнень до КПК України та Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII, встановивши виключний перелік підстав для відмови особі, взятій під варту, у побаченні з родичами, а також процесуальну можливість оскарження такої відмови в судовому порядку» *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
38	Передбачити виділення у 2021 році коштів на забезпечення дезінфікуючими засобами захисту учасників освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти з метою унеможливлення порушення їх права на належні і безпечні умови навчання в умовах карантину *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 21.04.2021 № 403
39	Вжити заходів щодо забезпечення Інтернет-зв'язку належної якості на всій території держави для організації онлайн-навчання *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** постанова Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 № 453
40	Розробити та внести до Верховної Ради України проєкт закону щодо застосування допоміжних репродуктивних технологій *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано частково** законопроєкт розроблено МОЗ, однак не подано до Верховної Ради України
41	Прискорити прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження норм та порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» з метою врегулювання порядку забезпечення права на безкоштовне харчування дітей з числа внутрішньо переміщених осіб чи дітей, які мають статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів *(пункт 3.3 «Права дітей в умовах збройного конфлікту» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 305
42	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про правосуддя, дружнє до дитини *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** законопроєкти від 04.06.2021 реєстр. № 5617 та реєстр. № 5618
43	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про внесення змін до законодавчих актів, спрямований на запровадження спеціалізації слідчих, дізнавачів, прокурорів, суддів, адвокатів у сфері ювенальної юстиції, а також встановлення вимог до кваліфікації зазначених учасників кримінального провадження та проваджень у справах про адміністративні правопорушення *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** законопроєкт від 04.06.2021 реєстр. № 5617

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
44	Розробити та затвердити комплексну програму для забезпечення соціальним житлом громадян, які потребують соціального захисту *(пункт 4.1. «Право на житло» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідна програма не затверджена
45	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт, у якому передбачити фінансування комплексної програми для забезпечення соціальним житлом громадян *(пункт 4.1 «Право на житло» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
46	Внести зміни до Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 року № 614 «Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів» та до Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - підприємців, які отримали такі дозволи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 року № 302, у частині надання Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України повноважень переглядати у бік зменшення розміри гранично допустимих викидів під час процедури видачі дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні зміни не внесеноо
47	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесеннязмін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», в якому передбачити видатки на реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення на рівні 5% ВВП відповідно до вимог статті 4 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 року№ 2168-VIII *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
48	Розробити та затвердити концепцію розвитку системи надання допомоги громадянам, що страждають на рідкісні (орфанні) захворювання *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.04.2021 № 377-р

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
49	Розробити та затвердити тарифи оплати медичних послуг ЗОЗ на вторинному (спеціалізованому) рівні надання медичної допомоги з урахуванням частки видатків на заробітну плату медичних працівників *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні тарифи не затверджено
50	Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 17 березня 2017 року № 152 «Про забезпечення доступності лікарських засобів» щодо розширення Переліку міжнародних непатентованих назв лікарських засобів найменуваннями лікарських засобів для лікування респіраторної хвороби COVID-19 на період запровадження протиепідемічних заходів *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** наказ МОЗ від 11.11.2021 № 2495
51	Внести зміни до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» щодо забезпечення застрахованих осіб виплатою матеріального забезпечення в повному обсязі незалежно від наявності у страхувальника заборгованості по сплаті єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** Мінсоцполітики розробляється відповідний законопроєкт
52	Внести зміни до Порядку обчислення середньої заробітної плати (доходу, грошового забезпечення) для розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2001 року № 1266 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 року № 439) щодо визначення механізму розрахунку виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням фізичним особам – підприємцям, особам, які проводять незалежну професійну діяльність з метою забезпечення їх права на матеріальне забезпечення *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні зміни не внесено
53	Забезпечити системну роботу Міжвідомчої робочої групи з питань погашення заборгованості із заробітної плати (грошового забезпечення) *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** протягом серпня-вересня, грудня 2021 року відбувалися засідання Міжвідомчої робочої групи

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
54	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України щодо забезпечення прав осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та ветеранів війни відповідно до рішень КСУ від 17 липня 2018 року № 6-р/2018, від 18 грудня 2018 року № 12-р/2018, від 27 лютого 2020 року № 3-р/2020 *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
55	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України щодо визначення базового державного стандарту «прожитковий мінімум» відповідно до вимог законодавства, а також вилучення показника «рівень забезпечення прожиткового мінімуму» *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** проєкт Закону України (реєстр. № 5045 від 08.02.2021)
56	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України щодо урегулювання питань виплати пенсій пенсіонерам за час їх постійного місця проживання за кордоном у разі якщо Україна не уклала з відповідною державою міжнародний договір з питань пенсійного забезпечення *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
57	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України щодо внесення змін щодо недопущення зменшення розміру пенсійних виплат після проведення їх перерахунку на виконання рішення суду *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** законопроєкт розробляється Мінсоцполітики та ПФУ
58	Подати на розгляд Верховної Ради України розроблені Мінсоцполітики законопроєкти щодо ратифікації Угод між Україною та Державою Ізраїль про соціальне забезпечення та між Україною та Федеративною Республікою Німеччина про соціальне забезпечення *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
59	Розробити та затвердити план заходів з реалізації Національної стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 року *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.03.2021 № 210-р

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
60	Розробити та затвердити порядок забезпечення осіб з інвалідністю, інвалідність яких настала внаслідок захворювання, отриманого в період проходження строкової військової служби, та які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», санаторно-курортними путівками *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не розроблено
61	Розробити та затвердити порядок виплати компенсації, повернення майна або відшкодування його вартості реабілітованим або їхнім спадкоємцям *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 535
62	Здійснити заходи щодо визначення потреби у коштах на погашення заборгованості зарішеннями судів і на виконання програм, пов'язаних із соціальним захистом населення, та передбачити їх у Державному бюджеті України на 2022 рік *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** передбачені у Державному бюджеті України на 2022 рік видатки не покривають фактичну потребу у коштах
63	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України зміни до Бюджетного кодексу України в частині передачі фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти з бюджетів міст обласного значення – обласних центрів на обласний рівень *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** у 2021 році реалізується пілотний проєкт щодо фінансування професійної (професійно-технічної) освіти у Вінницькій, Одеській та Сумській областях на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.02.2020 № 94-р «Про реалізацію пілотного проекту»
64	Розробити та затвердити нормативно-правові акти щодо чіткого розподілу повноважень між центральними та місцевими органами виконавчої влади в управлінні та фінансуванні закладів професійної (професійно-технічної) освіти та визначити їх відповідальність *(пункт 4.7. «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні нормативно-правові акти не затверджено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
65	Розробити та затвердити нормативно-правові акти щодо підвищення оплати праці педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до Закону України «Про освіту» *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні нормативно-правові акти не затверджено
66	Забезпечити постійний контроль за виконанням Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 355-р *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** із 9 заходів не виконано 6
67	Розробити та затвердити порядок забезпечення реалізації права громадян на пільговий проїзд *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** на розгляд до Верховної Ради України подано законопроєкт реєстр. № 5651 від 11.06.2021
68	Розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Проратифікацію Марракешського договору» *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
69	Розробити і затвердити мінімальні стандарти із забезпечення громадян культурними послугами *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** Міністерством культури та інформаційної політики України розроблено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами», що знаходиться на погодженні

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
70	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про статус та соціальний захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту та надання компенсації завданої їм шкоди *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
71	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про соціальний та правовий захист осіб, незаконно позбавлених свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також членів їх сімей *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 6104 від 27.09.2021
72	Розробити та затвердити перелік соціальних послуг, що надаватимуться особам, яких було позбавлено особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, а також членам їх сімей *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** відповідний перелік не затверджено
73	Розробити та затвердити комплексний план щодо забезпечення захисту прав та інтересів осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, та членів їх сімей *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.05.2021 № 535-р
74	Розробити та затвердити концепцію здійснення поетапної виплати заборгованостей з пенсійних виплат ВПО та громадянам України, які проживають на тимчасово окупованих територіях *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано частково** постанову Кабінету Міністрів України прийнято від 10.11.2021 № 1165. Кошти на виплату заборгованості в Державному бюджеті України на 2022 рік не передбачені

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
75	Розробити та затвердити методику обліку загиблих і поранених цивільних осіб, що враховуватиме цивільне населення, яке проживає на тимчасово окупованих територіях *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** відповідну методику не затверджено
76	Забезпечити ведення Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** ведення реєстру не забезпечено
77	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про запровадження адміністративної процедури встановлення фактів, що мають юридичне значення та відбулися на тимчасово окупованих територіях *(пункт 5.2 «Права громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
78	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про про державну політику перехідного періоду *(пункт 5.2 «Права громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 5844 від 09.08.2021
79	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про реституцію та/або компенсацію за завдану шкоду житлу (майну) внаслідок бойових дій на сході України (передбачивши ключові гарантії та належне фінансове забезпечення) *(пункт 5.3 «Право на компенсацію за завдану майнову (матеріальну) шкоду цивільному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 5177 від 01.03.2021
80	Розробити та затвердити нормативні документи, необхідні для реалізації механізму реституції та/або компенсації за завдану шкоду житлу (майну) внаслідок бойових дій на сході України, надання грошової компенсації постраждалим за зруйноване чи пошкоджене житло внаслідок бойових дій на сході України *(пункт 5.3 «Право на компенсацію за завдану майнову (матеріальну) шкоду цивільному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2021 № 1301

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
81	При формуванні проєкту Державного бюджету України на 2022 рік передбачити видатки на виплату грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, в обсязі не меншому, ніж у 2021 році *(пункт 5.3 «Право на компенсацію за завдану майнову (матеріальну) шкоду цивільному населенню, яке постраждало від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** у Державному бюджеті України на 2022 рік передбачено кошти на суму 80,8 млн грн, що на 33,2 млн грн менше, ніж у 2021 році
82	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроєкт про внесення змін до Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12 грудня 1991 року № 1975-XII в частині приведення його відповідно до вимог Конституції України щодо забезпечення конституційного права громадян на проходження альтернативної служби у разі якщо виконання військового обов'язку суперечить їх релігійним переконанням, зокрема у випадку проведення мобілізації, а також призову на військову службу осіб офіцерського складу *(пункт 6.1 «Права військовослужбовців та призовників» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
83	Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 450 «Про розмір і порядок виплати Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднайом (найом) ними житлових приміщень» щодо приведення розмірів компенсації за піднайом житла військовим (працівникам правоохоронних органів) у відповідність до фактичних витрат на таке житло *(пункт 6.1. «Права військовослужбовців та призовників» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не затверджено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
84	Внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27 квітня 2011 року № 446 «Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей» у частині забезпечення державними органами путівками до санаторно-курортних закладів ветеранів військової служби, які отримують пенсію за іншими законами *(пункт 6.3 «Права осіб, які отримують пенсію відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб», а також ветеранів військової служби» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
85	Подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону, спрямований на приведення змісту статті 127 Кримінального кодексу України у відповідність до Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання *(пункт 7.1 «Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 5336 від 05.04.2021
86	Розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України про внесення змін до Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII щодо обов'язкового внесення до Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг відомостей про надавачів соціальних послуг, зокрема про фактичне місце надання таких послуг *(пункт 7.2 «Право на свободу та особисту недоторканість» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 6419 від 10.12.2021

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Кабінету Міністрів України, міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади	
87	Затвердити внутрішньо-розпорядчі документи щодо обробки та захисту персональних даних відповідно до вимог наказу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 08 січня 2014 року № 1/02-14 «Про затвердження документів у сфері захисту персональних даних» *(підпункт 1.1.2 «Право на невтручання в особисте і сімейне життя» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
	Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Міністерству економіки України)	
88	Розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України зміни до нормативно-правових актів, що регламентують функціонування систем Prozorro.sale та Prozorro.gov.ua з метою забезпечення можливості обробки персональних даних учасників аукціону відповідно до сформульованої мети шляхом закриття (знеособлення, ретушування) персональних даних чи приховування наданої учасником аукціону копії паспорта від загального споглядання *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
89	Напрацювати законодавчі механізми стимулювання роботодавців та громадян надавати/обирати роботу у формальному секторі економіки *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** на розгляд до Верховної Ради України подано законопроєкти реєстр. № 5388 від 16.04.2021, реєстр. № 5555 від 24.05.2021

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Міністерству соціальної політики України	
90	Розробити та затвердити форми звітності щодо домашнього насильства на виконання пункту 6 частини другої статті 7 та порядок інформування (міжвідомчої взаємодії) на виконання статті 15 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», статті 217 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** Мінсоцполітики розроблено проєкт наказу «Про звітування про результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі»
91	Забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів серед населення про права та можливості захисту осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, а також серед персоналу служб у справах дітей, органів опіки та піклування інших загальних та спеціальних служб підтримки постраждалих осіб щодо належного реагування та надання допомоги особам, які постраждали від насильства *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** Мінсоцполітики проведено навчання для представників 124 територіальних громад, фахівців соціальної сфери та психологів
92	Розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15 грудня 2020 року № 1082-IX з метою перерозподілу видатків та запровадження субвенції на введення посад фахівців із соціальної роботи на рівні районів, територіальних громад та міст обласного значення *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Кабінету Міністрів України не подано
93	Розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо врегулювання питання правового та соціального захисту дітей, які досягають повноліття в період розгляду в судах проваджень про позбавлення батьків батьківських прав *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт на розгляд до Кабінету Міністрів України не внесено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
94	Вжити заходів щодо відновлення роботи Міжвідомчої комісії з питань охорони дитинства *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** проведено 2 засідання у 2021 році. Заплановано чергові засідання у 2022 році
95	Забезпечити підготовку і розповсюдження щорічної державної доповіді про становище дітей в Україні відповідно до Порядку підготовки і розповсюдження щорічної державної доповіді про становище дітей в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 серпня 2000 року № 200 *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** здійснюється підготовка тексту доповіді
96	Врегулювати питання щодо забезпечення додержання посадовими особами органів опіки та піклування законодавства при оформленні матеріалів про адміністративні правопорушення *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** рекомендації направлено до органів опіки та піклування в регіонах
97	Вжити заходів щодо підвищення кваліфікації працівників служб у справах дітей та представників органів опіки та піклування *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** у 2021 році проведено 6 онлайн-семінарів/тренінгів та заплановано продовження навчання у 2022 році
98	Здійснити методологічне забезпечення діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо реалізації принципу рівних прав батьків під час розгляду справ, що стосуються інтересів дитини, а також з'ясування думки дитини при вирішенні питань, які стосуються її життя *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** методологічні матеріали не направлялись до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування
99	Забезпечити систематичне підвищення кваліфікації працівників служб у справах дітей, фахівців із соціальної роботи, інших працівників, які здійснюють соціальний супровід дітей *(пункт 3.2 «Права дітей в системі альтернативного догляду» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** у 2021 році проведено 6 онлайн-семінарів/тренінгів та заплановано продовження навчання у 2022 році

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
100	Вжити заходів щодо забезпечення систематичного контролю за умовами утримання та виховання дітей у закладах інституційного догляду та виховання, якістю надання послуг дітям та сім'ям, які виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа *(пункт 3.2 «Права дітей в системі альтернативного догляду» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано частково** створено електронну систему моніторингу дітей, які перебувають в інституційних закладах, та умов утримання дітей
101	Забезпечити здійснення контролю за умовами утримання та виховання дітей, які влаштовані до закладів соціального захисту приватної форми власності *(пункт 3.2 «Права дітей в системі альтернативного догляду» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 843
102	Розробити та в установленому порядку подати до Кабінету Міністрів України зміни до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 05 квітня 2017 року № 268, з метою уникнення неоднозначного застосування органами опіки та піклування його положень в частині надання статусу дітям, народженим на підконтрольній території і облікованим як внутрішньо переміщені особи *(пункт 3.3 «Права дітей в умовах збройного конфлікту» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** Відповідний нормативно-правовий акт до Кабінету Міністрів України не подано
103	Розробити та скерувати до органів опіки та піклування, служб у справах дітей методичні рекомендації щодо додержання прав дітей, які мають підстави для встановлення статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, та дітей, яким зазначений статус вже встановлено *(пункт 3.3 «Права дітей в умовах збройного конфлікту» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** методичні рекомендації не розроблені
104	Забезпечити виконання заходів щодо підтримки осіб з інвалідністю, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 471 *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** на розгляд до Верховної Ради України подано законопроєкт реєстр. № 5344від 07.04.2021
105	Вжити заходів для забезпечення реалізації міжнародних угод України у сфері пенсійного забезпечення щодо своєчасного розгляду документів договірними сторонами та призначення громадянам пенсії в Україні з часу звернення *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
106	Врегулювати питання перерахунку пенсій працівникам прокуратури *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** на розгляд до Верховної Ради України подано законопроєкт реєстр. № 3325 від 13.04.2020
107	Врегулювати проблемні питання реалізації на практиці положень законодавства про субсидії *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** окремі проблемні питання не врегульовані
108	Розробити та затвердити нормативно-правові акти з метою забезпечення виконання Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII та забезпечити контроль за додержанням вимог цього Закону *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** прийнято більшість нормативно-правових актів
109	Розробити та надати обласним державним адміністраціям роз'яснення щодо процедури встановлення обґрунтованих фактів відсутності особи протягом певного строку за місцем проживання, відповідно до умов Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** у звязку із запровадженням карантинних обмежень перевірки не проводяться. Контроль за фактом проживання не здійснюється
	Міністерству охорони здоров'я України	
110	Внести зміни до додатку 3 Порядку медичного обстеження донорів крові та (або) її компонентів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2005 року № 385 «Про інфекційну безпеку донорської крові та її компонентів» в частині вилучення норми щодо обмеження осіб, які мають гомосексуальні стосунки, в праві бути донором *(підпункт 1.2.4 «Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** наказ МОЗ від 08.02.2021 № 207

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
111	Вжити заходів щодо забезпечення дітей, які страждають на рідкісні (орфанні) захворювання, лікарськими засобами та харчовими продуктами за місцем проживання або лікування *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
112	Сприяти врегулюванню питання приєднання пацієнтів, хворих на муковісцидоз, до Європейського реєстру (ECFC Patient Registry) *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2021 № 285-р
113	Вжити заходів щодо посилення інформаційно-роз'яснювальної кампанії щодо необхідності вакцинації дітей *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** інформація поширюється у ЗМІ, мережі Інтернет та інших засобах поширення інформації
114	Розробити та затвердити нормативно-правові акти, необхідні для функціонування оновленої структури Національної системи крові та порядку фінансування її діяльності, що передбачені Стратегією розвитку національної системи крові на період до 2022 року *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** МОЗ із 21 заходу, передбаченого Планом заходів на виконання Стратегії (розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 № 120-р), не виконано 7, частково виконано 11
115	Забезпечити своєчасну оцінку ступеня і причин встановлення інвалідності громадян України за міжнародними договорами України з питань пенсійного забезпечення *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** станом на грудень 2021 року не розглянуто 513 пакетів документів

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
116	Привести у відповідність до вимог стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню «Гамівні засоби в психіатричних лікувальних закладах для дорослих» (CPT/Inf (2017) Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та форм первинної облікової документації, затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24 березня 2016 року № 240, зокрема, щодо заборони при застосуванні фізичного обмеження присутності інших пацієнтів, здійснення її без сертифікованих ременів фіксації, використання ліжок з панцерними сітками, а також щодо визначення процедур хімічної фіксації *(пункт 7.1 «Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано** наказ МОЗ від 08.09.2021 № 1901
117	Розробити та затвердити наказ, яким регламентовано питання забезпечення унормування порядку проведення тілесного огляду при госпіталізації та під час перебування в закладах з надання психіатричної допомоги, опитування щодо тілесних ушкоджень і фіксації їх виявлення, а також повідомлення про них відповідні правоохоронні органи *(пункт 7.1 «Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не прийнято
118	Забезпечити контроль за наданням необхідного соматичного лікування пацієнтам, які тривалий час перебувають на лікуванні в закладах з надання психіатричної допомоги *(пункт 7.4 «Право на охорону здоров'я та медичну допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
119	Вжити термінових заходів для впровадження в усіх закладах з надання психіатричної допомоги та закладах соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, проведення обов'язкових регулярних аналізів крові при призначенні підопічним медичних препаратів з діючою речовиною клозапін та забезпечити навчання медичного персоналу щодо побічних ефектів при лікуванні такими препаратами *(пункт 7.4 «Право на охорону здоров'я та медичну допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
	Міністерству освіти і науки України	
120	Розробити та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт постанови щодо запровадження єдиних вимог до функціонування системи дистанційної освіти, зокрема шляхом впровадження єдиних стандартів до організації обліку здобувачів освіти за допомогою інформаційно- телекомунікаційних систем, визначення чітких вимог до локального програмного забезпечення, освітніх онлайн платформ та засобів комунікації *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
121	Надати роз'яснення закладам освіти щодо необхідності забезпечення гарантованого права на освіту незалежно від надання/ненадання згоди на обробку персональних даних *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
122	Провести інформаційну кампанію серед працівників освітньої сфери, учнів та їхніх законних представників про порядок захисту персональних даних та ризиків, до яких може призвести його недодержання *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
123	Удосконалити методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання або навчання за допомогою освітніх онлайн інструментів *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** накази МОН від 04.10.2021 № 1067 та від 22.12.2020 № 1545

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
124	Запровадити систему моніторингу забезпечення права дітей на безпечні умови здобуття освіти під час пандемії COVID-19 *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** відповідні нормативно-правові акти не розроблено. Питання врегульовано розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 167-р та постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2021 № 1255 (розробник Мінцифри)
125	Розробити та подати на розгляд Кабінету Міністрів України План заходів з реалізації Декларації про безпеку шкіл *(пункт 3.3 «Права дітей в умовах збройного конфлікту» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.08.2021 № 898-р
126	Забезпечити виконання Плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта на період до 2027 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 року № 508-р *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** із 14 заходів, термін виконання яких настав, не виконано 1
127	Розробити та затвердити нормативно-правові акти для формування інклюзивного освітнього середовища в закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Внести зміни до Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 08 червня 2018 року № 620 «Про затвердження Положення про Єдину державну електронну базу з питань освіти», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05 жовтня 2018 року за № 1132/32584, з метою відображення в Єдиній державній електронній базі з питань освіти реального стану дії ліцензій, свідоцтв про атестацію суб'єктів освітньої діяльності, стану інституційної акредитації закладів вищої освіти, інституційного аудиту закладів освіти *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах фахової передвищої освіти» 30.11.2021 направлено на розгляд Уряду. Наказ МОН від 16.02.2021 № 204
128	Вжити заходів щодо забезпечення належного контролю за діяльністю закладів вищої освіти, віднесених до високого ступеня ризику *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** наказ Державної служби якості освіти України від 01.12.2020 № 01-11/72

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
129	Сприяти поширенню практики здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** підготовлено рекомендації щодо укладання договору про здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою. Реалізовано медіа-проєкт «Роз'яснення дуальної освіти в Україні». Опубліковано 6 статей (48 730 – загальна кількість переглядів на веб-сайті Liga.net)
	Міністерству культури та інформаційної політики України	
130	Привести у відповідність до Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 року № 2297-VI Типові правила користування бібліотеками в Україні, затверджені наказом Міністерства культури та мистецтв України від 05 травня 1999 року № 275, зокрема в частині виключення згоди на обробку персональних даних як підстави обробки персональних даних користувачів бібліотечних послуг *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
131	Забезпечити проведення інформаційно-роз'яснювальних заходів серед представників різних релігійних громад щодо правових засад використання будівель і майна, правових засобів захисту свобод та інтересів *(підпункт 1.2.3 «Додержання принципу недискримінації за ознакою релігійних переконань, світогляду та віросповідання» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** відповідні заходи проводяться
132	Опрацювати питання запровадження третейської процедури вирішення спорів між представниками релігійних громад із залученням представників Всеукраїнської Ради Церков та Релігійних Організацій *(підпункт 1.2.3 «Додержання принципу недискримінації за ознакою релігійних переконань, світогляду та віросповідання» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідні процедури не запроваджено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
133	Забезпечити постійний контроль за виконанням Плану заходів щодо реалізації Концепції реформування системи забезпечення населення культурними послугами, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 355-р *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** із 9 заходів, термін виконання яких настав, не виконано 6
134	Розробити та затвердити стандарт доступності закладів культури базової мережі місцевого рівня та стандарт (критерії та показники) якості послуг, що мають обов'язково надаватися закладами культури місцевого рівня *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано**
135	Розробити та затвердити порядок формування базової мережі закладів культури місцевого рівня в частині визначення чітких вимог до здійснення реорганізації (ліквідації) закладів культури *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 970
136	Розробити та затвердити освітні програми підвищення кваліфікації для працівників закладів культури з питань діяльності закладів в умовах децентралізації *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні програми не затверджено
137	Ініціювати доповнення Указу Президента України від 25 серпня 2015 року № 501 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» стратегічним напрямом «Забезпечення культурних прав» *(пункт 4.7 «Право на освіту і культуру» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідний проєкт акта не розроблено
	Міністерству внутрішніх справ України	
138	Подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо боротьби з проявами дискримінації» *(підпункт 1.2.2 «Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 5488 від 13.05.2021

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
139	Забезпечити проведення роз'яснювальної роботи серед посадових осіб органів поліції та ввести в навчальні програми підготовки поліцейських освітні компоненти відносно належного виконання ними функцій із запобігання та протидії домашньому насильству відповідно до вимог Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконано** проведено 10 тренінгів з підготовки тренерів з числа поліцейських патрульної поліції. Підготовлено 150 тренерів. Проведено 4 семінари. У навчальній програмі підготовки поліцейських відведено 10 навчальних годин для вивчення відповідних тем
140	Забезпечити проведення аудиту кімнат для затриманих управлінь, відділів та відділень поліції та забезпечити їх функціонування відповідно до чинного законодавства України та Європейських стандартів *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
	Міністерству оборони України	
141	Внести зміни до Глави 2 Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 14 серпня 2008 року № 402, з метою приведення його у відповідність до вимог статті 70 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 року № 2801-XII щодо покладення обов'язку з визначення придатності призовника до військової служби за станом здоров'я на військово-лікарські комісії військових комісаріатів та забезпечити належне медичне обстеження громадян, які призиваються на строкову військову службу *(пункт 6.1 «Права військовослужбовців та призовників» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Виконано** прийнято постанову Кабінету Міністрів України 20.01.2021 № 100

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
142	Прискорити погодження із заінтересованими центральними органами виконавчої влади та внести на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання реагування, запобігання та протидії проявам дискримінації та сексуальних домагань серед військовослужбовців» *(пункт 6.2 «Гендерні питання в Збройних Силах України та інших військових формуваннях» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Виконано** законопроєкт реєстр. № 5485 від 13.05.2021
Міністерству оборони України, Міністерству внутрішніх справ України, Службі безпеки України, Генеральному штабу Збройних Сил України, Національній поліції України, Національній гвардії України, Державній прикордонній службі України, Державній службі України з надзвичайних ситуацій		
143	Розробити та провести спеціалізовані опитування з метою виявлення передумов до здійснення особовим складом підрозділів гендерно зумовленого насильства *(пункт 6.2 «Гендерні питання в Збройних Силах України та інших військових формуваннях» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Виконано** всіма органами, проведено опитування, результати узагальнено для врахування у службовій діяльності
144	Розробити та затвердити алгоритм дій з розгляду та реагування на повідомлення щодо випадків сексуальних домагань/насильства за ознакою статі та механізм притягнення до відповідальності винних осіб *(пункт 6.2 «Гендерні питання в Збройних Силах України та інших військових формуваннях» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Виконано частково** МВС, Генеральним штабом ЗСУ, ДСНС, Держприкордонслужбою розроблено механізми розгляду та реагування на повідомлення. Національною поліцією України спільно з ООН Жінки та UNOPS проводиться робота з розроблення алгоритму відповідних дій. Міноборони, Нацгвардією, СБУ повідомлено, що розгляд та реагування на повідомлення щодо випадків сексуальних домагань/ насильства за ознакою статі здійснюється відповідно до вимог Дисциплінарного статуту ЗСУ

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
145	Розробити та внести у відомчі нормативно-правові акти, які регламентують проведення розслідування/службових перевірок, зміни щодо здійснення таких розслідувань/службових перевірок з урахуванням гендерно зумовленої специфіки *(пункт 6.2 «Гендерні питання в Збройних Силах України та інших військових формуваннях» розділу 6 «Права військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей»)*	**Виконано частково** МВС, Нацгвардією, Національною поліцією України внесено зміни/прийнято відомчі нормативно-правові акти. Міноборони, ДСНС відповідні проєкти актів направлено на погодження. Генеральним штабом ЗСУ, Держприкордонслужбою, СБУ не затверджено відповідні акти
Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України		
146	Опрацювати питання запровадження онлайн-курсів із вивчення української мови та літератури для мешканців тимчасово окупованих територій України *(підпункт 1.2.5 «Додержання принципу недискримінації за мовною ознакою» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідні курси не запроваджено
147	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Плану заходів щодо збільшення потужності телерадіомовлення на тимчасово окупованих територіях України та забезпечення діяльності українських журналістів» *(пункт 1.4 «Свобода думки і слова» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт до Кабінету Міністрів України не подано
148	Забезпечити створення державного реєстру постраждалих цивільних осіб від збройного конфлікту, у тому числі осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Не виконано** відповідний реєстр не створено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Міністерству розвитку громад і територій України	
149	Розробити та затвердити порядок визначення ступеня пошкодження майна для розрахунку відшкодування шкоди, завданої надзвичайною ситуацією *(пункт 4.1 «Право на житло» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
150	Внести зміни до Правил приймання стічних вод до систем централізованого водовідведення, затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 01 грудня 2017 року № 316, щодо встановлення періодичності здійснення контролю за скидами стічних вод споживачів та встановлення ними локальних очисних споруд *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідні нормативно-правові акти не затверджено
	Міністерству енергетики України	
151	Забезпечити своєчасну реалізацію Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 листопада 2021 р. № 1512-р доручено відповідним органам державної влади забезпечити функціонування тимчасової робочої групи Міністерства енергетики з розроблення механізму впровадження Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок на період його впровадження. Оприлюднено Звіт щодо виконання НПСВ за 2018-2020 роки

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
152	Внести зміни до Національного плану скорочення викидів від великих спалювальних установок, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 року № 796-р, щодо встановлення джерел фінансування реалізації зазначеного документа державного планування *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не затверджено
	Міністерству юстиції України	
153	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроєкт щодо внесення змін до Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939–VI щодо запровадження конкретних правових механізмів для уникнення зловживання запитувачами правом на отримання інформації *(пункт 2.1 «Право на інформацію» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
154	Спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України законопроєкт щодо внесення змін до законів, які регулюють питання доступу до інформації, в частині імплементації в законодавство України положень Конвенції Ради Європи про доступ до офіційних документів, зокрема щодо надання можливості розпорядникам інформації в окремих випадках надавати посилання запитувачу на загальнодоступне джерело, де міститься запитувана інформація *(пункт 2.1 «Право на інформацію» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
155	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 року № 393/96–ВР щодо розгляду звернень, що мають характер зловживання правом на звернення *(пункт 2.2 «Право на звернення громадян до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
156	Вжити заходів щодо усунення виявлених порушень прав людини та законодавства і привести виконавчі провадження до вимог статті 70 Закону України «Про виконавче провадження» від 02 червня 2016 року № 1404-VIII, зокрема щодо додержання норми, що загальний розмір усіх відрахувань із заробітної плати та пенсії не може бути вищий ніж 50 відсотків її розміру *(підпункт 2.4.2 «Процесуальні права у цивільному та адміністративному судочинстві» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** Мін'юстом направлено відповідне роз'яснення управлінням забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Мін'юсту. На розгляд до Верховної Ради України внесено законопроєкт реєстр. № 5660 від 14.06.2021, який прийнято у першому читанні
157	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України щодо унеможливлення фактів катувань, а також вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із жорстоким та нелюдським поводженням в місцях несвободи та адміністративних будівлях правоохоронних органів, а також негайного реагування на такі факти *(підпункт 2.4.3 «Процесуальні права людини в місцях несвободи» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано** на розгляд до Верховної Ради України внесено законопроєкт реєстр. № 5336 від 05.04.2021
158	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до КПК України, зокрема щодо запровадження повної та безперервної відеофіксації періоду перебування затриманих осіб під юрисдикцією держави – з моменту фактичного затримання особи, протягом усього періоду її перебування у територіальному підрозділі правоохоронного органу» *(підпункт 2.4.3 «Процесуальні права людини в місцях несвободи» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано
159	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Верховної Ради України проєкт Закону України «Про внесення змін до статті 365 КК України щодо посилення кримінальної відповідальності за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу» *(підпункт 2.4.3 «Процесуальні права людини в місцях несвободи» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
160	Прискорити вирішення питання щодо переведення в Україну для подальшого відбування покарання громадян України, засуджених в Республіці Грузія *(підпункт 2.4.4 «Процесуальні права громадян України, які перебувають в місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** інформація про результати розгляду справ про передачу громадян України, засуджених в Грузії, в Україну для подальшого відбування покарання в Україні щоквартально зазначається серед показників службової діяльності
161	Посилити контроль за діяльністю державних виконавців при накладенні арешту на банківські рахунки боржників з метою недопущення блокування тих рахунків, на які громадяни отримують соціальні виплати *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** відповідний законопроєкт реєстр. № 5660 від 14.06.2021 внесено до Верховної Ради України народними депутатами України
162	Посилити контроль за діяльністю державних виконавців з метою належного виконання рішень по аліментним зобов'язанням *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконано** до Плану роботи Мін'юсту на 2021 рік включено роботу із посилення контролю за виконанням відповідних рішень та направлено відповідні доручення в регіональні підрозділи примусового виконання
163	Розробити та подати в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проєкт закону про внесення змін до статті 8 Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII з метою врегулювання питання щодо уточнення умов утримання неповнолітніх осіб, які перебувають під вартою в СІЗО *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Не виконано** законопроєкт на розгляд до Верховної Ради України не подано. Питання врегульовано постановою Кабінету Міністрів України від 01.09.2021 № 1109

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
164	Вжити заходів щодо забезпечення права неповнолітніх осіб, які є підозрюваними, обвинуваченими, засудженими, на своєчасний доступ до правової та іншої відповідної допомоги *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** неповнолітнім особам забезпечується надання правової допомоги регіональними центрами безоплатної вторинної правової допомоги
165	Забезпечити організацію та методичну підтримку щодо розроблення Національного плану дій у сфері бізнесу та прав людини, приділивши особливу увагу сферам правового регулювання, які традиційно розглядаються як нейтральні, щодо питань захисту прав людини – публічні закупівлі, інвестиції, оподаткування, корпоративне управління тощо *(пункт 4.3 «Право на підприємницьку діяльність» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** до Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119, включено розділ щодо дотримання прав людини в процесі ведення господарської діяльності відповідно до Керівних принципів ООН. У Плані заходів з реалізації Стратегії, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 № 756-р, частково включено відповідні заходи
166	Привести умови утримання в установах попереднього ув'язнення та установах виконання покарань ДКВС, медичних закладах ЦОЗ ДКВС відповідно до санітарно-гігієнічних вимог, встановлених Європейськими пенітенціарними правилами, Кримінально-виконавчим кодексом України та Законом України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року № 3352-XII *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** за результатами моніторингових візитів встановлено що у 30% установ ДКВС, ЦОЗ ДКВС вживаються заходи щодо створення належних умов тримання в'язнів
167	Забезпечити укомплектування вакансій працівників у медичних частинах державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» *(пункт 7.4 «Право на охорону здоров'я та медичну допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** за результатами моніторингових візитів встановлено, що 70% медичних закладів ЦОЗ ДКВС укомплектовані посадами медичних працівників

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
168	Забезпечити в обов'язковому порядку проведення скринінгу на туберкульоз для новоприбулих ув'язнених і засуджених осіб відповідно до Уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Туберкульоз», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 04 вересня 2014 року № 620 *(пункт 7.4 «Право на охорону здоров'я та медичну допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** за результатами моніторингових візитів встановлено проведення скринінгу на туберкульоз для новоприбулих ув'язнених і засуджених осіб у 30% установ ДКВС
169	Розробити та затвердити план проведення правопросвітницьких заходів для осіб, які перебувають у місцях несвободи різних типів, щодо додержання їх прав відповідно до законодавства України *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** розроблено та розміщено у 35% місць несвободи усіх типів інформаційні плакати щодо права на отримання безоплатної правової допомоги
170	Забезпечити контроль за діяльністю Координаційного центру з надання правової допомоги щодо належного надання адвокатських послуг особам, які перебувають у місцях несвободи *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** затверджено Порядок організації роботи консультаційних пунктів доступу до безоплатної правової допомоги (спільний наказ Мін'юсту та Координаційного центру з надання правової допомоги №127 від 28.05.2021)
	Міністерству закордонних справ України	
171	Під час забезпечення представництва України в міжнародних організаціях та спеціальних місіях, співробітництва з іноземними державами продовжувати інформування щодо стану додержання прав громадян України, які переслідуються Російською Федерацією за безпідставними та політично вмотивованими звинуваченнями, з метою посилення тиску міжнародної спільноти для звільнення ув'язнених осіб *(підпункт 2.4.4 «Процесуальні права громадян України, які перебувають в місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** інформація про незаконні затримання, незаконні ув'язнення та засудження громадян України доводиться до міжнародних організацій та спеціальних місій, представників дипломатичних установ на постійній основі

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
172	Продовжити заходи щодо надання консульської допомоги громадянам України, які перебувають за кордоном під арештом або відбувають покарання, з метою додержання їхніх прав і свобод *(підпункт 2.4.4 «Процесуальні права громадян України, які перебувають в місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** консульськими посадовими особами за зверненнями Уповноваженого здійснюються візити до установ, проводяться зустрічі з громадянами України, які утримуються в місцях несвободи, з адміністрацією установ. Консульські працівники присутні під час судових засідань в іноземних судах
173	Прискорити підписання Договору між Україною та Грецькою Республікою про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками *(підпункт 2.4.4 «Процесуальні права громадян України, які перебувають в місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** проєкт Договору перебуває на розгляді грецької сторони
174	Прискорити підписання Договору між Україною та Королівством Таїланд та іншими країнами, зокрема Народною Республікою Бангладеш, Арабською Республікою Єгипет, Федеративною Республікою Нігерія про передачу засуджених осіб *(підпункт 2.4.4 «Процесуальні права громадян України, які перебувають в місцях несвободи за кордоном та на тимчасово окупованих територіях» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано частково** Народна Республіка Бангладеш – проєкт Договору знаходиться на розгляді бангладешської сторони. Королівство Таїланд –проєкт Угоди знаходиться на розгляді тайської сторони. Договір між Україною та Арабською Республікою Єгипет підписано 01.06.2021 та ратифіковано Верховною Радою України (Закон України від 05.11.2021 № 1867-IX. Проєкт Угоди між Урядом України та Урядом Федеративної Республіки Нігерія перебуває на розгляді нігерійської сторони

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
175	Забезпечити сприяння взаємодії Уповноваженого з Моніторинговою Місією ООН з прав людини та Міжнародним Комітетом Червоного Хреста під час відвідування українських громадян, включно політичних ув'язнених в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі (Україна), на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, і зі Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ *(розділу 8 «Захист прав і свобод громадян України на міжнародному рівні»)*	**Виконано частково** рекомендації виконано не в повному обсязі з огляду заборону російської окупаційної влади в Автономній Республіці Крим відвідувати українських громадян на тимчасово окупованих територіях України протягом 2021 року
	Міністерству закордонних справ України, Міністерству юстиції України, Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України	
176	Звернутися до міжнародних організацій щодо: надання міжнародної технічної допомоги для запровадження передових практик захисту прав людини в умовах COVID-19; надання Україні тестів для проведення вибіркового тестування ув'язнених на COVID-19 в установах Державної кримінально-виконавчої служби України; реалізації інформаційно-просвітницької роботи для жителів Автономної Республіки Крим та м. Севастополя щодо вступу до вищих навчальних закладів, реєстрації народження дітей; облаштування на контрольно-пропускних пунктах в'їзду-виїзду до Автономної Республіки Крим кімнати матері та дитини *(розділу 8 «Захист прав і свобод громадян України на міжнародному рівні»)*	**Не виконано** інформація про відповідні звернення до Уповноваженого не надходила
	Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України	
177	Забезпечити координацію та контроль діяльності ОДА в процесі впровадження державногомоніторингу в галузі охорони атмосферного повітря *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** протягом 2021 року Міндовкілля отримало на погодження 17 проєктів програм, з яких погоджено 12. Зони та агломерації надостатньо забезпечені пунктами спостереження за станом атмосферного повітря

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
178	Опублікувати Національну доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2019 рік *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** опубліковано 02.08.2021
179	Забезпечити своєчасність оприлюднення національних доповідей про стан навколишнього природного середовища та контроль за оприлюдненням доповідей про стан навколишнього природного середовища в областях *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** станом на грудень 2021 року не опубліковано регіональні доповіді про стан довкілля Вінницької, Миколаївської,Чернівецької ОДА та КМДА
Міністерству з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, Міністерству фінансів України, Міністерству розвитку громад та територій України		
180	Забезпечити оприлюднення наборів даних, що підлягають оприлюдненню у форматі відкритих даних, на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних (URL: https://data.gov.ua/) *(пункт 2.1 «Право на інформацію» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** набори даних не оприлюднено
Міністерству внутрішніх справ України, Національній поліції України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Державній міграційній службі України		
181	Забезпечити додержання права на захист утримуваних осіб відповідно до чинного законодавства України *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
Міністерству соціальної політики України, Міністерству охорони здоров'я України, обласним, Київській міській державним адміністраціям		
182	Забезпечити в установах соціального захисту населення та закладах з надання психіатричної допомоги розміщення інформації в доступній формі про права осіб з інвалідністю, номери гарячих ліній, посадових осіб, зокрема Уповноваженого та центру з надання безоплатної правової допомоги, до яких можна звернутися особам із розладами психіки *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконується** за результатами моніторингу у 80% установ соціального захисту населення та 70% закладах з надання психіатричної допомоги розміщено зазначену інформацію

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади	
183	Розробити та надати до підпорядкованих територіальних підрозділів, підприємств, установ, організацій у сфері управління роз'яснення щодо неухильного додержання вимог Закону України «Про захист персональних даних» від 01 червня 2010 року № 2297-VI в частині надання особам доступу до інформації про себе *(підпункт 1.1.2 «Право на невтручання в особисте і сімейне життя» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
	Національному банку України	
184	Затвердити Методичні рекомендації щодо захисту маломобільних груп населення, які стосуватимуться доступу до приміщення, доступності веб-сайтів, послуг та правил обслуговування клієнтів фінансової установи *(підпункт 1.2.1 «Додержання принципу недискримінації за ознакою інвалідності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** розроблено проєкт рішення НБУ «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації обслуговування споживачів фінансових послуг із маломобільних груп населення в установах України»
185	Надати відповідні роз'яснення банкам щодо неприпустимості блокування всіх рахунків боржників, якщо серед цих рахунків є такі, арешт на які накладати заборонено *(пункт 3.1 «Право дітей на соціальний захист та виховання в сім'ї» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** законопроєкт реєстр. № 5660 від 14.06.2021
	Національному агентству України з питань державної служби	
186	Розробити та впровадити для розпорядників інформації єдину уніфіковану програму підвищення кваліфікації державних службовців з питань доступу до публічної інформації *(пункт 2.1 «Право на інформацію» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** програму не розроблено та не впроваджено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Центральній виборчій комісії	
187	Розробити та внести в установленому порядку до Верховної Ради України проєкт Закону України щодо удосконалення Виборчого кодексу України в частині визначення критеріїв для прийняття рішень про неможливість проведення виборів до відповідних органів місцевого самоврядування на окремих територіях та забезпечення у зв'язку з цим достатніх гарантій для реалізації виборчих прав громадян *(пункт 2.3 «Право обирати і бути обраним» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано частково** постанова Центральної вибочої комісії від 11.06.2021 № 229 «Про звернення до Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування»
188	Під час організації та проведення чергових виборів забезпечити інформаційно-роз'яснювальну роботу щодо порядку реалізації виборчого права ВПО, виборцями, які не мають зареєстрованого місця проживання, внутрішніми трудовими мігрантами *(пункт 2.3 «Право обирати і бути обраним» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано** роз'яснювальна робота проводиться на постійній основі
	Державній службі статистики України	
189	Розробити та затвердити форму державного статистичного спостереження за наявним житловим фондом соціального призначення та кількістю громадян, які перебувають на квартирному та соціальному квартирному обліку, а також динаміку забезпечення їх відповідним житлом *(пункт 4.1 «Право на житло» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** відповідна форма не розроблена та не затверджена
	Державній службі з питань праці України	
190	Здійснювати системну роботу щодо зменшення обсягів неформальної зайнятості *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** Держпраці розроблено: Національний план спільних дій щодо зниження рівня незадекларованої праці в Україні на 2021 рік; складаються Паспорти неформальної зайнятості в регіонах; механізм обміну інформацією між Держпраці та Пенсійним фондом України

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Службі безпеки України, Національній поліції України	
191	Вжити заходів щодо припинення оприлюднення персональних даних військовослужбовців чат-ботом у месенджері Telegram *(підпункт 1.1.1 «Право на захист персональних даних» пункту 1.1 «Право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
	Національній поліції України	
192	Розробити курс навчальної підготовки кадрового складу Національної поліції України щодо неприпустимості застосування практики етнічного профайлінгу *(підпункт 1.2.2 «Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідний навчальний курс не розроблено
193	Забезпечувати належне виконання положень Закону України «Про Національну поліцію», зокрема, всебічно, повно і неупереджено досліджувати мотив нетерпимості за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності під час розслідування правопорушень та у разі наявності відповідного мотиву, здійснювати кваліфікацію правопорушень за статтею 161 Кримінального кодексу України *(підпункт 1.2.4 «Додержання принципу недискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що відповідні заходи вживаються
	Офісу Генерального прокурора, Національному антикорупційному бюро України, Державному бюро розслідувань, Службі безпеки України, Національній поліції України, органам, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства	
194	Забезпечити відомчий контроль за додержанням вимог статті 214 КПК України під час розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** НАБУ підготовлено тематичні огляди судової практики за результатами розгляду скарг на бездіяльність слідчого, прокурора. ДБР листами та на оперативних нарадах керівників органів досудового розслідування зобов'язано забезпечити своєчасні внесення до ЄРДР відомості про кримінальні правопорушення та початок досудового розслідування

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Координаційному центру з надання правової допомоги	
195	Забезпечити контроль за належним наданням безоплатної первинної та вторинної допомоги затриманим особам, та особам, які перебувають у місцях несвободи *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконується** надано доручення місцевим центрам посилити взаємодію, зокрема установами соціального захисту та закладами з надання психіатричної допомоги. Розроблено макети плакатів для місць несвободи соціальної сфери, ДКВС, ДМС
	Верховному Суду	
196	Надати судам нижчих інстанцій роз'яснення щодо порядку та підстав звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини для отримання висновків у справах про дискримінацію відповідно до норм статті 10 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 06 вересня 2012 року № 5207-VI *(підпункт 1.2.2 «Додержання принципу недискримінації за ознаками національного та етнічного походження» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Не виконано** відповідне роз'яснення не надано
197	Вжити заходів для здійснення судового розгляду кримінальних проваджень щодо неповнолітніх у розумні строки *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** місцеві та апеляційні суди вживають заходів щодо прискорення розгляду кримінальних проваджень
	Державній судовій адміністрації України	
198	Внести доповнення до Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України, затвердженої наказом Державної судової адміністрації України від 20 серпня 2019 року № 814, з метою врегулювання питань, що стосуються порядку звернення до виконання та здійснення контролю за виконанням ухвал слідчих суддів *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Не виконано** відповідний нормативно-правовий акт не затверджено

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
199	Забезпечити контроль за своєчасним надсиланням копій ухвал слідчих суддів учасникам судового провадження, які не були присутні в судовому засіданні, та надходженням повідомлень про підтвердження отримання учасниками судового провадження копій цих судових рішень *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконано частково** Моніторинг засвідчує, що відповідні заходи вживаються
Національній школі суддів України, Офісу Генерального прокурора, Міністерству внутрішніх справ України, Національній поліції України, Міністерству юстиції України, Національній асоціації адвокатів України		
200	Забезпечити підвищення кваліфікації з питань забезпечення прав дитини суддів, прокурорів, слідчих, дізнавачів, працівників органу пробації, адвокатів *(пункт 3.4 «Права дітей в системі ювенальної юстиції» розділу 3 «Права дитини»)*	**Виконується** відповідні навчальні блоки включено до програм підвищення кваліфікації
Державній екологічній інспекції України		
201	Забезпечити контроль за своєчасним реагуванням її територіальними органами на випадки неповідомлення про виконання припису, невиконання приписів суб'єктами господарювання, а також проведенням позапланових заходів державного нагляду (контролю) *(пункт 4.2 «Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** моніторинг засвідчує неналежне здійснення контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства
Пенсійному фонду України		
202	Затвердити Порядок надання Державною податковою службою України Пенсійному фонду України інформації з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків про суму виплаченого доходу, необхідну для призначення пенсії військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової служби), особам начальницького і рядового складу, поліцейським та подати на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України *(пункт 4.5 «Право на працю» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** наказ Міністерства фінансів України та постанова правління Пенсійного фонду України від 08.04.2021 № 205 та № 14-1

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
203	Здійснювати контроль за додержанням територіальними органами прав громадян при призначенні (перерахунку) пенсій відповідно до ухвалених на їх користь судових рішень *(пункт 4.6 «Право на соціальний захист» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
	Національній соціальній сервісній службі	
204	Забезпечити проведення моніторингу щодо призначення і виплати органами місцевого самоврядування компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги з догляду на непрофесійній основі згідно із Законом України «Про соціальні послуги» за період з 1 січня 2020 року *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** здійснюється щоквартальний моніторинг
	Центральним органам виконавчої влади (Міністерству охорони здоров'я України, Міністерству соціальної політики України, Міністерству юстиції України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству внутрішніх справ України, Державній міграційній службі України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерству оборони України), Службі безпеки України, Державному бюро розслідувань, Державній судовій адміністрації України, обласним, Київській міській державним адміністраціям та обласним радам	
205	Розробити та затвердити відомчі нормативно-правові акти щодо імплементації положень Керівництва ООН з ефективного розслідування та документування катувань та інших жорстоких, нелюдських та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарань (Стамбульського протоколу) з метою належного документування фактів катувань, інших жорстоких та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання *(пункт 7.1 «Право на захист від катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
206	Забезпечити ефективний внутрішній контроль за додержанням прав людини в місцях, що перебувають під юрисдикцією та контролем центральних органів виконавчої влади, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу чи за його вказівкою або з його відома чи мовчазної згоди *(пункт 7.2 «Право на свободу та особисту недоторканість» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
207	Забезпечити повноцінне фінансування, утримання та діяльність органів, установ, закладів, в яких утримуються особи; привести умови тримання в них у відповідність до санітарно-гігієнічних вимог, встановлених законодавством України та європейськими стандартами *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** ОДА вживаються заходи щодо фінансування закладів соціальної сфери з метою приведення умов проживання до вимог чинного законодавства
208	Вжити вичерпних заходів для організації безбар'єрного простору у приміщеннях місць несвободи відповідно до ДБН України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** за результатами могніторингових візитів встановлено, що у 30% закладів соціальної сфери вжито заходи з організації безбар'єрного простору
209	Забезпечити безумовне дотримання вимог Правил протипожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 грудня 2014 року № 1417, та відомчих нормативно-правових актів з питань протипожежної безпеки в усіх типах місць несвободи *(пункт 7.3 «Право на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** відповідних заходів вжито у 30% установах соціальної сфери, 35% установах ДКВС, 60% закладах з надання психіатричної допомоги та 90% органів та підрозділів Національної поліції
	Керівникам державних органів	
210	Вжити заходів щодо запобігання порушенням права на презумпцію невинуватості під час висловлювань та публікацій у засобах масової інформації *(підпункт 2.4.1 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» пункту 2.4 «Процесуальні права у кримінальному провадженні» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** відповідні заходи вживаються
	Органам виконавчої влади та місцевого самоврядування	
211	Забезпечити доступність будівель, що перебувають у державній та комунальній власності, для осіб з інвалідністю відповідно до Державних будівельних норм України В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», затверджених наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово–комунального господарства України від 30 листопада 2018 року № 327, передбачивши для цього необхідні фінансові асигнування *(підпункт 1.2.1 «Додержання принципу недискримінації за ознакою інвалідності» пункту 1.2 «Додержання принципу недискримінації» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються

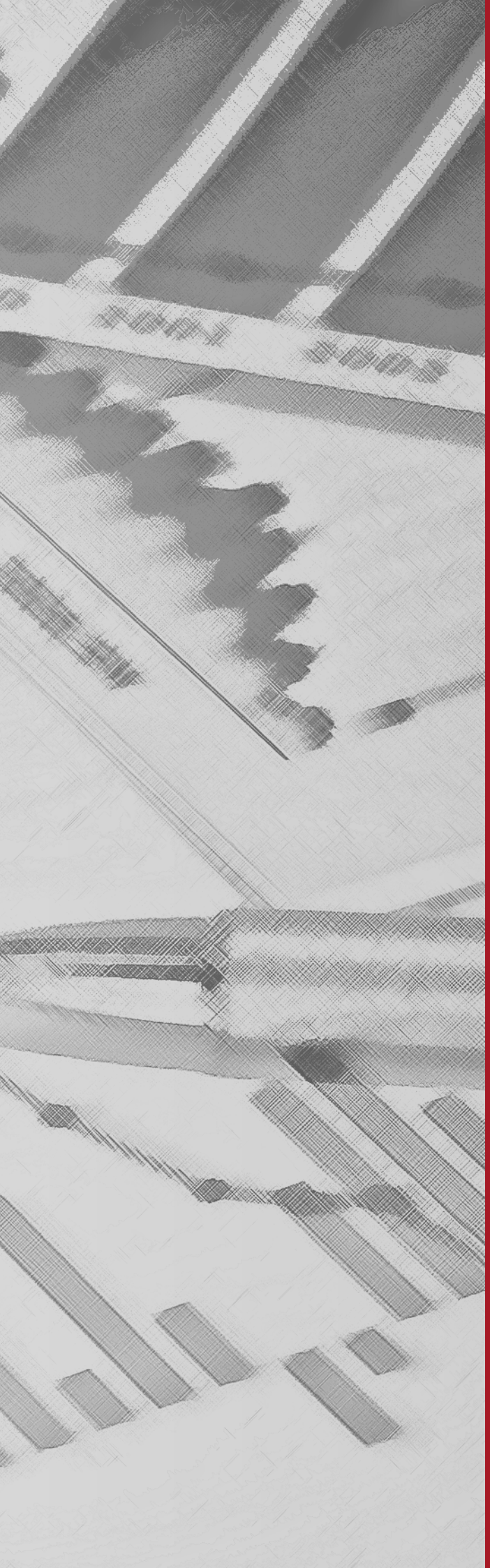
№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Обласним, Київській міській державним адміністраціям	
212	Забезпечити перевірку діяльності приватних установ, що надають соціальні послуги відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» від 17 січня 2019 року № 2671-VIII, постанови Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 427 «Деякі питання здійснення контролю за додержанням вимог Закону України "Про соціальні послуги» *(пункт 7.2 «Право на свободу та особисту недоторканість» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Виконано частково** здійснювалась перевірка діяльності приватних установ у частині забезпечення пожежної безпеки
213	Забезпечити контроль за налагодженням взаємодії з установами соціальної сфери та регіональними центрами з надання безоплатної правової допомоги *(пункт 7.5 «Право на професійну правничу допомогу» розділу 6 «Право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню»)*	**Не виконано** відповідних заходів не вжито
	Обласним, Київській міській державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування	
214	Забезпечити координацію діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодії на місцевому рівні відповідно до статті 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються
215	Забезпечити створення та функціонування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб (зокрема, притулків) та надання допомоги і захисту особам, постраждалим від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, відповідно до частини першої статті 8, частини другої статті 14 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
216	Забезпечити ефективне інформування населення про права осіб, постраждалих від домашнього насильства, насильства за ознакою статі, та механізми їх реалізації, про послуги, які надають загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, способи їх одержання, відповідальність осіб, які вчинили домашнє насильство, насильство за ознакою статі *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються
217	Розробити, затвердити та забезпечити виконання регіональних програм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі відповідно до частини першої статті 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються
218	Забезпечити вирішення питання щодо належного кадрового забезпечення діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, підвищення ефективності їх професійності та ефективної взаємодії статі відповідно до статті 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII *(пункт 1.3 «Право на захист від домашнього насильства та насильства за ознакою статі» розділу 1 «Особисті права і свободи»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються
219	Здійснювати контроль за своєчасністю й об'єктивністю проведення розслідувань гострих професійних захворювань на респіраторну хворобу COVID-19 серед працівників ЗОЗ *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** завершено розслідування щодо 47 790 працівників ЗОЗ, не завершено стосовно 10 534 працівників
220	Забезпечити готовність закладів охорони здоров'я до надання своєчасної та якісної медичної допомоги хворим у разі підвищеної інфекційної захворюваності *(пункт 4.4 «Право на охорону здоров'я» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи здебільшого вживаються
221	Забезпечити медичними кадрами заклади охорони здоров'я у сільській місцевості *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано частково** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи здебільшого вживаються

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Обласним державним адміністраціям	
222	Передбачити в обласних програмах заходи щодо надання допомоги та підтримки особам, які зазнали поранень та інших ушкоджень здоров'я внаслідок воєнних дій на території проведення АТО/ООС *(пункт 5.1 «Право на соціальний та правовий захист цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту» розділу 5 «Права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту»)*	**Виконується** 149 цивільним особам встановлено статус особи з інвалідністю внаслідок війни та надано пільги на отримання безоплатних комунальних послуг, проїзду та придбання ліків
	Органам місцевого самоврядування, районним державним адміністраціям	
223	Забезпечити добір на вакантні посади державних реєстраторів речових прав на нерухоме майно *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
224	Додержуватись норм встановленого Земельним кодексом України порядку безоплатного відведення у власність громадянам земельних ділянок, та привести рішення у відповідність до цього Кодексу *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконано** вибірковий моніторинг засвідчив відсутність порушень
	Органам місцевого самоврядування	
225	Забезпечити права громадян на отримання соціальних послуг відповідно до їхніх потреб *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** вибірковий моніторинг засвідчив, що соціальні послуги надаються в межах фінансових можливостей
226	Забезпечити права громадян на пільговий проїзд *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Не виконано** вибірковий моніторинг засвідчив ненадання або надання з обмеженнями пільгового проїзду

№ з/п	Зміст рекомендації Уповноваженого	Стан виконання
	Місцевим державним адміністраціям та органам місцевого самоврядування	
227	При наданні приміщень дільничним виборчим комісіям дотримуватися вимог статті 62 Виборчого кодексу України та постанови Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 962 «Про затвердження критеріїв доступності для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення приміщень, що надаються дільничним виборчим комісіям звичайних виборчих дільниць для організації їх роботи та проведення голосування» *(пункт 2.3 «Право обирати і бути обраним» розділу 2 «Громадянські та політичні права»)*	**Виконується** моніторинг засвідчує, що заходи вживаються
	Місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування	
228	Забезпечити створення умов в закладах та установах культури для осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, забезпечивши архітектурну доступність, розумне пристосування, універсальний дизайн приміщень, поповнення бібліотечних фондів відповідною літературою *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
229	Сприяти здійсненню належних заходів щодо збереження кадрового потенціалу закладів культури, покращенню організації роботи щодо підвищення кваліфікації працівників культури, модернізації системи стимулів у сфері культурно-мистецької діяльності *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються
230	Вжити заходів щодо зміцнення та оновлення матеріально-технічної та навчально-методичної бази закладів та установ культури, забезпечити їх безперервну роботу *(пункт 4.8 «Стан додержання економічних, соціальних та культурних прав органами місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади» розділу 4 «Економічні, соціальні та культурні права»)*	**Виконується** вибірковий моніторинг засвідчив, що відповідні заходи вживаються

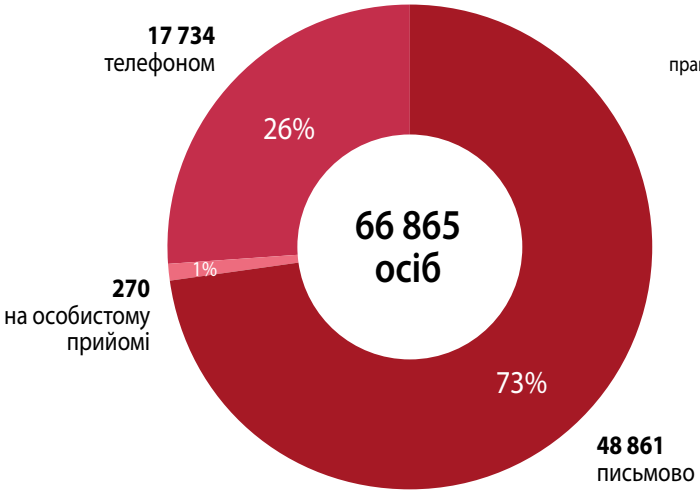

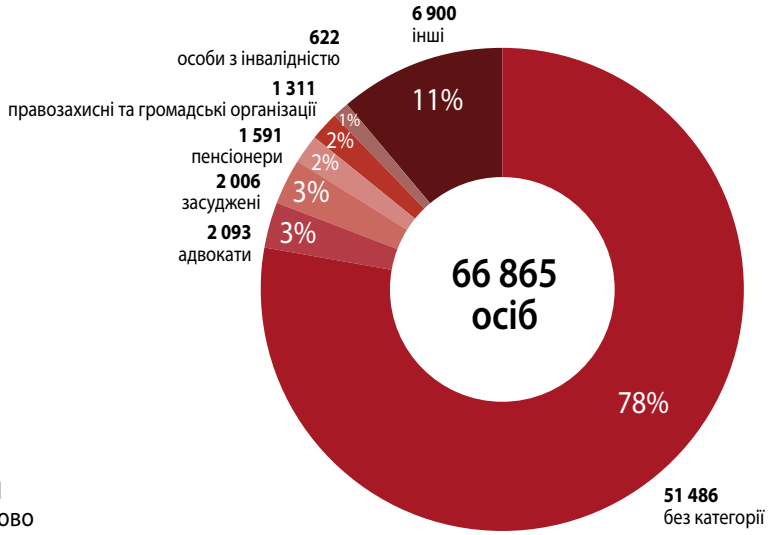
ДОДАТКИ

ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО НАДХОДЖЕННЯ ТА РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ ЗАЯВНИКІВ

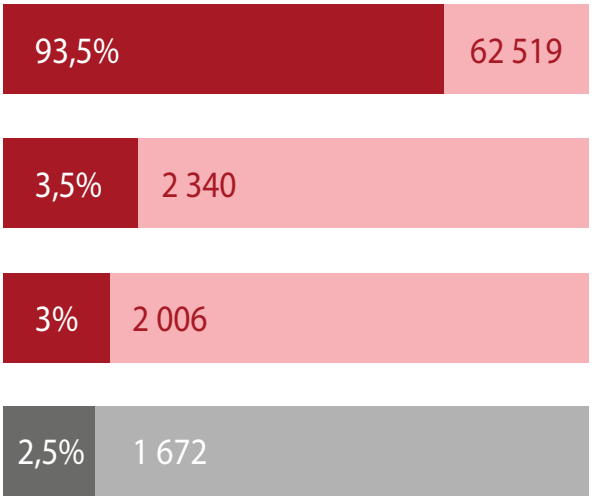
Кількість осіб, які звернулися

Суб'єкти звернень

ЗАХОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОЗГЛЯДУ ЗВЕРНЕНЬ

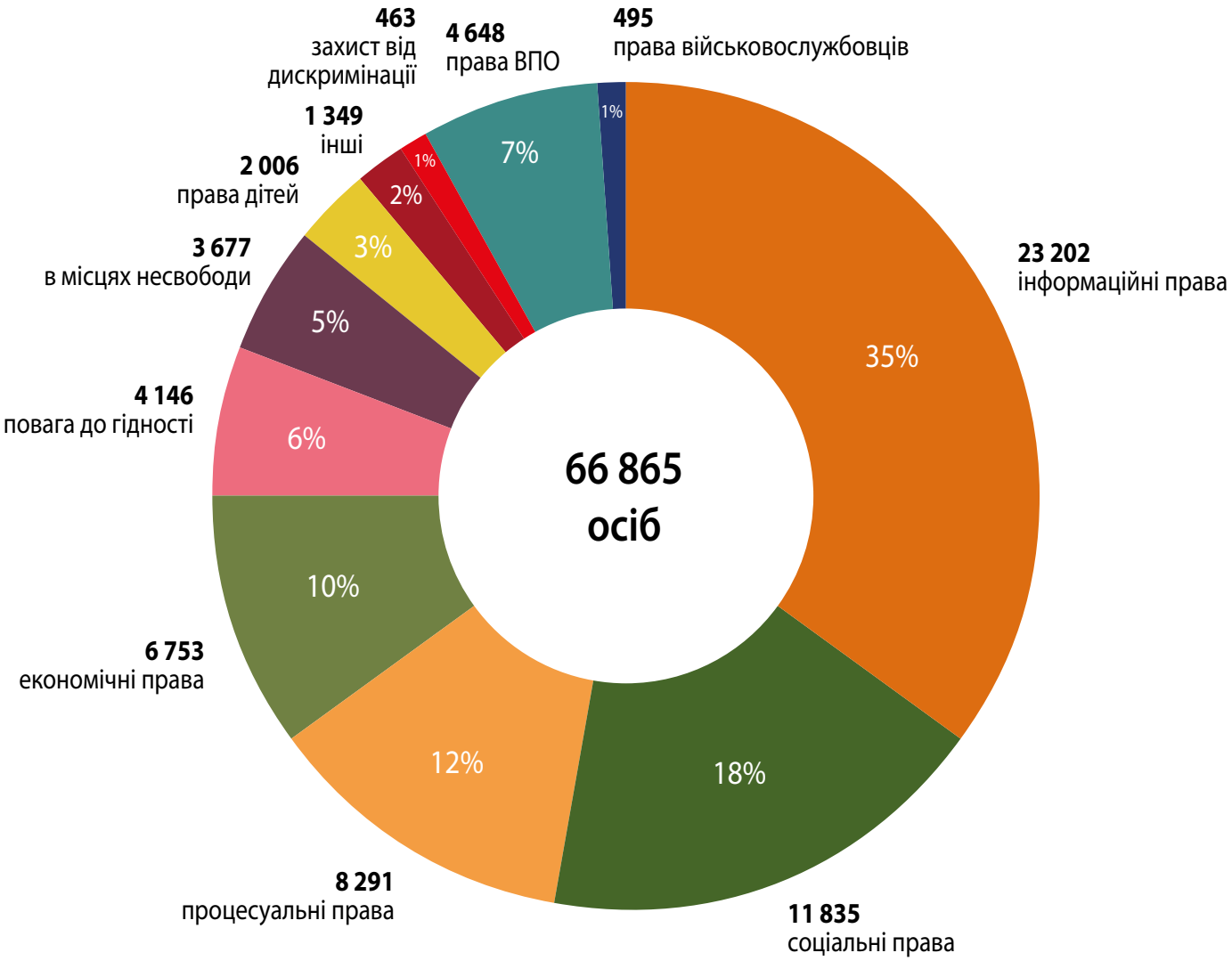
поновлено право, вирішено позитивно, задоволено, вжито заходів, надано роз'яснення

направлено до компетентних органів

на контролі

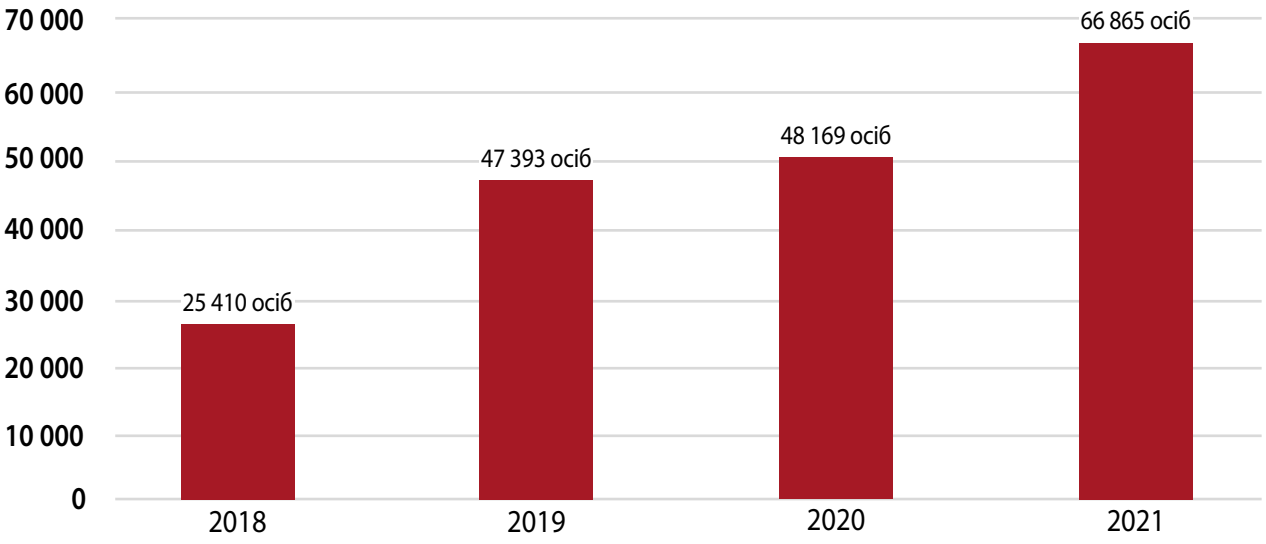
відкрито провадження

ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗІ ЗВЕРНЕНЬ ЗАЯВНИКІВ

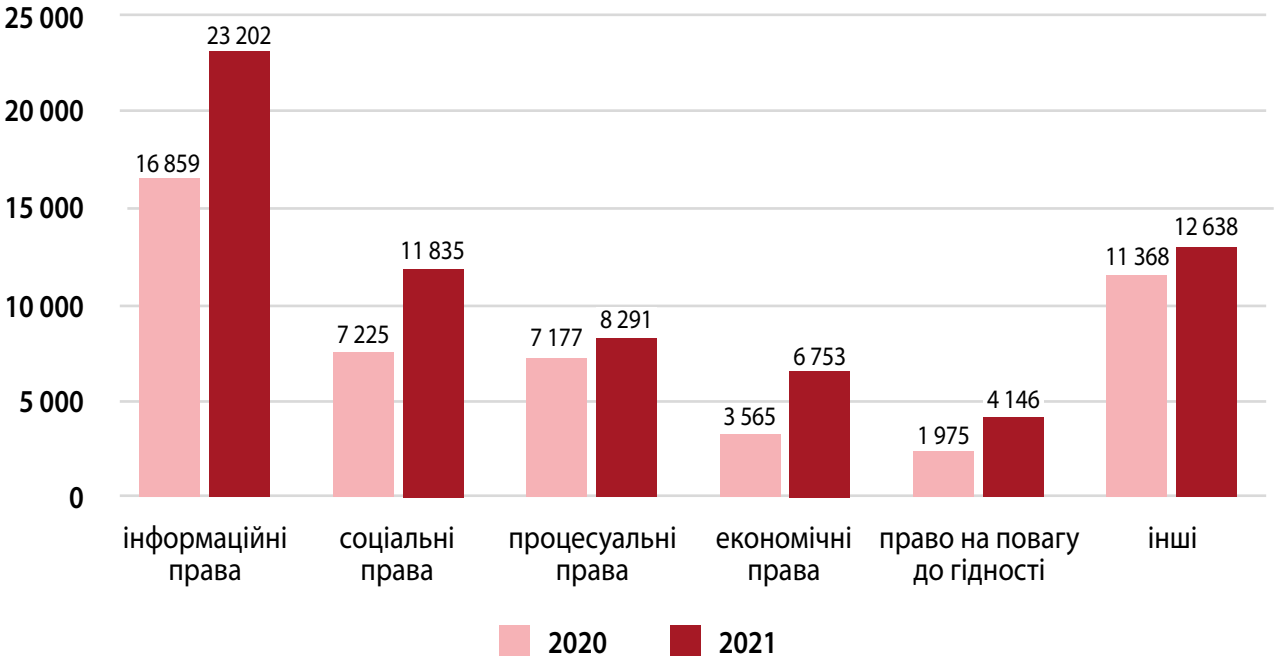

КІЛЬКІСТЬ ОСІБ, ЯКІ ПОВІДОМИЛИ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ

КІЛЬКІСТЬ ЗАЯВНИКІВ У 2018–2021 РОКАХ

КІЛЬКІСТЬ ОСІБ, ЯКІ ПОВІДОМИЛИ ПРО ПОРУШЕННЯ ПРАВ

КІЛЬКІСТЬ ЗАЯВНИКІВ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

особи працездатного віку, які не належать до жодної соціальної (пільгової) категорії

засуджені

адвокати та законні представники

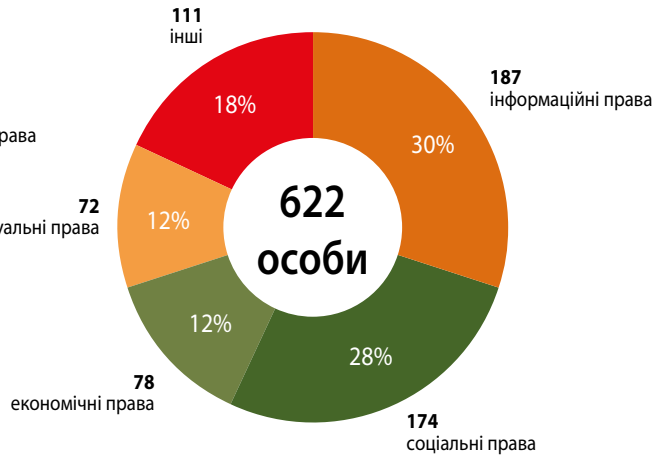
пенсіонери

представники правозахисних та громадських організацій

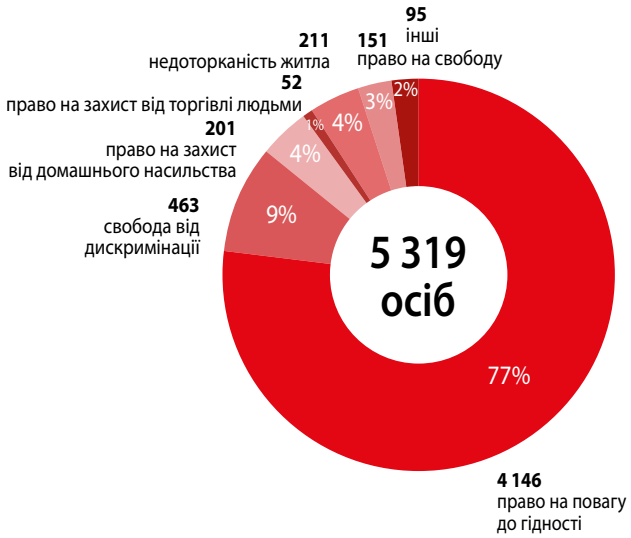

особи з інвалідністю

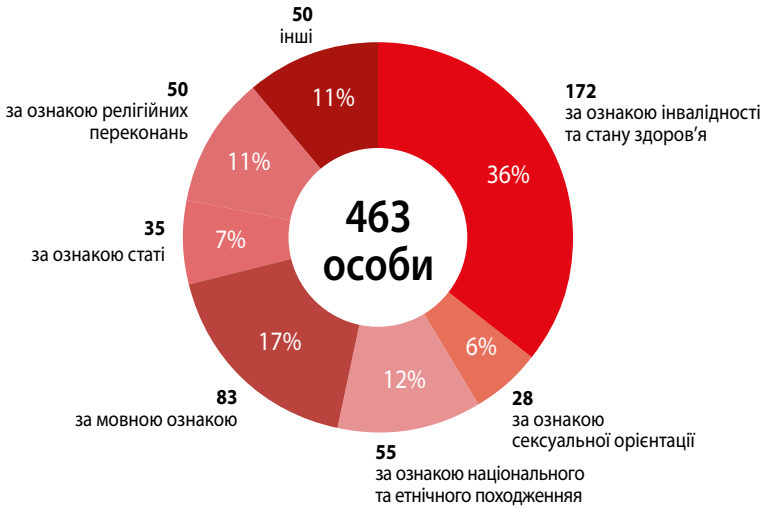

КІЛЬКІСТЬ ЗАЯВНИКІВ ЗА ВИДАМИ ПОРУШЕНИХ ПРАВ

особисті права і свободи

в т.ч. свобода від дискримінації

право на повагу до гідності, невтручання в особисте і сімейне життя

громадянські та політичні права

в т.ч. право на звернення

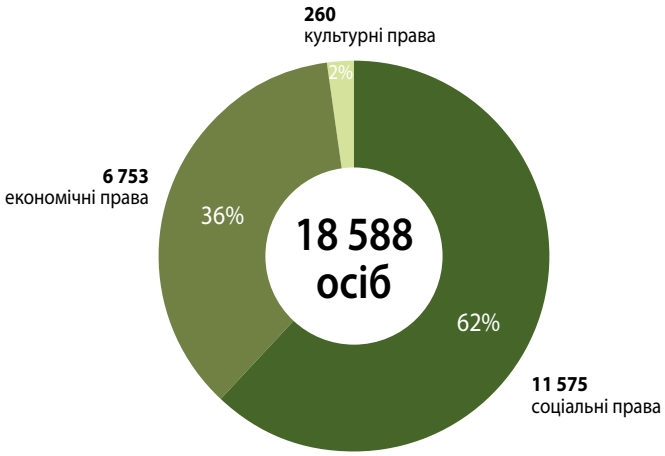
право на судовий захист

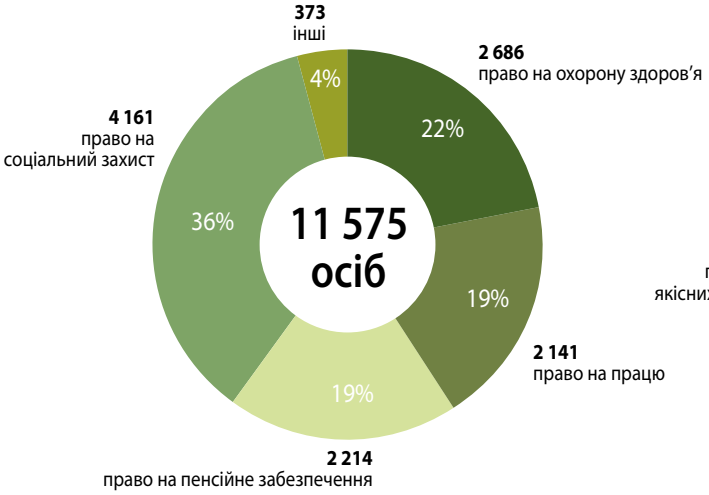
права дитини

соціальні, економічні та культурні права

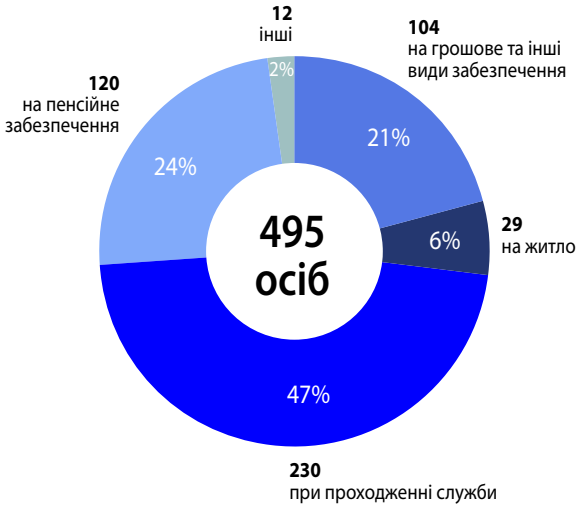
соціальні права

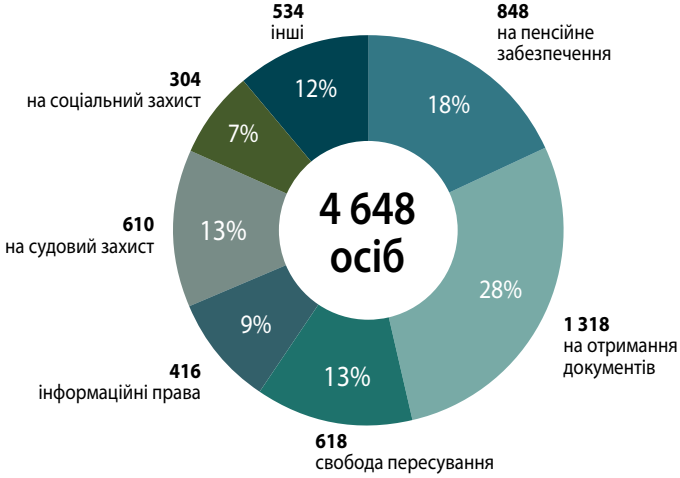
економічні права

права військовослужбовців

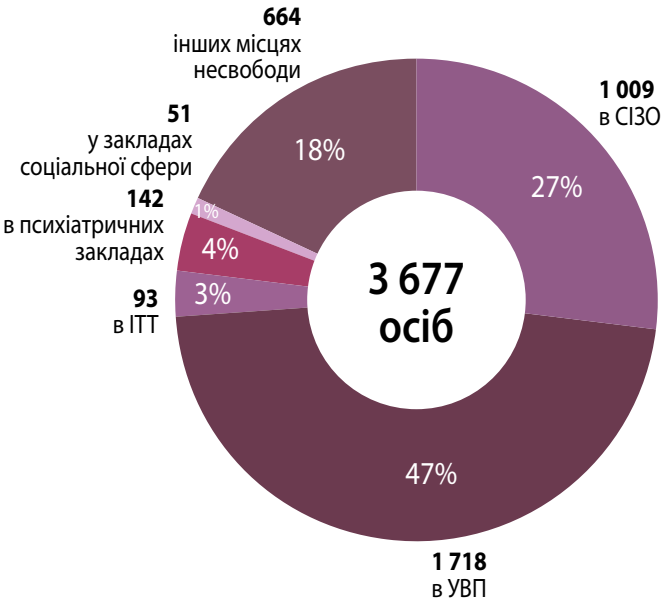

права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту

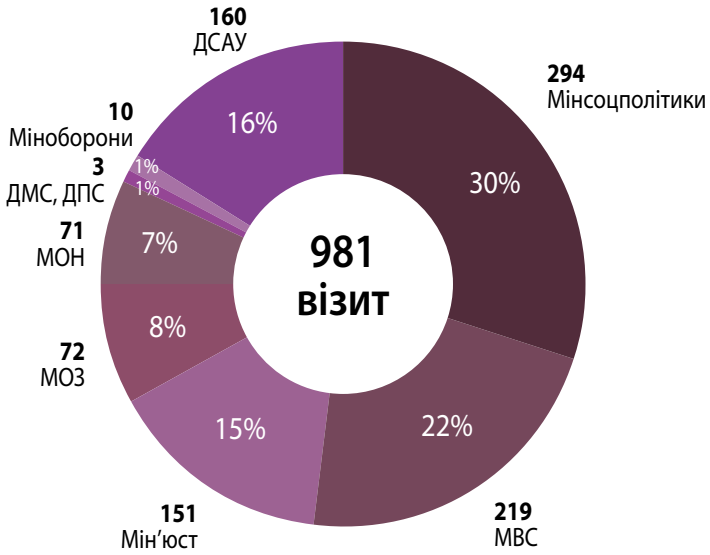
РЕАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРЕВЕНТИВНОГО МЕХАНІЗМУ

кількість осіб, які повідомили про порушення прав у місцях несвободи

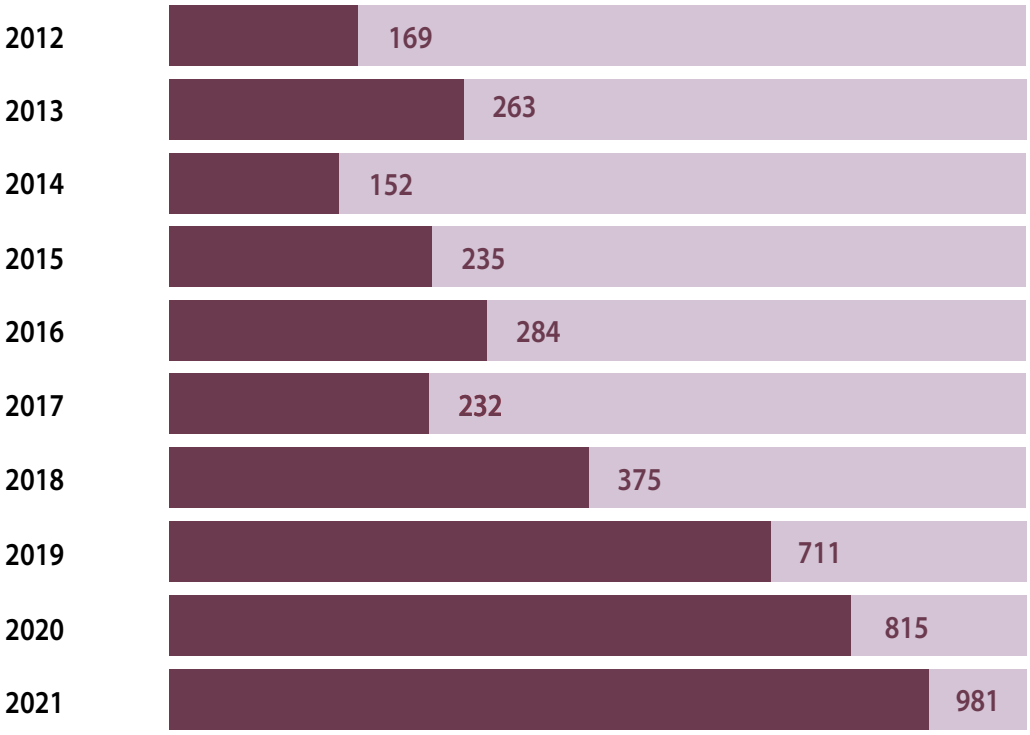

3 753 кількість місць несвободи на 01.01.2021

кількість візитів НПМ у 2021 році у розрізі державних органів

кількість візитів національного превентивного механізму за 2012-2021 роки*

всього 4 217

* у 2012 році Україна ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції проти катувань, функції з реалізації його положень покладено на Уповноваженого

МОНІТОРИНГОВІ ВІЗИТИ ТА БЕЗВИЇЗНІ ПЕРЕВІРКИ

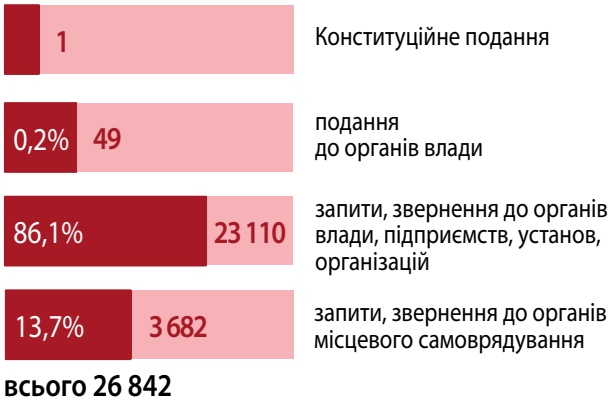
ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ НА ВИЯВЛЕНІ ПОРУШЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

протоколи про вчинення адміністративного правопорушення

всього 208

акти реагування, запити та звернення

всього 26 842

АНАЛІЗ ПРОЄКТІВ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

3802 позиції Уповноваженого до проєктів нормативно-правових актів

1 912 до законопроєктів

1 890 до проєктів актів Уряду та центральних органів виконавчої влади

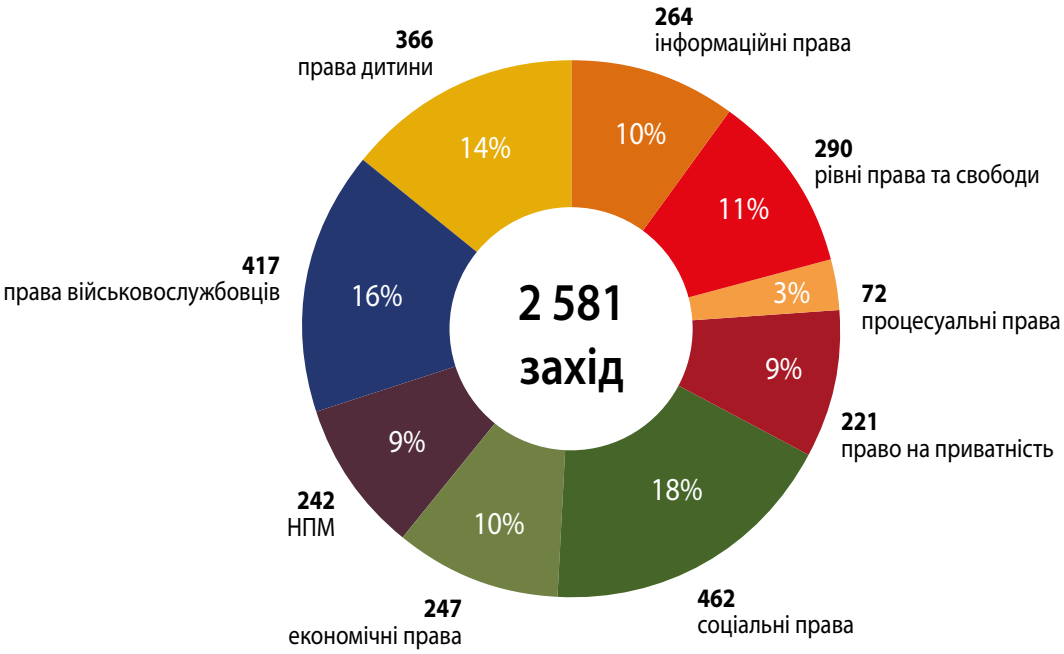
ПРОВЕДЕННЯ ПРАВОПРОСВІТНИЦЬКИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ДОДЕРЖАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

2581 правопросвітницьких заходів Уповноваженого для 58 028 осіб

категорії осіб, які взяли участь у заходах

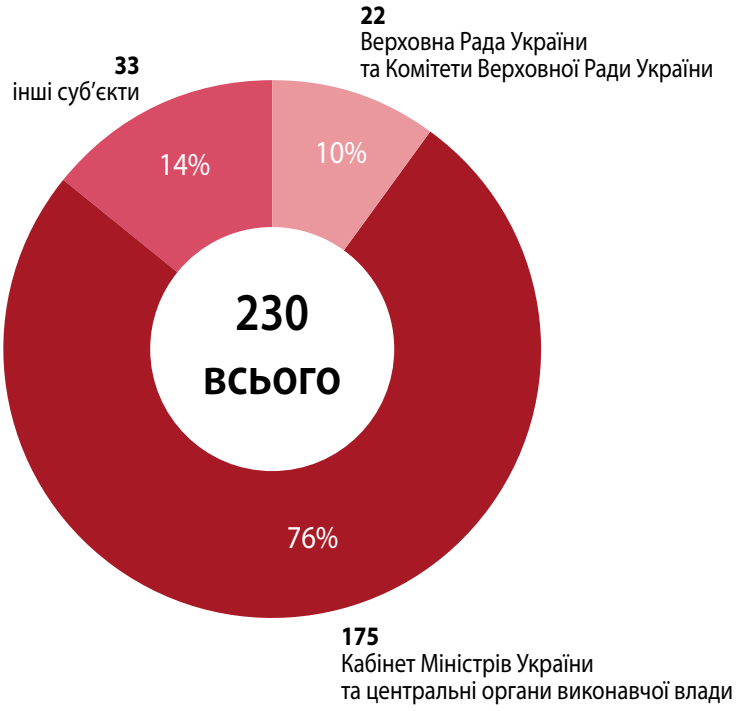

тематика правопросвітницьких заходів

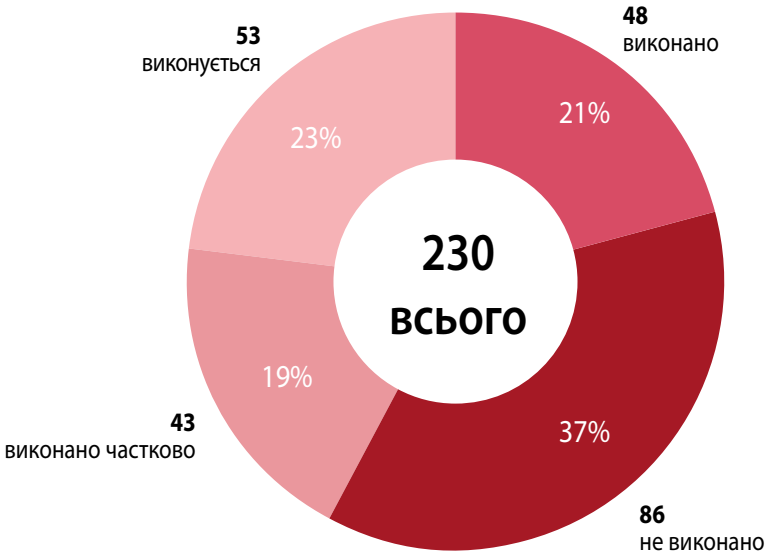

СТАН ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ОРГАНАМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, НАДАНИХ У ЩОРІЧНІЙ ДОПОВІДІ УПОВНОВАЖЕНОГО ПРО СТАН ДОДЕРЖАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ЗА 2021 РІК

рекомендації Уповноваженого

стан виконання рекомендацій Уповноваженого

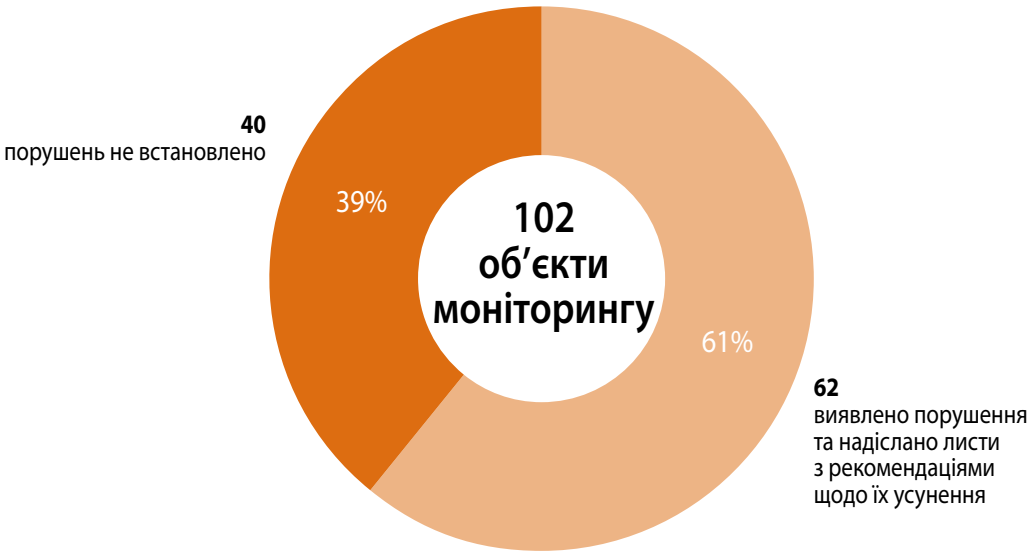
ДОДАТКИ ДО РОЗДІЛУ 2
ГРОМАДЯНСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Додаток 2.1

ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ПЕРЕВІРОК РОБОТИ ТЕЛЕФОНІВ ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ ТА КОНТАКТ-ЦЕНТРІВ

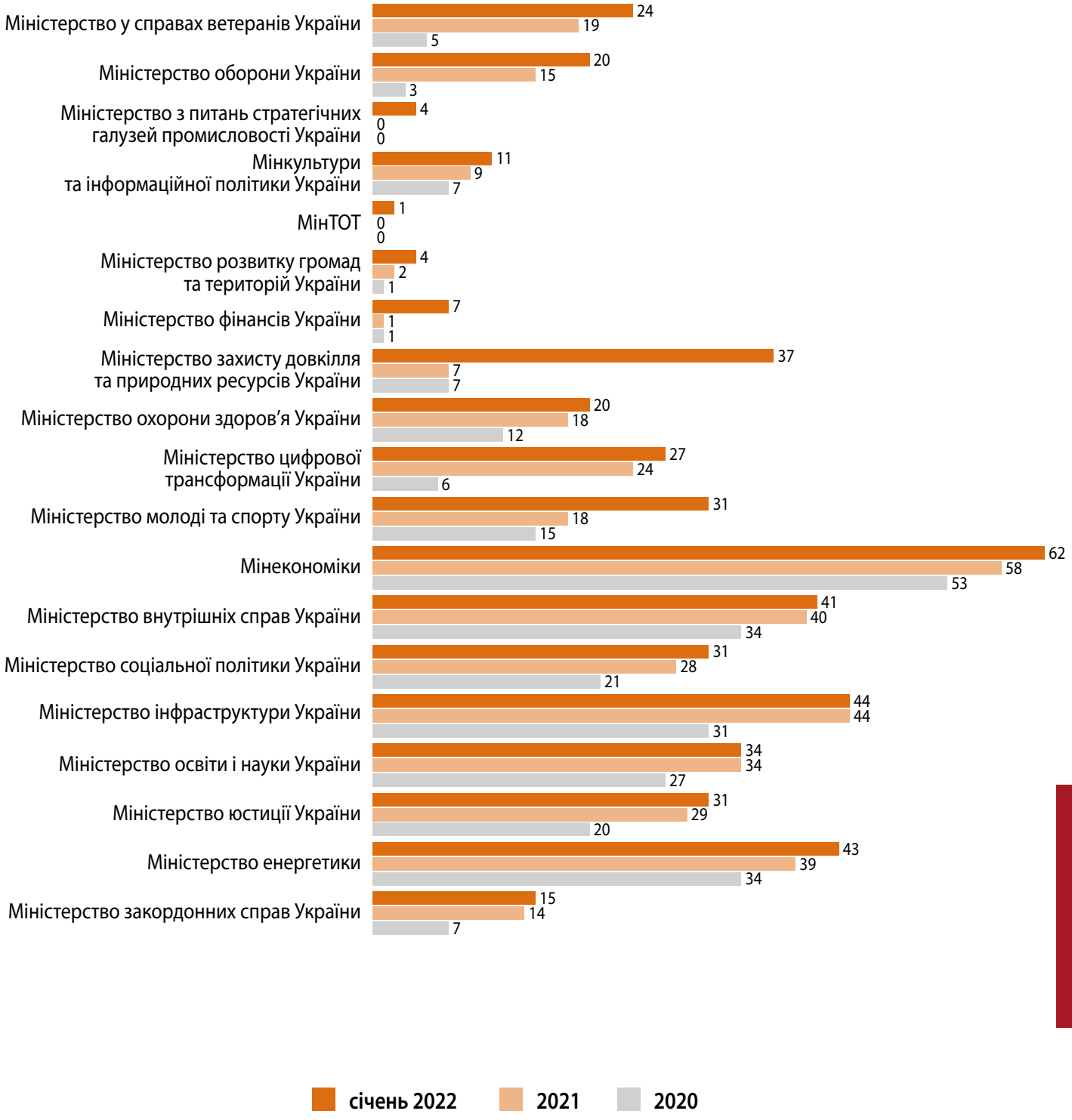

ВІДСОТКОВИЙ ПОКАЗНИК ЩОДО ВИЯВЛЕНИХ ПОРУШЕНЬ

Додаток 2.2

ОПРИЛЮДНЕННЯ НАБОРІВ ВІДКРИТИХ ДАНИХ НА ЄДИНОМУ ВЕБ-ПОРТАЛІ ВІДКРИТИХ ДАНИХ

ДОДАТКИ ДО РОЗДІЛУ 3 ПРАВА ДИТИНИ

Додаток 3.1

Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування протягом року

Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яких:	2020	2021
усиновлено	1 239	1 345
передано під опіку/піклування	6 929	7 108
влаштовано до прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу	1 906	1 997

Додаток 3.2

Кількість вступників до закладів вищої освіти України з тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, окремих районів у Донецькій та Луганській областях

Кількість вступників до закладів вищої освіти через освітні центри «Донбас-Україна»		Кількість вступників до закладів вищої освіти через освітній центр «Крим-Україна»	
2020	2021	2020	2021
1 629	1 746	397	337

Додаток 3.3

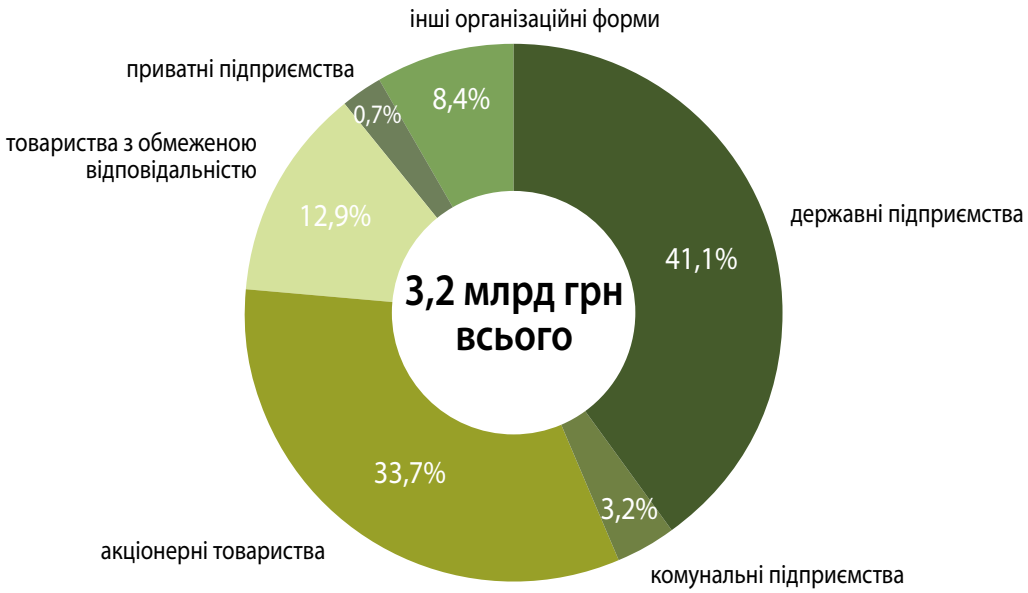
Інформація щодо охоплення щепленням дітей (за даними МОЗ, 2021 рік 11 місяців)

Види захворювань	**План**	**Кількість щеплень**	**Факт / %**
Туберкульоз /БЦЖ-1	289 570	215 452	74,4
Поліомієліт:			
Поліо-3 (до року)	284 143	208 368	73,3
Поліо-4 (18 місяців)	290 751	213 589	73,5
Поліо-5 (6 років)	405 447	291 884	72,0
Поліо-6 (14 років)	395 310	271 753	68,7
Дифтерія, правець, кашлюк:			
АКДП-3 (до року)	284 143	206 824	72,8
АКДП-4 (18 місяців)	290 751	205 269	70,6
Дифтерія, правець:			
АДП (6 років)	405 447	256 854	63,4
АДП-м (16 років)	359 868	267 741	74,4
Гемофільна інфекція:			
Hib-2 (до року)	284 143	239 318	84,2
Hib-3 (1 рік)	291 625	235 904	80,9
Кір, паротит, краснуха:			
КПК-1 (1 рік)	291 625	238 808	81,9
КПК-2 (6 років)	405 447	330 868	81,6
Гепатит В:			
Геп В1 до року	289 570	242 580	83,8
Геп В3 до року	284 143	205 483	72,3

ДОДАТКИ ДО РОЗДІЛУ 4
ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ ТА КУЛЬТУРНІ ПРАВА

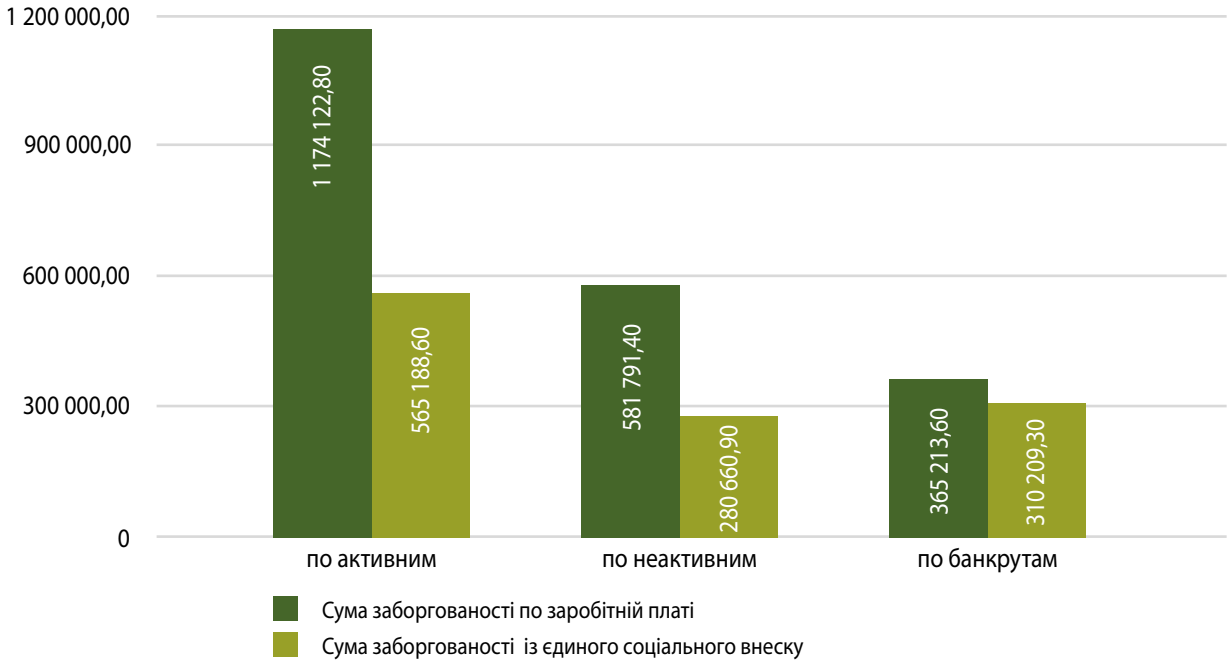
Додаток 4.1

Розподіл суми заборгованості з виплати заробітної плати за організаційно-правовими формами підприємств станом на 01.01.2022 (%)

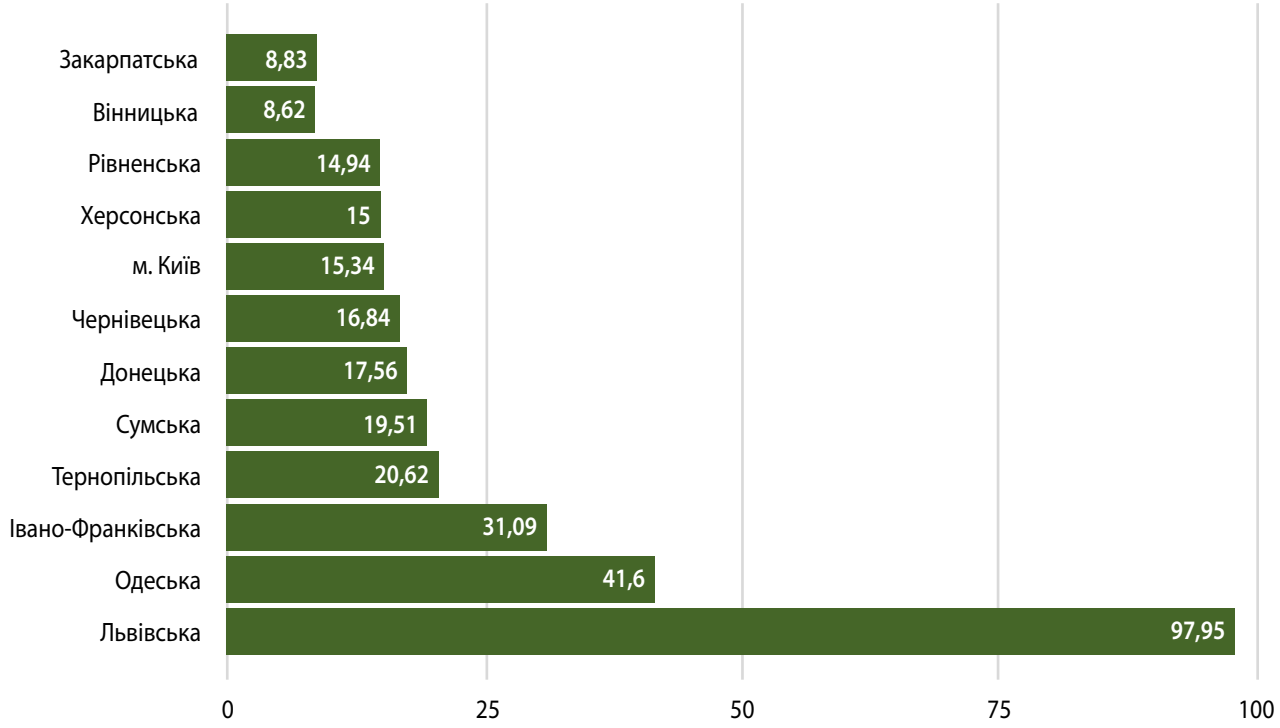
Додаток 4.2

Сума заборгованості зі сплати заробітної плати та ЄСВ на державних підприємствах станом на 28.12.2021 в грн

Додаток 4.3

Найбільші суми заборгованості з виплати заробітної платив закладах охорони здоров'я станом на 10.11.2021, млн грн

Додаток 4.4

Інформація про стан розслідування кримінальних правопорушень за статтею 175 (невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат) КК України

	2019	2020	2021
Зареєстровано кримінальних правопорушень	739	814	739
Досудове розслідування закінчено та обвинувальні акти скеровано до суду	16	10	16
Рішення про закриття на підставі статті 284 (Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи) КПК України	584	955	584

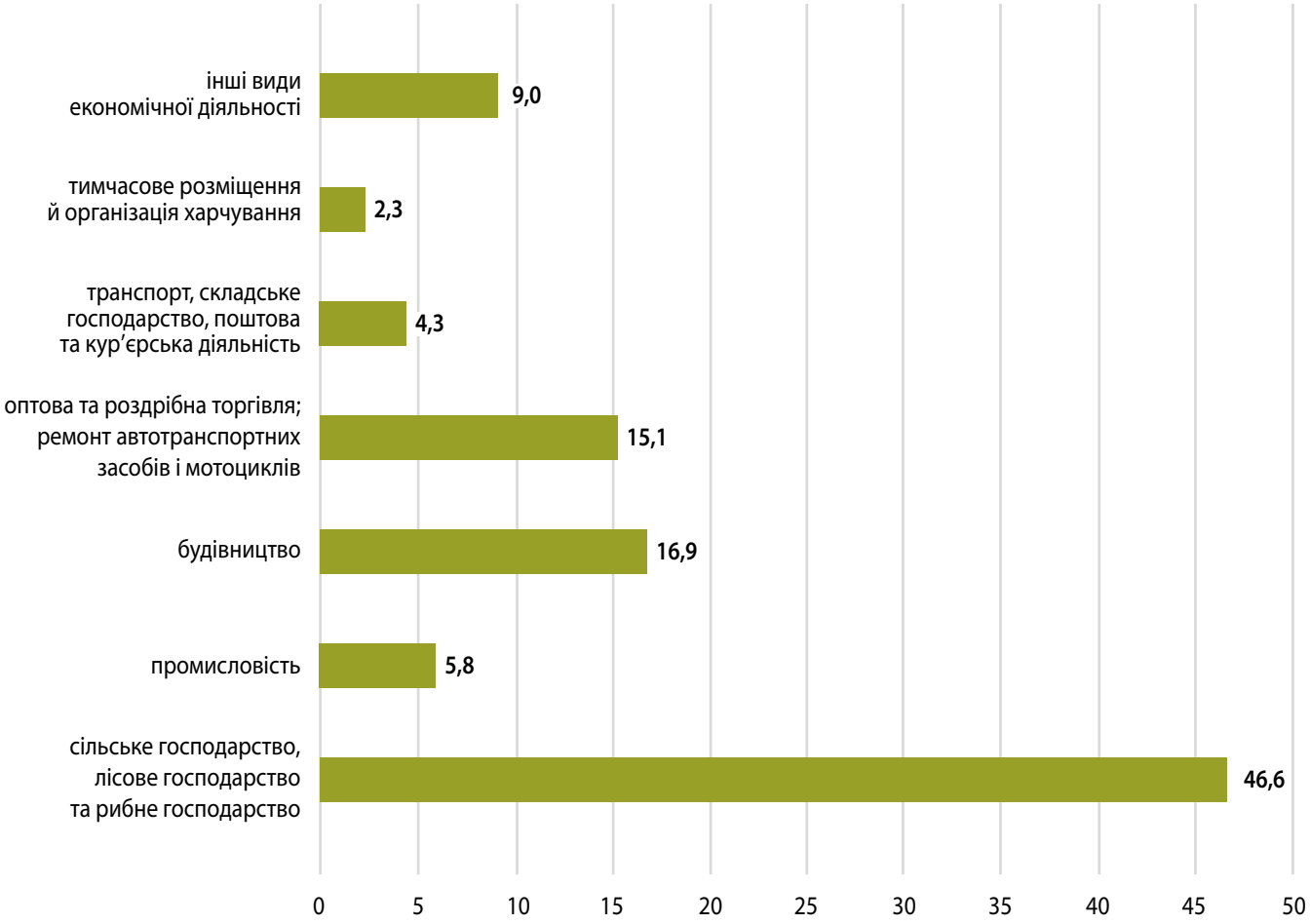
Додаток 4.5

Посадові оклади працівників апаратів судів та державних службовців

Посадові оклади працівників судів (постанова КМУ від 24.05.2017 № 358 (в редакції постанови КМУ від 12.02.2020 № 72)		Посадові оклади державних службовців (постанова КМУ від 18.01.2017 № 15 (в редакції постанови КМУ від 13.01.2021 № 15)	
підкатегорія В2 державних органів п'ятого рівня	підкатегорія В3 державних органів четвертого рівня	підкатегорія В2 державних органів п'ятого рівня	підкатегорія В3 державних органів четвертого рівня
4 585,4 грн	4 585,4 грн	4 670 грн	4 670 грн

Додаток 4.6

Кількість неформально зайнятого населення у віці 15 років і старше (за видами економічної діяльності , у %) станом на 01.10.2021

Додаток 4.7

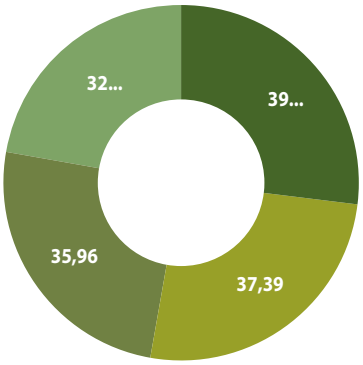
Інформація щодо фінансування програми пільгового довгострокового державного кредитування молоді та придбання житла за рахунок коштів статутного капіталу ДСФУ

Період	Сума наданих коштів для фінансування програми, в млн грн	Кількість сімей, яким надано підтримку для поліпшення житлових умов
2017	63,56	127
2018	36,97	62
2019	67,42	115
2020	83,02	120

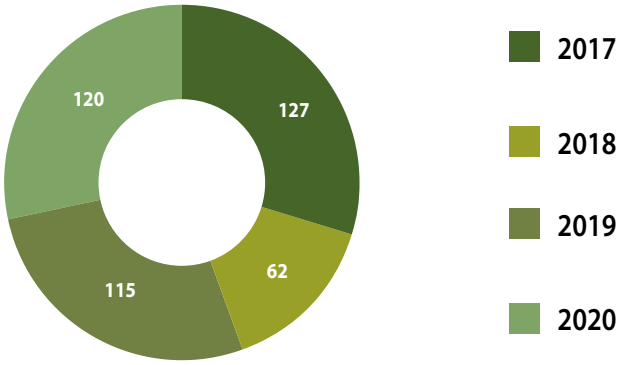
Додаток 4.8

Фінансування з державного бюджету Програми Державного пільгового кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла

Надано кредитів у 2017–2020 роках (млн грн)

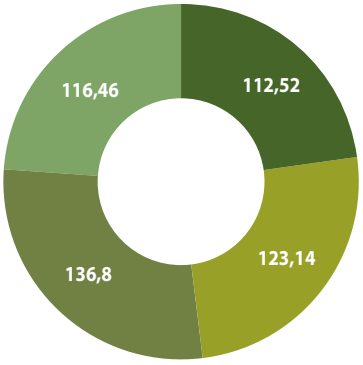
Кількість сімей, яких забезпечено кредитами для вирішення житлових питань

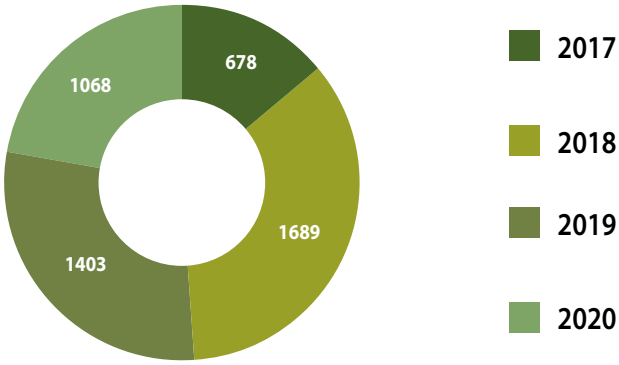
Додаток 4.9

Фінансування з місцевих бюджетів Програми Державного пільгового кредитування індивідуальних сільських забудовників на будівництво (реконструкцію) та придбання житла

Надано кредитів у 2017–2020 роках (млн грн)

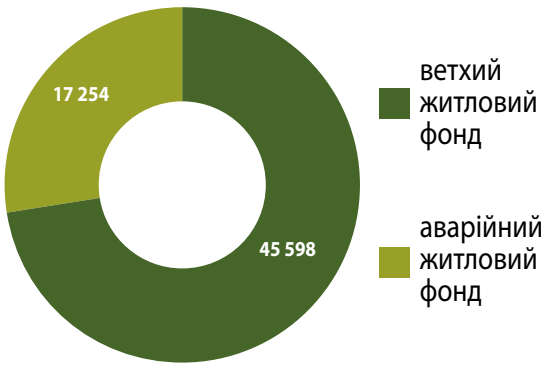
Кількість сімей, яких забезпечено кредитами для вирішення житлових питань

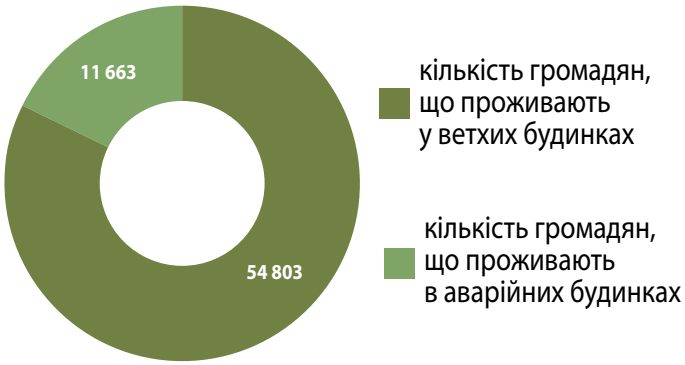
Додаток 4.10

Інформація про стан житлового фонду

Кількість житлових будинків, що знаходяться в аварійному та ветхому стані

Кількість громадян, що проживають в аварійних та ветхих будинках

Додаток 4.11

Обсяги застарілого житлового фонду в м. Києві[1]

Адміністративний район	Кількість будинків, шт.	Кількість квартир, шт.	Загальна площа квартир, кв. м	Чисельність населення, осіб
Голосіївський	574	25044	1014998,3	51942
Дарницький	253	12756	505749,1	26937
Деснянський	75	5289	211319,5	11011
Дніпровський	549	39534	1713382,4	85795
Оболонський	114	4690	209971,6	10916
Печерський	539	22691	970543,9	47673
Подільський	470	17584	805558,6	38247
Святошинський	285	20619	807673,9	35424
Солом'янський	872	50483	2231415,4	94037
Шевченківський	1664	82828	3851268,8	164748
Всього по місту	**5 395**	**28 1518**	**12 321 881,5**	**566 732**

Додаток 4.12

Дані моніторингу стану забезпеченості киснем ліжкового фонду в ЗОЗ

№ з/п	Назва області	для лікування пацієнтів з хворобою COVID-19 виділено ліжок у визначених спеціалізованих закладах	в т. ч. ліжка, забезпечені подачею кисню (кількість/у %)	в т. ч. ліжка, забезпечені подачею кисню централізовано (кількість/ у %)	в т. ч. ліжка, забезпечені подачею кисню кисневими концентраторами (кількість/ у %)
1	Дніпропетровська	7 856	7 856 (100%)	2 423 (31%)*	5 650 (72%)*
2	Запорізька	2 538	2 538 (100%)	1 886 (74,3%)*	978 (38,5%)*
3	Київська	895	738 (82,4%)	295 (32,9%)	331 (36,9%)
4	Львівська	3 117	2 892 (92,8%)	2 313 (74%)	579 (18,6%)
5	Полтавська	2 337	2 310 (98,8%)	1 987 (85%)	323 (13,8%)
6	Рівненська	1 982	1 687 (85%)	454 (22%)	782 (39%)
7	Тернопільська	1 385	1 385 (100%)	1 179 (85%)*	732 (53%)*
8	Харківська	4 600	4 482 (97%)	2 925 (63,6%)*	2 526 (54,9%)*
9	Чернівецька	1 928	1 684 (87%)	821 (42,6%)	863 (44,8%)
10	Чернігівська	2 135	1 926 (90%)	1 926 (90%)*	1 026 (48%)*
* ліжко-місце забезпечується водночас централізованою подачею кисню та подачею кисню із застосуванням кисневого концентратора залежно від потреби пацієнтів з хворобою COVID-19					

[1] Звіт по темі: розроблення проекту програми комплексної реконструкції кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду в місті Києві (2019 р.)

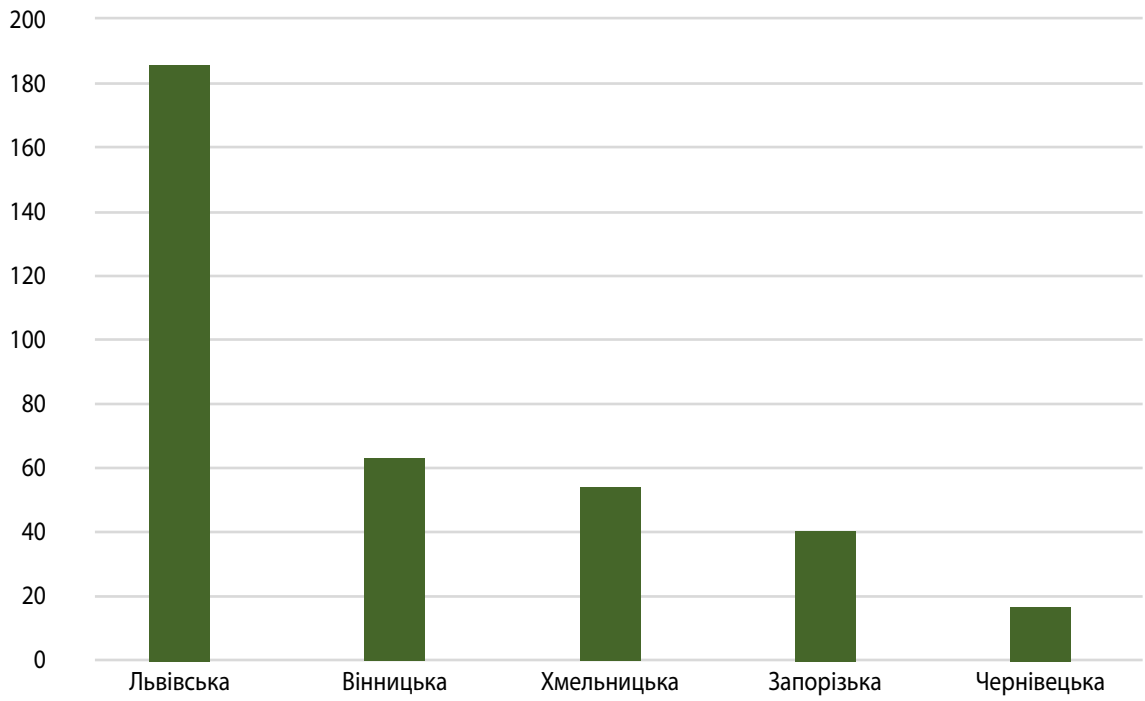
Додаток 4.13

Дані моніторингу щодо госпітальних округів

Область	Госпітальний округ	Створення госпітального округу, рік	План розвитку госпітального округу затверджено, рік	Спроможна мережа ЗОЗ госпітального округу створена, рік	Госпітальна рада госпітального округу
Волинська	Волинський	2020	2020	не завершено	2021
Житомирська	Житомирський	2020	2021	не завершено	2020
Київська	Київської обл.	2020	2021	не завершено	2020
Миколаївська	Миколаївський	2019	2019	2020	2019
Хмельницька	Хмельницький	2019	2020	2021	2020
Чернігівська	Чернігівський	2020	2020	не завершено	2020

Додаток 4.14

Стан передачі закладів культури у власність територіальних громад у І півріччі 2021 р., кількість закладів

ПРЕДСТАВНИКИ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Представник Уповноваженого з дотримання прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони та процесуальних прав
Петльований Вячеслав Борисович

Представник Уповноваженого з дотримання прав людини в місцях несвободи
Бородич Наталія Леонідівна

Представник Уповноваженого з дотримання соціальних та економічних прав
Степаненко Олена Анатоліївна

Представник Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї
Філіпішина Аксана Анатоліївна

Представник Уповноваженого з дотримання права на інформацію та представництва в Конституційному Суді України
Барвіцький Віктор Юрійович

Представник Уповноваженого у сфері захисту персональних даних
Берназюк Інна Миколаївна

Представник Уповноваженого з дотримання рівних прав і свобод
Іванкевич Віктор Вікторович

Представник Уповноваженого з питань міжнародного співробітництва
Джиджора Володимир Григорович

ПРЕДСТАВНИКИ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Представник
Уповноваженого
в північних областях
Пєхова
Вікторія Миколаївна

Представник
Уповноваженого
в західних областях
Семчишин
Світлана Іванівна

Представник
Уповноваженого
в східних областях
Ковган
Сергій Анатолійович

Представник
Уповноваженого
з дотримання прав
жителів
Автономної Республіки
Крим
та міста Севастополя
Верігіна
Ірина Костянтинівна

Представник
Уповноваженого
з дотримання прав
жителів Донецької
та Луганської областей
Черніков Костянтин
Георгійович

Представник
Уповноваженого
в південних областях
Остапенко
Олександр Анатолійович

Представник
Уповноваженого
в центральних областях
Ольховий
Валерій Володимирович

СЕКРЕТАРІАТ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

1 ПІВНІЧНІ ОБЛАСТІ

вул. Інститутська, 21/8,
м. Київ, 01008, тел.(044) 298-70-48

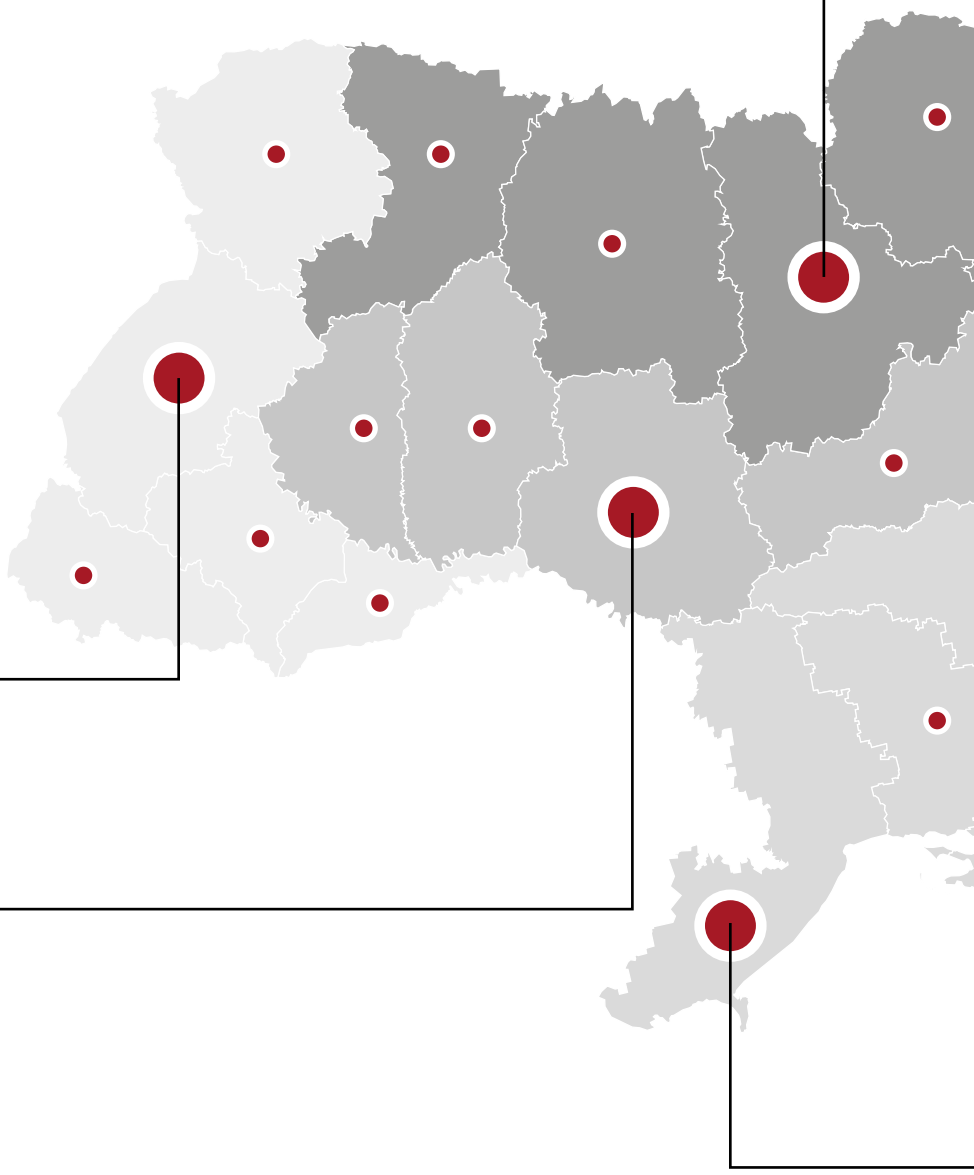
Житомирська область:
майдан ім. С.П. Корольова, 3/14, каб. № 107,
м. Житомир, 10014
тел.: (0412) 42-03-80

Рівненська область:
майдан Просвіти, 1, каб. № 113,
м. Рівне, 33028
тел.: (0362) 43-40-48; (098) 966-40-48

Чернігівська область:
пр-т Миру, 49-А, каб. № 502,
м. Чернігів, 14005
тел.: (063) 742-17-82

Сумська область:
пл. Незалежності, 2, кім. № 9,
м. Суми, 4000
тел.: (096) 015-16-18

Київська область:
вул. Інститутська, 21/8,
м. Київ, 01008
тел.: (044) 253-15-97

2 ЗАХІДНІ ОБЛАСТІ

вул. Винниченка, 18, к.106,
м. Львів, 79008, тел. (032) 255-09-50

Львівська область:
вул. Винниченка, 18, каб. № 105, 107,
м. Львів, 79008
тел.: (032) 255-09-50

Волинська область:
Київський Майдан, 9, каб. № 106,
м. Луцьк, 43027
тел.: (050) 955-73-31

Закарпатська область:
пл. Народна, 4, каб. № 139,
м. Ужгород, 88008
тел.: (097) 973-36-38

Івано-Франківська область:
вул. Грушевського, 21, каб. № 619,
м. Івано-Франківськ, 76004
тел.: (093) 255-28-56

Чернівецька область:
вул. Руська, 1, прим. 1-3А,
м. Чернівці, 58008
тел.: (050) 537-21-27

3 ЦЕНТРАЛЬНІ ОБЛАСТІ

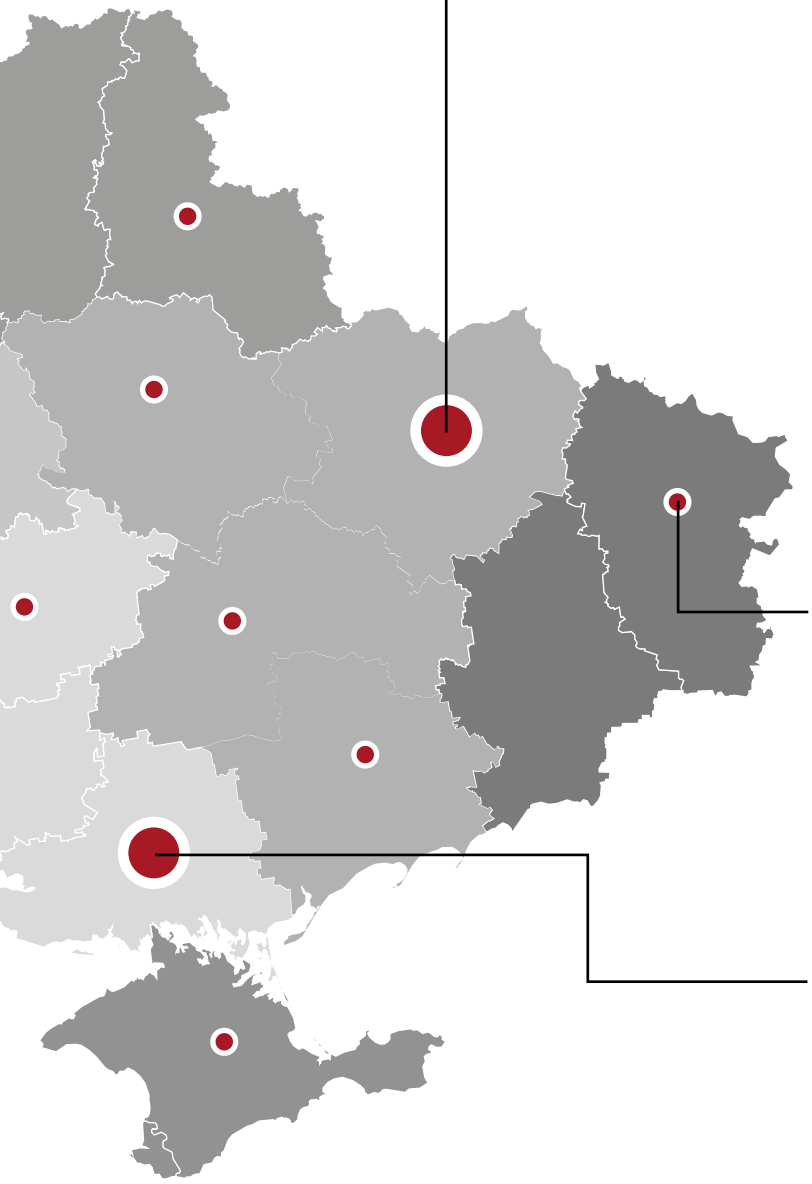
вул. Замостянська, 26-А, каб.50, 51
м. Вінниця, 21009
тел.(0432) 61-70-31, (063) 406-66-06

Вінницька область:
вул. Замостянська, 26-А, каб. № 50,51
м. Вінниця, 21009
тел.: (063) 972-45-85

Тернопільська область:
вул. Грушевського, 8, каб.№ 442
м. Тернопіль, 46021
тел.: (0352) 22-00-33; (097) 072-42-11

Хмельницька область:
вул. Свободи, 70, каб. ; 104, 105
м. Хмельницький, 29001
тел.: (097) 108-31-53; (098) 409-47-74

Черкаська область:
вул. Максима Залізняка, 10, каб. № 402
м. Черкаси, 18036
тел.: (096) 054-19-26

5 СХІДНІ ОБЛАСТІ

вул. Академіка Проскури, 1,
м. Харків, 61070, тел. (057) 315-15-20

Харківська область:
вул. Академіка Проскури. 1
м. Харків, 61070
тел.: (057) 315-15-20

Дніпропетровська область:
вул. Старокозацька, 52, каб. № 136, 137
м. Дніпро, 49000
тел.: (056)722-29-40

Полтавська область:
вул. Соборності, 45, каб. № 101
м. Полтава, 36014
тел.: (0532) 56-49-08

Запорізька область:
проспект Соборний, 164
м. Запоріжжя, 69107
тел.: (066)934-73-57; (061)764-10-19

6 ДОНЕЦЬКА ТА ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТІ

адреса: проспект Перемоги, 127, к.106,
м. Лисичанськ, 93120, тел.(064) 517-00-57

Луганська область:
проспект Перемоги, 127
м. Лисичанськ, 93120
тел.: (064) 517-00-57

Донецька область:
вул. Шовковична, 29
м. Слов'янськ, 84122

7 АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ ТА МІСТО СЕВАСТОПОЛЬ

просп. Ушакова, 47, каб. № 119,
м. Херсон, 73000, тел.(068) 937-70-60

просп. Ушакова, 47, каб. 119
м. Херсон, 73000
тел.: (068) 937-70-60

4 ПІВДЕННІ ОБЛАСТІ

вул. Канатна, 83, каб. № 104А,
м. Одеса, 65012,
тел. (048) 794-06-45

Одеська область:
вул. Канатна. 83, каб. № 103,
м. Одеса, 65012
тел.: (048) 722-01-22

Миколаївська область:
вул. Образцова, 4а/2, каб. № 9
м. Миколаїв, 54020
тел.: (0512) 47-33-10

Херсонська область:
просп. Ушакова, 47, каб.104
м. Херсон, 73003
тел.: (093) 783-67-84; (096) 020-26-53

Кіровоградська область:
вул. Тараса Карпи, 84, каб. № 118
м. Кропивницький, 25006
тел.: (067) 520-56-58

Персональний склад робочої групи з питань підготовки щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, затверджений наказом Уповноваженого від 05.11.2021 № 72.15/21 (зі змінами):

Денісова Л. Л., Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (голова робочої групи); **Барвіцький В. Ю.**, представник Уповноваженого з дотримання права на інформацію та представництва в Конституційному Суді України; **Берназюк І. М.**, представник Уповноваженого у сфері захисту персональних даних; **Бородич Н. Л.**, представник Уповноваженого з дотримання прав людини в місцях несвободи; **Верігіна І. К.**, представник Уповноваженого з дотримання прав жителів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; **Джиджора В. Г.**, представник Уповноваженого з питань міжнародного співробітництва; **Іванкевич В. В.**, представник Уповноваженого з дотримання рівних прав і свобод; **Ольховий В. В.**, представник Уповноваженого в центральних областях; **Остапенко О. А.**, представник Уповноваженого в південних областях; **Петльований В. Б.**, представник Уповноваженого з дотримання прав людини в системі органів сектору безпеки й оборони та процесуальних прав; **Пєхова В. М.**, представник Уповноваженого в північних областях; **Семчишин С. І.**, представник Уповноваженого в західних областях; **Степаненко О. А.**, представник Уповноваженого з дотримання соціальних та економічних прав; **Філіпішина О. А.**, представник Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім`ї; **Черніков К. Г.**, представник Уповноваженого з дотримання прав жителів Донецької та Луганської областей; **Федорович Н. В.**, Керівник Секретаріату Уповноваженого; **Савицька І.В.**, Перший заступник Керівника Секретаріату Уповноваженого.

Редакційна колегія: Васильченко О.П., д-р юрид. наук, проф., виконувач обов'язків завідувача кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка (голова редакційної колегії); **Ващенко Ю. В.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Герасименко Є. С.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Гревцова Р. Ю.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри службового та медичного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Дешко Л. М.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Діхтієвський П. В.**, д-р юрид. наук, завідувач кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Задирака Н. Ю.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Заярний О. А.**, д-р юрид. наук, доц., проф. кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Ільїна О. В.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Костюченко О. Ю.**, канд. юрид. наук, виконувач обов'язків завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Кравцова З. С.**, д-р юрид. наук, доц. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Кудрявцева О. М.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри

конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Кучма О. Л.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Лотюк О. С.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Мельник М. Б.**, канд. юрид. наук, асист. кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Мельник Я. Я.**, д-р юрид. наук, стар. наук. спів-к Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Москалюк О. В.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Новіцька М. В.**, канд. юрид. наук, експерт з нерухомості, директор ТОВ «Атлант Сіті»; **Пашинський В. Й.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри адміністративного права та процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Притика Ю. Д.**, д-р юрид. наук, завідувач кафедри цивільного процесу Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Рябоконь Є. О.**, канд. юрид. наук, виконувач обов'язків завідувача кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Сінькевич О. В.**, д-р юрид. наук, доц. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Тищенко О. В.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри трудового права та права соціального забезпечення Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Шамрай В. В.**, д-р юрид. наук, доц. кафедри конституційного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Устименко В. А.**, д-р юрид. наук, проф., директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, член-кореспондент НАН та НАПрН України; **Цюра В. В.**, д-р юрид. наук, проф. кафедри цивільного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка; **Федорова А. Л.**, канд. юрид. наук, доц. кафедри порівняльного і європейського права Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Окремо Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Людмила Денісова висловлює щиру вдячність працівникам Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за участь у підготовці щорічної доповіді.

WWW.OMBUDSMAN.GOV.UA